

659.

305.

12004

Am-yeung-fund.

ՔՆՐԱԿԱՆՈՒԹՒՒՆ

ՀԵՅԿԸՆՆԵԸՆ ԼԵՊՈՒԻ

ԵՐԵՎԱՆ,

Ի ԳՐԱՅ ԲԵՐԲԵՌ

Ի ՎԵՆՆԸ

ՔԵՐԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ն Ը Յ Կ Ը Ջ Ե Ը Ն

491.99-5

2683 491.542-5
9-15

659 1149-ԱԿ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱՅԱՆ ԼԵՂՈՒԻ

ԵՒՆԻՎԵՐՍԻՏԵՏԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Ի Վ. ԳՐԹԵՆԻՍԻ: ՉԵԼՔԻՆԵՆՅԱԿ

425
95-ՁԱ

ՀԱՅԿԱՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՍՈՍԻԱԼԱԿԱՆ ԲԻՍԼՈՒԹՅԱՆ
ՍՈՍԻԱԼԱԿԱՆ ԲԻՍԼՈՒԹՅԱՆ
7/31-1922
ԻՄԱՆՆԱ, ՊԵՏՐՈՎՍԿԻ
ՍՈՍԻԱԿԱՆ ԲԻՍԼՈՒԹՅԱՆ

1004
16491

ՀԱՅԿԱՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՍՈՍԻԱԿԱՆ ԲԻՍԼՈՒԹՅԱՆ
ՍՈՍԻԱԿԱՆ ԲԻՍԼՈՒԹՅԱՆ

Ի Վ. ԿՆՆԵ

Ի ՏՊԵՐԵՆԻ ՄԻԻՐԵՐԵՆԵՆՅԱԿ

1837. ՌՄՁԶ.

222

12

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

521 EAST 58TH STREET

CHICAGO, ILL. 60637
UNIVERSITY OF CHICAGO
PHYSICS DEPARTMENT
LIBRARY
521 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

92-20
H22

92-20

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL. 60637

Յ Ե Ռ Ե Ջ Ե Ի Ե Ն

Յառաջ ժամանակաւ հանեալ մեր 'ի լոյս զհայկական քերականութիւն յաշխարհիկ լեզու իբրև բազմաց ընտանի, այժմ հարկաւորեցաք տալ զնոյն և 'ի գրոց բարբառ 'ի թախանձեցուցանող բանից յորունց իմաստախնդիր մերազնէից, որոց սակաւ վաստակօք և զոյզն ևս ժամանակօք բազումս տեսանելով շահեկանութեան արդիւնս 'ի գրոյ աստի, յորդորիչք մեզ լինէին աւանդել զայն և 'ի լեզու գպրոցաց 'ի պէտս այնոցիկ, որ տեղեակ ինչ ոչ իցեն աշխարհիկ խօսից :

Չայս նոյսյն արժանահայց խնդիր արդարացի դատեալ և մատենագրին, թէպէտ և փութացաւ որքան էր կարողութիւն վաղ ընդ փոյթ ածել 'ի կատարումն, այլ աւաղ զի և երկոցունցն իղձ կամելեացն և կամակատարին 'ի ժամուն ոչ ել 'ի գլուխ : Քանզի վիճակ հասեալ նմա առաքելութեան 'ի քաղաքն Աոստանդնուպօլիս, մինչդեռ անդէն 'ի գործ պաշտամանն կայր,

հրաւեր մահուն առ նա ժամանեալ յաստիս երիտա-
սարգութեան փոխէր 'ի կենցաղոյս : Իսկ մեք 'ի բազ-
մաթիւ գրաւոր երկասիրութեանց նորա թերակատար
մնացելոց զառաջիկայս զայս զբազմաց ցանկալին այժմ
յօժարեցաք տալ 'ի տիպ, զկարգ և զեղանակ զնոյն
պահեալ որ ինչ առաջնոյ աշխարհօրէն տպագրու-
թեանն, և 'ի փոփոխութեանցն իսկ զոր արարաք, էր
ինչ որ մեզ լաւագոյն երեւցաւ, և էր զոր հաւաստի գի-
տէաք թէ խորհուրդ 'ի մտի կայր և մատենագրին զնոյն
առնել, որոյ վասն ակն ունիմք եթէ ոչինչ զմեօք ըստ-
գիւտ արկանիցի :

Մնայ մեզ ազգ առնել աշակերտելոցն, միանգա-
մայն և վարժապետացն զայս մի ինչ 'ի կարեւորագունից
յուսումն քերթողական արուեստի : Աթէ կամք իցեն՝
նոցա ուսանել և սոցա ուսուցանել զհայեցի լեզուն,
հարկ է զի որ համբակն է քերականութեան, անգատին
'ի սկզբանէ ունիցի 'ի ձեռին զարագբաժս ինչ բնիկ
հայախօս լեզուագիտաց մերոց, որ դիւրահաս իցէ և
հեշտընկալ, որպիսի ինչ է սուրբ աւետարանն, յորմէ
հանապազորդ ընթերցեալ առաջի վարժապետին, նորուն
իսկ ձեռնտուութեամբ պարզաբանեսցէ 'ի լեզու յոր խօ-
սին և հմուտն է . և ըստ յառաջել 'ի քերականական
գիտելիսն որոշեսցէ զմասունս բանի 'ի միմեանց, օրինակ
իմն զածականն 'ի գոյականէն, զհոլովս և զհոլովմունս,
զժամանակս բայից այլովքն հանդերձ :

Աս սյսու և ստէպ գրեւոյ պէտք են, զի լոկ քե-
րականական կանոնացն հմտութեամբ չլինի որ երբէք
քաջ քերթող, որպէս և ոչ պարզաբար տեսութիւն ո՛ր և
է արուեստի առնէ զոք երբէք ճարտար արուեստաւոր :
Աւ զի 'ի սմին իսկ մասին օժանդակութիւնս ինչ ունիցին
ջանասէր մանկտին, պէտ յանձին կալաւ ինքն մատե-
նագիրն և ետ 'ի լոյս զճետ քերականութեանն գրքոյկ
մի ԱՐԲՈՒԹԻԻՆ ԳՈՐԾՆԵԿԵՆ անուն . և կրթէ սա և
հրահանգէ զճամբակ քերականութեան ըստ ուսելոյ կա-
նոնացն 'ի գրել ուղիղ :

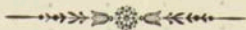
Այսքան յանձն առեալ մեր ջանս յայսմ փոքու
երկասիրութեան յօգուտ Ազգիս, ակնկալութիւն մեր
սյսուհետե այն է, զի և սա նմին հանդիպեալ բախտի
սիրով ընդունելութեանն որպէս զնախկին տպագրու-
թիւն, սատարեսցէ ինչ 'ի պայծառութիւն հայրենա-
տուր լեզուիս, յորմէ յուսալի է մեզ և առաքինու-
թեանց վերաճումն 'ի փառս ՄԻՆԵՆՈՅ ԵՍՏՈՒԾՈՅ :

Յ Ա Ն Կ

ՀԵՐԿԵՒՈՐ ԳԻՏԵԼԵԸՅ

Աձական անուն	.	.	.	.	23	138	
Աձանցական անուն	.	.	.	.	.	140	
Անկալական անուն	.	.	.	.	.	5	
Անկրեոյէ Քայ	.	.	.	.	.	222	
Անկանոն Քայ	.	.	.	.	.	95	
Անկարար ժամանակ	.	.	.	.	.	44	
Անուն	.	.	.	.	.	138	
Անուն Քայի	.	.	.	.	164	166	226
Անցեալ ժամանակ	.	.	.	.	.	44	
Անցողական Քայ	.	.	.	.	.	71	
Աղարարչ	.	.	.	.	.	252	
Աղաանի ժամանակ	.	.	.	.	.	44	
Առագանաւիւն	.	.	.	.	.	248	
Արժեւէն ինքրոյ	.	.	.	.	.	224	
Բաղարբեալ անուն	.	.	.	.	.	140	
Բաղարարական աձական	.	.	.	.	139	200	
Բայ	.	.	.	.	.	43	
Բայանուն	.	.	.	.	.	229	
Բարբ անուն	.	.	.	.	.	140	
Բացայայտիչ, Բացայայտեալ	.	.	.	.	164	189	
Բացատրական հոլով	.	.	.	.	.	182	
Բաւ	.	.	.	.	.	250	
Գեղարարական աձական	.	.	.	.	139	202	
Գեղարարար ժամանակ	.	.	.	.	.	44	
Գիւր	.	.	.	.	.	1	
Գոյական անուն	.	.	.	.	23	138	
Գործիական հոլով	.	.	.	.	.	182	
Գեղանուն	.	.	.	.	34	151	209
Գե՛՛՛ Քայից	.	.	.	.	.	44	
Գե՛՛՛ զերանաանց	.	.	.	.	.	34	

Պէ՛տազարի Բայ	112	170	225
Պէ՛տարոշ յօր	34	52	156
Պարտիան ածական			139
Լն՛ւմնայ			251
Լըրի՛րէտի			252
Օտրարուղէ Բայ			95
Լչական Բայ	44	45	191
Լչական գէրմանան		34	151
Բնգրանէլու-լէնն <i>Եալ</i>			228
Բնգրանէլու-լէնն <i>լի</i>			227
Բնգրանէլու-լէնն <i>լոց</i>			228
Բնգրանէլու-լէնն <i>ող կամ օղ</i>			227
Թառ նշան			248
Թիւ անուանց		2	140
Թիւ Բայից			44
Թոռական անուն		27	143
Ժամանակ Բայից			44
Ի ծորգու-լէնն Բայից			44
Ի ծոռն շարագրու-լէնն			238
Խնդիր Բարգրական անուանց			200
Խնդիր Բայանուանց			230
Խնդիր Բայի			164
Խնդիր Բնու-լէնն			188
Խնդիր Էական Բայից			192
Խնդիր Ժանական անուան			207
Խնդիր սեռի կրտսրական Բայից			218
Խնդիր սեռի ներգործական Բայից			179
Խոնարհանք Բայից			44
Խըլլէն շարագրու-լէնն			243
Կարարեալ Ժամանակ			44
Կէր			249
Կըլական հոլով			186
Կրտսրական Բայ			43
Կրկնական լոռականք		30	147
Հասայանու-լէնն Ժանաց Բանի			163
Հասայանու-լէնն ածականաց ընդ գոյականս			203

Հայցական հարձ	. . . . .	179 . 194 . 219
Հասարակ բայ	. . . . .	 43
Հարցական գերանուն	. . . . .	. . . . . 33 . 156
Հարցո՞ւն .	. . . . .	 166
Հարձհանք անսանց	. . . . .	 3
Հարձըն՝ն ածականաց ընդ գոյականս	. . . . .	 23
Հարձը անսանց .	. . . . .	 2
Չե անսանց .	. . . . .	 140
Չայնակրական բայ	. . . . .	 44
Սնկիկեր .	. . . . .	 251
Սնկբայ .	. . . . .	. . . . . 122 . 235
Սնանական անուն	. . . . .	. . . . . 31 . 148 . 207
Սնսանք բանի .	. . . . .	. . . . . 1 . 165
Սնկուի շարագրութիւն .	. . . . .	 243
Սնկարկութիւն .	. . . . .	 134
Տարկացոցիչ, Տարկացեալ .	. . . . .	. . . . . 163 . 171
Տարոսի անուն .	. . . . .	. . . . . 5 . 18
Տարաբերական գերանուն	. . . . .	. . . . . 41 . 210
Տարակարար ժամանակ .	. . . . .	 44
*Ստեղագրութիւն .	. . . . .	 114
*Ստեղբեր գրական .	. . . . .	. . . . . 2 . 178
*Սերգոյական հարձ .	. . . . .	. . . . . 183 . 195
*Սերգործական բայ .	. . . . .	. . . . . 43 . 155
*Սերգործակերպ շէղք .	. . . . .	 44
*Սերկայ ժամանակ .	. . . . .	 44
Շղկալ .	. . . . .	 130
Շարագրութիւն .	. . . . .	 242
Շէշք .	. . . . .	 249
Ուղղագրութիւն .	. . . . .	 248
Ուղղական հարձ .	. . . . .	. . . . . 166 . 193
Չէղք բայ .	. . . . .	 43
Պակասաւոր բայք .	. . . . .	 105
Պարեւ .	. . . . .	 252
Պարմական հարձ .	. . . . .	 186
Պարոսագիւր .	. . . . .	 252
Պարագայք անսանց .	. . . . .	 140

Պարագայտ Բայնց	.	.	.	.	.	43
Պարաստիան հոլով	.	.	.	.	.	186
Պարզ անուն	.	.	.	.	.	140
Պարզ շարադրութիւն	.	.	.	.	.	242
Պարոյն	.	.	.	.	.	149
Սեռական հոլով	.	.	.	.	.	171 . 194
Սեռ Բայնց	.	.	.	.	.	43 . 156
Սրացական տերմինուն	.	.	.	.	.	40 . 155
Սրարագասական էլանով	.	.	.	.	.	159
Սրարովիտ	.	.	.	.	.	249
Սերժանտութիւն	.	.	.	.	.	247
Սերջովիտ	.	.	.	.	.	249
Սերջահոլով արական	.	.	.	.	.	2 . 177
Տրական հոլով	.	.	.	.	.	2 . 177
Տրահոլութիւն	.	.	.	.	.	249
Յոցական տերմինուն	.	.	.	.	.	37 . 151 . 154
Փականգիծ	.	.	.	.	.	251

Ք Ե Ր Ը Կ Ը Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հ Ը Յ Կ Ը Օ Ն Ե Ը Ն Լ Ե Օ Ո Ւ Ի Ի .

Քերականութիւնն արհեստ է ուղիղ խօսելոյ և գրելոյ ըստ կանոնաց լեզուին :

Յամենայն լեզուս բան 'ի բառից կազմի, բառ 'ի վանկից, և վանկ 'ի գրոց :

'Նշանագիրք 'ի մերում լեզուի են երեսուն և վեց, յորս յետոյ յաւելեալ օ և ֆ, երեսուն և ութ այժմ համարին, որ են

Ը . Բ . Գ . Դ . Ե . Օ . Է . Ը . Թ . Ժ . Ի . Լ .
Խ . Վ . Կ . Հ . Ձ . Գ . Ճ . Ս . Յ . Ն . Շ . Ո .
Չ . Պ . Ջ . Ռ . Ս . Վ . Տ . Բ . Յ . Ի . Փ . Բ .
Օ . Ֆ :

'Ի սոցանէ ոմանք յայնուոր ասին, և ոմանք բաշխայն :

Չայնաւորք են, որ յինքննէ հանեն զձայն . որպէս՝ ա . է . է . ը . ի . ո . ո . օ :

Բաղաձայնք են, որ ինքնին առանց այլոյ իրիք ձայնաւորի ոչ հանեն զձայն, որպիսի են մնացեալքն :

Վիտել արժան է զի Կ-ի ինքնուրոյն գիր ինչ ոչ է, այլ յէջէն և 'ի -ինէ է ձևացեալ :

Ութ են մասունք բանի . Լ'նուն, Ղերանուն, Բայ, Բնորոնելընելան, Վտիտորոնելան, Սնկեայ, Շողխող և Սնկարկոնելան : Օսոցանէ խօսեսցուք մի առ մի սկիզբն արարեալ յ'նուանէ :

Մ Ե Ս Ն Ե Ռ Ե Զ Ի Ն

Կիրառութիւն մասանց բանի .

Գ Լ Ո Ի Խ Ե :

Ընուն ե հոլովուն նորա :

Ընունն 'ի բանս բազմօրինակ այլայլի , զոր օրինակ
Բառ . լինի , բառի . 'ի բառ . զբառ . 'ի բառի . զբառ-
ուի . բառի . զբառի . 'ի բառի . ո՛վ բառ : Բառա . բառ-
ուի . 'ի բառա . զբառա . 'ի բառից . զբառից . բառիւ .
զբառիւ . 'ի բառա . ո՛վ բառա :

Երգպիսի փոփոխութիւն անուան Հոլով կոչի :
Հոլով որ 'ի տաճկաց բարբառ քեզիլ ասի , ցուցանէ ըզ-
պէսպէս փոփոխումն միոյ անուան 'ի սկիզբն և 'ի վերջն :

'Ի մեր լեզուս տասն են այսպիսի հոլովք . Ուղղու-
լան . Սիւսական . Տրական . Հայցական . Բացառական .
Պատմական . Գործիական . Պարտական . Երգոյական .
Աղչական : Արկին է տրականն . որ 'ի վերջն միայն փո-
փոխի , ասի Ա Էրջահոլով Տրական . և որ 'ի սկիզբն իւր
առնու գիր ինչ . ասի Առեգրիլ Տրական :

Ընուն ինչ որ հոլովի , կամ ըստ վերոյսացեալ
տասն ազգ հոլովիցն փոփոխի , եթէ զմի ինչ և եթ նշա-
նակիցէ , կոչի Ազակի , իսկ եթէ զերկուս կամ զերիս և
կամ զյոլովս միահաղոյն նշանակիցէ , կոչի Յոգնակի :
Եւ սորա ժիւր անուանց ասին :

Թէպէտ և տասն են հօլովք անուանց, սակայն ոչ ամենայն անուանք միօրինակ փոփոխին 'ի վերջս իւրեանց. զի եթէ անուն ինչ 'ի սեռականն է վերջանայ, սյլ անուն լինի ոյ, և միւս սյլ ուոյ և սյլն: Արդ սյսպիսի բազմօրինակ փոփոխութիւն անուանց 'ի վերջսն կոչի շոլովանք, և են տասն այս հօլովմունք, զորս գիցուք կարգաւ մի առ մի:

Յօդուած ւ.

Օրինակ առաջին հոլովման:

Աղակի:

Վրաբառ.	Աշխարհաբառ.	Տաճկերէն.
Ուղ.	Բառ.	լուղէթ.
Սէռ.	Բառի.	լուղէթին.
Տրա.	Բառի,	լուղէթէ.
'ի բառ. 1).	բառին.	
Հայց.	զԲառ.	լուղէթի.
Բաց.	'ի Բառէ.	լուղէթտէն.
		լուղէթտէն էօ-
Պար.	զԲառէ.	թիւրիւ.
	բառին զբայ.	լուղէթին իւղէ-
		րինէ.
Վար.	Բառիւ.	լուղէթ իլէ.
Պար.	զԲառիւ.	լուղէթին էթրա
	բառին Բողբ-	ֆրնտա.
	րիբլ.	
Սէր.	'ի Բառի,	լուղէթտէ.
	'ի բառ.	
Առ.	սլ Բառ.	եւս լուղէթ.
	սլ բառ.	

1) Տրաբառին նախդէր բաց 'ի գրոյց 'ի, էն և սոբա, ց, առ, ընդ, ելէ առաջին բաղայայնիւ սխեւոյն և էլէ յայնապարս: Անուանք յայնապարս սխեւոյ

Յոգնակի :

Ուլ .	Վառք .	Բառեր .	լուղէթլէր .
Սէ .	Վառից .	Բառերուն .	լուղէթլէրին .
Տրա .	Վառից , 'ի բառս .	Բառերուն .	լուղէթլէրէ .
Հայց .	զՎառս .	Բառերը .	լուղէթլէրի .
Վայց .	'իՎառից .	Բառերէն .	լուղէթլէրտէն .
Պարս .	զՎառից .	Բառերուն ձրայ .	լուղէթլէրտէն էօթիւրիւ .
Գար .	Վառիւք .	Բառերով .	լուղէթլէր իլէ .
Պարս :	զՎառիւք .	Բառերուն Բողոք- արիւր .	լուղէթլէրին էթ- րաֆրնտա .
'Սէր .	'ի Վառս .	Բառերուն Տղջ .	լուղէթլէրտէ .
Կուլ .	ով Վառք .	ով Բառեր .	եալ լուղէթլէր :

Այսպէս հոլովին բազումք 'ի բառից , որոց վերջին ձայնաւորն յանգեալ 'ի պարզ ա . է . ո . օ . մնան անկորուստ և անփոփոխ . որպէս ,

Արքայ ,	քայի .	Լափառոր .	փատիշահ :
Վանտ ,	բանտի .	Բանար .	ղընտան :
Գան ,	գանի .	ժէժ .	քէօթէկ :
Արուեստ ,	ուեստի .	արհեսար .	ղէնահաթ :
Նետ ,	նետի .	նէար .	օգ :
Վողբօջ ,	բօջի .	ժէլ .	ֆիլիղ :
Տող ,	տողի .	արղ .	չըզկը , պէյիթ :
Տօն ,	տօնի .	արօն .	ղիննէթ :

Յաջորդ բառքդ կորուսանեն զյետին ձայնաւոր գիրան եա . է , ո . որպէս ,

Ատեան ,	տե - նի .	արեան .	տիվան :
Այրկեան ,	կե - նի .	արիւլարլ .	թարիքէ :
Գիծ ,	գ - ծի .	գիծ .	չըզկը :
Սէրտ ,	ս - րտի .	սէրար .	եիւրէք :
( )գար ,	օգ - տի .	օգար .	ֆայտա :

Իսկուհի ոչ առնան լի 'ի , այլ յ , իսկ 'ի յ , զոր օրէնս , յարուեսար իսկ 'ի յարուեսար :

Հետևեալ բառքդ փոփոխեն զվերջին ձայնաւոր
գիրան յայլ ինչ ձայնաւոր. զոր օրինակ,

Աէտ,	կէտի,	կէտ.	նօկտայ :
Հանդէս,	դէսի,	հանդէս.	ալայ, զիննէթ :
Վէճ,	վէճի,	վեճ (լուսոյով).	միւճատէլէ :
Ողջոյն,	ջոնի,	բարե.	սէլամ :

Ենդ պսու հօլովմամբ պարունակին անուանք ու
մանք, որք Ընկղլիանք ձայնին, պսինքն է, որք ՚ի
յոգնականն միայն ՚ի գործ ածին. որպէս,

Ըղօթք,	ղօթից,	աղօթք.	տուլա :
Հրաշք,	հրաշից,	հրաշք.	միւճիւզէթ :

Յարուի անուանք :

Լգիպտոս,	տոսի,	Լգիպտոս.	Սլարը :
Սնվէս,	սնվի, կամ սնի.	Սնվէս հարգարէն :	
Սարգիս,	Սար-գսի,	Սար-գի Սարգիս հարգիրոսը :	

Յատուկ ասին անուանք, որք միում անձին կամ
տեղւոյ սեփական են, ղյր վասն և յոլովակի պակասի
նոցա յոգնականն :

Օրէնի երկերու հոլովան :

Լգակի :

Ո. Քաղաք.	քաղաք.	չէհեր.
Ս. Քաղաքի.	քաղաքին.	չէհերին.
Տ. Քաղաքի, ՚ի քաղաք.	քաղաքին.	չէհերէ.
Հ. ՂՔաղաք.	քաղաքը.	չէհերի.
Բ. ՚ի Քաղաքէ.	քաղաքին.	չէհերտէն.
Պ. ՂՔաղաքէ.	քաղաքին ղլայ.	չէհերտէն էօթիւ. բիւ.
Պ. Քաղաքաւ.	քաղաքով.	չէհեր իլէ.

- Պ. զՔաղաքաւ . ժողովն Բողոքիչը : շէհիրին էթրափընտա .
 'Ն. 'ի Վաղաքի , ժողովն Տեղը . շէհիրտէ .
 'ի Վաղաք .
 Կ. ով Վաղաք . ով ժողաթ . ես շէհիր :

Յոգնակի :

- Ո. Վաղաքք . ժողովնէր . շէհիրլէր .
 Ս. Վաղաքաց . ժողովնէրոն . շէհիրլէրին .
 Տ. Վաղաքաց , ժողովնէրոն . շէհիրլէրէ .
 'ի քաղաքս .
 Հ. զՔաղաքս . ժողովնէրը . շէհիրլէրի .
 Ի. 'ի Վաղաքաց . ժողովնէրէն . շէհիրլէրտէն .
 Պ. զՔաղաքաց . ժողովնէրոն զրայ . շէհիրլէրտէն էօ' .
 Գ. Վաղաքօք . ժողովնէրով . շէհիրլէր իլէ .
 Պ. զՔաղաքօք . ժողովնէրոն Բողոքիչը . շէհիրլէրին էթրափընտա .
 'Ն. 'ի Վաղաքս . ժողովնէրոն Տեղը . շէհիրլէրտէ .
 Կ. ով Վաղաքք . ով ժողովնէր . ես շէհիրլէր :

Ինչ սյսու հօլովմամբ փակին և բազումք 'ի բառից , որոց վերջին ձայնաւորքն ա . է . ո . օ . մնան անկորուստ և անփոփոխ . որպէս ,

Ըւազան ,	զանի .	աւազան .	Հալուղ :
Բարեկամ ,	կամի .	Բարեկամ .	տօսթ :
Ըշակերտ ,	տի .	աշիւրտ .	շայիրտ :
Ընկեր ,	րի .	ընկեր .	այագտաշ :
Օհնուոր ,	րի .	օհնուոր .	ճէնկճի :
Թագաւոր ,	րի .	Թագաւոր .	փատիշահ :
Լեզու ,	զուի .	լէզու .	տիլ , լիսան :
Սեղու ,	զուի .	Տեղու .	արը :

Յաջորդ բառք կորուսանեն զյետին ձայնաւորսն . զոր օրինակ ,

Ըհեակ ,	ահե - կի .	յտի օրին .	սօլ :
Որդեակ ,	որդե - կի .	լաւակ .	օղուլ :

Սենեակ ,	սենե - կի .	խոս .	օտայ :
Վրէն ,	զր - չի .	Գրէն .	գալէմ :
Սըրէկ ,	միր - կի .	Տրէնի .	գայ :
Բազում ,	բազ - մի .	չար .	չօգ :

Յաջորդ բառքդ փոփոխեն զվերջին ձայնաւոր
գիրսն . որպէս ,

Սէգ ,	մէգի .	ճոշ .	տիւման :
Պարտէշ ,	տէշի .	պարտէշ .	պահճէ :
Հողղէն ,	ղէնի .	հողէ .	Թօփրագտան :
Սկեղէն ,	ղէնի .	սսկէ .	ալթընտան :
Սղղեցոյց ,	ցոցի .	ճամբայ ցըրը նող .	գլաուղ :
Հովէ .	Տովուի .	հովէ .	չօպան :

Ընկալումք .

Կամք ,	կամաց .	կամք .	կէշն :
Սէտք ,	մ - տաց .	Տէքք .	Փիքք :

Յարուի անուանք :

Հայաստան ,	տանի .	հայոս - երկր .	երմէնիստան :
Հնդէկ .	Տնդ - կի .	հնդստան , կամ հինդոյի .	Տինտիստան :
Պարսէկ ,	պարս - կի .	պարսի .	ղըղըլպաշ կամ աճէմ :

Օրինակ երբորդ հալովան :

Ազակի :

Ո . Գետ .	Գէք .	չայ .
Ս . Գետոյ .	Գէքին .	չայըն .
Տ . Գետոյ , 'ի գետ .	Գէքին .	չայա .
Հ . Գ' Գետ .	Գէքը .	չայը .

Բ. 'ի Ղևտոյ .	գեղեցի .	չայտան .
Պ. զՂևտոյ .	գեղեցի ձեռայ .	չայտան էօթիւ .
Գ. Ղևտով .	գեղով .	չայ ըլա .
Պ. զՂևտով .	գեղեցի Բողոքի .	չայրն էթրա .
'Ն. 'ի Ղևտ .	գեղեցի Դժ .	չայտա .
Կ. ուլ Ղևտ .	ուլ գեղ .	եսի չայ :

Յոգնակի :

Ո. Ղևտք .	գեղեցի .	չայար .
Ս. Ղևտոց .	գեղեցիոն .	չայարըն .
Տ. Ղևտոց, 'ի գետս .	գեղեցիոն .	չայարա .
Չ. զՂևտս .	գեղեցի .	չայարը .
Բ. 'ի Ղևտոց .	գեղեցիէն .	չայարտան .
Պ. զՂևտոց .	գեղեցիոն ձեռայ .	չայարտան էօթ .
Գ. Ղևտովք .	գեղեցիով .	չայար ըլա .
Պ. զՂևտովք .	գեղեցիոն Բողոքի .	չայարըն էթրա .
'Ն. 'ի Ղևտս .	գեղեցիոն Դժ .	չայարտա .
Կ. ուլ Ղևտք .	ուլ գեղեցի .	եսի չայար :

Ըստ այսմ հոլովին և բազում բառք, որոց վերջին ձայնաւորքն ու . է . ո . օ . մնան անկորուստ և անփոփոխ . որպէս ,

Լերան ,	նոյ .	Բերան .	աղըղ :
Լըկաթ ,	թոյ .	Էրկաթ .	տէմիր :
Տղայ ,	յոյ .	Կղայ .	չօճուգ , մագսրմ :
Ղևղ ,	ղոյ .	Գեղ .	իլաճ :
Շօբր ,	բոյ .	Ճեբ .	իհտիար :
Տերև ,	րևոյ .	Կեբ .	հափրագ :
Ղօրծ ,	ծոյ .	Գործ .	իշ :
Խոտ ,	տոյ .	Խոտ .	օթ :
Չոտ ,	տոյ .	Հոտ .	գօգու :
Ըժօթ ,	թոյ .	Մօթ .	այրայ :
Յօղ ,	ղոյ .	Կօղ .	սէրիինթի :

Յաջորդ բառքդ կորուսանեն զձայնաւոր գիրսն .
զոր օրինակ ,

Առաքեալ ,	առաքե - լոյ .	առաքեալ .	բէսիւլ :
Օջորդարեալ ,	զարդարե - լոյ .	զարդարած .	տօնանմը :
Սեաւ ,	սե -ւոյ .	սե .	սիահ :
Գլին ,	գ - նոյ .	գլին .	փահայ :
Սարմին ,	մարմ - նոյ .	մարմին .	թէն :
Նոսմար ,	ծծ - մրոյ .	ծծոմբ .	քիւքիւրթ :
Խոնկ ,	խ - նկոյ .	խոնկ .	քիւննիւկ :
Նոսխ ,	ծ - խոյ .	ծոսխ .	թիւթիւն :

Օհետ եկեալքդ զձայնաւորսն փոփոխեն ընդ
այլում ձայնաւորի . որպէս ,

Լը ,	էը .	էլ .	էշէկ :
Սէր ,	սէրոյ .	սեր .	մուհապպէթ :
Լոյս ,	լոսոյ .	լոս .	ըշըկ :
Յոյս ,	յոսոյ .	յոյս .	ուամուտ :
Թիւ ,	թուոյ .	համբան .	սայը :
Պատիւ ,	պատուոյ .	պատիւ .	իզզէթ :

Անգլանի :

Կժոխք ,	խոց .	դժոխք .	ճէհէնէմ :
Կոսք ,	կ - ոց .	կոսք .	փութ :

Յարսնի անսանք :

Աստուածատուր ,	աստուածատ - ոյ .	հարպիլոս ֆ :
Հայք ,	հայոց .	հայոց ազգը կամ երկրը :

Այստեղ հոլովման տրականն և ներդոյականն բա-
զում անգամ վերջանան ում , և առաւել անուանցն
որք վերջանան ին . էալ . որպէս , վերնում . յետնում .
գրեցելում . ՚ի սրբում :

Ինչպէս ՚ի բառից ըստ այսմ հոլովելոց ՚ի սե-
ռականն և ՚ի բացառականն հոլովին երբեմն և ըստ
առաջնոյն կամ ըստ երկրորդ հոլովման . զոր օրինակ
աղանդ , աղանդոյ , կամ աղանդի . պարտիժ , պարտիժոյ ,
կամ պարտի . լուսն , լուսնոյ , կամ լուսնի , ՚ի լուսնի .
լեւ , լեւոյ , կամ լեւի , ՚ի լեւի :

Օրինակ շարքեր հալածման:

Աղակի:

Ո .	Ակեղեցի .	ժամ .	քիլիսէ .
Ս .	Ակեղեցւոյ .	ժամին .	քիլիսէնին .
Տ .	Ակեղեցւոյ , յեկեղեցի .	ժամին .	քիլիսէյէ .
Հ .	զԱկեղեցի .	ժամը .	քիլիսէյի .
Բ .	յԱկեղեցւոյ .	ժամին .	քիլիսէտէն .
Պ .	զԱկեղեցւոյ .	ժամին ձրայ .	քիլիսէտէն էօ'' .
Գ .	Ակեղեցեալ .	ժամով .	քիլիսէ իլէ .
Պ .	զԱկեղեցեալ .	ժամին Բողոքովք .	քիլիսէնին էթր'' .
Ն .	յԱկեղեցւոջ , յեկեղեցի .	ժամին մըջ .	քիլիսէտէ .
Կ .	ով Ակեղեցի ¹⁾	ով ժամ .	եւ քիլիսէ :

Հնգնակի :

Ո .	Ակեղեցիք .	ժամեր .	քիլիսէլէր .
Ս .	Ակեղեցեաց .	ժամերուն .	քիլիսէլէրին .
Տ .	Ակեղեցեաց , յեկեղեցիս .	ժամերուն .	քիլիսէլէրէ .
Հ .	զԱկեղեցիս .	ժամերը .	քիլիսէլէրի .
Բ .	յԱկեղեցեաց .	ժամերէն .	քիլիսէլէրտէն .
Պ .	զԱկեղեցեաց .	ժամերուն ձրայ .	քիլիսէլէրտէն է'' .
Գ .	Ակեղեցեօք .	ժամերով .	քիլիսէլէր իլէ .
Պ .	զԱկեղեցեօք .	ժամերուն Բողոք'' .	քիլիսէլէրին էթ'' .
Ն .	յԱկեղեցիս .	ժամերուն մըջ .	քիլիսէլէրտէ .
Կ .	ով Ակեղեցիք .	ով ժամեր .	եւ քիլիսէլէր :

¹⁾ Սեռայանն եւ գործիականն սոցա Բազում ուրէ՛ք գրին առանց լինի . զոր օրինակ, Ակեղեցոյ . հոգոյ . թշնամոյ :

Այսը հալածման էլակի Տրայանն ձերջանայ էրբէնն ե'ի լոջ , Բացառականն լոջէ . որպէս , 'ի տեղւոջէ , 'ի տարւոջէ :

Այլին օրինակաւ իսկի եւ գործիականն սոցա . եւալ , իմ լոջ :

Ընդ հօրովմամբս պարունակին ամենայն բաղմա-
վանկ հասարակ անուանք որք վերջանան է. որպէս,

Բարի,	բարւոյ,	արէլ:	էյի:
Գինի,	գինւոյ.	գինի:	շարսպ:
Գօտի,	գօտւոյ.	գօտի:	գուշակ:
Կղզի,	կղզւոյ.	կղզի:	ատա:

Հոգի, հոգւոյ, հոգւով,	}	հագի. ճան:
հոգւոց. ւովք.		

Որդի, որդւոյ, որդւով,	}	որդի. էվլատ:
որդւոց, ւովք.		

Ընկալումն:

Ընթրիք, ընթրեաց.	էրէնէն հաց.	աղշամ եէմէյի:
Կարծիք, կարծեաց.	խորձի.	թահմին:

(Օրէնս) Հինգերորդ հոլովման:

Աղակի:

Ո. Օգեստ.	հագոսսո.	էսպապ.
Ս. Օգեստու.	հագոսսոն.	էսպապըն.
Տ. Օգեստու,	հագոսսոն.	էսպապա.
ի զգեստ.		
Հ. զ Օգեստ.	հագոսսոլ.	էսպապը.
Բ. ՚ի Օգեստէ.	հագոսսոն.	էսպապտան.
Պ. զ Օգեստէ.	հագոսսոն շոյ.	էսպապտան էօ".
Գ. Օգեստու.	հագոսսոլ.	էսպապ ըլա.
Պ. զ Օգեստու.	հագոսսոն Բո".	էսպապըն էթր".
Ն. ՚ի Օգեստու,	հագոսսոն Յճջ.	էսպապտա.
ի զգեստ.		
Կ. ով Օգեստ.	ով հագոսսո.	եսի էսպապ:

Ճոգնակի:

Ո. Օգեստք.	հագոսսոնը.	էսպապլար.
Ս. Օգեստուց.	հագոսսոնըն.	էսպապլարըն.
Տ. Օգեստուց,	հագոսսոնըն.	էսպապլարա.
ի զգեստս.		

- Հ. զ. Օգեստոս . հազոսասնէրը . էսպապլարը .
 Բ. 'ի Օգեստուց . հազոսասնէրէն . էսպապլարտան .
 Պ. զ. Օգեստուց . հազոսասնէրոն զ' . էսպապլարտան է' .
 Գ. Օգեստուք . հազոսասնէրո՞վ . էսպապլար ըլա .
 Պ. զ. Օգեստուք . հազոսասնէրոնն . էսպապլարըն էթ .
 'Ե. 'ի Օգեստոս . Բոլորո՞ւր . բաֆընտա .
 'Ե. 'ի Օգեստոս . Բե՞ջ .
 Կ. սվ Օգեստք . սվ հազոսասնէր . ես էսպապլար :

Ըստ այսմ՝ հոլովին և զհետ եկեալ բառքդ, յորոց ոմանք անկորուստ և անփոփոխ մնան, և կէսք ընդ այլայլութեամբ են փոփոխելով և կամ կորուսանելով զձայնաորսն . որպէս ,

Ըսուօտ , տու .	տուօտ .	սապահ :
Ժամ , ժամու .	ժամ .	սահամ :
Տօով , ծովու .	ժով .	տէնիզ :
Սով , սովու .	սով .	զրթլըզ :
Ըղուէս , ուէսու , խմ	աղուէսու .	ուղուէս . թիլքի :
Ինձ , ընձու .	ինձ .	զափլան :
Օլէն , զլէու .	զլէն .	սիլահ :
Յոլ , ջլու .	յոլ .	պուղա :

Են և բառք ինչ , որոց բացառականն ըստ օրինակի փոքր բառին հոլովի . որպէս ,

Չարդ , աարդ , ու , 'ի զարդուէ .	չարդ .	տիւզէն :
Խրատ , խրատու , 'ի խրատուէ .	խրատ .	էջիւտ :
Սպաս , սպասու , 'ի սպասուէ .	խըսէլ .	բայպէթ :
'Եախանձ , ձու , 'ի նախանձուէ .	նախանձ .	զըսզանձլըզ :
Ըսր ,	ասու , յասուէ .	Բուրդ . եափաղը :
Չօր ,	զօրու , 'ի զօրուէ .	չօր .
	զօրաց , զօրօք .	ասկեր :

Ընէլանի :

Բարք , բարուց .	Բարք .	Թապիէթ :
Պարտք , պարտուց .	պարտք .	պօրձ :

Հարս-ի անուանք :

Ըրրահամ , մու , մաւ . հայր Ըբբահամ նահապէ-րը :
Ղուկաս , սու . Ղուխաս աւե-րարանիչը :

Ըստ եղականին այսր հարսման հարսին և ածա-
կան անուանք ինչ , զորոց օրինակն տես յառաջիկայդ :

Ազակի :

Յոգնակի :

Ո .	Փոքր . պարի . քիւչիւկ .	Փոքունք .
Ս .	Փոքու .	Փոքունց .
Տ .	Փոքու , 'ի փոքր .	Փոքունց , 'ի փոքունս .
Հ .	զփոքր .	զփոքունս .
Բ .	'ի փոքուէ .	'ի փոքունց .
Պ .	զփոքուէ .	զփոքունց .
Գ .	Փոքու .	Փոքումք .
Պ .	զփոքու .	զփոքումք .
Ն .	'ի փոքու , 'ի փոքր .	'ի փոքունս .
Կ .	սի փոքր .	սի փոքունք : ¹⁾

Մանր , մանու . ու . նունք , ունց . ումք . մանր . ու ֆազ
Օանր , ծանու . ու . ծանունք . ունց . ուք . ծանր . ազր :

Օրինի վեցերորդ հարման :

Ազակի :

Ո .	Հիմն .	հիմ .	Թէմէլ .
Ս .	Հիման .	հիմն .	Թէմէլին .
Տ .	Հիման , 'ի հիմն	հիմն .	Թէմէլէ .

¹⁾ Ընուանք որոց վերջին յայնաւորն իցէ ը , (որ ներ-
գործու-լեւա՛ն ոչ գնի ,) յաւելա՛նք ք գրոյն եւել-
նչ վինն յագնա՛ն , այլ ա՛նպէ վանիլն . որպէս
յայտ է 'ի վերոյեւեալ օրինիւ , ե յառաջա՛յայտ
եւ յայտ վեցի :

Հ.	զ ձիմն .	Հի՛ն .	Թէ՛մէլի .
Ի.	ի ձիմանէ .	Հի՛ն .	Թէ՛մէլտէն .
Պ.	զ ձիմանէ .	Հի՛նն ձլայ .	Թէ՛մէլտէն էօթ՛ .
Ղ.	ի ձիմամբ .	Հի՛նն ձ .	Թէ՛մէլ իլէ .
Պ.	զ ձիմամբ .	Հի՛նն Բուրբիբ .	Թէ՛մէլին էթ՛ .
Ն.	ի ձիման , ի Տիմն .	Հի՛նն Տեղք .	Թէ՛մէլտէ .
Կ. սլ	ի ձիմն .	«ձ Հի՛ն .	ես Թէ՛մէլ :
(Յոգնակի :			
Ո.	ի մունք .	Հի՛ն .	Թէ՛մէլէր .
Ս.	ի մանց .	Հի՛նն .	Թէ՛մէլէրին .
Տ.	ի մանց , ի Տիմունս .	Հի՛նն .	Թէ՛մէլէրէ .
Հ.	զ ձիմունս .	Հի՛նն .	Թէ՛մէլէրի .
Ի.	ի ձիմանց .	Հի՛նն .	Թէ՛մէլէրտէն .
Պ.	զ ձիմանց .	Հի՛նն ձլայ .	Թէ՛մէլէրտէն էօ՛ .
Ղ.	ի մամբ .	Հի՛նն ձ .	Թէ՛մէլէր իլէ .
Պ.	զ ձիմամբ .	Հի՛նն Բուրբիբ .	Թէ՛մէլէրին էթ՛ .
Ն.	ի ձիմունս .	Հի՛նն Տեղք .	Թէ՛մէլէրտէ .
Կ. սլ	ի մունք :	«ձ Հի՛ն .	ես Թէ՛մէլէր :

Ըստ այսմ հոլովեալքն վերջանան ըստ հասարակ կարգի ըն . որպէս ,

Ըրեգակն ,	գական .	գակունք .	արև .	կիւնէշ :
Սերմն .	սերման .	սերմանք .	«էր՛ն ,	Թօհում :
Որդն .	որդան .	գունք .	որդ .	գուրտ :
Ընուն .	անուան .	անունք .	անուն .	ատ , իամ :
Գունն .	դ - րան .	դ - րունք .	դուն .	գալու :
Շորթն ,	շ - րթան .	շ - րթունք .	դր՛նն .	տուտադ :
Խոստումն ,	խոստ - ման .	խոստ - մունք .	խոստ .	պուլք . իբրար :
Իկրտն ,	ք - րտան .	քրտունք .	քրտն .	Թէր :

Ըստ այսմ հոլովին անուանք վերջացեալք ունին . և այլ անուանք ոմանք :

Նշակի :		(Յոգնակի :	
Ո.	Նեղութիւն ,	«ըգլէլ .	Նեղութիւնք .
Ս.	Նեղութեան .		Նեղութեանք .

S.	'Աեղութեան, 'ի նեղութիւն .	'Աեղութեանց, 'ի նեղութիւնս .
Հ.	զ'Աեղութիւն .	զ'Աեղութիւնս .
Բ.	'ի'Աեղութենէ .	'ի'Աեղութեանց .
Պ.	զ'Աեղութենէ .	զ'Աեղութեանց .
Գ.	'Աեղութեամբ .	'Աեղութեամբք .
Պ.	զ'Աեղութեամբ .	զ'Աեղութեամբք .
'Ա.	'ի'Աեղութեան .	'ի'Աեղութիւնս .
Ա.	ո՛վ 'Աեղութիւն .	ո՛վ 'Աեղութիւնք :

Իմաստութիւն, թեան .	Իմաստութիւն .	իլլիմ :
Ըրիւն, արեան .	արեան .	դան :
Չիւն, ձեան .	ձեան .	դար :
Սիւն, սեան .	սեան .	տիրէկ :
Ժողովարդ, Ժողով-րդեան .	վ-րդենէ .	լ ժողովարդ .
	Ժողովարդք .	վրդոց .
	վրդոք .	լ ձեօմահամ :
'Օնոնդ, ծն-նդեան .	'ի ծն-նդենէ .	լ ծնանիլք .
	ծնունդք .	ծննդոց .
	ծննդովք .	լ տօղուչ :

(Օրինակ) Էօլնէրոպէ հոլովման :

Աղակի :

Ո.	Ղառն .	գառ .	գուղու .
Ս.	Ղառին .	գառին .	գուղունուն .
S.	Ղառին,		
	'ի գառն .	գառին .	գուղույս .
Հ.	զ'Ղառն .	գառը .	գուղույու .
Բ.	'ի'Ղառանէ .	գառին .	գուղուտան .
Պ.	զ'Ղառանէ .	գառին շրայ .	գուղուտան էօ" .
Գ.	Ղառամբ .	գառով .	գուղույրլա .
Պ.	զ'Ղառամբ .	գառին Բուրդր" .	գուղունուն էթ" .
'Ա.	'ի'Ղառին, 'ի գառն .	գառին Բիլք .	գուղուտա .
Ա.	ո՛վ Ղառն .	ո՛վ գառ .	եւ գուղու :

Հոգնակի :

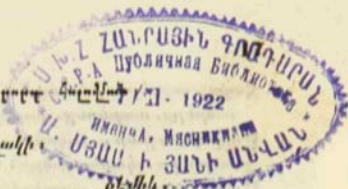
Ո.	Ղառինք .	գառելք .	գուզուլար .
Ս.	Ղառանց .	գառելքոն .	գուզուլարն .
Տ.	Ղառանց , 'ի ղառինս .	գառելքոն .	գուզուլարս .
Զ.	ՂՂառինս .	գառելքը .	գուզուլարը .
Ը.	'իՂառանց .	գառելքին .	գուզուլարսան .
Պ.	ՂՂառանց .	գառելքոն զայս .	գուզուլարսան է՛ .
Ղ.	Ղառամբք .	գառելքով .	գուզուլարրա .
Պ.	ՂՂառամբք .	գառելքոն թող .	գուզուլարրն է՛մ .
Ն.	'ի Ղառինս .	գառելքոն թէք .	գուզուլարսա .
Կ.	ով Ղառինք .	գառելք .	եւ գուզուլար :

Ընդ այսու հոլովմամբ անկանին և յաջորդ բառք :

Ազն , ազին .	յազնէ .	ազինք .	ազն .	միլէթ :	
Եզն , եզին .	յեզանէ .	եզինք .	եզ .	էօքիզ :	
Չեռն , ձեռին .	'ի ձեռանէ .	}	}	}	
ձեռք .	ձեռաց .				ձեռք .
Ոսն , ոսին .	յոսանէ .	}	}	}	
ոսք .	ոսից .				ոսք .
Լեռն , լերին .	'ի լեռնէ .	}	}	}	
լերինք .	լերանց .				լերամբք .
Հարսն , հարսին .	'ի հարսնէ .	}	}	}	
հարսունք .	հարսանց .				հարսամբք .
Մասն , մասին .	'ի մասնէ .	}	}	}	
մասունք .	մասանց .				մասամբք .
Մատն , մատին .	'ի մատանէ .	}	}	}	
մատունք .	մատանց .				մատամբք .

(Օրինակ) «Էրեբր» հունվարի 1922

Եզակի:

Ո. Ոսկր.	«Իր».	քեմիկ.
Ս. Ոսկեր.	«Իրեն».	քեմիսին.
Տ. Ոսկեր, յոսկր.	«Իրեն».	քեմիյե.
Հ. ՂՈսկր.	«Իրը».	քեմիյի.
Լ. յՈսկերե.	«Իրեն».	քեմիկատեն.
Պ. ՂՈսկերե.	«Իրեն» ձևայ.	քեմիկատեն էօթ'.
Պ. Ոսկերր.	«Իրող».	քեմիկ իլե.
Պ. ՂՈսկերր.	«Իրեն» Բողոքի».	քեմիսին էթր'.
Ն. յՈսկեր, յոսկր.	«Իրեն» ձեջը.	քեմիկատե.
Կ. ուլ Ոսկր.	«Չ» «Իր».	ևս քեմիկ.

Հոգնակի:

Ո. Ոսկերք.	«Իրեն»-ը.	քեմիկլեր.
Ս. Ոսկերց, իսմ ոսկերաց,	«Իրեն»-ը-ում.	քեմիկլերին.
Տ. Ոսկերց, իսմ ոսկերաց.		
յոսկերս.	«Իրեն»-ը-ում.	քեմիկլերե.
Հ. ՂՈսկերս.	«Իրեն»-ը.	քեմիկլերի.
Լ. յՈսկերց, իսմ		
յոսկերաց.	«Իրեն»-ը-են.	քեմիկլերատեն.
Պ. ՂՈսկերց, իսմ		
զոսկերաց.	«Իրեն»-ը-ում ձևայ.	քեմիկլերատեն էօ'.
Պ. Ոսկերրք,		
կամ ոսկերօք.	«Իրեն»-ը-ով.	քեմիկլեր իլե.
Պ. ՂՈսկերրք,		
կամ զոսկերօք.	«Իրեն»-ը-ում Բ».	քեմիկլերին էթ'.
Ն. յՈսկերս.	«Իրեն»-ը-ում ձեջը.	քեմիկլերատե.
Կ. ուլ Ոսկերք.	«Չ» «Իրեն»-ը.	ևս քեմիկլեր.

Ե. յոսկես հոլովին և յաջորդքն.

Կայսր, կայսեր, ՚ի կայսերե.	}	կայսր.
կայսերք, կայսերաց, կայսերօք.		

Տարր, տարեր. 'ի տարրէ.	}	Գորբ.
տարերբ. տարերաց. տարերօք.		էօնսիւր :
Աղբիւր, աղբեր. յաղբերէ.	}	աղբիւր.
աղբիւրք. կամ աղբերք. երաց. օք.		պունդար :
Աստղ, աստեղ. յաստեղէ.	}	ասպղ.
աստեղք. աստեղաց. աստեղօք.		երլարզ :

Օրինակ իննեւորրդ հարվման :

Իններորդ հարվումն է յատուկ անուանց, որք մարդոյ կամ տեղւոյ խմբ պատշաճին, նորին աղագառօջ ունին զյոգնակի : ¹⁾

Յատուկ անուանք, (բաց 'ի հարկերոցն ըստ իւրաքանչիւր հարկման,) կրկին օրինակաւ ևս հարկին յանգեալ 'ի սեռականն 'ի այ, կամ 'ի ՛այ, և գործիականն 'ի ա կամ 'ի ՛ա. որպէս,

Ազակի.

Ո.	Տրդատ.	}	՛այոց ուրբէ լեռգու -որ մէ է :
Ս.	Տրդատայ.		
Տ.	Տրդատայ, առ տրդատ.		
Հ.	զՏրդատ.		
Բ.	'ի Տրդատայ.		
Պ.	զՏրդատայ.		
Գ.	Տրդատաւ.		
Պ.	զՏրդատաւ.		
Ն.	'ի Տրդատ.		
Կ.	ով Տրդատ :		

¹⁾ Ալէկ պէտք ուրբէ լինիցն պատասխան անուանց յոգնակիանն 'ի վար տրիանէլ, իրինակէ մարբէ է. մէ՛ յաւելելալ յէլլիէ ուղղակիանն զք ըստ օրինակէ հասարակ անուանց. որպէս, Յուդայք. Սիմոնից. և այլն : Ս'իւս ևս յարելլով վրանիկսք եանք, կամ անք, որպէս, Աերսիսեանք, Աերսիսեանց :

Հայկ, Հայկայ. Հայոց ուզելն նահապետիւր իմ գլուխը :
 Հոռով, Հոռովայ. Հոռով բազումը :
 Սեւորոպ, պոյ. պաւ. սորբէ Սեւորոպ վարդապետիւր :
 Սահակ, կայ. կաւ. սորբէ Սահակ պարլեւն հայրապետիւր :

Ազակի :

- Ո. Հոփսիմէ .
- Ս. Հոփսիմէայ .
- Տ. Հոփսիմէայ, առ
 Հոփսիմէ .
- Հ. զՀոփսիմէ .
- Բ. ՚ի Հոփսիմէայ .
- Պ. զՀոփսիմէայ .
- Գ. Հոփսիմէաւ .
- Պ. զՀոփսիմէաւ .
- Ն. ՚ի Հոփսիմէ .
- Կ. ում Հոփսիմէ :

Հոռովայեցի սորբէ իոյս թե,
 որ հայաստան մարտի-
 ըստ էրաւ :

Լասոյի. Եսայեսայ. Եաւ. Լասոյի մարգարէն :
 Հեղինէ, նեայ. նեաւ. Թե՛ն Կոստանդնուսի մայրը :

ԼՂԼ եւ այլ օրինակի Կոստանդնուսի հոլովման :

Ընդ տասներորդ հոլովմամբ զնեմք զայլևայլ զար-
 տուղի անուանս. և իւրաքանչիւր ՚ի նոցանէ պէսպէս
 օրինակաւ հոլովին. զոր օրինակ,

Ազակի :

- Ո. ԼՂԲ. Էրնէ մարդ. էր. քիշի .
- Ս. ԼՂՆ .
- Տ. ԼՂՆ, առ սյր .
- Հ. զԼՂԲ .
- Բ. ԼՂՆէ .
- Պ. զԼՂՆէ .
- Գ. ԼՂամբ .

Յօգնակի :

- ԼՂԲ .
- ԼՂանց .
- ԼՂանց, առ արս .
- զԼՂԲ .
- յԼՂանց .
- զԼՂանց .
- ԼՂամբք .

Պ . զԱրամբ .	զԱրամբք .
Ն . յԱն , յայր .	յԱրս .
Կ . ուլ Այր .	ուլ Արք :

Սոյնպէս հոլովին և այս անուանք ,

Տէր , տեառն . 'ի տեառնէ . տերամբ .	} րէր . սա-
տեարք . տեարց . կամ տերանց . տերամբք .	
Պարտատէր , տեառն . ասնէլէր ունիւղ . պօրճ սահապր :	} հապ , աղա :
Տանուտէր , տեառն . արհարէր .	
	էվսահապր :

Ընունդ Հայր հոլովի այսպէս ,

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո . Հայր . հայր . փէտէր .	Հարք .
Ս . Հօր .	Հարց , համ հարանց .
Տ . Հօր , առ հայր .	Հարց , համ հարանց . առ հարս .
Հ . զՀայր .	զՀարս .
Ի . 'ի Հօրէ .	'ի Հարց , համ 'ի հարանց .
Պ . զՀօրէ .	զՀարց , համ զհարանց .
Գ . Հարք .	Հարքք .
Պ . զՀարք .	զՀարքք .
Ն . 'ի Հօր , 'ի հայր .	'ի Հարս .
Կ . ուլ Հայր .	ուլ Հարք :

Ըստ այսմ հոլովին նաև՝

Սայր ,	մօր .	հայր .	անա :
Եղբայր ,	եղբօր .	էղբօյր .	գարտաշ :

Ընունդ Վայր հոլովի այսպէս ,

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո . Վայր . ասր . քրդգար-	Վօրք .
տաշ .	
Ս . Վեռ .	Վերց .

Տ. Վրեռ, առ քոյր.	Վրերց, առ քորս.
չ. զՎրոյր.	զՎորս.
Բ. 'ի Վրեռէ.	'ի Վրերց.
Պ. զՎրեռէ.	զՎրերց.
Գ. Վրերբ.	Վրերբբ.
Պ. զՎրերբ.	զՎրերբբ.
Ն. 'ի Վրեռ, 'ի քոյր.	'ի Վորս.
Կ. ուլ Վրոյր:	ուլ Վորբբ:

Բստ այսմ հոլովին ևս

Չօրաքոյր, քեռ.	Հօրաքոյր.	Հալա:
Սօրաքոյր, քեռ.	Տօրաքոյր.	[Թէյզէ:

Կին Ընունն հոլովի այսպէս

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Կին. կին. գարը.	Կանայք.
Ս. Կնոջ.	Կանանց, իմ կանաց.
Տ. Կնոջ, առ կին.	Կանանց առ կանայս.
չ. զԿին.	զԿանայս.
Բ. 'ի Կնոջէ.	'ի Կանանց, իմ 'ի կանաց.
Պ. զԿնոջէ.	զԿանանց, իմ զկանաց.
Գ. Կանամբ, իմ կնաւ.	Կանամբբ.
Պ. զԿանամբ, իմ զկնաւ.	զԿանամբբ.
Ն. 'ի Կնոջ, 'ի կին.	'ի Կանայս.
Կ. ուլ Կին.	ուլ Կանայք:

Սոյնպէս հոլովին նաև՝

Տիկին. տիկնոջ. 'ի տիկնոջէ. տիկնամբ, իմ	} Խալաւու.
տիկնաւ. տիկնայք. տիկնաց. 'ի տիկնաց.	
տիկնամբբ.	
Ընակին, առնակնոջ. իւրգըլլա՞ծ կին. էրլի:	

Անունդ գէշ հարովի այսպէս,

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Գիւղ. գէշ. գէջ.	Գիւղք.
Ս. Գեղջ.	Գիւղից.
Տ. Գեղջ, 'ի գիւղ.	Գիւղից, 'ի գիւղս.
Հ. զԳիւղ.	զԳիւղս.
Բ. 'ի Գեղջէ.	'ի Գիւղից.
Պ. զԳեղջէ.	զԳիւղից.
Գ. Գիւղիւ.	Գիւղիւք.
Պ. զԳիւղիւ.	զԳիւղիւք.
'Ե. 'ի Գեղջ, 'ի գիւղ.	'ի Գիւղս.
Կ. ում Գիւղ:	ում Գիւղք:

Օր անունն հարովի այսպէս,

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Օր. օր. կիւն.	Մուրք.
Ս. Մուր.	Մուրց.
Տ. Մուր, յօր.	Մուրց, յաւուրս.
Հ. զՕր.	զՄուրս.
Բ. յՕրէ.	յՄուրց.
Պ. զՕրէ.	զՄուրց.
Գ. Մուրք.	Մուրքք.
Պ. զՄուրք.	զՄուրքք.
'Ե. յՄուր. յօր.	յՄուրս.
Կ. ում Օր:	ում Մուրք:

Ըստ այսմ հարովին նաև՝

Կէսօր, աւուր.	} օրհասարալ.
Հասարակօր, աւուր.	

Յ օ դ ու ա ծ ք .

Աօսեցաք ցայս վայր յաղագս հոլովման անուանց առ հասարակ, երբ 'ի բանս առանձին վարիցին: Բայց ուրեք ուրեք դէպ լինի երկուց առընթերադիր անուանց 'ի միասին հոլովել. զոր օրինակ, բեռն ծանր, ծանրք էլ, աղըր եիւք. ջուր քաղցր, ահուշ ջուր, թաթը սու. այր բարի, աղէկ հարս, էյի ատամ. և այլն:

Սնայ մեզ այժմ ասել թէ այսպիսի երկու առընթերադիր անուանք զհարդ հոլովիցին:

Յորժամ երկու անուանք առընթեր կան միմեանց մին Ածական ձայնի, և միւսն Գոյական:

Գոյական անունն է՝ որ զէական ինչ նշանակէ և առանձին վարի 'ի բանս չունելով այլում պէտս. զոր օրինակ, հուր, ջուր, օդ, հող. կամ որպէս 'ի վերոյնդեալ բանսդ, բեռն, այր:

Ածական անունն ինքնին զէական ինչ ոչ նշանակէ, այլ միշտ գոյականի պէտս ունի. օրինակ իմն, ցորս, ծանր, լէլէն. կամ որ 'ի նախագրեալ բանսդ հողըր, Բարի:

Առ 'ի գիւրաւ որոշել զածականն 'ի գոյականէ, այս իսկ է ճանապարհն: Ածական է անունն առ որում մարթ է դնել զգոյական անունդ, իր, Բան, շէյ: Իսկ առ որում չմարթի դնել զայն, գոյական է նա: Չուր իր, ջուր Բան, սու շէյ ոչ ասի, ապա՝ ջուրն է գոյական. մարթ է ասել ծանր, թեթե իր, ծանր, լէլէն Բան, աղըր հաֆիֆ շէյ, ապա ծանր և թեթե են ածական: Օնոյն իմա ինձ և զայլ ամենայն անուանց: ¹⁾

¹⁾ Առ 'ի պիւրիմայ գործել 'ի միս մանկութեան զաւանան գոյականին և զածականին, պարս է բառասաց վարժապետին հարցանել զայնույլ անուանս աշակերտացն, 'ի լէլէն՝ յոր նորոտ տառաւել վարժ իցին և

Յաշխարհիկ և 'ի տաճկաց բարբառ ածականն յա-
ռաջէ քան զգոյականն , և երբէք ոչ հոլովի , զոր
օրինակ ,

Աարմիր խնձոր .	Վարմըզը էլմա .
Աարմիր խնձորին .	Վարմըզը էլմանըն .
Աարմիր խնձորին .	Վարմըզը էլմայա .
Աարմիր խնձորը .	Վարմըզը էլմայը .
Աարմիր խնձորէն .	Վարմըզը էլմատան .
Աարմիր խնձորով :	Վարմըզը էլմայրւա :

Ոչ ասի խնչոյ խորհր . Էլմա գրէլզը : Ըստ այսմ
և ածականին չէ մարթ հոլովիլ . խորհրը խնչոյր . խոր-
հրէն խնչորէն . գրէլզը Էլմայը . գրէլզքան Էլմաքան :

Սակայն 'ի գրոց լեզու ածականն միապէս մարթի
եթէ յառաջոյ , և եթէ և յետոյ դասիլ գոյականին ,
թէպէտ սովորաբար յառաջէ քան զգոյականն :

Եթէ յառաջեսցէ քան զգոյականն նախորիւ և եթ
հոլովի սովորաբար , զոր օրինակ ,

Եզակի :

Ո . Ս յյրենի ծառ .	Ետպանի աղած .
Ս . Ս յյրենի ծառոյ .	Ետպանի աղածըն .
Տ . Ս յյրենի ծառոյ , առ վայրենի ծառ .	Ետպանի աղածա .
Հ . զՍ յյրենի ծառ .	Ետպանի աղածը .
Բ . 'ի Ս յյրենի ծառոյ .	Ետպանի աղածքան .
Պ . զՍ յյրենի ծառոյ .	Ետպանի աղածքան Էօլն' .
Վ . Ս յյրենի ծառով .	Ետպանի աղածրւա .

Հետո , զէ յանձնէ իսկ արեսցեն պենպրոտ-լիւանն ընդ
գոյականն և ընդ ածականն : Ընլ Էլիւ զլեղակ ինչ
Էան պարասանի քայցէն պատաղնն' որպէս յա-
ճան պարսկէ . զոյլ զարժապէսին յուղպէլ պէրի-
պակ նոցա' առաւել յեան քայցէ 'ի իւլմարոտ-լիւանն ,
տան լիւ մէ 'ի Էոցայոյարել պատմանն պատուա՛
Էանիւր անանիցիմ :

Պ . զԱ՛յրեննի ծառով . Լյապաննէ ազաճընն էլէբաճ' .
 'Ե . 'ի Ա՛յրեննի ծառ . Լյապաննէ ազաճբառ .
 Կ . ո՛վ Ա՛յրեննի ծառ . Էա՛ Լյապաննէ ազաճ :

Յոգնակի :

Ո . Ա՛յրեննի ծառք . Լյապաննէ ազաճլար .
 Ս . Ա՛յրեննի ծառոց . Լյապաննէ ազաճլարընն .
 Տ . Ա՛յրեննի ծառոց ,
 առ վայրեննի ծառս . Լյապաննէ ազաճլարա .
 շ . զԱ՛յրեննի ծառս . Լյապաննէ ազաճլարը .
 Ի . 'ի Ա՛յրեննի ծառոց . Լյապաննէ ազաճլարբառն .
 Պ . զԱ՛յրեննի ծառոց . Լյապաննէ ազաճլարբառն էօ .
 Լէլէլէլ .
 Վ . Ա՛յրեննի ծառովք . Լյապաննէ ազաճլարբլա .
 Պ . զԱ՛յրեննի ծառովք . Լյապաննէ ազաճլարընն էլէբաճ' .
 'Ե . 'ի Ա՛յրեննի ծառս . Լյապաննէ ազաճլարբառ .
 Կ . ո՛վ Ա՛յրեննի ծառք . Էա՛ Լյապաննէ ազաճլար :

Սոյնպէս հոլովին ամենայն նախագաս ածականք .
 որպէս ,

Խաւարին բանտ . հա՛լ Էանդ . գարանլըգ զըն-
 տանն :
 Աներիմ բարեկամ . սրբանց Էարեւիմ . սատրգ տօստ :
 Վորձասէր մեղու . հոմարալ Տեղու . համարաթարր :
 Լայն տերև . ընն պէրե . էնլի եափրագ :
 Անտաի յոյս . պարապ յոյս . պօշ ումուտ :
 Ընոյշ գինի . անուշ գինի . թաթլը շարապ :
 Ընառակ որդի . անասալ սրբի . հօվարտա էվլատ :
 Կեղտ անուն . գէշ անուն . քէօթիւ ատ :
 Ընտուտ խոստումն . էրա՛ խոստում . խիլաֆսրդիգրար :
 Շքեղ զարդ . աղուր զարդ . քերլամէլի տիւ-
 զէնն :
 Լուսալիբ աստղ . պայծառ աստղ . շէֆաֆլը երլարգ :
 Յորդառատ աղ-
 բիւր . առապ աղէլէր . ճօշկուն պունդար :

Իսկ եթէ ամականն յետադաս իցէ գոյականին ,
պարտ է զի 'ի միասին հոլովիցին . այսպէս ,

Եզակի :

Ո . Եղբայր սիրելի .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւ .
Ս . Եղբօր սիրելւոյ .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւքն .
Տ . Եղբօր սիրելւոյ , առ եղբայր սիրելի .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւաւ .
Հ . զԵղբայր սիրելի .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւք .
Բ . յԵղբօրէ սիրելւոյ .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւն .
Պ . զԵղբօրէ սիրելւոյ .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւն էօ'' .
Գ . Եղբարբ սիրելեաւ .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւաւ .
Պ . զԵղբարբ սիրելեաւ .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւքն էլ'' .
Ն . յԵղբայր սիրելի .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւ .
Կ . ո՛վ Եղբայր սիրելի .	է՛ա՛ Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչ :

Յոգնակի :

Ո . Եղբարբ սիրելիք .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւր .
Ս . Եղբարց սիրելեաց .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւրն .
Տ . Եղբարց սիրելեաց , առ եղբարս սիրելիս .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւրա .
Հ . զԵղբարս սիրելիս .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւրբ .
Բ . յԵղբարց սիրելեաց .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւրբաւն .
Պ . զԵղբարց սիրելեաց .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւրբաւն էօլնէ'' .
Գ . Եղբարբբ սիրելեօք .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւրբաւա .
Պ . զԵղբարբբ սիրելեօք .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւրբն է'' .
Ն . յԵղբարս սիրելիս .	Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւրբաւ .
Կ . ո՛վ Եղբարբ սիրելիք .	է՛ա՛ Սէ՛ւնն-էն- գարբաւչաւր :

Ըստ այսմ հոլովին և այլ ամենայն յետադաս
ամականք . որպէս ,

Եր իմաստուն , առն իմաստ-նոյ . ինչոցէ խելք . ազըլ-
լը ատամ :

Լ՛յր բարի, առն բարւոյ. առէ՛լ մարտ. էյիատամ:
 Հոգի սուրբ. հոգւոյ ս-րբոյ. սուրբ հոգի. աղիզ բուհ:
 Փող մեծ, փողոյ մեծի. Տե՛ծ Էրզ. պէոյիւք զուրնա: ¹⁾

Յօդ ու ա ծ Կ :

Յազափո լուստան անուանց :

Թուական անուանք զորոշ թիւ իրաց ցուցանեն,
 և 'ի չորս ազգս բաժանին. Բացարձակ. Գլխաւորան.
 Ընթիւն-բաւան. և Կրկնաւորան :

Բացարձակ թուականքն ածական են, և պատաս-
 խանեն առ հարցումն թան՞ հար. գա՛ն լուսե. Տի, էրէն,
 էրէք. և այլն :

Կարգ և հորով բացարձակ թուականաց այսպի-
 սի է,

Մի, միոյ. միում. 'ի մի. զմի. 'ի միոջէ. Կամ 'ի միոյ,
 միով. Տէ՛լ. պիր :

Երկու, երկուց. երկուքումք. էրէն- իքի : ²⁾

Երեք, երկց. երիւք. էրէք. իւչ :

Չորք, չորեց. չորիւք. չորս. տէօրտ :

Հինգ, հ-նգի. հնգիւ. հնգից. հնգօք. հինգ. պէշ :

Վեց, վեցի. վեցիւ. վեցից. վեցիւք. վեց. ալթը :

Եօթն, եօթան. եօթամք. եօթանք. եօթանց, կամ
 եօթնից, եօթամք. Եօթը. եէտի :

Ութ, ութի. ութիւ. ութից. ութիւք. ութը. սէքիզ :

Ինն, ըննի. ըննիւ. ըննից. ըննիւք : Կամ, ինուկք :

Ինունց. կամ ինանց. ինամք. Ինը. տօգուզ :

¹⁾ Ըստ սկիզբն արասցեն թանուանք գրեալը հարձեւը զա-
 ծաւանան ընդ գոյալանաց, էրէալը հանդէպ նոցա
 և զնշանալու-լի-նոս հարձեւոյն :

²⁾ Գլխաւորան սորա, որ է երկուք դուսն սուրէք 'է գործ
 ածի :

Տասն , տասին , տասամբ , տասունք , տասանց , տասամբք :

Սե տասան .	}	դասը .	օն :
Լքրկոտասան .		դասներէլ .	օն պիր :
Լքրեքտասան .		դաս-երկու .	օն իքի :
Չորեքտասան .		ի . իւ . դաս-երէս .	օն իւչ :
Հնգե տասան .		ից . իւք . դասներ չորս .	օն տէօրտ :
Վեչտասան .		դասներ հինգ .	օն պեչ :
Վեչտասան .		դասներ վեց .	օն ալթը :

Լօթնեւտասն , տասին . տասամբ , տասինք , տասանց , տասամբք . դասներ օթը . օն եէտի :

Ութնտասն , տասին . տասամբ . տասինք . տասանց . տասամբք . դասներ ութը . օն սէքիղ :

Իննեւտասն , տասին . տասամբ . տասինք . տասանց . տասամբք . դասներ ինը . օն տօրուղ :

Քսան , քսանի . նիւ . նից . նիւք . քսան . եիրմի :

Լքրեսուն , երես-նի . նիւ . նից . նիւք . երեսուն . օթուղ :

Քառասուն , քառաս-նի . նիւ . նից . նիւք . քառասուն .
գրրգ :

Հիսուն , յիս-նի . նիւ . նից . նիւք . յիսուն . էլլի :

Վաթսուն , վաթս-նի . նիւ . նից . նիւք . վաթսուն . ալթմըլ :

Լօթանասուն , եօթանաս-նի . նիւ . նից . նիւք . օթաս-
նասուն . եէթմիչ :

Ութսուն , ութս-նի . նիւ . նից . նիւք . ութսուն . սէգսէն :

Իննսուն , իննս-նի . նիւ . նից . նիւք . ինսուն . տօգսան :

Հարիւր , ղյ . ով . օց . ովք : Այամ ի . իւ . ից . օք .
հարիւր . եիւղ :

Լքրկերիւր .	}	երկու-հարիւր .	իքի եիւղ :
Լքրեքհարիւր .		երեւ-հարիւր .	իւչ եիւղ :
Չորեքհարիւր .		չորս-հարիւր .	տէօրտ եիւղ :
Հինգհարիւր .		հինգ-հարիւր .	պեչ եիւղ :
Վեցհարիւր .		քիս իբրև վեց-հարիւր .	ալթը եիւղ :
Լօթնհարիւր .	զհարիւր :	օթը-հարիւր .	եէտի եիւղ :
Ութհարիւր .		ութը-հարիւր .	սէքիղ եիւղ :
Իննհարիւր .		ինը-հարիւր .	տօգուղ եիւղ :

Հազար , ի . աւ . աց : Այամ ի . իւ . ից . օք . հազար . պին :

Երկու , ու . ու . ուց . ուք . եիւր . օն պին :

Վաստիան :

Վաստիանք են ամական , և զկարգ թուելոց իրացն
ցուցանեն , և առ հարցումն շանկէրորդ , գաչընճը պա-
տասխանեն : Սորա ձևանան 'ի բացարձակ թուա-
կանացն յարելով 'ի նոսա զմասնիկդ էրորդ , կամ որդ ,
այսպէս ,

Մտաջներորդ .

Երկրորդ .

Երրորդ .

Չորրորդ .

Հինգերորդ .

Վեցերորդ .

Եօթներորդ .

Ութերորդ .

Իններորդ .

Տասներորդ .

Սետասներորդ .

Քսաներորդ .

դի . դա .

դաց . դօք .

պէլէնճի :

էրէնճի :

էւլէնճի :

արօրարէնճի :

պէլէնճի :

ալլէնճի :

էլարէնճի :

ալլարէնճի :

արօրարէնճի :

օնարէնճի :

օնպէլէնճի :

էլարէնճի :

Մտաջին , էլ . էլէլ . հարովի այսպէս ,

Մտաջին , առաջ - նոյ . առաջ - նում . յառաջ - նմէ . իմ
յառաջ - նոյ . առաջ - նով :

Մշիներան :

Մշներական կոչին թուական անուանքն որ զնշա-
նակեալ թիւն իւրեանց 'ի միասին թուելով ցուցանեն .
որպէս ,

Երկուքեան , իմ երկուքին . էրկուքն ալ . իքիսի տէ :

Երեքեան , իմ երեքին . էրէքն ալ . իւչիւ տէ :

Չորեքեան , իմ չորեքին . չորսն ալ , աէօրտիւ տէ :

Եօթանքեան , իմ եօթանքին . էօթն ալ . եէտիսի տէ :

Տասնքեան , իմ նեքին . դասն ալ . օնու տա :

Երկուսասանքեան , իմ նեքին . դասուէրկուքն ալ . օն իքի :

ԸՍՍԱԿԷՍ ՀՈՂՈՎԻՆ ՍՈՐԱՅ ,

ՅՈՂՆԱԿԻ :

- Ո . Լճրկոքեան , կամ երկո-
քին . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ .
- Ս . Լճրկոցունց , կամ երկո-
ցուն . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ .
- Տ . Լճրկոցունց , առ երկո-
սեան , կամ առ երկո-
սին . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ .
- Հ . ՉԼճրկոսեան , կամ Չեր-
կոսին . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ .
- Բ . ՉԼճրկոցունց . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ .
- Պ . ՉԼճրկոցունց . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ .
- Գ . Լճրկոքումբք . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ .
- Պ . ՉԼճրկոքումբք . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ .
- Ն . ՉԼճրկոսեան , կամ Չեր-
կոսին . Ի՛նչ-ի՛նչ ԳԷ :

ԸՍՍԱՅՍԱԿ ՀՈՂՈՎԻՆ ՆԱԼԵ

ԸՄՆԵՆԵՔԵԱՆ , կամ ամենեքին . } ամենն ալ Հէփսի տէ :
ԸՆՈՂՐԵՔԵԱՆ , կամ բոլորեքին . }

ԱՐԿՆԱԿԱՆ :

Արկնական կոչին թուական անուանքն , որ թուե-
լոց իրաց զքանիպատիկ լինելն ցուցանեն . որպէս ,

Լճրկպատիկ .	Էրկո- խալ .	իքի գաթ :
Լճթնպատիկ .	Էօլ- խալ .	եէտի գաթ :
Տասնպատիկ .	Գասլ- խալ .	օն գաթ :

Յ օ գ ու ա ծ ր :

Յարգարհա հասնական տնտեսանց :

Եղակի :

Ո . Ոմն .	Ոք . Տեղ .	Կերեմն .
Ս . Ուրումն .	Ուրուք .	Կերեմնին .
Տ . Ումեմն , առ ոմն .	Ումեք , առ ոք .	Կերեմնին .
Հ . Ղմն .	Ղմք .	Կերեմնին .
Բ . յՈւմեմնէ .	յՈւմեքէ .	Կերեմնինդն .
Պ . Ղմեմնէ .	Ղմեքէ .	Կերեմնիդն էօլն .
Ղ . Ոմամք .	Ոմամք .	Կերեմնիքն .
Պ . Ղմամք .	Ղմամք .	Կերեմնին էլն .
Ն . յՈւմեմն , յոմն .	յՈւմեք , յոք .	Կերեմնիդն :

Յոգնակի :

Ո . Ոմանք .	Կողմնաք .
Ս . Ոմանց .	Կողմնաքն .
Տ . Ոմանց , առ ոմանս .	Կողմնաքն .
Հ . Ղմանս .	Կողմնաքն .
Բ . յՈմանց .	Կողմնաքնդն .
Պ . Ղմանց .	Կողմնաքնդն էօլն .
Ղ . Ոմամքք .	Կողմնաքնքն .
Պ . Ղմամքք .	Կողմնաքնքն էլնաքնդն .
Ն . յՈմանս .	Կողմնաքնքն :

Ինն կամ ինչ հարգարհ սյսպէս ,

Եղակի :

Ո . Իմն , կամ ինչ .	(Բան) Տը .	Կիր (Ղէյ) .
Ս . Իրիք .	(Բանն) Տը .	Կիր (Ղէյին) .
Տ . Իմիք , առ իմն .	(Բանն) Տը .	Կիր (Ղէյէ) .
Հ . Ղիմն .	(Բան) Տը .	Կիր (Ղէյի) .
Բ . յԻմեքէ .	(Բանն) Տը .	Կիր (Ղէյտէն) .
Պ . Ղիմեքէ .	(Բանն) Տը զլայ .	Կիր (Ղէյտէն էօլն) .
Ղ . Իւիք .	(Բանն) Տը .	Կիր (Ղէյիլէ) .
Պ . Ղիւիք .	(Բանն) Տը Բողլը .	Կիր (Ղէյին էթ) .
Ն . յԻմիք .	(Բանն) Տը Տեղ .	Կիր (Ղէյտէ) :

Իւրաքանչիւր . սմեհ մելլ . հէր պէրէ : Երկաքանչիւր .
 էրիոմի ալ . էրիոմի : ԱՅԼ . ուրիշ . պաշտ : ՍԻւս . մե-
 իալ . օ պէրէ : Սոքա սոհասարակ հօլովին ըստ երրորդ
 հօլովման Գ.եւո , Գ.եւոյ :

Իւրաքանչիւր . իւրաքանչիւրոյ . իւրաքանչիւրում .
 յիւրաքանչիւրմէ . իւրաքանչիւրով : Երկաքանչիւր . եր-
 կաքանչիւրոյ . երկաքանչիւրում . յերկաքանչիւրմէ . եր-
 կաքանչիւրով : ԱՅԼ . այլոյ . այլում . զայլ . յայլմէ .
 այլով : ՍԻւս . միւսոյ . միւսում . զմիւս . 'ի միւսմէ .
 միւսով :

Սաննական անուանքս ՍԻՄեանց . Իրէբաց . եզա-
 կի ոչ ունին . և հօլովին այսպէս ,

Յոգնակի :

- Ո . (չոմի .)
- Ս . Սիմեանց . մելլալիոմ . պիրիպիրինին .
- Տ . Սիմեանց ,
 առ միմեանս . մելլալիոմ . պիրիպիրինէ .
- Հ . զՍիմեանս . մելլալի . պիրիպիրինի .
- Բ . 'ի Սիմեանց . մելլալիէ . պիրիպիրինատէն .
- Պ . զՍիմեանց . մելլալիոմ զլայ . պիրիպիրինատէն էօ' .
- Գ . Սիմեամբք . մելլալիոմ . պիրիպիրիիլէ .
- Պ . զՍիմեամբք . մելլալիոմ թուր . պիրիպիրինին էթ' .
- Ն . 'ի Սիմեանս . մելլալիոմ մելլ . պիրիպիրինատէ :

Յոգնակի :

- Ո . (չոմի .)
- Ս . Իրերաց . իրարոմ . պիրիպիրինին .
- Տ . Իրերաց .
 առ իրերարս . իրարոմ , պիրիպիրինէ .
- Հ . զԻրերարս . իրար . պիրիպիրինի .
- Բ . յԻրերաց . իրար մէ . պիրիպիրինատէն .
- Պ . զԻրերաց . իրարոմ զլայ . պիրիպիրինատէն էօ' .
- Գ . Իրերօք . իրարոմ . պիրիպիրիիլէ .
- Պ . զԻրերօք . իրարոմ թուրոմ . պիրիպիրինին էթ' .
- Ն . յԻրերարս . իրարոմ մելլ . պիրիպիրինատէ :

Յ օ դ ու ա ծ Է :

Յարգաւոր հարցախնան անուանց :

Եզակի :

Յողնակի :

Ո . Ո՛Վ , Ո՛ .	ո՛վ .	Ո՛Վք .
Ս . Ո՛Ր .	ո՛ր .	Ո՛Րց .
Տ . Ո՛Մ , յ՛ՈՎ , յ՛Ր .	ո՛մ .	Ո՛Րց , յ՛ՈՎս , յ՛Րս .
Հ . Չ՛ՈՎ .	չ՛ո՛վ .	չ՛ՈՎս .
Բ . յ՛ՈՎմեկ .	ո՛մեկ .	յ՛ՈՐց .
Պ . Չ՛ՈՎմեկ .	ո՛մեկ .	չ՛ՈՐց .
Գ . Ո՛րո՛Վ .	ո՛րո՛վ .	Ո՛րո՛Վք .
Պ . Չ՛ՈՐո՛Վ .	չ՛որո՛վ .	չ՛ՈՐո՛Վք .
Ն . յ՛Ո՛Վ , յ՛Ր՛Վ ,	ո՛վ , ո՛ր .	յ՛ՈՎս :
յ՛Ր .	ո՛ր :	

Լ՛ք հարցական անունն եզակի միսյն վարի , և հոլովի սյսպէս ,

Ո . (ո՛չ ունի .)	
Ս . Լ՛ք .	նի՛ն . նի՛ն շէյնի՛ն .
Տ . Լ՛ճ , շի՛ճ , ընդ Լ՛ք .	նի՛ն . նի՛ն շէյնի՛ն .
Հ . Չ՛լ .	նի՛ն . նի՛ն շէյն .
Բ . առ ՚ի Ս՛ք .	նի՛ր . նի՛ր շէյրի՛ն .
Պ . Չ՛Սք .	նի՛ն .
Գ . Լ՛ն	նի՛ն էլն .
Պ . Չ՛Լն .	նի՛ն շէյնի՛ն էլնի՛ն .
Ն . յ՛Լճ .	նի՛ր :

Վանի՛ր , գա՛ն , հարցական անունն հոլովի սյսպէս ,

Վանի՛ր , քանևո՛յ , կա՛մ քանո՛յ , ՚ի քանևո՛յ , կա՛մ ՚ի քանո՛յ .
 Վանի՛ք , քանեանց , ՚ի քանի՛ս , քանեօ՛ք և այլն :

Ի՛նչ նախդրիւ միսյն վարի . յի՛նչ , առ ի՛նչ , Չի՛նչ :

Գ. Լ. ՈՒ Ի Խ ԻՍ ԻՆ :

Յազագոս գերանուան :

Առ 'ի ստեպ չկրկնել 'ի բանի զանուն ինչ, զնի 'ի տեղի նորա այլ ինչ բառ, որ կոչի 'Ղեբանուան :

Ղեբանուանք ոչ միայն ունին զձեռն, զհոտով, և զհոտովն ըստ օրինակի անուանց, այլ և յաւելուն 'ի նոսա և զբռն, որ է երբեակ, առաջին, որպէս Լ, և երկրորդ, Ղ, առ որ խօսի, երրորդ, 'Ն, զորմէ խօսի :

Արմատ գերանուանցս երեքկին գիմորոշական յօդքն են, «; Գ, ն : Ս. զառաջին դէմն յայտ առնէ, Գ, զերկրորդն, ն, զերրորդն : Որպէս և յաշխարհիկ և 'ի տաճկաց բարբառ սովորաբար ասեմք. գլուխ, գլուխք, գլուխը. պաշտ, պաշտն, պաշտ, տունս, տունք, տունը. էվէ՛՛, էվէն, էվէ :

Ղեբանունն 'ի չորս տեսակս որոչի. Լ, ախն. Յաչախն. Ս, աչախն. և Յաբաբեբախն :

Լ, ախն գերանուանքն են, Լ, ա. Ղ, ա. Ինչն, կամ Ինք. և Տրովին այսպէս,

Առաջին դէմ. Լ, ա. Ի, ա. պէն :

Լ, զգակի :

Ո, Լ, ա.	Ի, ա.	պէն.
Ս, Ի, մ.	Ի, մ.	պէնիմ.
Տ, Ինձ, առ իս.	Ինձ.	պանա.
ձ. զԻ, ս.	Ի, ս.	պէնի.
Ի, յԻնէն.	Ի, զ.	պէնտէն.
Պ, զԻնէն.	Ի, մ. զրաս.	պէնտէն էօթ.
Ղ, Ինէ.	Ի, զնով.	պէնիմ իլէ.
Պ, զԻնէ.	Ի, մ. Բուրբուր.	պէնիմ էթրա.
'Ն, յԻ, ս.	Ի, մ. զրաս.	պէնտէ :

Յոգնակի :

Ո . ՍՆբ .	Ֆեհ .	պիղ .
Ս . ՍՆբ .	Ֆեբին .	պիղիմ .
Տ . ՍՆզ , առ մեզ .	Ֆեզ .	պիղէ .
Հ . զՍՆզ .	Ֆեզ .	պիղի .
Բ . 'ի ՍՆզ .	Ֆեզի .	պիղտէն .
Պ . զՍՆզ .	Ֆեբ ձեայ .	պիղտէն էօթ" .
Գ . Ս եօք .	Ֆեզիմ .	պիղիմ իլէ .
Պ . զՍՆօք .	Ֆեբ Բուրդիբուր .	պիղիմ էթրաֆ" .
Ն . 'ի ՍՆզ .	Ֆեբ Ֆեզ .	պիղտէ :

Արկրորդ դէմ . Գու . Գուն . սէն :

Ազակի :

Ո . Գու .	Գուն .	սէն .
Ս . Վո .	Գունին .	սէնին .
Տ . Վեզ , առ քեզ .	Ֆեզ .	սանա .
Հ . զՎեզ .	Ֆեզ .	սէնի .
Բ . 'ի Վեզ .	Ֆեզի .	սէնտէն .
Պ . զՎեզ .	Գու ձեայ .	սէնտէն էօթի" .
Գ . Վե .	Ֆեզիմ .	սէնին իլէ .
Պ . զՎե .	Գու Բուրդիբուր .	սէնին էթրաֆըն" .
Ն . 'ի Վեզ .	Գու Ֆեզ .	սէնտէ .
Կ . ուզ Գու .	ուզ Գուն .	եւ սէն :

Յոգնակի :

Ո . Գուք .	Գուք .	սիղ .
Ս . Չեբ .	Ֆեբին .	սիղին .
Տ . Չեզ , առ ձեզ .	Ֆեզ .	սիղէ .
Հ . զՉեզ .	Ֆեզ .	սիղի .
Բ . 'ի Չեզ .	Ֆեզի .	սիղտէն .
Պ . զՉեզ .	Ֆեբ ձեայ .	սիղտէն էօթ" .
Գ . Չեօք .	Ֆեզիմ .	սիղին իլէ .
Պ . զՉեօք .	Ֆեբ Բուրդիբուր .	սիղին էթրաֆ" .
Ն . 'ի Չեզ .	Ֆեբ Ֆեզ .	սիղտէ .
Կ . ուզ Գուք .	ուզ Գուք .	եւ սիղ :

Արրորդ զէմ իւր . ինքն . ինչ . քէնտի :

Ազակի :

Ո . (ոչ ունի .)

Ս . Իւր , իմ իւրեան . իրէն . քէնտինին .

Տ . Իւր , իմ իւրեան ,
առ իւր . իրէն . քէնտինէ .

Հ . (ոչ ունի .)

Բ . յԻւրմէ . իրմէ . քէնտինտէն .

Պ . զԻւրմէ . իր զւայ . քէնտինտէն էօ .

Պ . Իւրե , իմ իւրեաւ ,
իմ իւրեամբ . իրմով . քէնտի իլէ .

Պ . զԻւրե , իմ զիւրեաւ ,
իմ զիւրեամբ . իր Բողոքի . քէնտինին էթր .

Ն . յԻւր , իմ յիւրեան . իր մեջ . քէնտինտէ :

Յոգնակի :

Ո . Իւրեանք . իրէն . քէնտիլէրի .

Ս . Իւրեանց . իրէն . քէնտիլէրինին .

Տ . Իւրեանց ,
առ իւրեանս . իրէն . քէնտիլէրինէ .

Հ . զԻւրեանս . զիրէն . քէնտիլէրինի .

Բ . յԻւրեանց . իրէն . քէնտիլէրինտէն .

Պ . զԻւրեանց . իրէն զւայ . քէնտիլէրինտէն
էօթիւրիւ .

Պ . Իւրեամբք . իրէն . քէնտիլէրի իլէ .

Պ . զԻւրեամբք . իրէն Բողոքի . քէնտիլէրինին է .

Ն . յԻւրեանս . իրէն մեջ . քէնտիլէրինտէ :

Ազակի :

Ո . Ինքն . ինչ . քէնտի .

Ս . Ինքեան . իրէն . քէնտինին .

Տ . Ինքեան ,
առ ինքն . իրէն . քէնտինէ .

Հ . զԻնքն . զինչ . քէնտինի .

Բ . յԻնքնէ . իրմէ . քէնտինտէն .

Պ . Ղինքենէ .	իբ ձեայ .	քէնտինտէն էօ' .
Պ . Ինքեամբ .	իբճոձ .	քէնտի իլէ .
Պ . Ղինքեամբ .	իբ Բուրրաբէբ .	քէնտինին էթր' .
Ն . Ղինքեան .	իբ Տեղե .	քէնտինտէ :

Յոգնակի :

Ո . Ինքեանք .	իբէնք .	քէնտիլէրի .
Ս . Ինքեանց .	իբէնց .	քէնտիլէրինին .
Տ . Ինքեանց , առ ինքեանս .	իբէնց .	քէնտիլէրինէ .
Շ . Ղինքեանս .	սէբէնք .	քէնտիլէրինի .
Ի . Ղինքեանց .	իբէնց Տե .	քէնտիլէրինտէն .
Պ . Ղինքեանց .	իբէնց ձեայ .	քէնտիլէրինտէն էօթիւրիւ .
Պ . Ինքեամբք .	իբէնցճոձ .	քէնտիլէրի իլէ .
Պ . Ղինքեամբք .	իբէնց Բուրրաբէբ .	քէնտիլէրինին էթրաֆրնտա .
Ն . Ղինքեանս .	իբէնց Տեղե .	քէնտիլէրինտէ :

Լըրեք ազգք են ցուցական դերանունանց . Սա , Գա ,
նա . Ըյա , ալպ , ալն . Սոյն , պոյն , նոյն :

Սա . տա . պու . Գա . տա . շու . Նա . տն . օ . գոյա-
կան են . և հոլովին այսպէս ,

Լըզակի :

Ո . Նա .	տն .	օ .
Ս . Նորա .	տնոր .	օնուն .
Տ . Նմա , առ նա .	տնոր .	օնա .
Շ . ՂՆա .	տնի .	օնու .
Ի . ՆՆա .	տնիլ .	օնտան .
Պ . ՂՆմանէ .	տնոր ձեայ .	օնտան էօթիւրիւ .
Պ . Նոյալ .	տնոձ .	օնույուլա .
Պ . ՂՆոյալ .	տնոր Բուրրաբէբ .	օնուն էթրաֆրն' .
Ն . ՆՆա , Ննա .	տնոր Տեղե .	օնտա :

Յոգնակի :

Ո . 'Նոքա .	անոնք .	օնլար .
Ս . 'Նոցա .	անոնց .	օնլարրն .
Տ . 'Նոցա ,		
առ նոսա .	անոնց .	օնլարա .
Հ . զ'Նոսա .	զանոնք .	օնլարր .
Բ . 'ի'Նոցանէ .	անոնցմէ .	օնլարտան .
Պ . զ'Նոցանէ .	անոնց ձեաց .	օնլարտան էօթի' .
Պ . 'Նոքօք .	անոնցմով .	օնլար րա .
Պ . զ'Նոքօք .	անոնց Էստրօքի'ք .	օնլարրն էթրաֆ' .
'Ն . 'ի'Նոսա .	անոնց մեջ .	օնլարտա :

Ըստ այսմ' հոլովին նաև՝

Սա . սորա . սմա . 'ի սմանէ . սովա .		
սոքա . սոցա . զսոսա . 'ի սոցանէ . սոքօք . սս . պու :		
Պա . դորա . դմա . 'ի դմանէ . դովա .		
դոքա . դոցա . զդոսա . 'ի դոցանէ . դոքօք . քք . շու :		

Յուցական դերանուանքս Մ_սյս . սս . պու . Մ_սյդ .
 քք . շու . Մ_սյն . ան . օ . ածական են . և հոլովին այս-
 պէս ,

Եղակի :

Ո . Մ _ս յն .	ան .	օ .
Ս . Մ _ս յնք .		
իւմ այնորիկ .	անոր .	օնուն .
Տ . Մ _ս յնմ' , իւմ այնմիկ ,		
առ այն .	անոր .	օնա .
Հ . զՄ _ս յն .	անի .	օնու .
Բ . յՄ _ս յնմանէ .	անիմէ .	օնտան .
Պ . զՄ _ս յնմանէ .	անոր ձեաց .	օնտան էօթիւ .
Պ . Մ _ս յնու , իւմ այն- նուիկ .	անով .	օնույուլա .
Պ . զՄ _ս յնու , իւմ զայն- նուիկ .	անոր Էստր- օքի'ք .	օնուն էթրաֆրն .
'Ն . յՄ _ս յնմ' , իւմ յայն- միկ , իւմ յայն .	անոր մեջ .	օնտա :

Յոգնակի :

Ո. Այնորիկ .	անոնք .	օնլար .
Ս. Այնոցիկ .	անոնց .	օնլարըն .
Տ. Այնոցիկ ,		
առ այնոսիկ .	անոնց .	օնլարա .
Հ. ՂԱյնոսիկ .	ղանոնք .	օնլարը .
Բ. յԱյնցանէ .	անոնց յէ .	օնլարտան .
Պ. ՂԱյնցանէ .	անոնց զլայ .	օնլարտան էօթ .
Գ. Այնորիւք .	անոնց յո՛ղ .	օնլար ըլա .
Պ. ՂԱյնորիւք .	անոնց Բողորիւք .	օնլարըն էթրա .
Ն. յԱյնոսիկ .	անոնց յէջ .	օնլարտա :

Սոյնպէս Հոլովին ,

Այս .	այսր , իմ այսորիկ .	այսմ , իմ այսմիկ .	յայսմանէ .
	այսու , իմ այսուիկ .		
	այսորիկ .	այսոցիկ .	զայսոսիկ .
	յայսցանէ .	այսորիւք :	
Այդ .	այդր , իմ այդորիկ .	այդմ , իմ այդմիկ .	յայդմանէ .
	այդու , իմ այդուիկ .		
	այդորիկ .	այդոցիկ .	զայդոսիկ .
	յայդցանէ .	այդորիւք :	

Յոգնական սոցա մարթի ևս լինել . Այնք . այնց . զայնս . յայնս . Այդք . այդց . Այսց : Բայց չմարթի լինել , զայդս . առ այդս . զայսս . առ այսս :

Սոյն , դոյն , նոյն , օլ . ցուցական դերանունք ածական են . և Հոլովին այսպէս ,

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո. Այն . նայն . օլ .	Աորին .
Ս. Աորին .	Աոցին .
Տ. Ամին , առ նոյն .	Աոցին , առ նոսին .
Հ. ՂԱյն .	զԱոսին .
Բ. (ոչ ունի .)	ի Աոցունց .
Պ. (ոչ ունի .)	զԱոցունց .
Գ. Աովին , իմ նովիմլ .	Աովիմլք , իմ նորումլք ,

Պ. զՆուովին, և՛ զնուովմբ. զՆուովմբբ, և՛ զնորումբբ.
Ն. ՚ի՛Նովին, ՚ի՛ նոյն. ՚ի՛Նուսին :

Ըստ այսմ հոլովին նաև՝

Սոյն. սորին. սմին. զսոյն. սովին.
սորին. սոցին. զսոսին. ՚ի՛ սոցունց. սովմբբ.
Վոյն. դորին. դմին. զդոյն. դովին.
դորին. դոցին. զդոսին. ՚ի՛ դոցունց. դովմբբ. :

Հոգնականն սոցա կարէ ևս լինել, նոյնբ. սո-
նոյնս. զնոյնս. սոյնբ. սոս սոյնս. զսոյնս. դոյնբ. սո-
դոյնս. զդոյնս :

Ստացական դերանուննքս Ի՛մ. յո. Ֆբ. յէբ. իբ.
ածական են. և հոլովին այսպէս,

Եզակի :

Հոգնակի :

Ո. Իմ. Է՛մն. պէնիմ.	Իմբ.
Ս. Իմոյ.	Իմոց.
Տ. Իմում, առ իմ.	Իմոց, առ իմս.
Հ. զԻմ.	զԻմս.
Բ. յԻմմէ.	յԻմոց.
Պ. զԻմմէ.	զԻմոց.
Վ. Իմով.	Իմովբ.
Պ. զԻմով.	զԻմովբ.
Ն. յԻմում.	յԻմս :

Ըստ այսմ հոլովին ևս՝

Սնբ, մերոյ. մերում. ՚ի՛ մերմէ. մերով.
մերոց. ՚ի՛ մերոց. մերովբ. Ֆբնն. պիղիմ :
Չեր, ձերոյ. ձերում. ՚ի՛ ձերմէ. ձերով.
ձերոց. ՚ի՛ ձերոց. ձերովբ. յէբնն. սիզին :
Խբ, իւրոյ. իւրում. յիւրմէ. իւրով.
իւրոց. յիւրոց. իւրովբ. իբնն. քէնստինին :

Յարաբերական գերանունն Որ, կամ Ո հսլովի
այսպէս,

Եղակի:

Յոգնակի:

Ո. Որ, իմ օ. արնոր. քի:	Որք, իմ ղք.
Ս. Որոյ, իմ ղր.	Որոց, իմ ղց.
Տ. Որում, իմ ում.	Որոց, իմ ղց, առ որս.
Հ. զՈր, իմ զո.	զՈրս.
Բ. յՈրմէ.	յՈրոց.
Պ. զՈրմէ.	զՈրոց.
Գ. Որով.	Որովք.
Պ. զՈրով.	զՈրովք.
Ն. յՈրում, յոր.	յՈրս:

Եթէ գիցես 'ի վերայ յարաբերականին զպարոյկ
ինի հարցական. որպէս, Որ, որոյ, որում. հանիւ.
և այլն:

Գ Լ Ո Ի Խ Գ .

Յարգութեան Բայեր :

Բայն է երրորդ մասն բանի՝ որ նշանակէ ներգործու-
լիան ինչ այսինքն , զառնել , կամ զլրել , ժամանա-
խա , լուսով , և գիտութեամբ , որպէս , Աստուած ստեղծ զեր-
կես , և զերկեր : Երկնս և երկիր ստեղծան յաստուծոյ :

Յ օ գ ու ա ծ ւ մ :

Պարագայեան Բայեր :

Ա ից են պարագայք բայից . Սեռ . ժամանակ . Եզա-
 նակ , թիւ . Գէտ . և Խոնարհմանս :

Չորք են սեռք բայից . Ներգործական . Արտա-
բան . Հասարակ . և Չեզոք :

Ներգործական բայ ապի որ նշանակէ զառնել կամ
զներգործել . զոր օրինակ , գանեմ . իրծեծէմ : Առ-
քա սովորաբար վերջանան էմ . երբեմն ամ , և ում :

Արտաբան բայն է , որ նշանակէ զլինելութիւն
կամ զկրելն ինչ յայլմէ , և սորա վերջանան էմ . որպէս ,
գանիմ , իրծեծիմ :

Հասարակն է՝ որ միով ձայնիւ այսինքն էմ վերջա-
ւորութեամբ թէ՛ զներգործականն՝ զառնելն , և թէ՛
զկրաւորականն՝ զկրելն նշանակէ . զոր օրինակ , գապիմ ,
նշանակէ դատել զոր , և յայլմէ դատեալ լինել :

Չեզոք բայն է , որ ոչ ումք ներգործէ , և ոչ
յայլմէ կրէ ինչ , այլ ներգործութիւն իւր յինքն մնայ .
որպէս , բնակիմ , իրենս իմ :

վասն քառակերպ ըննելոյ վերջաւորութեան բայից ,
 էմ. էմ. ամ. ամ. քառեակ ևս է | ծորդութիւնն . որ-
 պէս , սէրէմ . աշխարէմ . հեամեդամ . լեղամ :

Յօդուած ք :

Խոնարհումն էական բայից :

Էական բայն ԵՄ Խոնարհի սյսպէս :

Սահմանական էղանակի ներկայ :

Էղակի :

Էս եմ .	էս էմ .	պէն իմ .
Ղու ես .	դուն էս .	սէն սին .
Նա է .	ան է .	օ տուր .

Յոգնակի :

Սեք եմք .	Տենք էնք .	պիզ իզ .
Ղուք էք .	դուք էք .	սիզ սինիզ .
Նոքա են .	անոնք էն .	օնլար տըրլար :

Էնխորար :

Էղակի :

Էս էի .	էս էի .	պէն իտիմ .
Ղու էիք .	դուն էիք .	սէն իտին .
Նա էր .	ան էր .	ջուտու .

Յոգնակի :

Սեք էաք .	Տենք էինք .	պիզ իտիք .
Ղուք էիք .	դուք էիք .	սիզ իտինիզ .
Նոքա էին .	անոնք էին .	օնլար ըտըլար :

Արարարի մը :

Ազակի :

Աս եղէ .	Էս Էղայ .	պէն օլտուս .
Ղու եղեր .	Գոսն Էղար .	սէն օլտուն .
Նա եղէ .	ան Էղար .	օ օլտու .

Յոգնակի :

Սեք եղար , Էմ եղեար .	Տնս Էղանս .	պիղ օլտուք .
Ղուք եղէք .	Գոսն Էղար .	սիղ օլտունուղ .
Նոքա եղեն .	անոնս Էղան .	օնլար օլտուլար :

Յարախարար :

Ազակի :

Աս եղեալ եմ .	Էս Էղած էմ .	պէն օլմուշ ում .
Ղու եղեալ ես .	Գոսն Էղած էս .	սէն օլմուշ սուն .
Նա եղեալ է .	ան Էղած է .	օ օլմուշ տուր .

Յոգնակի :

Սեք եղեալ եմք .	Տնս Էղած էնս .	պիղ օլմուշ ուղ .
Ղուք եղեալ էք .	Գոսն Էղած էք .	սիղ օլմուշ սու- նուղ .
Նոքա եղեալ են .	անոնս Էղած էն .	օնլար օլմուշ տուլլար :

Գերախարար :

Ազակի :

Աս եղեալ էի .	Էս Էղած էի .	պէն օլմուշ ու- տում .
Ղու եղեալ էիր .	Գոսն Էղած էիր .	սէն օլմուշ ուտուն .
Նա եղեալ էր .	ան Էղած էր .	օ օլմուշ ուտու .

Յոգնակի :

Սեք եղեալ էարք .	Տնս Էղած էինս .	պիղ օլմուշ ու- տուղ .
Ղուք եղեալ էիրք .	Գոսն Էղած էիրք .	սիղ օլմուշ ու- տունուղ .
Նոքա եղեալ էինք .	անոնս Էղած էինք .	օնլար օլմուշ ու- տուլար :

Լուսանի :

Եղակի :

Ես եղէց .	Էս ըլլամ .	պէն օլայլամ .
Ղու եղիցիս .	դոն ըլլաս .	սէն օլասըն .
Նա եղիցի .	ան ըլլայ .	օ օլուն .

Յոգնակի :

Սեք եղիցուք .	Տէնք ըլլանք .	սիզ օլայլամ .
Ղուք եղիցիք .	դոք ըլլաք .	սիզ օլասընըզ .
Նոքա եղիցին .	անոնք ըլլան .	օնլար օլսունլար :

Լրամայական Էղանակի :

Եղակի :

Եր, իմ եղիցիք դու . ¹⁾	դոն եղիք .	սէն օլ .
Ղու մի լինիր .	դոն մի ըլլաք .	սէն օլմա .

Յոգնակի :

Եղերուք դուք .	դոք եղէք .	սիզ օլունուզ .
Ղուք մի լինիր .	դոք մի ըլլաք .	սիզ օլմայընըզ :

Սորբադասական Էղանակի :

Եղակի :

Ես իցեմ .	Էս ըլլանի .	պէն օլսամ .
Ղու իցես .	դոն ըլլասնի .	սէն օլսան .
Նա իցէ .	ան ըլլանի .	օ օլա .

Յոգնակի :

Սեք իցեմք .	Տէնք ըլլաննի .	սիզ օլսագ .
Ղուք իցեք .	դոք ըլլասնի .	սիզ օլսանըզ .
Նոքա իցեն .	անոնք ըլլաննի .	օնլար օլսալար :

¹⁾ Ըսան Լրամայական սորբա Է Եր, Էք, իմ երուք. Է
զէ սորբա մայանակ ոչ ձարին, այլ ընդ Բառին, Ողջ
Եր, ողջ Էք, իմ երուք. Տէք 'ի Բայէն Լինիմ զի
առեալ Էդար աստիկն, որ զոնան այսր սոզրաբար
'ի գործ անի :

Անցեալ :

Ազակի :

Աս եղեալ իցեմ . էս էլա՞ծ բլլա՞նէ . պէ՛ն օլմուշ օլսամ .
 Գու եղեալ իցես . դո՞ւն էլա՞ծ բլլա՞ս . սէ՛ն օլմուշ օլսան .
 Ե՛լ .
 Ես եղեալ իցէ . ան էլա՞ծ բլլա՞նէ . օ օլմուշ օլսա .

Յոգնակի :

Սեք եղեալ ի- Տէ՛ր էլա՞ծ բլլա՞նէ . պիղ օլմուշ օլ-
 ցեմք . նէ . սագ .
 Գուք եղեալ ի- դո՞ւ էլա՞ծ բլլա՞ս . սիղ օլմուշ օլսա-
 ցէք . նէ . նրղ .
 Երբա եղեալ ի- անոն էլա՞ծ բլլ- օնլար օլմուշ օլ-
 ցին . լաննէ . սալար :

Անիւսայլ էլանալ :

Ալ . ելոյ . ելով . բլլալ . օլմագ :

Անդունելու-էլան անցեալ :

Աղեալ . էլա՞ծ . օլմուշ :

Ասկան բայն ԱՒՆԻՍ խոնարհի այսպէս ,

Սահմանալուն էլանալէ ներխայ :

Ազակի :

Աս լինիմ . էս իբլլա՞մ . պէ՛ն օլուրում .
 Գու լինիս . դո՞ւն իբլլա՞ս . սէ՛ն օլուրսուն .
 Ես լինի . ան իբլլա՞յ . օ օլուր .

Յոգնակի :

Սեք լինիմք . Տէ՛ր իբլլա՞նէ . պիղ օլուրուղ .
 Գուք լինիք . դո՞ւ էլա՞ս . սիղ օլուրսունուղ .
 Երբա լինին . անոն էլա՞ն . օնլար օլուրլար :

Անխոստար :

Ազգակի :

Աս լինէի .	էս իւրայն .	պէն օլուրուտում .
Վոս լինէիր .	դոս իւրայնիր .	սէն օլուրուտուն .
Նա լինէր .	ան իւրայն .	օ օլուրուտու .

Յոգնակի :

Սեք լինէար .	Տեք իւրայնեք .	սիզ օլուրուտուզ .
Վոսք լինէիրք .	դոսք իւրայնիրք .	սիզ օլուրուտու- նուզ .
Նոքա լինէին .	անոնք իւրայնեք .	օնլար օլուրու- տուլար :

Աստարեալ :

Ազգակի :

Ազէ . եզեր . եզէ .

Յոգնակի :

Ազարք . եզէք . եզեն : Որդեալ աստարեալն Ամ Բայնն .

Յարախոստար :

Ազգակի :

Աս լեալ եմ . դու լեալ ես . նա լեալ է .

Յոգնակի :

Սեք լեալ եմք . դոսք լեալ էք . նոքա լեալ են .

Վերախոստար :

Ազգակի :

Աս լեալ էի . դու լեալ էիր . նա լեալ էր :

Յոգնակի :

Սեք լեալ էարք . դոսք լեալ էիրք . նոքա լեալ էին : ¹⁾

¹⁾ Յարախոստար Վերախոստար եւ Անյեալն լինիմ Բայնն նոյն էն նշանախո-լե-լեամբ ընդ Ամ Բայնն , այլ Ամ Բայննն ուսու-եւ յաճանեալ է 'է վերաու-լե-լեան :

Ապրտանի :

Ազակի :

Աս լիցիմ .	էս ըլլամ .	պէն օլայրմ .
Ղու լիցիս .	դուն ըլլաս .	սէն օլասրն .
Նա լիցի .	ան ըլլայ .	օ օլուն :

Յոգնակի :

Սեք լիցուք .	Տէնք ըլլանք .	պիղ օլայրմ .
Ղուք լիջէք .	դուք ըլլաք .	սիղ օլասրնրղ .
Նոքա լիցին .	անոնք ըլլան .	օնլար օլսունլար :

Արամայտան էղանալ :

Ազակի :

Ար . լիջիր . իմ		
լինիջիր դու .	դուն էղէր .	սէն օլ .
Ղու մի լինիր .	դուն մի ըլլար .	սէն օլմա :

Յոգնակի :

Արուք . լիջիք . իմ		
լինիջիք դուք .	դուք էղէք .	սիղ օլունուղ .
Ղուք մի լինիք .	դուք մի ըլլաք .	սիղ օլմայրնրղ :

Արարարտաստան էղանալ :

Ազակի :

Աս լինիցիմ .	էս ըլլամնի .	պէն օլսամ .
Ղու լինիցիս .	դուն ըլլամնի .	սէն օլսան .
Նա լինիցի .	ան ըլլամնի .	օ օլսա .

Յոգնակի :

Սեք լինիցիմք .	Տէնք ըլլամնիք .	պիղ օլսագ .
Ղուք լինիցիք .	դուք ըլլամնիք .	սիղ օլսանրղ .
Նոքա լինիցին .	անոնք ըլլամնիք .	օնլար օլսալար :

Անցեալ :

Ազակի :

Աս լեալ իցեմ .	դու լեալ իցես .	նա լեալ իցէ .

Յոզնակի :

Սնք լեալ իցեմք . դուք լեալ իցեք . նոքա լեալ իցեն :

Անէրեայէ Էզնաի :

Ինեւ . լինելոյ . լինելով . բլաւ . օլմագ :

Արուանէլուլէան :

Անցեալ . Ինալ . իմ լեալ . Էզաթ . օլմուշ :

Արուանի . Ինեւլի . լինելոց . բլաւու . օլաճագ :

Էզան բայն ԵՂՆՆԻՍ խոնարհի պսպէս ,

Սահմանաւան Էզնաիէ ներայ :

Եզակի :

Եզանիմ .	իւլաւմ .	օլուրում .
Եզանիս .	իւլաւս .	օլուրսուն .
Եզանի .	իւլաւյ .	օլուր .

Յոզնակի :

Եզանիմք .	իւլաւմք .	օլուրուղ .
Եզանիք .	իւլաւք .	օլուրսունուղ .
Եզանին .	իւլաւն .	օլուրլար :

Անիպար :

Եզակի :

Եզանէի .	իւլաւյի .	օլուրուտում .
Եզանէիր .	իւլաւյիք .	օլուրուտուն .
Եզանէր .	իւլաւր .	օլուրուտու .

Յոզնակի :

Եզանէար .	իւլաւյինք .	օլուրուտուղ .
Եզանէիք .	իւլաւյիք .	օլուրուտունուղ .
Եզանէին .	իւլաւյին .	օլուրուտուլար :

Ատարեւու :

Նշակի :

Նշէ .

Նշեր .

Նշէ .

Նշանախալէնն նոյն է ընդ Նախային :

Յոգնակի :

Նշաք , իմ
եղեաք .

եղէք , իմ եղաք . եղեն :

Յարախար :

Նշակի :

Նշեալ եմ .

եղեալ ես .

եղեալ է .

Յոգնակի :

Նշեալ եմք .

եղեալ էք .

եղեալ են :

Գերախար :

Նշակի :

Նշեալ էի .

եղեալ էիր .

եղեալ էր .

Յոգնակի :

Նշեալ էաք .

եղեալ էիք .

եղեալ էին :

Արանի :

Նշակի :

Նշէց , իմ եղե-
ցիմ , իմ ցեմ .

եղեցիս .

եղեցի .

Յոգնակի :

եղեցուք .

եղեցիք .

եղեցին :

Արամայան էղանակ :

Նշակի :

Նշեր , իմ եղեջեր .

մի եղանիր .

Յոգնակի :

Նշերուք , իմ եղեջիք , մի եղանիք :

Ստորագրաստիան էզտեալ :

Եզակի :

Եզանիցիմ .	Ելլանի .	Օլսամ .
Եզանիցիս .	Ելլանի .	Օլսան .
Եզանիցի .	Ելլանի .	Օլսա .

Տոգնակի :

Եզանիցիմք .	Ելլանի .	Օլսագ .
Եզանիցիք .	Ելլանի .	Օլսանըզ .
Եզանիցին .	Ելլանի .	Օլսալար :

Ստորագրաստիան անցեալ :

Եզակի :

Եզեալ իցեմ .	Եզեալ իցես .	Եզեալ իցէ .

Տոգնակի :

Եզեալ իցեմք .	Եզեալ իցէք .	Եզեալ իցեն .

Ընդհանրէ էզանի :

Եզանիլ , իմ եզանել .	Եզանելոյ .	Եզանելով .

Ընդհանրէ լուրիսն ներխոյ , ե անցեալ :

Եզեալ , եզելոյ :

Ըդասի :

Եզանելոց , իմ եզանելի :

Վ Ո Մ էական բային սյուզափ ժամանակք են միայն .

Սահմանախան Էղանալի շէրլայ :

Եղակի :

Վտմ .	խմ .	վարրմ .
Վտս .	խս .	վարսըն .
Վտշ .	խշ .	վարտըր .

Ճոգնակի :

Վտմք .	խմք .	վարրգ .
Վտյք .	խսք .	վարսընըգ .
Վտն .	խն .	վարտըրլար :

Ընխարար :

Եղակի :

. . .	. . .	. . .
Վտյիր .	խյիր .	վարրտըն .
Վտյր .	խր .	վարրտը .
	Ճոգնակի .	
. . .	. . .	. . .
. . .	. . .	. . .
Վտյին .	խյին .	վարրտըլար :

Սարբարասան Էղանալի :

Եղակի :

. . .	. . .	. . .
. . .	. . .	. . .
Վուցէ .	խյ նէ .	վարրսս
	Ճոգնակի :	
. . .	. . .	. . .
. . .	. . .	. . .
Վուցեն .	խն նէ .	վարրսսլար .

Ընէրնայլ :

Վոլ . գոլոյ . գոլով . ըլլալ .	վար օլմագ :

Իաղում անգամ փոխանակ ասելոյ Ոչ գոյ , ասի Չէ , որ զնոյն նշանակէ չէլայ , եօգտուր :

Յ օ դ ու ա ծ Կ

Առաջին Լծորդութեան Բայեր :

Բնդ առաջին լծորդութեամբ են երեք ազգք խոնարհմանց, զի ոմանք յանգին 'ի էմ, ոմանք 'ի անէմ, և ոմանք 'ի ուրանէմ :

Առաջին լծորդութեան նախկին օրինակ :

Սահմանաւոր եղանակէ ներկայ :

Ազգակի :

Վործեմ .	լեզուրծեմ .	իշէրիմ .
Վործես .	լեզուրծես .	իշէրսին .
Վործէ .	լեզուրծէ .	իշէր .

Տողնակի :

Վործեմք .	լեզուրծեմք .	իշէրիզ .
Վործէք .	լեզուրծէք .	իշէրսինիզ .
Վործեն .	լեզուրծեն .	իշէրլէր .

Անիտար .

Ազգակի :

Վործէի .	լեզուրծէի .	իշէրիտիմ .
Վործէիր .	լեզուրծէիր .	իշէրիտին .
Վործէր .	լեզուրծէր .	իշէրիտի .

Տողնակի :

Վործէարք .	լեզուրծէինք .	իշէրիտիք .
Վործէիրք .	լեզուրծէիրք .	իշէրիտինիք .
Վործէինք .	լեզուրծէինք .	իշէրիտիլէր .

Անիտարեւոլ :

Ազգակի :

Վործեցի .	գործեցի .	իշէտիմ .
Վործեցիր .	գործեցիր .	իշէտին .
Վործեաց .	գործեց .	իշէտի .

Հոգնակի :

Վորձեցար .	Գործեցին .	Իշէտիք .
Վորձեցիր .	Գործեցի .	Իշէտինիդ .
Վորձեցին .	Գործեցին .	Իշէտիւք :

Հարախարար :

Եղակի :

Վորձեալ եմ .	Գործած եմ .	Իշէտիշ իմ .
Վորձեալ ես .	Գործած ես .	Իշէտիշ սին .
Վորձեալ է .	Գործած է .	Իշէտիշ տիր .

Հոգնակի :

Վորձեալ եմք .	Գործած էն .	Իշէտիշ իդ .
Վորձեալ էք .	Գործած էք .	Իշէտիշ սինիդ .
Վորձեալ են .	Գործած են .	Իշէտիշ տիրէք :

Վերախարար :

Եղակի :

Վորձեալ էի .	Գործած էի .	Իշէտիշ իտիմ .
Վորձեալ էիր .	Գործած էիր .	Իշէտիշ իտին .
Վորձեալ էր .	Գործած էր .	Իշէտիշ իտի .

Հոգնակի :

Վորձեալ էաք .	Գործած էինք .	Իշէտիշ իտիք .
Վորձեալ էիք .	Գործած էիք .	Իշէտիշ իտինիդ .
Վորձեալ էին .	Գործած էին .	Իշէտիշ իտիւք :

Լուսանի :

Եղակի :

Վորձեցից .	Գործեմ .	Իշէտիմ .
Վորձեցես .	Գործեւ .	Իշէտեսին .
Վորձեցէ .	Գործէ .	Իշէտին .

Հոգնակի :

Վորձեցուք .	Գործեմք .	Իշէտելիմ .
Վորձեցիւք .	Գործեք .	Իշէտեսինիդ .
Վորձեցեն .	Գործեն .	Իշէտինիւք :

Հրամայական Էղանակ :

Ազակի :

Վործես, ևս գործեսցիր .

Գործէ .

Իշէ .

Սի գործեր .

Տի գործեր .

Իշէմէ .

Յոգնակի :

Վործեցէք .

Գործեցէք .

Իշէյինիզ .

Սի գործէք .

Տի գործէք .

Իշէմէյինիզ :

Սորոտաւանական Էղանակ :

Ազակի :

Վործիցեմ .

Գործեմէ .

Իշէսէմ , ևս

Իշէրսէմ .

Վործիցես .

Գործեմէ .

Իշէսէն .

Վործիցէ .

Գործեմէ .

Իշէսէ .

Յոգնակի :

Վործիցեմք .

Գործեմէք .

Իշէսէք .

Վործիցէք .

Գործեմէք .

Իշէսէնիզ .

Վործիցեն .

Գործեմէն .

Իշէսէլէք :

Անյեւալ :

Ազակի :

Վործեալ իցեմ .

Գործած լլլամէ .

Իշէմիշ օլսամ .

Վործեալ իցես .

Գործած լլլամն .

Իշէմիշ օլսան .

Վործեալ իցէ .

Գործած լլլամն .

Իշէմիշ օլսա .

Յոգնակի :

Վործեալ իցեմք .

Գործած լլլամնք .

Իշէմիշ օլսագ .

Վործեալ իցէք .

Գործած լլլամն .

Իշէմիշ օլսանըզ .

Վործեալ իցեն .

Գործած լլլամն .

Իշէմիշ օլսալար :

Անբնոյլ :

Վործել .

գործելոյ .

գործելով .

Գործել .

Իշէմէք .

'ի գործելն .

Գործելու արեմ .

Իշէտիյի վազըթ .

առ 'ի գործել .

Գործելու համար .

Իշէմէ իշին :

Վերստինի լուսնի անուններ :

Վերստյ .	Վործող .	Գործող .	խլէյէն :
Վնցեալ .	Վործեալ .	Գործելի, կամ Գործած .	խլէմիչ .
Վարսնի .	Վործելոց .	Գործելու .	խլէյէճէք :

Ապառնի ընդունելու թիւնն որպէս և անցեալն ընդ էական բայի 'ի միասին վարի . այսպէս , Վործելոց եմ . յիսի գործել . խլէյէճէյիմ . գործելոց ես . յիսի գործել . խլէյէճէկ սին . գործելոց է . յիսի գործել . խլէյէճէկ տիր . գործելոց եմք . յիսի գործելն . խլէյէճէկ տիրիչ . գործելոց էք . յիսի գործելն . խլէյէճէկ տիրիչ . գործելոց են . յիսի գործելն . խլէյէճէկ տիրիչեր : Վործելոց էի . գործելոց էիր . և այլն :

(Ըրինակ կրաւորականին :

Սահմանախան էրանալի ներսոյ :

Ազակի :

Վործիմ .	Իւգործելիմ .	խլէնիրիմ .
Վործիս .	Իւգործելիս .	խլէնիրսին .
Վործի .	Իւգործելի .	խլէնիր .

Ճողանակի :

Վործիմք .	Իւգործելինք .	խլէնիրիզ .
Վործիք .	Իւգործելիք .	խլէնիրսինիզ .
Վործին .	Իւգործելին .	խլէնիրիչք :

Վնիսոսար :

Ազակի .

Վործէի .	Իւգործելիէի .	խլէնիրիտիմ .
Վործէիր .	Իւգործելիէիր .	խլէնիրիտին .
Վործէր , իս գործիւր .	Իւգործելիէր .	խլէնիրիտի .

Ճողանակի :

Վործէաք .	Իւգործելիէնք .	խլէնիրիտիք .
Վործէիք .	Իւգործելիէիք .	խլէնիրիտինիզ .
Վործէին .	Իւգործելիէին .	խլէնիրիտիչք :

Վարդերեւու :

Եղանակի :

Վարժեցայ .	Գործընկերաց .	Իշխենտիմ .
Վարժեցար .	Գործընկերար .	Իշխենտին .
Վարժեցաւ .	Գործընկերաւ .	Իշխենտի .

Յոգնակի :

Վարժեցաք .	Գործընկերացք .	Իշխենտիք .
Վարժեցայք .	Գործընկերացք .	Իշխենտինիզ .
Վարժեցան .	Գործընկերացն .	Իշխենտիլէր :

Յարմարար :

Եղանակի :

Վարժեալ եմ .	Գործընկեր եմ .	Իշխենտիշ իմ .
Վարժեալ ես .	Գործընկեր ես .	Իշխենտիշ սին .
Վարժեալ է .	Գործընկեր է .	Իշխենտիշ տիր .

Յոգնակի :

Վարժեալ եմք .	Գործընկեր եմք .	Իշխենտիշ իզ .
Վարժեալ էք .	Գործընկեր էք .	Իշխենտիշ սինիզ .
Վարժեալ են .	Գործընկեր են .	Իշխենտիշ տիրլէր :

Վերմարար :

Եղանակի :

Վարժեալ էի .	Գործընկած էի .	Իշխենտիշ իտիմ .
Վարժեալ էիր .	Գործընկած էիր .	Իշխենտիշ իտին .
Վարժեալ էր .	Գործընկած էր .	Իշխենտիշ իտի .

Յոգնակի :

Վարժեալ էաք .	Գործընկած էեմք .	Իշխենտիշ իտիք .
Վարժեալ էիք .	Գործընկած էիք .	Իշխենտիշ իտինիզ .
Վարժեալ էին .	Գործընկած էին .	Իշխենտիշ իտիլէր :

Մարտնի :

Եղանակի :

Վարժեցայց .	Գործընկեմ .	Իշխենտիմ .
Վարժեցիս .	Գործընկես .	Իշխենտեսին .
Վարժեցի .	Գործընկե .	Իշխենտին .

Հոգնակի :

Վորձեացուք .	Գործընթաց .	Իշխանելում .
Վորձեստղիք .	Գործընթաց .	Իշխանեստիղ .
Վորձեսցին .	Գործընթաց .	Իշխանսինկեր :

Հրատյայտան Էլանի :

Եզակի :

Վորձեաց , իմ		
գործեստղիք , իմ		
գործիցիք .	Գործընթաց .	Իշխան .
Սի գործիք .	Տե՛ գործընթաց .	Իշխանակ .

Հոգնակի :

Վորձեցարուք ,		
իմ գործիցիք .	Գործընթաց .	Իշխանսինիղ .
Սի գործիք .	Տե՛ գործընթաց .	Իշխանակսինիղ .

Սորոգատան Էլանի :

Եզակի :

Վորձիցիմ .	Գործընթաց ճե՛ .	Իշխանիլսեմ .
Վորձիցիս .	Գործընթաց ճե՛ .	Իշխանիլսեն .
Վորձիցի .	Գործընթաց ճե՛ .	Իշխանիլսե .

Հոգնակի :

Վորձիցիմք .	Գործընթաց ճե՛ .	Իշխանիլսեք .
Վորձիցիք .	Գործընթաց ճե՛ .	Իշխանիլսենիղ .
Վորձիցին .	Գործընթաց ճե՛ .	Իշխանիլսելեր :

Ենցեալ :

Եզակի :

Վորձեալ իցեմ .	Գործընթաց ըլլամ .	Իշխանիլ օլսամ .
	ճե՛ .	
Վորձեալ իցես .	Գործընթաց ըլլաս .	Իշխանիլ օլսան .
	ճե՛ .	
Վորձեալ իցէ .	Գործընթաց ըլլանի .	Իշխանիլ օլսա .

Ճոզանակի :

- Վործեալ իցեմք . գործընթացը ըստ իշխանի օրաց . նէ .
- Վործեալ իցէք . գործընթացը ըստ իշխանի օրաց . նէ . նրդ .
- Վործեալ իցեն . գործընթացը ըստ իշխանի օրացար : նէ .

Լինիւնք :

- Վործիլ , իմ գործել . գործելոյ . գործելով . գործընթացը . իշխանէք :

Լինիւնք ընդ ինն :

- Լինիւնք . Վործեալ . գործընթացը , կամ գործընթացը . իշխանի .
- Լինիւնք . Վործելի . գործընթացը . իշխանէք :

Ըստ այսմ խոնարհին և ներգործական բայքս , և ամենայն յանգեալքն 'ի էմ :

Լըտեմ .	}	ապարիւլ . գուրթարմագ :
Լըձակեմ .		աբլիւլ . լողուլ . չէօղմէք .
Վանեմ .		գոյլէլմէք :
Լժկեմ .		ընդհանրելի . տիւղէլթմէք (Տաստայր) :
Օարգարեմ .		ծէծել . տէօյմէք :
Թնարեմ .		ընդհանրել . տօնաթմագ :
Խնդրեմ .		ընդհանրել . սյրումագ :
Լոչեմ .		եցի . եւ . ուղիւ . Բնարիւլ . իստէմէք . արամագ :
Համբուրեմ .		իտիւլ . չաղըրմագ (պիրիսինի) :
Ստանեմ .		արգելի . էօփմէք :
Ստակեմ .	հարիւլ . յետոյ արու . համաղլամագ :	
Փրկեմ .	սարիւլ . կէպէրթմէք :	
Վննեմ .	իւրիւլ . գուրթարմագ :	
		ննել . թէֆտիլ էթմէք .

Ղարմանեմ .	} եցի . ես .	պէր ընէլ .	գայրըմագ :
Խափանեմ .		խափանէլ .	պաթալ էթմէք :
Պահպանեմ .		պահէլ .	սագլամագ :
Սերմանեմ .		սերմ ցանէլ .	թօհում էքմէք :

Սոքա առ հասարակ ունին և զկրաւորական , իբրև զգործէմ , զի եթէ մին առնէ , ապա և միւսոյն կրել պարտ է :

Սերգործութիւնք չեզոք :

Մղաղակեմ .	} եցի . ես .	պօռուլ .	պաղըրմագ :
Մմաչեմ .		ամչնուլ .	ութանմագ :
Մպաշխարեմ .		ապաշխարէլ .	իֆա էթմէք :
Թագաւորեմ .		թագաւոր ըլլուլ .	փատիշահ
Համբերեմ .		ոլմագ .	տէօպլէթ սիւրմէք :
Սաւեմ .		համբէրէլ .	սապր էթմէք :
Սպասեմ .		նուսն իրլուլ .	կէմի իլէ
			կիթմէք :
		սպասէլ .	պէքլէմէք :

Թէպէտ սոքա ըստ նշանակութեան ոչ ներգործական են և ոչ կրաւորական , այլ ըստ ձայնին ներգործական լեալ խոնարհին ըստ օրինակի գործէմ և ոչ գործէմ բային :

Սրաւորութիւնք չեզոք :

Մշխատիմ .	} եցայ .	աշխատէլ .	չալըչմագ :
Մնակիմ .		բնակէլ .	օթուրմագ . սագին
Ղաղարիմ .		կայ .	տուրմագ , իմ
Հրաժարիմ .		կայ .	ֆէրահաթ էթմէք .
Յիմարիմ .		եւր ինուլ .	վազ կէլմէք :
		իւնիւնուլ .	չըլարմագ :

Սոքա զի ըստ ձայնին կրաւորական են , խոնարհին ևս իբրև զգործէմ , և ոչ իբրև զգործէմ . այլ ըստ ներգործականին ևս խոնարհիլ երբեմն ոչինչ հրաժարեն , որպէս , բնակէմ , բնակէցի , բնակէուց , բնակէու . հրաժարէմ , հրաժարէցի , և այլն :

Հասարակ Բայ :

Բարբառիմ . եցայ . եայց . Խօսել . լագրրտը էթմէք :
 Գատիմ . եցայ . եայց . Կարել . և Կարվել . Ֆէթվա
 վերմէք :
 Խորհիմ . եցայ . եայց . Կառնել . տիւշիւնմէք :
 Համարիմ . եցայ . եայց . սելել . և սելվել . զանն
 էթմէք :

Խոնարհումն սոցա ըստ կրաւորականին է . իսկ նշանակութիւնն միով ձայնիւ թէ ներգործական է և թէ կրաւորական , թէպէտ ըստ կրաւորական նշանակութեան սակաւ ուրեք 'ի գործ ածին :

Թէպէտև վերագոյն ասացաք թէ յանգեալքն 'ի Էժ խոնարհին իրրև զգործէն , այլ 'ի կանոնէս աստի զարտուղին 'ի Ժամանակս ինչ բայք ոմանք . որպէս բայս սելմ որ խոնարհի այսպէս ,

Ներգործական :

Կրաւորական :

Սահմանախոն Էլանալի Դերայ :

Ըսեմ . ասես . ասէ . Ըսիմ . ասիս . ասի .
 Ըսեմք . ասէք . ասեն : Ըսիմք . ասիք . ասին :

Ընդհար :

Ըսէի . ասէիր . ասէր .
 Ըսէաք . ասէիք . ասէին : Կրաւորականն նոյն է :

Կարարելալ :

Ըսացի . ասացեր . ասաց . Ըսացայ . ասացար . ասացաւ .
 Ըսացաք . ասացիք . ասացին : Ըսացաք . ասացայք . ասացան :

Յարարար :

Ըսացեալ եմ . ես . է .
 Ըսացեալ եմք . էք . են : Կրաւորականն նոյն է :

Պ, Էր-ի-տար :

Մացեալ էի . էիր . էր .

Մացեալ էաք . էիք . էին : Սրահարականն նոյն է .

Մդառնի :

Մացից . ասացես . ասացէ . Մացայց . ասացիս . ասացի :

Մասցուք . ջիք . ջենն : Մասցուք . ջիք . ջինն :

Մրամայական էլանակ :

Մամ , իմ ասացիր . Մսիջիր , իմ ասացիր .
մի ասեր :

Մացէք . Մսիջիք , իմ ասացարուք .
միասէք :

Սրահարական էլանակ :

Մսիցեմ . ջես . ջէ . Մսիցիմ . ջիս . ջի .

Մսիցեմք . ջէք . ջենն : Մսիցիմք . ջիք . ջինն :

Մնցեալ :

Մացեալ իցեմ . իցես . իցէ .

Մացեալ իցեմք . իցէք . իցենն : Սրահարականն նոյն է :

Մնեղն :

Մեղ . ասելոյ . ասելով . յասելն . առ 'ի ասել :

Մնդոռնի-լու-լի-ն :

'Սերիայ . Մսող , իմ ասացող :

Մնցեալ . Մացեալ :

Մդառնի . Մսելի . ասելոց :

Ստ այսմ սակաւ բայք խոնարհին :

Պիտեմ . գիտացի . գիտեա

գիտացեալ .

Գիտեալ . պիլմէք :

կարեմ . կարացի . կարացիր .

իմ կարող լեր . կարացեալ . իրեալ . գատրը օլմագ :

Սոցա կրահարականն էական բայիւ խոնարհի . այս-
պէս , գիտացեալ լինի . իտող լինի :

Առաջին լծորդութեան երկրորդ օրինակ :

Սահմանախան էղանակի ներկայ :

՝ատանեմ .	լըկարէմ .	քէսէրիմ .
՝ատանես .	լըկարէս .	քէսէրսին .
՝ատանէ .	լըկարէ .	քէսէր .
՝ատանեմք .	լըկարէնք .	քէսէրիզ .
՝ատանէք .	լըկարէք .	քէսէրսինիզ .
՝ատանեն .	լըկարէն .	քէսէրլէր :

Անկապար :

՝ատանէի .	լըկարէի .	քէսէրիտիմ .
՝ատանէիր .	լըկարէիր .	քէսէրիտին .
՝ատանէր .	լըկարէր .	քէսէրիտի .
՝ատանէսք .	լըկարէնք .	քէսէրիտիք .
՝ատանէիք .	լըկարէիք .	քէսէրիտինիզ .
՝ատանէին .	լըկարէին .	քէսէրիտիլէր :

Ապարէալ :

՝ատի .	կարէցի .	քէստիմ .
՝ատեր .	կարէցեր .	քէստին .
Լ՛հատ , կամ հատ .	կարէց .	քէստի .
՝ատսք .	կարէցնք .	քէստիք .
՝ատիք .	կարէցիք .	քէստինիզ .
՝ատին .	կարէցին .	քէստիլէր :

Յարակապար :

՝ատեալ եմ .	կարած էմ .	քէսմիլ իմ .
՝ատեալ ես .	կարած էս .	քէսմիլ սին .
՝ատեալ է .	կարած է .	քէսմիլ տիր .

Հատեալ եմք .	Իրբաժ Էնք .	Քէսմիշ իղ .
Հատեալ էք .	Իրբաժ Էք .	Քէսմիշ սինիղ .
Հատեալ են .	Իրբաժ Էն .	Քէսմիշ տիրլէք :

Գ. Էրախար :

Հատեալ էի .	Իրբաժ Էի .	Քէսմիշ իտիմ .
Հատեալ էիր .	Իրբաժ Էիր .	Քէսմիշ իտին .
Հատեալ էր .	Իրբաժ Էր .	Քէսմիշ իտի .
Հատեալ էսք .	Իրբաժ Էնք .	Քէսմիշ իտիք .
Հատեալ էիք .	Իրբաժ Էիք .	Քէսմիշ իտինիղ .
Հատեալ էին .	Իրբաժ Էին .	Քէսմիշ իտիլէք :

Լ. Կառնի :

Հատից .	Իրբէմ .	Քէսէյիմ .
Հատցես .	Իրբէս .	Քէսէսին .
Հատցէ .	Իրբէ .	Քէսսին .
Հատցուք .	Իրբէնք .	Քէսէլիմ .
Հատջիք , իմ Հատանիջիք .	Իրբէք .	Քէսէսինիղ .
Հատցեն .	Իրբէն .	Քէսսինլէք :

Հրամայումն Էղանի :

Հատ , իմ Հատջիր , իմ Հատանիջիր .	Իրբէ .	Քէս .
Սի Հատաներ .	Քի Իրբէր .	Քէսմէ .
Հատէք .	Իրբէցէք .	Քէսինիղ .
Սի Հատանէք .	Քի Իրբէք .	Քէսմէյինիղ .

Սիրարարասումն Էղանի :

Հատանիցեմ .	Իրբէնի .	Քէսէրսէմ , իմ Քէսսէմ .
Հատանիցես .	Իրբէնի .	Քէսէրսէն .
Հատանիցէ .	Իրբէնի .	Քէսէրսէ .

ճատանիցեմք .	խորէննի .	քէսէրսէք .
ճատանիցէք .	խորէննի .	քէսէրսէնիղ .
ճատանիցենն .	խորէննի .	քէսէրլէրսէ :

Լ՛նցեալ :

ճատեալ իցեմք .	խորած ըլլաննի .	քէսմիշ օլսամ .
ճատեալ իցես .	խորած ըլլաննի .	քէսմիշ օլսան .
ճատեալ իցէ .	խորած ըլլաննի .	քէսմիշ օլսա .
ճատեալ իցեմք .	խորած ըլլաննի .	քէսմիշ օլսագ .
ճատեալ իցէք .	խորած ըլլաննի .	քէսմիշ օլսանըղ .
ճատեալ իցենն .	խորած ըլլաննի .	քէսմիշ օլսալար :

Լ՛նէրեայլ :

ճատանել .	Հատանելոյ .	
ճատանելով .	խորել .	քէսմէք :
՛ի Հատանելն .	խորելն առեմն .	քէստլիյի վաղըթ :
Լ՛ն ՛ի Հատանել .	խորելն համար .	քէսմէ իշին :

Լ՛նդոնելլուլիան :

՛նէրիայ .	ճատանող .	խորող .	քէսէն :
Լ՛նցեալ .	ճատեալ .	խորելը , կամ խորած .	քէսմիշ :
Լ՛դառնի .	ճատանելոց .	խորելն .	քէսէճէք :

( ) Րինակ կրաւորականին .

Սահմանաւան եղանակի նէրիայ :

ճատանիմ .	խորելմ .	քէսիլերիմ .
ճատանիս .	խորելս .	քէսիլերսին .
ճատանի .	խորել .	քէսիլեր .
ճատանիմք .	խորելմք .	քէսիլերիղ .
ճատանիք .	խորելք .	քէսիլերսինիղ .
ճատանին .	խորելն .	քէսիլերլէր :

Լնիաբար :

լատանէի .	լուրբըլէի .	քէսիլըրիտիմ .
լատանէիր .	լուրբըլէիր .	քէսիլըրիտին .
լատանէր .	լուրբըլէր .	քէսիլըրիտի .
լատանէաք .	լուրբըլէնք .	քէսիլըրիտիք .
լատանէիք .	լուրբըլէիք .	քէսիլըրիտինիզ .
լատանէին .	լուրբըլէին .	քէսիլըրիտիլէր :

Կաբարէալ .

լատայ .	կարբէլէցայ .	քէսիլտիմ .
լատար .	կարբէլէցար .	քէսիլտին .
լատալ .	կարբէլէցալ .	քէսիլտի .
լատաք .	կարբէլէցանք .	քէսիլտիք .
լատայք .	կարբէլէցաք .	քէսիլտինիզ .
լատան .	կարբէլէցան .	քէսիլտիլէր :

Յարալաբար :

լատեալ եմ .	կարբէլած էմ .	քէսիլմիշ իմ .
լատեալ ես .	կարբէլած էս .	քէսիլմիշ սին .
լատեալ է .	կարբէլած է .	քէսիլմիշ տիր .
լատեալ եմք .	կարբէլած էնք .	քէսիլմիշ իզ .
լատեալ էք .	կարբէլած էք .	քէսիլմիշ սինիզ .
լատեալ են .	կարբէլած են .	քէսիլմիշ տիրլէր :

Գերալաբար :

լատեալ էի .	կարբէլած էի .	քէսիլմիշ իտիմ .
լատեալ էիր .	կարբէլած էիր .	քէսիլմիշ իտին .
լատեալ էր .	կարբէլած էր .	քէսիլմիշ իտի .
լատեալ էաք .	կարբէլած էնք .	քէսիլմիշ իտիք .
լատեալ էիք .	կարբէլած էիք .	քէսիլմիշ իտինիզ .
լատեալ էին .	կարբէլած էին .	քէսիլմիշ իտիլէր :

Աղբակներ :

Հատայց .	Հարբակն .	Քէսիլէյլամ .
Հատցիս .	Հարբակն .	Քէսիլէսին .
Հատցի .	Հարբակն .	Քէսիլսին .
Հատցուք .	Հարբակն .	Քէսիլէլիմ .
Հատջիք , համ հատանիջիք .	Հարբակն .	Քէսիլէսինիլ .
Հատցին .	Հարբակն .	Քէսիլսինէր :

Հատայտիմն էլանալ :

Հատիր , համ հատջիք .	Հարբակն .	Քէսիլ .
Սի հատանիր .	Սի Հարբակն .	Քէսիլմէ .
Հատարուք .	Հարբակն .	Քէսիլինիլ .
Սի հատանիրք .	Սի Հարբակն .	Քէսիլմէյլինիլ .

Սարբարտայտիմն էլանալ :

Հատանիցիմ .	Հարբակն .	Քէսիլիրսէմ , համ Քէսիլսէմ .
Հատանիցիս .	Հարբակն .	Քէսիլիրսէն .
Հատանիցի .	Հարբակն .	Քէսիլիրսէ .
Հատանիցիք .	Հարբակն .	Քէսիլիրսէք .
Հատանիցիք .	Հարբակն .	Քէսիլիրսէնիլ .
Հատանիցին .	Հարբակն .	Քէսիլիրսէլէր :

Անցեալ :

Հատեալ իցեմ .	Հարբակն .	Քէսիլմիլ օլսամ .
Հատեալ իցես .	Հարբակն .	Քէսիլմիլ օլսան .
Հատեալ իցէ .	Հարբակն .	Քէսիլմիլ օլսա .
Հատեալ իցեք .	Հարբակն .	Քէսիլմիլ օլսագ .
Հատեալ իցէք .	Հարբակն .	Քէսիլմիլ օլսանըգ .
Հատեալ իցեն .	Հարբակն .	Քէսիլմիլ օլսալար :

Անբերանք:

Հատանիլ. հատանելոյ. լով. իրբլիւ. քէսիլմէք:

Բնագոհելուլիւն:

Անցեալ. հատեալ. իրբլիւ. քէսիլմիշ:

Աղաւնի. հատանելոց, հոմ լի. իրբլիւ. քէսիլէճէք:

Բն սյսմ խոնարհին և սյս ներգործական բայք,
և որք յանգինն 'ի անէ:

Անիծանեմ. անիծի. ծեր. անէծ¹⁾. անէծ. անիծել.

նալէթլէմէք:

Արկանեմ. արկի. կեր. էարկ. արկ. յգել. նիպել.

սրագամագ:

Բեկանեմ. բեկի. կեր. երէկ. բեկ. իրբլիւ. գրամագ:

Տեսանեմ. տեսի. սեր. ետես. տես. փննել. կէօրմէք:

Հարկանեմ. հարի. բեր. եհար. հար. զարնել. վուրմագ:

Սպանանեմ. սպանի. ներ. սպան. սպան. սպանել. էօլ-

տիւրմէք:

Գտանեմ. գտի. տեր. եգիտ. գիտ. գտնել. պուրմագ:

Կլանեմ. կլի. լեր. եկուլ. կուլ. կլել. եուտմագ:

Թաքանեմ. թքի. քեր. եթուք. թուք. լիւնել. թիւքիւրմէք:

Լուծանեմ. լուծի. ծեր. ելոյծ. լոյծ. լուծել. սէօգմէք:

Յուցանեմ. ցուցի. ցեր. եցոյց. ցոյց. ցլլիւնել. կէօս-

տէրմէք:

Ըծեմ. ւծի. ծեր. էւծ. ւծ. } Բելել. կէթիւրմէք:

Բերեմ. բերի. բեր. եբեր. բեր. } Բելել. կէթիւրմէք:

Հանեմ. հանի. ներ. եհան. հան. հանել. չրգարմագ:

Սերգործակերպ չեպ:

Անցանեմ. անցի. ցեր. էանց. անց. անցնել. կէչմէք:

Ելանեմ. ելի. լեր. ել. ել. էլել. չրգամագ:

1) Օգտւորագրութիւն իտալերէալ ժամանակէ այսր լեզուաբան-
ութեան վարէն նախնիք Տեր և տառանց և շ գրոյ իբրե-
զհրամայականն. այսպէս, հատ. ցոյց. ւծ. արկ. և այլն:
Ստիպի այժմ չարձակել այդ 'ի իբրատուութեան, զէ Տի շե-
լուհի ինչ լեցի ընդ հրամայականին:

Իջանեմ. իջի. ջեր. էջ. էջ. իջնալ. էնմէք:
 Ստանեմ. մտի. տեր, եմուտ. մուտ. հանել. կիրմէք:

Արտարարութեաց շէղար:

Մնկանիմ. անկայ. անկիր. իյնալ. տիւշմէք:
 Բուսանիմ. բուսայ. բուսիր. Բուսնել. պիթմէք.
 Օիջանիմ. զիջայ. զիջիր. ձար իջնալ, ցածնալ.
 էնմէք:
 Աստիմ. նստայ. նիստ. նստել. օթուրմագ:
 Շիջանիմ. շիջայ. շիջիր. հարել. սէօնմէք:
 Սեռանիմ. մեռայ. մեռիր. Տեռնել. էօլմէք:

Հասարակ:

Շնանիմ. ծնայ. ծնիր. ծնանել. տօղմագ:
 Ուսանիմ. ուսայ. ուսիր. սորվել. էօյրէնմէք:
 Սկսանիմ. սկսայ. սկսիր. սկսել. պաշլամագ:
 Տանիմ. տարայ. տար. դանել. կէօթիւրմէք:

Ընթացիւն լծորդութեան երրորդ օրինակ:

Իայք այսր կարգի յանգին 'ի սոցանէմ, և կոչին
 Լնցողութիւն, որք այնպէս նշանակին զառնելն, զի զնոյնն
 փոխեն յայլ, և նմա ևս տան առնել զոր օրինակ,
 Օջրացուցանեմ. Իոթովընէմ. գուլէթլէնտիրիրիմ նշա-
 նակէ՝ տամ ումէք ոյժ և կարողութիւն, զօրաւոր առնեմ
 զի առնիցէ զայս ինչ կամ զայն:

Իսոնարհումն սոցա մերձաւոր է Հասարակին, միայն
 սակաւ ուրեք տարբերի. որպէս,

Սահմանական Էղանակի ներկայ:

Օջրացուցանեմ. Իոթովընէմ. գուլէթլէնտիրիրիմ.
 Օջրացուցանես. Իոթովընէս. գուլէթլէնտիրիրսին.
 Օջրացուցանէ. Իոթովընէ. գուլէթլէնտիրիր.

- Օջրացուցանեմք. ինժովընեմք. գուվէթլէնտիրիրիզ .
 Օջրացուցանէք . ինժովընեք . գուվէթլէնտիրիրսինիզ .
 Օջրացուցանեն . ինժովընեն . գուվէթլէնտիրիրլէր :

Ընկառար :

- Օջրացուցանէի . ինժովընեի . գուվէթլէնտիրիրիտիւմ .
 Օջրացուցանէիր . ինժովընեիր . գուվէթլէնտիրիրիտին .
 Օջրացուցանէր . ինժովըներ . գուվէթլէնտիրիրիտի .
 Օջրացուցանէաք . ինժովընէաք . գուվէթլէնտիրիրիտիք .
 Օջրացուցանէիք . ինժովընէիք . գուվէթլէնտիրիրիտինիզ .
 Օջրացուցանէին . ինժովընէին . գուվէթլէնտիրիրիտիլէր :

Ատարտաբէալ .

- Օջրացուցի . աժովընացի . գուվէթլէնտիրտիւմ .
 Օջրացուցեր . աժովընացեր . գուվէթլէնտիրտին .
 Օջրացոյց . աժովընաց . գուվէթլէնտիրտի .
 Օջրացուցաք . աժովընացէք . գուվէթլէնտիրտիք .
 Օջրացուցիք . աժովընացիք . գուվէթլէնտիրտինիզ .
 Օջրացուցին . աժովընացին . գուվէթլէնտիրտիլէր :

Ճարտաբէալ .

- Օջրացուցեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են .
 Ո՛ւնժովընացած էմ . էս . է . էնք . էք . էն .
 Վուվէթլէնտիրմիշ իմ . սին . տիր . իզ . սինիզ . տիրլէր :

Վերտաբէալ :

- Օջրացուցեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին .
 Ո՛ւնժովընացած եի . եիր . էր . ենք . եիք . եին .
 Վուվէթլէնտիրմիշ իտիւմ . իտին . իտի .
 իտիք . իտինիզ . իտիլէր :

Աղաւթ :

- Օրացուցից . ուժովընէմ . գումկէթլէնտիրէյիմ .
 Օրացուցես . ուժովընէս . գումկէթլէնտիրէսին .
 Օրացուցէ . ուժովընէ . գումկէթլէնտիրսին .
 Օրացուցուք . ուժովընէնք . գումկէթլէնտիրէլիմ .
 Օրացուցիք , իմ զօրացուցանիջիք . ուժովընէք . գումկէթլէնտիրէսինիզ .
 Օրացուցեն . ուժովընէն . գումկէթլէնտիրսինլէր :

Արտայայտան էղանալ :

- Օրացո՛ , իմ զօրացուցիք , իմ զօրացուցանիջիք . ուժովըն՝ք . գումկէթլէնտիր .
 Սի զօրացուցաներ . Տի ուժովընէք . գումկէթլէնտիրմէ .
 Օրացուցէք . ուժովըն՝ք . գումկէթլէնտիրինիզ .
 Սի զօրացուցանէք . Տի ուժովընէք . գումկէթլէնտիրմէյինիզ :

Արարարտաստան էղանալ :

- Օրացուցանիցեմ . ուժովընէմնէ . գումկէթլէնտիրիրսէմ ,
 իմ գումկէթլէնտիրսէմ .
 Օրացուցանիցես . ուժովընէսնէ . գումկէթլէնտիրիրսէն .
 Օրացուցանիցէ . ուժովընէնէ . գումկէթլէնտիրիրսէ .
 Օրացուցանիրցեմք . ուժովընէնք . գումկէթլէնտիրսէք :
 ին .
 Օրացուցանիցէք . ուժովընէքնէ . գումկէթլէնտիրսէնիզ .
 Օրացուցանիցեն . ուժովընէննէ . գումկէթլէնտիրսէլէր :

Անցեալ :

- Օրացուցեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն .
 Սի ուժովըն՝քնէ . ըլլաննէ . ըլլաննէ .
 ըլլաննէ . ըլլաննէ . ըլլաննէ .
 Գումկէթլէնտիրմիզ օլսամ . օլսան . օլսա .
 օլսագ . օլսանրզ . օլսալար :

Անկերայի :

- Օջրացուցանել, զօրացուցանելոյ . զօրացուցանելով .
 ուժովընել . գուպէթլէնտիրմէք :
 'Ի զօրացուցանելն . ուժովընելու տպէն :
 գուպէթլէնտիրտալի վագըթ :
 Ան'ի զօրացուցանել . ուժովընելու համար .
 գուպէթլէնտիրմէյիլին :

Անդուսելուլէն :

- Անկեր . Օջրացուցանող . ուժովընող . գուպէթլէնտիրէն :
 Անյ . Օջրացուցեալ . ուժովուցելը , կամ
 ուժովուցած . գուպէթլէնտիրմիլ :
 Անդ . Օջրացուցանելոց . ուժովընելու . գուպէթլէնտիր-
 րէճէք :

Աստ սլամ խոնարհին ամենայն անցողական բայք վերջացեալք այսոցանէն . էցոցոցոնէն . ուցոնէն : Ան- գեալքն 'ի ուցոնէն խոնարհին միայն կրաւորական . իսկ որք են էցոցոցոնէն , և այսոցոնէն , ոչ ոնին զկրաւորա- կան . փոխան կրաւորականի վարի չէզոք նոցա , յորմէ ձեանան անցողականքն :

Օջրանամ .	զօրացայ .	Օջրացուցանեմ .
Արդարանամ .	արդարացայ .	Արդարացուցանեմ .
Օգնում .	զգեցայ .	Օգնուցանեմ :
Թագչիմ .	թագեայ .	Թագուցանեմ :
Խոնարհիմ .	խոնարհեցայ .	Խոնարհեցուցանեմ :

- Արբուցանեմ . բուցի . բո . ինյընել . իջիրմէք :
 Օգնուցանեմ . ցուցի . ցո . հովընել . կկտիրմէք :
 Թագուցանեմ . գուցի . գո . պահելընել . սագլատմագ :
 Կնցուցանեմ . ցուցի . ցո . տպելընել . եաշատմագ :
 Կորուսանեմ . կորուսի . կորո . իրսնյընել . գայպ էթմէք :

Սատուցանեմ: մատուցի: մատո՛ . սո՛վ Քեբեբէլ, ընծայել .
 Եանաշտրմագ, սունմագ :
 Սատուցանեմ: ուսուցի . ուսո՛ . սոր՛վէցընէլ . էջրէթմէք :

Յ օ դ ու ա ծ ի ք :

Արկրորդ լծորդութեան առաջին օրինակ :

Սահմանական Էղանակի ներկայ :

Բանամ .	Էլէանամ .	աշարրմ .
Բանաս .	Էլէանաս .	աշարսըն .
Բանայ .	Էլէանայ .	աշար .
Բանամք .	Էլէանամք .	աշարրգ .
Բանայք .	Էլէանայք .	աշարսընրգ .
Բանան .	Էլէանան .	աշարգար :

Անկարար :

Բանայի .	Էլէանայի .	աշարրտրմ .
Բանայիր .	Էլէանայիր .	աշարրտրն .
Բանայր .	Էլէանայր .	աշարրտր .
Բանայաք .	Էլէանայիք .	աշարրտրգ .
Բանայիք .	Էլէանայիք .	աշարրտրնրգ .
Բանային .	Էլէանային .	աշարրտրլար :

Աարբեալ :

Բացի .	Բացի .	աշտրմ .
Բացեր .	Բացիր .	աշտրն .
Աբաց, իմ բաց .	Բացա .	աշտր .
Բացաք .	Բացինք .	աշտրք .
Բացիք .	Բացիք .	աշտրնրգ .
Բացին .	Բացին .	աշտրլար :

Ե-բ-ի-տ-ու-ր :

Բացեալ եմ, ես, է, եմք, էք, են,
 Բացած էմ, էս, է, էնք, էք, էն.
 Ըմբը ըմ, սըն, տըր, ըզ, սընըզ, տըրլար :

Վ-ե-բ-ի-տ-ու-ր :

Բացեալ էի, էիր, էր, էսք, էիք էին,
 Բացած էի, էիր, էր, էնք, էնք, էն.
 Ըմբը ըտըմ, ըտըն, ըտը, ըտըք, ըտընըզ, ըտըլար :

Ը-դ-ու-ն-ի :

Բացից .	Ըանմ .	աչայրմ .
Բացցես .	Ըանս .	աչասըն .
Բացցէ .	Ըանայ .	աչսըն .
Բացցուք .	Ըանանք .	աչայրմ .
Բացջիք .	Ըանաք .	աչտսընըզ .
Բացցենն .	Ըանան .	աչսընլար .

Հ-բ-ու-յ-ու-ն-ի-ն-ի-ն-ի :

Բաց, իմ բացջիք .	Հաց .	աչ .
Սի բանար .	Տի Ըանար .	աչմա .
Բացէք .	Ըացէք .	աչընըզ .
Սի բանայք .	Տի Ըանաք .	աչմայընըզ :

Ս-բ-ու-ր-ու-ն-ի-ն-ի-ն-ի :

Բանայցեմ .	Ըանանի .	աչարսամ, իմ աչամ .
Բանսայցես .	Ըանանի .	աչարսան .
Բանայցէ .	Ըանանի .	աչարսայ .
Բանայցեմք .	Ըանանանի .	աչարսազ .
Բանայցէք .	Ըանանի .	աչարսանըզ .
Բանայցենն .	Ըանաննի .	աչարսալար :

Անցեալ :

Բացեալ իցեմ .	իցես .	իցէ .	իցեմք .	իցէք .	իցեն .
Բացած ըլլանի .	ըլլանի .	ըլլանի .			
	ըլլանիք .	ըլլանիք .	ըլլանիք .		
Ըմբռն .	օլսամ .	օլսան .	օլսա .		
	օլսագ .	օլսանրդ .	օլսալար :		

Անբնայն :

Բանալ .	բանալոյ .	բանալով .	Բռնալ .	աչմագ .
Դ բանալն .		Բռնալու արեւն .	աչտրղը վագրթ .	
Ըն ի բանալ .		Բռնալու համար .	աչմաղ իչին :	

Անբնայն լուսնի :

Դ լուսն .	Բացող .	Բացող .	աչան :
Ըն .	Բացեալ .	Բացեալ, կամ Բացած .	աչմրչ :
Ըն .	Բանալոց .	Բռնալու .	աչաճագ :

Օրինակ կրաւորականին :

Սահմանախան Էղանալի ներխայ :

Բանիմ .	իւլանցովի .	աչլըրրմ .
Բանիս .	իւլանցովիս .	աչլըրրսն .
Բանի .	իւլանցովի .	աչլըրր .
Բանիմք .	իւլանցովիք .	աչլըրրդ .
Բանիք .	իւլանցովիք .	աչլըրրսնրդ .
Բանին .	իւլանցովին .	աչլըրրլար :

Անխորհրդ :

Բանայի .	իւլանցովի .	աչլըրրտրմ .
Բանայիր .	իւլանցովիիր .	աչլըրրտրն .
Բանայր .	իւլանցովիր .	աչլըրրտր .
Բանայք .	իւլանցովիք .	աչլըրրտրք .
Բանայիրք .	իւլանցովիրք .	աչլըրրտրնրդ .
Բանային .	իւլանցովին .	աչլըրրտրլար :

Ատարեալ :

Բացայ .	Բացվեցայ .	աչըլարմ .
Բացար .	Բացվեցար .	աչըլարն .
Բացաւ .	Բացվեցաւ .	աչըլար .
Բացարք .	Բացվեցանք .	աչըլարք .
Բացայք .	Բացվեցաք .	աչըլարնըզ .
Բացան .	Բացվեցան .	աչըլարլար :

Յարտաբար :

Բացեալ եմ .	ես .	է .	եմք .	էք .	են .
Բացված էմ .	ես .	է .	էնք .	էք .	էն .
Եւրմը ըմ .	սրն .	տըր .	ըզ .	սրնըզ .	տըրլար :

Վերտաբար :

Բացեալ էի .	էիր .	էր .	էսք .	էիք .	էին .
Բացված էի .	էիր .	էր .	էինք .	էիք .	էին .
Եւրմը ըտրմ .	ըտրն .	ըտր .	ըտրզ .	ըտրնըզ .	ըտրլար :

Երտանի :

Բացայց .	Բացվէմ .	աչըլարմ .
Բացցիս .	Բացվէս .	աչըլարն .
Բացցի .	Բացվէ .	աչըլարն .
Բացցուք .	Բացվէնք .	աչըլարմ .
Բացցիք .	Բացվէք .	աչըլարնըզ .
Բացցին .	Բացվէն .	աչըլարնլար .

Երտանայլան եղանակ :

Բացիր .	Բացվէ .	աչըլ .
Սի բանիր .	Սի Բացվիր .	աչըլմա .
Բացարուք .	Բացվեցէք .	աչըլնըզ .
Սի բանիք .	Սի Բացվէք .	աչըլմայրնըզ :

Սորոսդաստանն էլանի :

Բանայցիմ .	Բայվենի .	աչըլըրսամ , կոմ աչըլսամ .
Բանայցիս .	Բայվենի .	աչըլըրսան .
Բանայցի .	Բայվենի .	աչըլըրսա .
Բանայցիմք :	Բայվենի .	աչըլըրսագ .
Բանայցիք .	Բայվենի .	աչըլըրսանըզ .
Բանայցին .	Բայվենի .	աչըլըրսալար :

Ենի-տը :

Բացեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն .
Բայված ըլլանի . ըլլանի . ըլլանի .
ըլլանի . ըլլանի . ըլլանի .
Եչըլմըզ օլսամ . օլսան . օլսա .
օլսագ . օլսանըզ . օլսալար :

Ենի-բեյլ :

Բանիլ . բանալոյ . բանալով . Բայվել . աչըլմագ :

Ենի-տանի-լու-լինն :

Ենի . Բացեալ . Բայվել , կամ Բայված . աչըլմըզ :
Երա . Բանալի . Բայվել . աչըլմագ :

Սոյնպէս խոնարհին սովորաբար այս ներգործական և ամենայն բայք յանգեալք 'ի սմ :

Եղամ . աղացի . աղաս . աղացեալ . աղալ . իւյիւթմէք :
Բառնամ . բարձի . բարձ . բարձեալ . } վերջենի .
բառնիմ . բարձայ . բարձիր . } գալարմագ :
Օգամ . զգացի . զգաս . զգացեալ . զգալ . տույմագ :
Թանամ . թացի . թաց . թացեալ . թրջել . ըսլաթմագ :
Լամ . լացի . լաց . լացեալ . լալ . աղամագ :
Կարգամ . կարգացի . կարգաս . կարգացեալ . կարգալ . կանչել .
օգումագ , չարբմագ :
Ողբամ . ողբացի . ողբաս . ողբացեալ . ինիւ լալ . իյնլմէք :
Լուանամ . լուացի . լուաս . լուացեալ . } լալ . երգամագ :
Լուանիմ . լուացայ . լուացիր . } լալ . երգամագ :

Սոցա կրաւորական ներկայն, անկատարն, և ստորագրասականն սոյորարար էական բայիւ ձևանան, սյսպէս, Բացեալ լինի՛մ. Բացեալ լինէ՛ի. Բացեալ լինիցի՛մ. Լալացեալ լինի՛մ. ալալացեալ լինէ՛ի. ալալացեալ լինիցի՛մ: Իսկ մնացեալ ժամանակքն իմա՛ ինձ զկատարեալն և զսպասեմն՝ թէպէտ յատուկ ունին, սակայն և սոցա էական բայիւ ձևանալ մարթ է. զայսօրինակ, Բացեալ էղէ, Բացեալ էղէց, Բացեալ լէր. և սյլն:

Ներգործութեղ շէղը:

Ընսամ. անսացի. անսա. անսացեալ. հոյի՛ն ընէլ.
(սէօղ) տիյնէմէք:
 Գնամ. գնացի. գնա. գնացեալ. Էրլեալ. կիթմէք:
 Խաղամ. խաղացի. խաղա. խաղացեալ. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Խաղալ. օյնամագ:} \\ \text{Խաղալ Էրլեալ:} \\ \text{Իլէրի կիթմէք:} \end{array} \right.$
 Խնդամ. խնդացի. խնդա. խնդացեալ. Խալալեալ.
սէվինմէք:
 Կամ. կացի. կաց. կացեալ. Կեալ. տուրմագ:
 Սնամ. մնացի. մնա. մնացեալ. Գալմագ:
 Տոկամ. տոկացի. տոկա. տոկացեալ. Գլիմալ. տայանմագ:
 Կեամ, կեսս, կեսայ. կեամք, կեսայք, կեան: Կէի,
 կէիր, կեսայր. կէսք, կէիք, կէին: Կեցի, կեցեր,
 եկեաց. կեցաք, կեցիք, կեցին: Կեցից: Կեաց. կեց-
 ջիր. մի կեար. կեցէք. մի կեսայք: Կեսայցեմ, կամ կեց-
 ցեմ. կեցցես: Կեալ. կելոյ: Կեցող: Կեցեալ: Կելոց:
աղբիլ. եաշամագ:

Արկրորդ լծորդաթեան երկրորդ օրինակ :

Առնանախան Էլանուի Զերիայ :

Առստանամ	Էլանուի Էլանուի :	սէօզ վէրիբիմ :
Առստանաս .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրիբսին .
Առստանայ .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրիբ .
Առստանամբ .	Էլանուի Էլանուիբ .	սէօզ վէրիբիզ .
Առստանայք .	Էլանուի Էլանուիք .	սէօզ վէրիբսինիզ .
Առստանան .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրիբլէր :

Առնանախան Էլանուի :

Առստանայի .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրիբիտիմ .
Առստանայիր .	Էլանուի Էլանուիք .	սէօզ վէրիբիտին .
Առստանայր .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրիբիտի .
Առստանայաք .	Էլանուի Էլանուիք .	սէօզ վէրիբիտիք .
Առստանայիք .	Էլանուի Էլանուիք .	սէօզ վէրիբիտի- նիզ .
Առստանային .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրիբիտի- լէր :

Առնանախան Էլանուի :

Առստացայ .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրտիմ .
Առստացար .	Էլանուի Էլանուիք .	սէօզ վէրտին .
Առստացաւ .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրտի .
Առստացաք .	Էլանուի Էլանուիք .	սէօզ վէրտիք .
Առստացայք .	Էլանուի Էլանուիք .	սէօզ վէրտինիզ .
Առստացան .	Էլանուի Էլանուի .	սէօզ վէրտիլէր :

Առնանախան Էլանուի :

Առստացեալ եմ .	եւ .	է .	եմք .	էք .	են .
Առստացալ իմ .	լն .	լն .	լնք .	լք .	լն .
Առստացալ իմ .	սին .	տիր .	իզ .	սինիզ .	տիրլէր :

Գ. Էրակոստեր :

Խոստացեալ էի . էիր . էր . էսք . էիք . էին .
 Խոսք արժած էի . էիր . էր . էինք . էիք . էին .
 Աէօզ վերմիշ խտիմ . խտին . խտի . խտիք . խտինիզ . խտիէր :

Ա. պատմի :

Խոստացայց . խոսք արտմ . սէօզ վերէյիմ .
 Խոստասցիս . խոսք արտս . սէօզ վերէսին .
 Խոստասցի . խոսք արտյ . սէօզ վերսին .
 Խոստասցուք . խոսք արտնք . սէօզ վերէլիմ .
 Խոստասցիք . խոսք արտք . սէօզ վերէսինիզ .
 Խոստասցին . խոսք արտն . սէօզ վերսինէր :

Ա. քամայախան Էդանի :

Խոստացիր , խմ
 խոստասցիր . խոսք արտը . սէօզ վէր .
 Սի խոստանար . խոսք յի արտը . սէօզ վէրմէ .
 Խոստացարուք . խոսք արժէք . սէօզ վէրինիզ .
 Սի խոստանայք . խոսք յի արտք . սէօզ վէրմէյինիզ :

Ա. արտարտաստիան Էդանի :

Խոստանայցեմ . խոսք արտնէ . սէօզ վէրսէմ .
 Խոստանայցես . խոսք արտնէ . սէօզ վէրսէն .
 Խոստանայցէ . խոսք արտնէ . սէօզ վէրսէ .
 Խոստանայցեմք . խոսք արտնքնէ . սէօզ վէրսէք .
 Խոստանայցէք . խոսք արտնէ . սէօզ վէրսէնիզ .
 Խոստանայցեն . խոսք արտնէ . սէօզ վէրսէէր :

Ա. ցիւտ :

Խոստացեալ իցեմ . իցես . իցէ .
 իցեմք . իցէք . իցեն .
 Խոսք արժած ըլլաննէ . ըլլաննէ . ըլլաննէ .
 ըլլանքնէ . ըլլանքնէ . ըլլաննէ .
 Աէօզ վերմիշ օլսամ . օլսան . օլսա .
 օլսագ . օլսանրդ . օլսալար :

Անկերայլ :

Խոստանալ . խոստանալոյ . խոստանալով .

խօսք արու . սէօզ վերմէք :

Ի խոստանալն . խօսք արու . սպէնը . սէօզ վերախլի վա-
զրթ :

Ընդ խոստանալ . խօսք արու . համար . սէօզ վերմէ իշին :

Ինդրոննէլուլէնն :

Իէր . Խոստացօզ . խօսք արձնզ . սէօզ վերէն .

Ինց . Խոստացեալ . խօսք արձէր . կամ

խօսք արձմծ . սէօզ վերմիշ .

Իդ . Խոստանալոց . խօսք արու . սէօզ վերէճէք :

Ըսպէս խոնարհին սյսներգործական և սյլ ամե-
նայն բայք որք յանգին ՚ի անամ :

Ինգիտանամ . անգիտացայ . ցիր . չփիտուլ . պիլմէմէք :

Վողանամ . գողացայ . ցիր . փողնուլ . չալմագ :

Սերկանամ . մերկացայ . ցիր . հաննէլ (Կփէսար)
սոյունմագ :

Իմանամ . իմացայ . ցիր .

իմանիմ . իմանայցիմ . իմանուլ . տույմագ :

Սոռանամ . մոռացայ . ցիր .

մոռանիմ . մոռանայցիմ . մոռանուլ . ունուլթմագ :

Որսամ . որսացայ . որսամ . յուլ . կամ Լուլուան Բոննէլ
ավլամագ :

Ստանամ . ստացայ . ցիր . սարանուլ . էտինմէք :

Ըս բայք սովորաբար ոչ ակորթեն ՚ի կրաւորա-
կանն ունել ի՛մ վերջ , վասն որոյ էական բայիւ ձևանան .
որպէս ,

Սահ . էլ . նէր . Սոռացեալ լինիմ . լինիս . լինի . և սյլն :

Ինիտար . Սոռացեալ լինէի . լինէիր . լինէր . և սյլն :

Կարարէալ . Սոռացեալ եղէ . եղեր . եղև . և սյլն :

Իդարանի . Սոռացեալ եղէց . եղիցիս . եղիցի . ևն :

Վրամայ . էլ . Սոռացեալ լեր . Սոռացեալ լերուք . ևն :

Սարար . էլ . Սոռացեալ լինիցիմ . լինիցիս . լինիցի . ևն :

Չէլս :

- Լրբենամ. արբեցայ . ջիր . Գինոնիւ .
 սահրօշ օլմագ :
- Լրդարանամ. արդարացայ . ջիր . արդարանիւ .
 սալիհ օլմագ :
- Լաղմանամ. բաղմացայ . ջիր . շարանիւ . չօղալմագ :
- Լաղձամ. բաղձացայ . բաղձաի . } Բարիւլիւ . արղիւլէմէք :
- Լնձկամ. անձկացայ . անձկաի . } Բարիւլիւ . արղիւլէմէք :
- Լնթանամ. ընթացայ . ջիր . Կան ընթաի .
 ձուլիւ . գօշմագ :
- Կարօտանամ. կարօտացայ . ջիր . Կարօտ Ելիւ .
 էհտաճ օլմագ :
- Ճամենամ. յամեցայ . ջիր . Կանիւ . կէճիկմէք :
- Ճուլանամ. յուլացայ . ջիր . Ժանիւ .
 թէմպէլէնմէք :
- Սքանչանամ. սքանչացայ . ջիր . }
 Օարմանամ. զարմացայ . ջիր . } Կարանիւ .
 Ըրաշանամ. հրաշացայ . ջիր . } թէաճուպ չէքմէք :
- Ջանամ. ջանացայ . ջանաի . ջանիւ . գայրէթ
 էթմէք :
- Ճնծամ. ցնծացայ . ցնծաի . Կարանիւ .

Յ օ գ ու ա ծ Կ :

Արրորդ լծորդութեան առաջին օրինակ ¹⁾ :

Սահմանական եղանակի ներկայ :

ձեղում .	խլնաձեմ .	տեօքերիմ .
ձեղում .	խլնաձեւ .	տեօքերսին .
ձեղու .	խլնաձեւ .	տեօքեր .
ձեղումք .	խլնաձեւք .	տեօքերիղ .
ձեղոյք .	խլնաձեւք .	տեօքերսինիղ .
ձեղուն .	խլնաձեւն .	տեօքերլէր :

Լ նիստար :

ձեղուի .	խլնաձեւի .	տեօքերիտիմ .
ձեղուիր .	խլնաձեւիր .	տեօքերիտին .
ձեղոյր .	խլնաձեւր .	տեօքերիտի .
ձեղումք .	խլնաձեւք .	տեօքերիտիք .
ձեղուիք .	խլնաձեւիք .	տեօքերիտինիղ .
ձեղուին .	խլնաձեւին .	տեօքերիտիլէր :

Աստարեւալ :

ձեղի .	լնաձեւի .	տեօքտիմ .
ձեղեր .	լնաձեւիր .	տեօքտին .
Լճնեղ, Լմճնեղ .	լնաձեւ .	տեօքտիւ .

¹⁾ Աստարեւալն ապտանին և հրահայտման ժամանակն այսք լծորդութեան ոչնչ ընդհար էն 'ի Բայեւ ձատաւնեմ', ճանապարհը զն ճանք 'ի սոցանէ իրինն օրինակաւ ևս խոնարհին զանն յանգելոյ նոցա Բերլ 'ի եմ', և Բերլ 'ի ում . որպէս ,

Լունամ . Խոյանեմ . Խոյն : ձեժնում . հեժանեմ . հեժայ .
 Լիլլում . Լիլլանեմ . Լիլլի : ձեղլնում . հեղլանին . հեղլայ .
 ձեղլում . հեղլանեմ . հեղլի : զլնանում . զլնանին . զլնայ :

ձեղաք .	Լափէցինք .	տէօքտիւք .
ձեղիք .	Լափէցիք .	տէօքտինիւղ .
ձեղին .	Լափէցին .	տէօքտիւլէր :

Յարախոսար :

ձեղեալ եմ .	ես .	է .	եմք .	էք .	էն .
Թափած էմ .	էս .	է .	էնք .	էք .	էն .
Տէօքմիւշ իւմ . սինն . տիւր . իւղ . սիննիւղ . տիւրլէր :					

Գերախոսար :

ձեղեալ էի .	էիր .	էր .	էաք .	էիք .	էին .
Թափած էի .	էիր .	էր .	էինք .	էիք .	էին .
Տէօքմիւշ իւտիւմ . իւտիւն . իւտիւ .					
իւտիւք . իւտիւնիւղ . իւտիւլէր :					

Ըղտանի :

ձեղից .	Լափէմ .	տէօքէյիմ .
ձեղցես .	Լափէս .	տէօքէսին .
ձեղցէ .	Լափէ .	տէօքսինն .
ձեղցուք .	Լափէնք .	տէօքէլիմ .
ձեղջիք .	Լափէք .	տէօքէսինիւղ .
ձեղցեն .	Լափէն .	տէօքսիննլէր :

Չրամայական Էղանալ :

ձեղ , իմ հեղջիր .	Լափէ .	տէօք
Սի հեղուք .	Տի Լափէր .	տէօքմէ .
ձեղէք .	Լափէցէք .	տէքիննիւղ .
Սի հեղուք .	Տի Լափէք .	տէօքմէյինիւղ :

Սարարաստան Էղանալ :

ձեղուցում .	Լափէմն .	տէօքսէմ , իմ տէօքէքսէմ .
ձեղուցուս .	Լափէսն .	տէօքսէն .
ձեղուցու .	Լափէն .	տէօքսէ .

Հեղուցումք .	Լափէննի .	տէօքսէք .
Հեղուցութ .	Լափէննի .	տէօքսէնիղ .
Հեղուցուն .	Լափէննի .	տէօքսէլէր :

Լնցեալ :

Հեղեալ իցեմ .	իցես .	իցէ .	իցեմք .	իցէք .	իցեն .
Իսափօք ըլլամնի .	ըլլասնի .	ըլլանի .	ըլլամնի .	ըլլանի .	ըլլանի .
Տէօքսիւշ օլսամ .	օլսան .	օլսա .	օլսագ .	օլսանըղ .	օլսալար :

Լնեբնայլ :

Հեղու .	Հեղ-լոյ .	Հեղ-լով .	Լափէլ .	տէօքմէք :	
Ի Հեղուին .	Լափէլու-տարնի .	տէօքսիւշիւ վազրթ :	Լնի Հեղու .	Լափէլու-համար .	տէօքմէ իչին :

Լնդունելու-լինն :

Նեբ .	Հեղօղ .	Լափող .	տէօքէն :	
Լնց .	Հեղեալ .	Լափէլ-ր .	կամ Լափօք .	տէօքսիւշ :
Լնդ .	Հեղոց .	Լափէլու .	տէօքէճէք :	

(Օրինակ կրաւորականին :

Սահմանաւան եղանակէ ներկայ :

Հեղանիմ .	իսլափօքի .	տէօքսիւշիւ ըրիմ .
Հեղանիս .	իսլափօքի .	տէօքսիւշիւ ըրսինն .
Հեղանի .	իսլափօքի .	տէօքսիւշիւ ըր .
Հեղանիմք .	իսլափօքի .	տէօքսիւշիւ ըրիղ .
Հեղանիք .	իսլափօքի .	տէօքսիւշիւ ըրսիւ- նիւղ .
Հեղանին .	իսլափօքի .	տէօքսիւշիւ ըրլէր :

Սահմանաւան ներկայութեանին :

Հեղում .	ուս .	ու :	Հեղումք .	ոյք .	ուն .

Նիւթար :

Նեղանէի .	Նեւաճիլէի .	տէօքիւլիւրիւտիւմ .
Նեղանէիր .	Նեւաճիլէիւր .	տէօքիւլիւրիւտիւն .
Նեղանէր .	Նեւաճիլէր .	տէօքիւլիւրիւտիւ .
Նեղանէսք .	Նեւաճիլէիսք .	տէօքիւլիւրիւտիւք .
Նեղանէիք .	Նեւաճիլէիք .	տէօքիւլիւրիւտիւնիւզ .
Նեղանէին .	Նեւաճիլէին .	տէօքիւլիւրիւտիւլէր :

Սա՛ ըստ ներգործութանին :

Նեղուի . ուիր . ղյր . Նեղուսք . ուիք . ուին :

Սարարեալ .

Նեղոյ .	Նաճիլոյ .	տէօքիւլտիւմ .
Նեղար .	Նաճիլոյար .	տէօքիւլտիւն .
Նեղաւ .	Նաճիլոյաւ .	տէօքիւլտիւ .
Նեղսք .	Նաճիլոյսք .	տէօքիւլտիւք .
Նեղայք .	Նաճիլոյսք .	տէօքիւլտիւնիւզ .
Նեղան .	Նաճիլոյան .	տէօքիւլտիւլէր :

Տարախարար :

Նեղեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են .
 Տարախարար էի . էս . է . էիք . էք . էն :
 Տէօքիւլտիւլ իւմ . սիւն . տիւր .
 իւզ . սիւնիւզ . տիւրլէր :

Վերախարար :

Նեղեալ էի . էիր . էր . էսք . էիք . էին .
 Տարախարար էի . էիւր . էր . էիսք . էիք . էին .
 Տէօքիւլտիւլ իւտիւմ . իւտիւն . իւտիւ .
 իւտիւք . իւտիւնիւզ . իւտիւլէր :

Նորանի :

Նեղոյց .	Նաճիլի .	տէօքիւլէյիւմ .
Նեղոյս .	Նաճիլիս .	տէօքիւլէսիւն .
Նեղի .	Նաճիլի .	տէօքիւլտիւն .

Հեղոսք .	Լառի՛վնք .	տէօքիւլէլիմ .
Հեղժէք .	Լառի՛վք .	տէօքիւլէսինիզ .
Հեղցին .	Լառի՛վն .	տէօքիւլսիւնիէր :

Հրահայտման Էզանակ :

Հեղիր .	Լառի՛վն .	տէօքիւլ .
Սի հեղանիր .	Սի Լառի՛վէք .	տէօքիւլմէ .
Հեղարձէք .	Լառի՛վէցէք .	տէօքիւլիւնիւզ .
Սի հեղանիրք .	Սի Լառի՛վէք .	տէօքիւլմէյինիզ :

Սիրարարաստման Էզանակ :

Հեղանիցիմ .	Լառի՛վնն .	տէօքիւլիւրսէմ , իւմ տէօքիւլսէմ .
Հեղանիցիս .	Լառի՛վննն .	տէօքիւլիւրսէն .
Հեղանիցի .	Լառի՛վնն .	տէօքիւլիւրսէ .
Հեղանիցիմք .	Լառի՛վնննն .	տէօքիւլիւրսէք .
Հեղանիցիք :	Լառի՛վննն .	տէօքիւլիւրսէնիզ .
Հեղանիցին .	Լառի՛վննն .	տէօքիւլիւրսէլէր :

Կամ Եսոս ներգործումնն :

Հըուցում . ուս . ու .   Հըուցումք . ուք . ուն :

Ընցեալ :

Հըեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :

(Լառի՛ված	Ելլաննն .	Ելլանն .	Ելլանն .
	Ելլանննն .	Ելլաննն .	Ելլաննն .

Տէօքիւլմիւզ օլսամ .   օլսան .   օլսա .

         օլսագ .   օլսանըզ .   օլսալար :

Ընէրեոյն :

Հըանիլ . հըաննելոյ . հըաննելով .

   Լառի՛վել .   տէօքիւլմէք :

Ընդոսնէլուլիւն :

Ընց . Հըեալ .   Լառի՛վէք , կամ
   Լառի՛ված .   տէօքիւլմիւզ :

Ըլոս . Հըլի .   Լառի՛վէլու .   տէօքիւլէճէք :

Ըստ այսմ խոնարհին և ներգործական բայքս :

Ըննում. առի. առեր. էառ. առ. առնել. ալմագ :

Ըրգելում. արգելի. լեր. արգել.

արգել.

արգելել. մանիօլմագ :

Օգղում. զեղի. զեր. զեղ.

Օգղայ. զեղայց.

էցընել. տօլտուրմագ :

Օննում. զննի. ներ. եզնն. զնն. յորլել. պօղազլամագ :

Թողում. թողի. զեր. եթող. թող.

Թողանիմ. թողայ. թողիր. լողուլ. զօյ վերմէք :

Ընում. լցի. լցեր. ելից. լից.

Ընանիմ. լցայ. ընանիցիմ. էցընել. տօլտուրմագ :

Իննում. խցի. խցեր. եխից. խից. լիել. թըգմագ :

Յաւելում. լի. լեր. յաւել. յաւել.

Յաւելայ. յաւելայց. աւելընել. արթըրմագ :

Ինկենում. ընկեցի. ցեր. ընկեց. ընկեա.

Ինկեցայ. ընկեցայց. ընկեցիր. յգել. նեղել.

պըրագմագ. աթմագ :

Սոցա կրաւորականին սահմանական ներկայն անկատարն և ստորադասականն սովորաբար ձևանան էական բայիւ. որպէս, Ըռնել լինիմ. առնել լինիմ. առնել լինի. և այլն. Թողնել լինիմ. լողնել լինիցիմ : Իսկ մնացեալ ժամանակքն՝ այսինքն կատարեալն և ապառնին, թէպէտ է նոցա յատուկ, սակայն մարթին և էական բայիւ ևս ձևանալ. որպէս, Ընկնել եղի. Գնկնել եղից. Գնկնել լէր, կամ լնկնել. և այլն :

Ըստ կրաւորականի սորա խոնարհին և բայք ոմանք յանգեալք 'ի ում, և 'ի լնի :

Ըյտնում. այտեայ. այտիր. սյ-

տուցեալ.

առնել. շիշմէք :

Ըրդնում. երդուայ. երդուիր. եր-

դուեալ.

երդում ընել. եէմին էթմէք :

Չարթնում. զարթեայ. զարթիր.

զարթուցեալ.

արլըննալ. ցյանմագ :

Օբոսնում, զբոսայ, զբոսիր, զբոսեալ, զբօսանք ընէլ, զէփք էթմէք :
 Նեծնում, հեծայ, հեծիր, հեծեալ, հեծնէլ, պինմէք :
 Ոստնում, համ ոստչիմ, ոստեայ, ոստիր, } զէլ ցալէլ :
 ոստնուցում, համ ոստիցեմ, ոստուցեալ, } սըչըբամագ :
 Յասնում, ցասեայ, ցասիր, ցասնուցում, }
 համ ցասիցեմ, ցասուցեալ, սըբոդէլ, էօրբէլէնմէք :
 Քաղցնում, քաղցեայ, քաղցիր, քաղցնուցում, }
 համ քաղցիցեմ, քաղցեալ, անօլէնուլ, ածըգմագ :
 Երկնչիմ, երկեայ, երկիր, երկիցեմ, }
 համ երկնչիցիմ, երկուցեալ, լաննուլ, գօրգմագ :
 Թագչիմ, թագեայ, թագիր, թագիցեմ, }
 համ թագչիցիմ, թագուցեալ, պանլէպիլ, սագլանմագ :

Թռչիմ, թռեայ, թռիր, թռիցեմ, }
 համ թռչիցիմ, թռուցեալ, լուչէլ, ուչմագ :
 Կորնչիմ, կորեայ, կորիր, կորիցեմ, }
 համ կորնչիցիմ, կորուսեալ, կորսըլէլ, գայպօլմագ :
 Մատչիմ, մատեայ, մատիր, մատիցեմ, }
 համ մատչիցիմ, մատուցեալ, օթլէնուլ, եագլաչմագ :
 Մարտնչիմ, մարտեայ, մարտիր, մարտիցեմ, }
 համ մարտնչիցիմ, մարտուցեալ, հալէլ, ճէնկ էթմէք :
 Փախչիմ, փախեայ, փախիր, փախիցեմ, }
 համ փախչիցիմ, փախուցեալ, փախլէլ, գաչմագ :

Արրորդ լծորդութեան երկրորդ օրինակ :

Սահմանախան էլանախէ հէրիայ :

Վնթեռնում .	խէրդաւ .	օգուրում .
Վնթեռնուս .	խէրդաս .	օգուրսուն .
Վնթեռնու .	խէրդայ .	օգուր .
Վնթեռնումք .	խէրդանք .	օգուրուղ .
Վնթեռնոյք .	խէրդայք .	օգուրսունուղ .
Վնթեռնուն .	խէրդան .	օգուրլար :

Նիսար :

Վնթեռնուի .	խէրդայի .	օգուրուտում .
Վնթեռնուիր .	խէրդայիր .	օգուրուտուն :
Վնթեռնոյր .	խէրդար .	օգուրուտու .
Վնթեռնուարք .	խէրդայինք .	օգուրուտուղ .
Վնթեռնուիրք .	խէրդայիրք .	օգուրուտունուղ .
Վնթեռնուին .	խէրդային .	օգուրուտուլար :

Սարելաւ .

Վնթերցայ .	խարացի .	օգուտում .
Վնթերցար .	խարացիր .	օգուտուն .
Վնթերցաւ .	խարաց .	օգուտու .
Վնթերցարք .	խարացինք .	օգուտուք .
Վնթերցայք .	խարացիք .	օգուտունուղ .
Վնթերցան .	խարացին .	օգուտուլար :

Յարախար :

Վնթերցեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են .
 Սարացած էմ . էս . է . էնք . էք . էն .
 ( ) օգուտուղ ում . սուն . տուր . ուղ . սունուղ . տուրլար :

Գ) Էրախար :

Կնթերցեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին .
 Կարգացած էի . էիր . էր . էինք . էիք . էին .
 ( ) գումուշ ուտում . ուտուն . ուտու .
 ուտուք . ուտունուղ . ուտուլար :

Լ) Կառնի :

Կնթերցայց . կարգամ . օգուեսյում .
 Կնթերցցիս . կարգաս . օգուեսսըն .
 Կնթերցցի . կարգայ . օգուսուն .
 Կնթերցցուք . կարգանք . օգուեսալում .
 Կնթերցցիք . կարգարք . օգուեսասընըղ .
 Կնթերցցին . կարգան . օգուսունլար :

Ձրամայան էղանալ :

Կնթերցիր , կամ
 ընթերցջիր . կարգու . օգու .
 Սի ընթեանուր . Տի կարգար . օգումա .
 Կնթերցջիք , կամ
 ընթերցարուք . կարգարք . օգույունուղ .
 Սի ընթեանուք . Տի կարգարք . օգումայընըղ :

Սարգարտանալան էղանալ :

Կնթեանուցում . կարգանի . օգուսամ , կամ
 օգուրսամ .
 Կնթեանուցուս . կարգասնի . օգուսան .
 Կնթեանուցու . կարգանի . օգուսա .
 Կնթեանուցումք . կարգանքնի . օգուսագ .
 Կնթեանուցուք . կարգանքնի . օգուսանըղ .
 Կնթեանուցուն . կարգաննի . օգուսալար :

Լ) Կեալ .

Կնթերցեալ իցեմ . իցես . իցէ . և սյլն .
 Կարգացած ըլլամի . ըլլասնի . ըլլանի . և սյլն
 ( ) գումուշ օլսամ . օլսան . օլսա . և սյլն :

Անէրեոյն :

Անթեոնու . ընթեոն - լոյ . ընթեոն - լոյլ .

խորտու . օգուսագ :

Յընթեոնուլն . խորտուա ապէնը . օգուսուղու վաղըթ :

Առ'ի ընթեոնուլ . խորտուա համար . օգուսն : իչին :

Անտանելու-լի-ն :

Ներ . Անթերցող . խորտացող . օգուսան :

Անց . Անթերցեալ . խորտացելը , կամ

խորտացած . օգուսուչ :

Աղա . Անթեոնուլոց . խորտուա . օգուսաճագ :

Աստ այսմ խոնարհի և ներգործական բայս՝

Օգնում . զգեցայ . զգեցիր . հագնել . կկամէք .

Աոցա կրաւորականն լինի էական բայիւ որպէս ա-
սացաք վասն Առնաբանի բային . այսպէս , Անէրեոյնու
լինի . զգեցեալ լինել . զգեցեալ եղէ . և այլն :

Առ բարուք իմանալոյ զգրութիւնս նախնեաց մե-
րոց պարտ է գիտել , զի զերկրորդ դէմն յոգնակի հրա-
մայականին առանց շեշտի վարեն փոխանակ յորնակի
երկրորդ դիմի կատարեալի . այսպէս , Վաճառեցէք . խո-
բեցէք . արարէք . կամ ընտացարուք . սրբեցարուք , փոխա-
նակ ասելոյ . Վաճառեցէք . խոբեցէք . արարէք . կամ ընտ-
ցայք . սրբեցայք : Այսորիկ կարի յաճախութեամբ գտա-
նին 'ի սուրբ գիրս , և յայլ ընտիր տպագրութիւնս մա-
տենից առաջնոց լեզուագիտաց մերոց : Այլ այժմ առ
'ի չտալ պատճառս շիրթութեան ընթերցանելեացն այս
ոչ վարի յաճախ :

Յ օ դ ու ա ծ . 7 :

Յազատես անխնոն իմ զարտուղի և պախասաւոր
Բայից :

Անկանոն կամ զարտուղի ասին բայք՝ որք 'ի հասարակ կարգէ չորեցունց լծորդութեանցն խոտորին : Իսկ պակասաւոր ասին, որոց ժամանակք ինչ պակասին, և լրանան յայլոց բայից :

Ներկայ, անկատար, և ստորագասական ժամանակքն զարտուղի բայից սովորաբար խոնարհին ըստ կանոնի . իսկ կատարեալն, ապառնին, և հրամայականն զարտուղին :

Չարտուղի ներգործական բայս Աննէի խոնարհի
այսպէս :

Օրինակ ներգործականին :

Սահմ. Էղ. նէր. Աննամ. առնես. առնէ. նեմք. նէք. նեն :
Լնիար. Աննէի. առնէիր. նէր. նէաք. նէիր, նէին :

Կարարելու :

Արարի .	արի .	էթտիմ .
Արարեր .	արիր .	էթտին .
Արար .	արու .	էթտի .
Արարաք .	արինք .	էթտիրք .
Արարիք .	արիրք .	էթտինիդ .
Արարին .	արինք .	էթտիլէք :

Յարակարար : Արարեալ եմ. ես. է. եմք. էք. են :

Վերակարար : Արարեալ էի. էիր. էր. էաք. էիրք. էին :

Ապառնի :

Արարից .	արիմ .	էտէյիմ .
Արասցես .	արես .	էտէսին .
Արասցէ .	արի .	էտսին .

Արասցուք .	ընենք .	էտէլիմ .
Արասցիք , իմ առնիջիք .	ընէք .	էտէսինիղ .
Արասցեն .	ընեն .	էտսինլէր :

Հրամայական էլուսով :

Արաւ , իմ արաս- ջիք , իմ առնի- ջիք .	ըբէ .	էթ .

Սի առներ .	Տի ընէր .	էթմէ .
Արարէք .	ըբէք .	էտինիղ .
Սի առնէք .	Տի ընէք .	էտմէյինիղ .
Սար . Աննիցեմ , նիցես . նիցէ . նիցեմք . նիցէք . նիցեն :		
Անց . Արարեալ . իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :		
Անէր . Անել . առնելոյ . առնելով . ընէլ . էթմէք :		
Անդ . նէր . Արարող , իմ Անող : Անց . Արարեալ :		
Ապարտի : Աննելոց :		

(Օրինակ կրաւորականին :

Սահ . նէր . Անիմ . նիս . նի . առնիմք . նիք . նին :		
Անի . Անէի . էիր . էր . առնէաք . էիք . էին :		
Ապար . Արարայ . րար . րաւ . Արարաք . րայք . րան :		
Օտրակապար , ե Վերակապար :		
Արարեալ եմ . ես . է . Արարեալ էի . էիր . էր . եմք . էք . են :		էաք . էիք . էին :
Այա . Արարոյց . արասցիս . արասցի . արասցուք . առ- նիջիք . արասցին :		

Հրամ . Աննիջիք . մի առնիր . առնիջիք . մի առնիք :		
Սար . Աննիցիմ . ցիս . ցի . ցիմք . ցիք . ցին :		
Անէրեոյլ : Անիլ . առնելոյ . առնելով :		
Անդ . անց . Արարեալ : Ապար . Աննելի , իմ Աննելոց :		

Օտրտուղի ներգործական բայս Վնէն խոնարհի
այսպէս :

Սահ . նէր . Վնեմ . զնես . զնէ . զնեմք . զնէք . զնեն :		
Անի . Վնէի . զնէիր . զնէր . զնէաք . զնէիք . զնէին :		

Կաթարեւալ

Լաղի .	Կրէ .	գօտում .
Լաղիր, իմ եղբոր .	Կրէր .	գօտուն .
Լաղ .	Կրու .	գօտու .
Լաղաք .	Կրէնք .	գօտուք .
Լաղիք .	Կրէք .	գօտունուղ .
Լաղին .	Կրէն .	գօտուլար :
Յարալ .	Լաղեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :	
Գերալ .	Լաղեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :	

Լաղանի :

Լաղից .	Կրէմ .	գօյում .
Գիցես .	Կրէս .	գօյասըն .
Գիցէ .	Կրէ .	գօսուն .
Գիցուք .	Կրէնք .	գօյալում .
Գիջիք .	Կրէք .	գօյասընըղ .
Գիցեն .	Կրէն .	գօսունլար :

Հրահայտան էղանալ :

Գիր, իմ գիջիր .	Կրէր .	գօ .
Սի գներ .	Տի Կրէր .	գօմա .
Գիք .	Կրէք .	գօյունուղ .
Սի գնէք .	Տի Կրէք .	գօմայընըղ :
Սար .	Գնիցեմ . ցես . ցէ . գնիցեմք . ցէք . ցեն :	
Լնց .	Լաղեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :	
Լնէրնայլ .	Գնել . գնելոյ . գնելով . Կրէլ . գօմագ :	
Լնր . նէր .	Գնող :	Լնց . Լաղեալ : Լաղու . Գնելոց :

Օրինակ կրաւորականին :

Սահ . նէր .	Գնիմ . գնիս . գնի . գնիմք . գնիք . գնին :
Լնիար .	Գնէի . գնէիր . գնէր . գնէաք . գնէիք . գնէին :
Կաթար .	Լաղայ . եղար . եղաւ . եղաք . եղայք . եղան :
Յարալ .	Լաղեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :
Գերալ .	Լաղեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :
Լաղու .	Լաղայց . գիցիս . գիցի . գիցուք . գիջիք . գիցին :
Հրահ .	Գիջիր , իմ գնիջիր . մի գնիր .
	Լաղարուք . մի գնիք :

Ստոր . Վնիցիմ . դնիցիս . դնիցի . դնիցիմք . ցիք . ցին :
 Մնիցիմ . Վնիլ . դնելոյ . դնելով :
 Մնի . մնի . Լգեալ : Մտա . Վնելոց , իմ դնելի :

Չարտուղի ներգործական բայս լնի խոնարհի
 այսպէս ,

Սահ . նիւր . լսեմ . լսես . լսէ . լսեմք . լսէք . լսեն :
 Մնիս . լսէի . լսէիր . լսէր . լսեաք . լսէիք . լսէին :

Ստորիւն :

Ստայ .	լնի .	իշատում .
Ստար .	լնիւր .	իշատին .
Ստաւ .	լնի .	իշատի .
Ստաք .	լնիւք .	իշատիք .
Ստայք .	լնիւք .	իշատինիղ .
Ստան .	լնիւք .	իշատիլէր :
Յարմի .	Ստեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :	
Վեւի .	Ստեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :	

Մտանի :

Ստայց .	լնի .	իշտեյում .
Ստիցես .	լնի .	իշտեսին .
Ստիցէ .	լնի .	իշտսին .
Ստիցուք .	լնիւք .	իշտեյում .
Ստիջիք .	լնիւք .	իշտեսինիղ .
Ստիցեն .	լնիւք .	իշտսինլէր :

Նրամայանիւն Էլանի :

Ստր , իմ լուիջիք .	լնի .	իշտ .
Սի լսեր .	լնի լնիւր .	իշտամէ .
Ստարուք .	լնիւք .	իշտինիղ .
Սի լսէք .	լնի լնիւք .	իշտամէյինիղ :

Ստորագրասանիւն Էլանի :

Սիցեմ .	} իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :
Ստիցեմ .	
Մնի . Ստեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :	

Լ՛նէրէն . Լսել . լսելոյ . լսելով . լնէլ . իշխամէք :
 Լ՛նդ . նէր . Լսող : Լ՛նց . Լուեալ : Լ՛դառ . Լսելոց :

( ) րինակ կրաւորականին :

Սահ . նէր . Լսիմ . լսիս . լսի . լսիմք . լսիք . լսին :
 Լ՛նիտար . Լսէի . լսէիր . լսէր . լսէաք . լսէիք . լսէին :
 Լսարար . Լուեալ եղէ . եղեր . եղև . եղաք . եղէք . եղեն :
 Ծարակ . Լուեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :
 Վէրակ . Լուեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :
 Լ՛դառ . Լուեալ եղէց . իցիս . իցի . եղիցուք . իջէք . իցին :
 Լ՛րառայ . Լուեալ լնր . լուեալ լնրուք :

Սարտարասական եղանակ :

Լուիցիմ . }
 Լսիցիմ . } ցիս . ցի . ցիմք . ցիք . ցին :

Լ՛նէրէնոյն . Լսիլ . լսելոյ . լսելով :

Լ՛նդ . անց . Լուեալ : Լ՛դառ . լսելի . լսելոց :

Փոխանակ անցեալ ընդունելութեան վարին ան-
 խտիր և այս բայք , լու եղն , կամ լուր եղն . լուր լնցի .
 լնէլ լնր . և այլն :

Օարտուղի ներգործական բայս Ղանաչէն խոնարհի
 այսպէս ,

Սահ . նէր . Ղանաչեմ . չես . չէ . չեմք . չէք . չեն :

Լ՛նիտար . Ղանաչէի . չէիր . չէր . չէաք . չէիք . չէին :

Լսարարեալ :

Ղաննայ . ճանչայ . թանրտրմ .

Ղաննար . ճանչար . թանրտրն .

Ղաննաւ . ճանչառ . թանրտր .

Ղաննաք . ճանչանք . թանրտրգ .

Ղաննայք . ճանչաք . թանրտրնրգ .

Ղաննան . ճանչան . թանրտրլար :

Ծարակ . Ղանուցեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :

Վէրակ . Ղանուցեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :

Լ՛ղառնի՛ :

՛Օանեայց .	ճանչում .	Թանրեայրմ .
՛Օանիցես .	ճանչես .	Թանրեսարն .
՛Օանիցէ .	ճանչայ .	Թանրսն .
՛Օանիցուք .	ճանչանք .	Թանրեալրմ .
՛Օանիջիք .	ճանչաք .	Թանրեսարնըզ .
՛Օանիցեն .	ճանչանն .	Թանրսնլար :

Հրամայական Էղանակ :

՛Օանիր , իմ		
ճանիջիր .	ճանչիր .	Թանր .
Սի ճանաչեր .	Տի ճանչաք .	Թանրմա .
՛Օաներուք , իմ		
ճանիր .	ճանչէ՛ս .	Թանրերնըզ .
Սի ճանաչէք .	Տի ճանչաք .	Թանրմայրնըզ :

Սարսաղառական Էղանակ .

՛Օանիցեմ .	}	իցես .	իցէ .	իցեմք .	իցէք .	իցեն :	
Ճանաչիցեմ .							
Լ՛նց . ՛Օանուցեալ		իցեմ .	իցես .	իցէ .	իցեմք .	իցէք .	իցեն :
Լ՛նիւն . Ճանաչել .		ճանաչելոյ .	ճանաչելով .	ճանչնալ .			Թանրմագ :

Բնութան Էլուսիւն :

՛Ներ . Ճանաչող : Լ՛նց . ՛Օանուցեալ : Լ՛ղ . Ճանաչելոց :

Օրինակ կրաւորականին :

Սահ . ներ . Ճանաչիմ .	չիս .	չի .	չիմք .	չիք .	չին :	
Լ՛նիւր . Ճանաչի .	չիր .	չեր .	չիք .	չիք .	չին :	
Կարար . ՛Օանուցայ .	ցար .	ցաւ .	ցաք .	ցայք .	ցան :	
Յարակ . ՛Օանուցեալ	եմ .	ես .	եմք .	էք .	են :	
Գիւրակ . ՛Օանուցեալ	էի .	էիր .	էր .	էաք .	էիք .	էին :
Լ՛ղառնի . ՛Օանուցայց .	ճանուցիս .	ճանուցի .				
	ճանուցուք .	ճանուցիք .	ճանուցին :			
Հրամայ . ՛Օանիջիր .	ճանիջիր :					

Սարսաղառական Էղանակ .

՛Օանիցիմ .	}	իցիս .	իցի .	իցիմք .	իցիք .	իցին .
Ճանաչիցիմ .						

Լնց . Նօանուցեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցենն :
 Լնէրեոյն : Շանաչիլ . Ճանաչելոյ . Ճանաչելով :
 Լնք . սնց . Նօանուցեալ : Լոյ . Շանաչելի . իմ ելոց :

Չարտուի չէզոք բայս Սեղանէն խոնարհի
 պսպէս ,

Սմ . նէր . Սեղանչեմ . չես . չէ . չեմք . չէք . չենն :
 Սնիսո . Սեղանչէի . չէիր . չէր . չեաք . չէիք . չէինն :

Սոսորեւալ :

Սեղոյ . Տեղս ըրի . կիւնան իշլէտիմ .
 Սեղար . Տեղս ըրիւր . կիւնան իշլէտին .
 Սեղաւ . Տեղս ըրաւ . կիւնան իշլէտի .
 Սեղաք . Տեղս ըրինք . կիւնան իշլէտիք .
 Սեղոյք . Տեղս ըրեք . կիւնան իշլէտինիդ .
 Սեղան . Տեղս ըրին . կիւնան իշլէտիլէր :

Յարսի . Սեղուցեալ եմ . ես . է . եմք . էք . ենն :

Վերսի . Սեղուցեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էինն :

Սոսանի :

Սեղայց . Տեղս ընէմ . կիւնան իշլէյիմ .
 Սեղիցես . Տեղս ընէս . կիւնան իշլէյեսին .
 Սեղիցէ . Տեղս ընէ . կիւնան իշլէսին .
 Սեղիցուք . Տեղս ընէք . կիւնան իշլէյելիմ .
 Սեղիջիք . Տեղս ընէք . կիւնան իշլէյեսինիդ .
 Սեղիցեն . Տեղս ընեն . կիւնան իշլէսինլէր :

Սոսայտիան էղանսի :

Սեղիր , իմ

մեղիջիր . Տեղս ըրի . կիւնան իշլէ .

Սի մեղանչեր . Տեղս թի ընէր . կիւնան իշլէմէ .

Սեղիք , իմ

մեղարուք . Տեղս ըրեք . կիւնան իշլէյինիդ .

Սի մեղանչէք . Տեղս թի ընէք . կիւնան իշլէմէյինիդ :

Սոսորտաստիան էղանսի :

Սեղիցեմ . }
 Սեղանչիցեմ . } իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցենն :

Լնց . Սեղուցեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցենն :
 Լնէրն . Սեղանչել . մեղանչելոյ . մեղանչելով . Տղչ ընէլ
 կիւնահ իշէմէք :
 Լնր . նէր . Սեղանչող : Լնց . մեղուցեալ : Լոյ . մեղանչելոց :

Չարտուղի չէղոք բայս Յառնէմ խոնարհի սյսպէս ,

Ստ . նէր . Յառնեմ . նես . նէ . նեմք . նէք . նենն :
 Լնկարար : Յառնէի . նէիր . նէր . նէսք . նէիք . նէինն :

Ատարբէալ :

Յարեայ . ողջընցայ . տիրիլտիմ .
 Յարեար . ողջընցար . տիրիլտին .
 Յարեաւ . ողջընցաւ . տիրիլտի .
 Յարեաք . ողջընցանք . տիրիլտիք .
 Յարեայք . ողջընցաք . տիրիլտինիղ .
 Յարեան . ողջընցան . տիրիլտիլէր .
 Յարալ . Յարուցեալ եմ . ես . է . եմք . էք . ենն :
 Գեբալ . Յարուցեալ էի . էիր . էր . էսք . էիք . էինն :

Եղառնի :

Յարեայց . ողջըննամ . տիրիլէյիմ .
 Յարիցես . ողջըննաս . տիրիլէսին .
 Յարիցէ . ողջըննայ . տիրիլսին .
 Յարիցուք . ողջըննանք . տիրիլէլիմ .
 Յարիլիք . ողջըննաք . տիրիլէսինիղ .
 Յարիցեն . ողջըննան . տիրիլսինլէր :

Չարտայական Էղառնի :

Երի , իմ յառնիջիր ,
 իմ յարիջիր . ողջընցիր . տիրիլ .
 Սի յառներ . Տե ողջըննար . տիրիլմէ .
 Երիք , իմ
 յարերոք . ողջընցէք . տիրիլինիղ .
 Սի յառնէք . Տե ողջըննաք . տիրիլմէյինիղ :

Սարտարտասիան Էղառնի .

Յառնիցեմ . } իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցենն :
 Յարիցեմ . }

Լնց . Տարուցեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :
 Լնէրն . Տառնել . յառնելոյ . յառնելով . որք ըննու . ևս
 որք էլէլ . տիրիլմէք . սյաղա զալզմագ :
 Լնդ . նէր . Տառնող : Լնց . Տարուցեալ : Լոյ . Տառնելոց :

Օգրտուղի ներդործական բայս Տմ խոնարհի
 սյսպէս ,

Սմ . նէր . Տամ . տաս . տայ . տամք . տայք . տան :
 Լնկոթ . Տայի . տայիր . տայր . տայաք . տայիք . տային :

Ատարբեալ :

Ետու .	արմէ .	վերտիմ .
Ետուր .	արմէր .	վերտին .
Ետ .	արմա .	վերտի .
Տուարք .	արմէնք .	վերտիք .
Ետուք .	արմէք .	վերտինիդ .
Ետուն .	արմէն .	վերտիլէր :
Յարմի .	Տուեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :	
Վերմի .	Տուեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :	

Լոյառնի :

Տաց .	որմ .	վերէյիմ .
Տացես .	որաս .	վերէսին .
Տացէ .	որայ .	վերսին .
Տացուք .	որանք .	վերէլիմ .
Տաջիք .	որաք .	վերէսինիդ .
Տացեն .	որան .	վերսինլէր :

Վրամայտան էզանտի :

Տուր , կամ տաջիր .	որուր .	վէր .
Սի տար .	Տի որուր .	վէրմէ .
Տուք .	արմէք .	վէրինիդ .
Սի տայք .	Տի որաք .	վէրմէյինիդ :
Սորուր .	Տայցեմ . ցես . ցէ . ցեմք . ցէք . ցեն :	
Լնց .	Տուեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :	
Լնէրն .	Տալ . տալոյ . տալով . որու . վերմէք .	
Լնդ . նէր .	Տուող : Լնց . Տուեալ : Լոյառ . Տալոց :	

Օրինակ կրաւորականին :

Սահ . նէր . Տուեալ լինիմ . նիս . նի . նիմք . նիք . նին :
 Ընկաթ . Տուեալ լինէի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :
 Կաթաթ . Տուայ . տուար . տուաւ . տուաք . տուայք . տուան :
 Յարալ . Տուեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :
 Վերալ . Տուեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :
 Ըդառ . Տուայց . տացիս . տացի . տացուք . տաջիք . տացին :
 Հրամայումն . Տաջիր . Տաջիք :
 Սորորաթ . Տայցիմ . ցիս . ցի . ցիմք . ցիք . ցին :
 Ընց . Տուեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :
 Ընէրեոյն . Տուեալ լինեւ . լինելոյ . լինելով :
 Ընդ . անց . Տուեալ : Ըդառ . Տալի :

Օջրտուղի չէզոք բայս Վամ խոնարհի սյսպէս ,

Սահ . նէր . Վամ . գաս . գայ . գամք . գայք . գան :
 Ընկաթ . Վայի . գայիր . գայր . գայաք . գայիք . գային :

Կաթաբէտլ :

Լակի .	էկայ .	կէլտիմ .
Լակիր .	էկար .	կէլտին .
Լակն .	էկառ .	կէլտի .
Լակաք .	էկանք .	կէլտիք .
Լակիք .	էկարք .	կէլտինիք .
Լակին .	էկան .	կէլտիլէր :
Յարալ .	Լակեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :	
Վերալ .	Լակեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :	

Ըդառանի :

Լակից .	գամ .	կէլէյիմ .
Լակեսցես .	գաս .	կէլէսին .
Լակեսցէ .	գայ .	կէլսին .
Լակեսցուք .	գանք .	կէլէլիմ .
Լակեսջիք .	գարք .	կէլէսինիք .
Լակեսցեն .	գան .	կէլսինլէր :

Հրամայումն Էդունալ :

Լակ .	լամ եկեսջիր .	էկար .	կէլ .
Սի գար .	Ք գար .		կէլմէ .

կայք .	էլէք .	կէլնիզ .
Սի գայք .	Տի գաք .	կէլմէյնիզ :
Սորոր .	Վայցեմ . ցես . ցէ . ցեմք . ցէք . ցեն :	
Լնց .	Լկեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :	
Լնէրե .	Վալ . գալոյ . գալով . գալ . կէլմէք :	
Լնր . տնց .	Լկեալ : Լդառ . Վալոց , իմ գալի :	

Խոնարհումն պոխասաոր Բայեց :

Պակասաւոր ներգործական բայս Ուրէմ լրանայ ՚ի բայէս Վերայ . և խոնարհի այսպէս ,

Սահ . նէր .	Ուտեմ . տես . տէ . տեմք . տէք . տեն :
Լնիտար .	Ուտէի . տէիր . տէր . տէսք . տէիք . տէին :

Վարարելալ :

կերի , իմ կերայ .	վերայ .	եէտիմ .
կերեր , իմ կերար .	վերար .	եէտին .
լկեր , իմ կերաւ .	վերաւ .	եէտի .
կերաք .	վերանք .	եէտիք .
կերիք , իմ կերայք .	վերաք .	եէտինիզ .
կերին , իմ կերան .	վերան .	եէտիլէր :
Ճարակ .	կերեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :	
Վերակ .	կերեալ էի . էիր . էր . էսք . էիք . էին :	

Լդառնի :

կերից , իմ կերայց .	ուրէմ .	եէյիմ .
կերիցես .	ուրէս .	եէեէսին .
կերիցէ .	ուրէ .	եէսին .
կերիցուք .	ուրէնք .	եէեէլիմ .
կերիջիք , իմ ուտիջիք .	ուրէք .	եէեէսինիզ .
կերիցեն .	ուրէն .	եէսինլէր :

Լրամայումն Էղանակ :

կեր , կերիջիր , իմ ուտիջիր .	վեր .	եէ .
Սի ուտեր .	Տի ուրէր .	եէմէ .
կերէք , իմ կերայք .	վերէք .	եէինիզ .
Սի ուտէք .	Տի ուրէք .	եէմէյնիզ :

Սարսափաստիան Էղանոյ :

Կերիցեմ, } իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցենն :
 Ուտիցեմ, }
 Ընց . Կերեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցենն :
 Ընէրե . Ուտել . ուտելոյ . ուտելով . ուտել . եւմէք :
 Ընդ . նէր . Կերող : Ընց . Կերեալ : Ըդ . Ուտելոց :

( ) րինակ կրաւորականին :

Սահ . նէր . Ուտիմ . տիս . տի . տիմք . տիք . տինն :
 Ընիտար . Ուտէի . տէիր . տէր . տէաք . տէիք . տէինն :
 Կարար . Կերայ . կերար . կերաւ . կերաք . կերայք . կերանն :
 Յարի . Կերեալ եմ . ես . է . եմք . էք . ենն :
 Գէրի . Կերեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էինն :
 Ըդտ . Կերայց . կերիցիս . կերիցի .
     կերիցուք . կերիջիք . կերիցինն :
 Հրամայական . Կերիջիր . կերիջիք :

Սարսափաստիան Էղանոյ :

Կերիցիմ, } իցիս . իցի . իցիմք . իցիք . իցինն :
 Ուտիցիմ, }
 Ընց . Կերեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցենն :
 Ընէրեայլէ : Ուտիլ . ուտելոյ . ուտելով :
 Ընդ . անց . Կերեալ : Ըդտ . Ուտելի . իմ կերլի :

Պակասաւոր ներգործական բայս Ըբէն լրանայ ՚ի
 բայէս Ըդէմ . և խոնարհի այսպէս ,

Սահ . նէր . Ըմպեմ . պես . պէ . պեմք . պէք . պենն :
 Ընիտար . Ըմպէի . պէիր . պէր . պէաք . պէիք . պէինն :

Կարարեալ :

Ըբբի .	իմեցի .	իչտիմ .
Ըբբեր .	իմեցիք .	իչտինն .
Ըարբ , իմ արբ .	իմեց .	իչտի .
Ըբբաք .	իմեցինք .	իչտիք .
Ըբբիք .	իմեցիք .	իչտինիդ .
Ըբբին .	իմեցին .	իչտիւէր :

Յարսի . Արբեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :
 Գեբսի . Արբեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :

Աղաւանդ :

Արբից . իմեմ . իչէլիմ .
 Արբցես . իմես . իչէսին .
 Արբցէ . իմե . իչսին .
 Արբցուք . իմեք . իչէլիմ .
 Արբջիք . իմեք . իչէսինիզ .
 Արբցեն . իմեն . իչսինէր :

Հրամայական եղանակ :

Արբ , իմարբջիր . իմէ . իչ .
 Այի ըմպեր . մի իմեր . իչմէ .
 Արբէք , իմ ըմպիջիք . իմեցիք . իչինիզ .
 Այի ըմպէք . մի իմեք . իչմէլինիզ .
 Արբար . ըմպիցեմ . ցես . ցէ . ցեմք . ցէք . ցեն :
 Անց . Արբեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :
 Աներե . ըմպել . ըմպելոյ . ըմպելով . իմել . իչմէք :
 Անդ . ներ . ըմպող : Անց . Արբեալ : Աղաւ . ըմպելոց :

Օրինակ կրաւորականին :

Ասէ . ներ . Արբեալ լինիմ . նիս . նի . նիմք . նիք . նին :
 Անկարար :

Ըմպէի . } էիր . էր . էաք . էիք . էին :
 Արբեալ լինէի . }

Արարար . Արբեալ եղէ . եղեր . եղև . եղաք . եղէք . եղեն :

Յարսի . Արբեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :

Գեբսի . Արբեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :

Աղաւ . Արբեալ եղէց . եղիցիս . եղիցի .

եղիցուք . եղիջիք . եղիցին :

Հրամայական . Արբեալ լեր . Արբեալ լերուք :

Արարար . ըմպիցիմ . ցիս . ցի . ցիմք . ցիք . ցին :

Անց . Արբեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :

Աներեայլ : ըմպիլ . ըմպելոյ . ըմպելով :

Անդ . ներ . Արբեալ : Աղաւ . ըմպելի :

Պոպկասաւոր Հասարակ բայս Ունիմ խոնարհի սյսպէս,

Սահմանական Էզանակի ներկայ :

Ունիմ, ¹⁾	ունիմ .	պէնիմ վարտըր .
Ունիս .	ունիս .	սէնին վարտըր .
Ունի .	ունի .	օնուն վարտըր .
Ունիմք .	ունիմք .	պիղիմ վարտըր .
Ունիք .	ունիք .	սիղին վարտըր .
Ունին .	ունին .	օնլարն վարտըր :
Լնիւր .	Ունէի . ունէիր . ունէր . ունէարք . ունէիք . ունէին :	

Սարտըրէալ :

Սարտըր .	Բանէցի .	ԹուԹտում .
Սարար .	Բանէցիր .	ԹուԹտուն .
Սարա .	Բանէց .	ԹուԹտու .
Սարարք .	Բանէցիմք .	ԹուԹտուք .
Սարայք .	Բանէցիք .	ԹուԹտունուզ .
Սարան .	Բանէցին .	ԹուԹտուլար :
Յարակ .	Սարեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :	
Վերակ .	Սարեալ էի . էիր . էր . էարք . էիք . էին :	

Լսարանի :

Սարայց .	Բանէմ .	ԹուԹայրմ .
Սարցիս, իմ կարցես .	Բանէս .	ԹուԹասրն .
Սարցի, իմ կարցէ .	Բանէ .	ԹուԹսուն .
Սարցուք .	Բանէմք .	ԹուԹալրմ .
Սարջիք .	Բանէք .	ԹուԹասրնըզ .
Սարցին, իմ կարցեն .	Բանէն .	ԹուԹսունլար :

Սարտարանի Էզանակի :

Սար, իմ կար, իմ կարջիր .	Բանէ .	ԹուԹ .
Սի ունիր .	Տի Բանէր, կամ Տի ունէարք .	ԹուԹմա, իմ էտինմէ .
Սարարք, իմ կարէք .	Բանէցիք .	ԹուԹունուզ .
Սի ունիք .	Տի Բանէք, կամ Տի ունէարք .	ԹուԹմայրնըզ, իմ էտինմէյինիզ :

¹⁾ Ունիմ Էզանակի եւս Սարունել . ԲանԷմգ :

Սրբաբարձ . Ունիցիմ . ցիս . ցի . ցիմք . ցիք . ցին .
 Ընց . կալեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :
 Ընէրեւոյն . Ունել . ունելոյ . ունելով . ունէնալ , կամ
 Ընէլ . էտինմէք , իմ թուծմագ :
 Ընդ . նէր . Ունող : Ընց . կալեալ : Ըդուս . Ունելոց .
 ունելի :

Ըստ այսմ խոնարհի ևս՝

Ընդունիմ . ընկալայ . ընկալ . ընդունէլ : գապուլ էթմէք :

Սոցա կրաւորականն էական բայիւ ձևանայ . որպէս ,
 կալեալ լինի . իւլեալ էղէ . լինիւլեալ լինի . ընիւլեալ
 էղէ . և այլն :

Պակասաւոր չէզոք բայս Չոգայ լրանայ 'ի բայէս
 Երբմ , և խոնարհի այսպէս ,

Սու . նէր . Երթամ . թաս . թայ . թամք . թայք . թան :
 Ընի . Երթայի . թայիր . թայր . թայաք . թայիք . թային :

կարարեալ :

Չորայ .	գայի .	կիթտիմ .
Չորար .	գայիր .	կիթտին .
Չորաւ .	գայ .	կիթտի .
Չորաք .	գայիք .	կիթտիք .
Չորայք .	գայիրք .	կիթտինիք .
Չորան .	գային .	կիթտիլէր :

Յարմի . Երթեալ եմ . ես . է . եմք . էք . են :

Գեբմի . Երթեալ էի . էիր . էր . էաք . էիք . էին :

Ըդուսնի :

Երթայց .	երբմ .	կիտէյիմ .
Երթիցես .	երբուս .	կիտէսին .
Երթիցէ .	երբոյ .	կիտսին .
Երթիցուք .	երբանք .	կիտէլիմ .
Երթիցիք .	երբոք .	կիտէսինիք .
Երթիցեն .	երբան .	կիտսինլէր :

Հրամայական Էզանիսի :

Երթ .	գնալ .	կիթ .
Մի երթար .	Տի Էրլար .	կիթմէ .
Երթայք .	գացէք .	կիտինիդ .
Մի երթայք .	Տի Էրլար .	կիտմէյինիդ :

Սորոտաւան Էզանիսի :

Երթայցեմ .	} ցես . ցէ . ցեմք . ցէք . ցեն :
Երթիցեմ .	
Ընց . Երթեալ իցեմ . իցես . իցէ . իցեմք . իցէք . իցեն :	
Ընէրե . Երթալ . երթալոյ . երթալով . Էրլար . կիթմէք :	
Ընդ . նէր . Երթող : Ընց . Երթեալ : Ըդ . Երթալոց :	

Պակասաւոր բայս Պարտիմ . պարտիան է . պօքճում վար , սյսչափ ժամանակս և եթ ունի :

Սահ . նէր . Պարտիմ . տիս . տի . տիմք . տիք . տին :
Ընիտար : Պարտէի . էիր . էր . էարք . էիրք . էին :
Սորոտ . Պարտիցիմ . պարտիցիս . և այլն :
Ընէրեայլ : Պարտիլ :

Պակասաւոր բայիս Սարթիմ , իրնա , գատըր ըմ , սյսչափ ժամանակք են :

Սահ . նէր . Սարթիմ . թիս . թի . թիմք . թիք . թին :
Սորոտ . Սարթիցիմ . ցիս . ցի . ցիմք . ցիք . ցին :
Սորս մնացեալ ժամանակքն լրանան ՚ի բայէս Սարլանիս :

Պոգ պակասաւոր բայս ունի զապառնի և զհրամայական ժամանակս և եթ . սյսպէս ,

Ըպառնի :

Պոգցես .	ըսես .	տէյէսին .
Պոգցէ .	ըսէ .	տէսին .
Պոգցուք .	ըսենք .	տէյէլիմ .
Պոգջիք .	ըսէք .	տէյէսինիդ .
Պոգցեն .	ըսեն .	տէսինլէր :

Հրամայական Էզանիսի :

Պոգ , իմ գոգջիր .	ըսէ .	տէ .
Պոգէք , իմ ջիք .	ըսէք .	տէյինիդ :

Որպէս քաջայայտ երևի 'ի գրեւորս ցայս վայր, զի ներգործական բայքն՝ որոց սահմանական ներկայն յանգի 'ի էմ, ունին անխափան զկրաւորական յանգեալ 'ի էմ, 'ի բաց առեալ զոմանս յանցողական բայից, զորոց կանխաւ խօսեցաք (էջ, 74.) . օրինակի աղագաւ, Վործէմ. գործէմ. ասէմ. ասիմ. հարսնէմ. հարսնիմ. ասնէմ. ասնիմ. և այլն: Իսկ ներգործականք վերջացեալք 'ի ամ և 'ի ում, ոչ ունին կրաւորական յանգեալ 'ի էմ, բաց յոմանց որպէս տեսեր 'ի վեր անդր: Վասն որոյ կամ էական բայիւ ձևանան, և կամ ներգործականն վարի կրաւորական նշանակութեամբ իրրև զհասարակ բայս: Ուստի հեղու մերթ նշանակէ իւրեւրէ և մերթ իւրեւրի:

Նոյնպէս և ներգործական բայք՝ որք 'ի կատարեալն յանգին 'ի է, նոցա կրաւորական կատարեալն լինի այ. որպէս, Վործէցի, գործէցայ. հարի, հարայ. Բացի, Բացայ. հեղի, հեղայ. արարի. արարայ: Իսկ որք 'ի ներգործական կատարեալն յանգին 'ի այ, հարկ է զի կրաւորական նոցա էական բայիւ ձևասցի. որպէս, Խոսարայայ. Խոսարայելու էղի. լուայ. լուելու էղի. և այլն:

Օչայս ևս գիտել արժան է, զի 'ի ներկայէ ձևանայ անկատար և ստորագասական, 'ի կատարեալէ ապառնին: Ս'ի մասն հրամայականին ստորասական է, և միւսն բացասական. ստորասականն ձևանայ 'ի կատարեալ ժամանակէ, և բացասականն 'ի ներկայէ: Այսլաւ ևս պարզի օրինակաւ:

կարար. ձատի.

Սահ. նէր. ձատանեմ.

Լողառ. ձատից.

Ընկարար: ձատանէի.

Սարար. ձատանիցեմ.

Նրահայ. ձատ.

Ս'ի հատաներ.

ձատէք.

Ս'ի հատանէք.

Յօդուած Է:

Յաղագս գիտազուրի Բայի:

Ղիմազուրկ ասին բայք, որոնքին կամ զէրրորդ գէնն ձայն էլալի և յոգնալի, և կամ որոց էրրորդ գէնն ձայն անձրաբար: Ընաջինքն ասին զիմազուրկ ըստ ինչեան, և երկրորդքն զիմազուրկ ըստ պատահման:

Ըստ ինչեան անուանեալ զիմազուրկ բայք խոնարհին սյսպէս,

Սահ. ներ.	Հարկ է.	Իտիպա արը.
Ընկաբար.	Հարկ էր.	Իտիպա ըսը.
Կապարեալ.	Հարկ եղև.	Իտիպա օլսոս.
Ըպառնի.	Հարկ լիցի, իմ եղիցի.	Իտիպա օլսոսն.
Սորորար.	Հարկ իցէ, իմ լինիցի.	Իտիպա օլսոս:

Ըստ այսմ խոնարհին նաև՝

Ընկ է.	անի է.	Ճայիղ տիր:
Ըբժան է.	արժան է.	Ըսլըդ տըր:
Ըարի է.	սղէ է.	էյի տիր:
Ըարուք է. }		
Կամ է.	ինպէ.	խտէրիմ:
Կամք են. }		
Հնար է.	խրելէ է.	գապիլ տիր:
Սարթ է. }		
Պատշաճ է.	պատշաճ է.	մինասիպ տիր:
Պարտ է.	պէտք է.	լազըմ տըր:

Ղիտազուրի ըստ պատահման:

Ըստ պատահման զիմազուրկ բայքն են՝ որոց թէպէտև ամենայն դէմքն ՚ի կիր արկանին, այլ առաւել յաճախեալ է երրորդ դէմն, և այն վասն կրկին պատճառի՝ մի՛առ նշանակութեան բային. որպէս,

Ըմպէ.	խմպէ.	պուլութլար:
Ընճրէ.	անյրէ ինգայ.	եաղմուր եաղար:
Կարկտէ.	խրինոս ինգայ.	տօլու եաղար:

Չիւնէ .	յէնն ի ու գայ .	գար եաղար :
Փայլատակէ .	ի լե՛ռայ լուսալե՛ն .	{ եալապրր չիւնէկ չագար :
Սրբիկ .	հրբի ի Էլէ .	գայ գօփար :
Ղ'առագայթէ .	ի լե՛ռալէ .	չէօճլէ սալգար :
Օագէ .	ի լե՛ռագի .	(կիւնէչ) տօղար :
Յօղէ .	ցօղ ի ու գայ .	չիյ էնէր :
Սնչէ .	(տղաւնի) յայն ի լե՛ռանի .	(գուճրու) կու կու էտէր :
Սնչէ .	(տախձը) ի լե՛ռանի .	կիւճիւրտէնիր :
կաղկանձէ .	(չոնը) ի ու գայ .	ուլար :
Բառաջէ .	(ի ոճը) ի լուսօրայ .	պէօյիւրիւր :

Սորա խոնարհին որպէս զ՛՛սր թէնն :

Լ՛սգանայ .	} տապոս ի լուսայ .	սասաճ օլուր :
Լ՛սաւօտանայ .		սասաճ օլուր :
Լուսանայ .	ի լուսանայ .	չափափ սէօքէր :
Ս՛թանայ .	ի լե՛ռանայ .	գարարըր :
Երեկոյանայ .	ի բի՛նն ի ու գայ .	ազչամ օլուր :
Սրտայ .	ի լե՛գոտայ .	կէօք կիւրլէր :

Եւ սորա խոնարհին ի բրև զ՛՛սոսապոսնն :

Երկրորդ՝ ըստ սովորութեան . որպէս ,

Լ՛սի .	ի լուսի .	տէնիր :
Երևի .	} (ի ն թէ) ի Էլ-բնայ .	(պանա) կէօրիւ-
Թուի .		կամ ի ու գայ .
Լ՛սի .	ի լուսի .	ի շիտիլիր :
՛ասանի .	} (ի ն թէ) ի Էլնայ .	(պանա) տիւշէր .
՛ասանէ .		ուղղար , կամ բաստ կէլիւր :
՛անդիպի .	} ի լե՛ռանդիպի	բաստ կէլիւր :
Պատահի .		
Պատահէ .		

Գ. Լ. Ա. Ի. Խ. Գ.

Յաղագս նախադրութեան:

Նախադրութեան ասի 'ի մասանց բանի այն՝ որ ինքն երբէք չփոփոխի հոլովելով կամ խոնարհելով . Բայն ինքրէ յառաջ իմ զինի իւր հոլովէալ ինչ Բառ սեռական, կամ տրական կամ հայցական, և որ այլ ևս հոլովք, զորոց կարգաւ խօսեցուք:

Սեռութիւն:

Ս. ան . Սակս . Ի. սակս . Յաղագս . Ը. ո. Համար . Իչին:

Ս. ան նարդոյ ամենայն արարածքս եղին .

Ը. մմէն ստեղծած բաները նարդուն համար եղան .

Հէր մահչուգ ինսան իչին օլտու:

Օծառն մշակն սախ պարդոյն դարմանէ .

Սչակը ծառը պարողն համար կըհոգայ կընայի .

Պահճէպան աղածա Բեյլէսի իչին դիմար էտէր:

Ըչխարհս 'ի Բեր սախ եղև .

Ըչխարհքս Բեյլէ համար եղաւ .

Պու տիւնեա պիլլէլ իչին օլտու:

Իժչկականու թիւնն է արհեստ յաղագս նարդոյնն նարդոյն եղեալ .

Իժչկու թիւնը արհեստ մի է նարդուն նարդինն համար գըտնրված .

Հէրիմլիք ինսանն մեծոպի իչին (իճատ) օլունմուշ պիր զէնահաթ տրր:

Հրէսյք առ նախանյոս մատնեցին զյիսուս .

Հրէաները նախանյոս համար յիսուսը մատնեցին .

Լահոստիէր գըտմեճլէլ իչին յիսուսու համազատարար:

Փոխանակ . Տեղք . Աերինէ :

Սի հատուցաներ չար զոնանակ չարի :

Չարին որչա չար մի հատուցաներ .

Քեզիկէ երբեք . քեզիկէ էտա էթմէ :

Աւանց . Առանց . չ . (օն) Սուղ :

Առանց նենգութեան և չարութեան է մանուկն .

Տղան նենգութեան ու չարութեան չունի .

Չօճուկ չեմքիսն զէ հիւսնիսն տիր :

Օջեա . Օկնի . Արեւի . Արարնտան . Արարնա :

Շուն որսորդ վարի պիտի նապաստակայ .

Որսորդ չունը նապաստակներուն էրեւի կկնայ .

Ավճը քեօփէկ լաւանլարն տրարնտան տիւշէր :

Յեա . Արար . Սօնդրա :

Յէր ցաւագին ինչոց կայ մնայ մեզ մահ .

Խեղճ ինչոց էր արար պէտք է որ մեռնինք .

Սեփէլ եօթարեւն օնդրա էօլումիւմիւղ վաճիպ տիր :

Առաջի . Առջի . Այնիւնէ . Այնիւնտէ :

Աստուած էած զամենայն թռչունս և զանասունս առաջէ Արարայ .

Աստուած ամմէն թռչունները ու անասունները Արարայ առջիւ բերաւ .

Ալա՜հ հէր գուշարը վէ հայվանլարը Արարն էօնիւնէ կէթիրտի :

Յանդիման . Հանդէպ . Վեմայը . Վարչարնտա :

Յիսուս նստէր ցանդիման արարին .

Յիսուս կրնստէր արարին արարչը .

Յիսուս արարն արարչսն օթուրուրուտու :

Ի ներքոյ . Տաւ . Տիպինտէ :

Խլուրդ միշտ է ներքոյ երկրէ 'ի խաւարին տեղուոջ շրջի .

Խլուրդը միշտ գէտնէ արար մութ տեղեր կրպտրտի .

Աէր սըչանը տայմա էէր արարն արարչ , գարանլըգ եէր-լէրտէ կէզէր :

՚Ի վերայ . Սբայ . Իւտօիւնտէ . Իւղէրինտէ :

( )ձ ՚ի վերայ լանջաց եւ որովայնի սողայ .

( )ձը իւրձինն ու գորին վրայ կըսողայ .

Եւրանն իւրձինն վէ գարնընըն իւղէրինտէ սաղըլըր :
Հակառակ . Ինդդէմ . Գեհ . Գարշը :

Սարմին ցանկայ հախտաւի հոգւոյ , և հոգի հախտաւի
հարնոյ .

Սարմինը կըբաղձայ հոգւոյ Գեհ , ու հոգին ալ հար-
մինն Գեհ .

Թէն ճանա գարշը , վէ ճանն լէնէ գարշը արզիւլէր :

՚Ի մեջ . Սեջ . Իջինտէ . ՚Ի միջոյ . Սեջին . Իջինտէն :

՚Ի մեջ վերանց թռչունք բոյնս զնեն , և ՚ի միջոյ վե-
ճաց տան զձայնս իւրեանց .

Իջինտէն մեջը թռչունները բոյն կըզնեն . ու հարե-
րան մեջն կըխօսին .

Գուշար Գարշըն իննտէ ետևա գորլար . վէ լուշա-
րըն արատնորան սէս վէրիլէր :

՚Ի ձեռն . Չեօօ . Իլիլիլէ :

՚Ի յեռն Սահալայ և Սեբուլայ շնորհեաց Մտուած
զգիր և զիմաստութիւն հայաստանեայց սեռի .

Սուրը Սահալին ու Սեբուլին յեօօսը Մտուած գիր
ու իմաստութիւն տրվաւ հայոց ազգին .

Մլաճ ազիլ Սահալին վէ Սեբուլինն էլիլիլէ էրմէնի
միլէթինէ եսզը վէ իլիմ վէրտի :

Ինդ . Տեղը . Եւրինէ :

Թագաւորեաց Ռարովամ որդի նորա (սողովմանի)
ընդ նորա .

Ռարովամ սողովմանին տղան Թագաւոր եղաւ անոր
Գեղը .

Ռարովամ սողովմանունն օղու օնուն էլիլինէ փատի-
շահ օղու :

Ս ի բը ը հո ը լ և նախագրի- արտիան :

Սժտ . ՍԿրձ . Սճարի . Լազրն :

Լճէ դալարի , որ հերյ է 'ի ըս-ր .

Տր-ընն ճարի կղած կանանցը կաճի .

Սոյո էագըն օղան եէշիլիկ պէջիւր :

Սնդ . Հեդ . Իլէ . Պէրապէր ¹⁾ :

Բազում մեղաւորք բազմեալ էին ընդ Հիսուսին , և ընդ աշակերտս նորա .

Հատ մեղաւորներ նստած էին Հիսուսին , ու անոր աշակերտներուն հետ մեկտեղ .

Չօգ կիւնահարարլար Հիսուսուն վէ օնուն շայերդ- լերէ ինչ պերտպեր օթուրմուշարարը :

Օրծառունք և ճնճղուկք ընդ հեղ բնակին .

Օրծառները ու ճնճղուկները հեղ հետ կրբնակին .

Վրբլանկըճ վէ սերչէ գուշարը պեղն ինչ պերտպեր սագին օլուրլար :

Բստ . Բսդ . Չաժ . Կէօրէ :

Սարդ ըսդ լուսարտիոց իւրոց զվարձս իւր ընդունի .

Սարդ իր աշխարհին շաժ (կէօրէ) իր վարձքը կրն- դունի .

Վիշի բէնպի էմեյնէ կէօրէ իւճրէթինի ալըր :

Լստուած հատուցանէ իւրաքանչիւր ըսդ գործս իւր .

Լստուած ամմէնուն իր գործին (կէօրէ) կըհատու- ցանէ .

Լլաճ հէր քէշին բէնպի մեղնէ կէօրէ էտա էտէր :

¹⁾ Սնդ նախագրի- լի-անն անխորի է առնու- ը զվերբը հո ը լ և նախագրի- արտիան . Բայց պերանու-անս ա- առնու- լ 'ի նախագրի- արտիան ինչիւր լինին նմա . որ- պէս , ընդ իս . ինձի հետ . ընդ միմեանս . հեղմէի- հետ . ընդ նոսա . անանց հետ . և ոչ լինի տաւ- ը ընդ ինձ . ընդ միմեանց . ընդ նոցա :

Լ.ս. Վ.ո՛լջ. Եանընտա. Վ.էնարընտա :

Լ.ս. Բ.ւ. ագիր. Ս.էր. Բ.ո՛լջ կեցիր. Պ.է.դ.է. Եանընտա գալ :

Երկու նաւք կային առ Զ.ո՛լջին :

Երկու նաւ կար Զ.ո՛լջին Բ.ո՛լջ :

Իքի գայրգ վարըտը Բ.էնի. Ե.էնի Բ.էնարընտա :

Գ.տին զյաւանակն կապեալ առ Բ.ո՛լջ :

Գ.տան յաւանակը կապած Բ.ո՛լջին Բ.ո՛լջ :

Սըրիսը Գ.տ. Բ.ո՛լջին Եանընտա պաղը պուլտուլար :

Ս.ինչև. Ս.ինչև. Տագ. տէք. Գ.ըտար :

Տեսութիւն աչաց Բ.ինչև յաստիւն Տասանէ :

Ե.էրին տեսնելը Բ.ինչև. Բ.ո՛լջին Եանընտա կը Տասանի :

Կէօզիւմիւզիւն կէօրմէսի Եանընտա Գ.ըտար Ե.էթի-
չի :

Ս.ինչև ցայտօր. Բ.ինչև. Բ.ո՛լջին առ օրս. պու կիւնէ տէք :

Հայտաւան :

Իբր. Իբրու. Իբրև. Որպէս. Պէս. Կիպի :

Երկիր Ե.էրին վայր զմեզ սնուցանէ :

Երկիրը զմեզ Ե.էր պէս կը մեծցնէ :

Ե.էր առ Ե.էր պիղի պէսէր :

Վ.ան. (ան Բ.ան) Ե. (օն) տան :

Վ.անի Ե.ինչ Բ.ան վ.է. Ե.էր մի առնուր :

Վ.է. Ե.էր (ա.է.է) ծանտր բան մի վերցրնէր :

Ս.էր Ե.էր (վ.է.է) աղըր շէյ՝ գալարմա :

Վ.ոյլ մեծ է Բ.ան զամառ :

Վ.ոյլը ցամաքին մեծ է :

Տէնիզ Գ.տ. Բ.ան պէօյիւկ տիւր :

Բայտաւան :

Հեռի. Հեռու. Ուղագ. Երրագ :

Հեռի է Ե.տուած յամալարչապ :

Ե.տուած ամալարչիւնիւն Ե.տուած է :

Թանկըրը զալընտարան Ե.տուած տըր :

Վաղտ . Վաղարձ . Արզլի :

Վաղարձ 'է յօրէն երթայր յեկեղեցին .

Սօրձէն գաղարձի ժամ կերթար .

Լ'սասընդամն 'էրէն քիլիսէյէ կիտերիտի :

Բաց . Օտար . Վայրը . Պաշկա :

Սի է Լ'ստուած , և չիք որ Բաց 'է նմանէ .

Լ'ստուած մէկ է , ու անկէց 'է զար ուրիշ չիկայ .

Լ'լահ պիր տիր , վէ օնդամն գայրը պաշկասը եօգտուր :

Վարձիակնն :

Լ'ն . Լ'ն (արեւմտեան) ան (արեւելեան) (չոյլ) Բողարձ
արեւմտեան . () (սէմթէրտէ) () (վագրթլարտա) :

Ճիտու նստեր առ ծովէլէրէն .

Ճիտու կրնստեր ծովուն չոյլէրը .

Ճիտու օթուրուրուտու արեւել գայրսընդամ :

Այր ոմն նստեր առ ճանտարհանն .

Աուրին մէկը կրնստեր ճամբուն չոյլէրը .

Վէօրուն պիրի օթուրուրուտու էօլ իսարիանի :

Լ'ն Բարեպաշար Լագարուր չաստատեցաւ խաղաղու
թիւն եկեղեցւոյ .

Վարեպաշար Լագարունիւրուն արեւել եկեղեցւոյ խա
ղաղութիւնը չաստատեցաւ .

Օտնի գարեշահարուն լագարուն քիլիսէնին ուստի
լըր թէմէքքիւն պուտու :

Օրնէ է յարգ առ ցորենով .

Ճարբը ցորենին չոյլ Բ'նէ պիտի ըլլայ .

Սաման արարայրն էանընդամն նէ օլաճագ :

Լ'նգ . Տակը . Տիպինտէ . Տիպինէ :

Նաւ ժողովէ զճագս ընդ Լ'նով .

Նաւը ճագերը Լ'նիւրուն արիւ կըժողվէ .

Թիպուր Եւպուրարընը գանտարարընը ալլընա տէվ
չիրի :

Չափ. Չափ. Վատար:

Լուսինն յիննիւ չափ փոքր է քան զաշխարհ.

Լուսինը աշխարհքէն յինսան անգամ չափ պղտիկ է.

Եւ տիւնեատան ելլէ գութար քիւջիւկ տիր:

Հանդերձ. Սէկիւեղ. Պերապէր:

Եւստ ոխակալութեան զոգին հանդերձ մարմնով չաշէ.

Ոխակալութեան ախար հոգին մարմնին հետ ձէկիւեղ կըխրացընէ.

Վարէզ սագլամագ ճանը Բենիլէ պերապէր էրիտիր:

Պարտաւան:

Շուրջ. Շուրջանակի. Բուրբոյն. Լծրաֆընտա:

Բազմութիւն նաւաց շուրջ զաշխարհս գան, զի ծով է շուրջ զաշխարհս.

Շատ նաւեր աշխարհին Բուրբոյն կըպըտըտին, ինչու որ աշխարհին Բուրբոյն ծով է.

Չոգ կեմիլէր փինեանն եւրաֆընտա կեզերլէր, զէրէմ փինեանն եւրաֆընտա տէնիզ տիր:

Ոմանք 'ի նախադրութեանց զոր օրինակ պղէս, իբրեւ, և այլն. որք նշանակեն. պէս, չափ. կիպի. գատար. կարեն առնուլ խնդիր յամենայն հոլովս ըստ նշանակութեան մերձաւոր բային:

Ոգիք իբրեւ ուր ապրեցան 'ի ջրհեղեղէն.

Ուրեւ հոգիէ չափ ջրհեղեղէն ապրեցան.

Սէիւ շէլէ գութար սու թուֆանընտան գուրթուլտուլար:

Յիսու էր ամաց իբրեւ Երեւնից.

Յիսու Երեւան քաղաքն չափ էր.

Յիսու օլուղ Եւրաֆընտա գութար ըստ:

Հեթանոսք երկիրպագանէին քարանց և փայտից իբրեւ Եւրաֆընտա.

Հեթանոսները քարերուն ու փայտերուն երկիրպագութիւն կընէին Եւրաֆընտա պէս.

Փութփեռէզէր թաշարա վէ օտունլարա Ալուհա
(Լուփուր) Լեռն թափարլարտը :

Պարտ է աշակերտին , զի սիրեսցէ զվարդապետս
Էբրե զձեռն իւր .

Պէտք է որ աշակերտը սիրէ վարպետները , եր ձեռնուց
դէ .

Սաճիպ տիր քի շայիրտ ուստալարընը ալուարա Լեռն
սէվսին :

Լթէ մանուկ իցես , փախիցես 'ի գինւոյ որդէն օյնից .
Թէ որ տղայ ես նէ , գինիէն օյնն դէն փախիր .

Լշէր չօճուղ ուսան , ելլանդան գաշար Լեռն շա-
րապտան գաւշ :

Լն որ բանիւք իւրեանց խոցեն որդէն որդ .

Ոմանք իրենց խօսքերով որդ դէն կըխոցեն .

Պագըլարը Գուլճ Լեռն քէնտի սէօզէրի իլէ եարա-
լարլար :

Տեսանի կերպարանք մարդոյ 'ի ջուրս Էբրե 'ե հայել
որդ .

Սարդուն կերպարանքը ջուրին մէջ հայլէ դէն կերև-
նայ .

Մտամըն քիսվէթի սու իչինտէ այն Լեռն կէօրիւ-
նիւր :

Գ Լ Ո Ի Խ Ե :

Յաղագս Թախտի :

Մախտի կոչի մասն բանին՝ որ որպէս նախագրութիւնն ոչ հոլովի և ոչ խոնարհի . այլ յարելով ՚ի բայս ցոյսնի զարարագոյս գործողութեան նոցա :

Սակրայք ըստ նշանակութեան յեօթն ազգս բաժանին :

Է . Որսիտիան :

Որակական մակրայ է որ նշանակէ զորպիսութիւն ներգործութեան .

- Յայտնապէս } ասէ . յայտնի իւրի . էշկեարէ տէր :
- Յայտնի . Սեկին } ասէ . գաղտնի տես . կիզլի ալար :
- Գաղտ } էառ . գաղտնի տես . կիզլի ալար :
- Գաղտնի } էառ . գաղտնի տես . կիզլի ալար :
- Ձրի բաշխէ . յի իւրեանի . ճապա վերիր :
- Կամաւ աղօթէ . ուղիւ իւրեանի . խտեքլիլէ տու-
վա էտէր :
- Կամայ } չար- զօրով իւրեանի . զօրուլ իսկէնճէ
- Յակամայս } չարի . զօրով իւրեանի . չէքէր :
- Վարկաւ } մեռանի . հարիտ իւրեանի . հէլպէթ էօլիւր :
- Ի հարկէ } մեռանի . հարիտ իւրեանի . հէլպէթ էօլիւր :
- Յոյժ աշխատի . շար իւրեանի . չօք չալը շօր :
- Սաստիկ տանջէ . ինչպիսի իւրեանի . փէք չօք էզլիլէթ
վերիր :
- Յունարէն գիտնս . հարիտ իւրեանի . ուրում ճա պիլիւր-
միսին :

Վրիստոս երրայցի խօսէր . Վրիստոս էբայեցիւրէն
իւրեանի . Վրիստոս եահուարիճէ լագըրար էտէրիտի :

Թարուք . Ըղէի . Լճի :

Որ Բարուս և ուղէլ Խորհի , և զգործն Բարուս և ուղէլ Խորհի :

Ով որ աղէի ու շէրտի իւրաքանչէր , գործն ալ աղէի ու շէրտի իւրաքանչէր :

Վրիժի եյի վէ Գողթոս Գիւղիսի , իշինիտէ եյի վէ Գողթոս իւրաքանչէր :

Բ . Վանակահան :

Վանակահան մակրայն զորքանութիւն ներգործութեանն ցուցանէ :

Լճայն մեծ է . այնչափ Բնի է . պուգատար պէտքիւր արիւր :

Լճայն վաղ մե . այնչափ շուր Բն . օգատար չափուգուս . արիւր . էօլտիւ :

Օտար որչափ Բարեբանան , այնչափ արմատս ի խոր յգլէն :

Օտարը որչափ որ իւրաքանչէր , այնչափ խորունկ արմատ իւրաքանչէր :

Լճաճլար նէ գործը ի իւրաքանչէր , օ գործը տերին քեզ պարտաւոր :

Ստեպ } պահեն . սէն սէն որս իւր . սրգ սրգ օրուճ
{ Կաճախ } պահեն . պահեն . թուլարար :

Իսպառ շիջանի . Բարեբան իւրաքանչէր . պիւսպիւթիւն սէօնէր :

Սակաւ ուտէ . իւր Խորի . աղ եէր :

Գ . Վարցահան :

Վարցահան մակրայն այն է որ հարցանէ զպատճառ ներգործութեանն՝ զտեղին , զժամանակն այլովքն հանդերձ :

Ինդէր հարաւա . ինչո՞ւ իւրաքանչէր . նիշին մաղուլա . նաս . նաս . նրսրն :

Օրն զգործեցեր . ինչ ըսէր . նէ իշինիտին :

Օր կոչեցեր . ինչո՞ւ իտեղիցէր . նիշին չաղբարն :

Օջարդ } թուի . ինչպէս ի երեւոյ , նախը կէօրիւնիւր :
 Որպէս }

Ո՛չ . Ո՛չ ապաքէն . (չէ՞) թ . (տէյիլ) մի :

Ո՛չ երկոտասան ժամ է յաւուր .
 Օրը (ցորեկը) տասվերկու սահամ չէ՞ թ .
 Կիւն (տիւղ) օնիքի սահամ քէյիլ թ :
 Ո՛չ աղաչէն ոգի առաւել է քան զմարմին .
 Հոգին մարմինէն աւելի չէ՞ թ .
 Ղ'ան թէնտէն զհատէ քէյիլ թ :

Ուտի գաս . ունից ի ուգաս . նէրէտէն կէլիբսին :
 Յո՛վ } երթաս . ուր ի երթաս . նէրէյէ կիտէրսին :
 Ուր }
 Ըրդեօր զարթեալ . արլընցո՞ւ թ . աճապա ույանար՞ մը
 Սիթէ երկնչի՞ս . իրձեմո՞ւ թ . աճապա զօրգարմը-
 սըն :

Գ . Գաստիան :

Գասական ասի մակրայն՝ որ զթիւ և զկարգ ներ-
 գործութեան նշանակէ :

Նախ . առաջ . իփտիտա :
 Երկր . երրորդ . սօնդրա :

Հարց նախ . իմա . և աղա խօսեաց .
 Երրորդ հարցո՞ւր . իմացիր . ու երրորդ խօսէ .
 Իփտիտա սօր . աղնա . վէ սօղոս լագրոր էլ :

Օստաջինն } ոչ կա- ին առաջ շարձեց . իլքիփտիտա
 Նախ առաջին } մեցալ . իստէմէտի :

Նախ . երկրորդ . երրորդ . չորրորդ . և այլն .
 Երրորդ . երկրորդ . երրորդ . չորրորդ . և այլն .
 Իջվէլ . իքինճի . իւչիւնճի . տէօրտիւնճի :

Պատուելի է նախ հաւատ . երկրորդ իմաստութիւն .
 Պէտք է պատուել առաջ հաւատքը երկրորդ իմաս-
 տութիւնը .

Իւր էլ իլէլ տինէ սօնդրա իլիմէ բաղպէթ վաճիպ տիր :

Սիւսանգամ . երկիցս . երիցս . չորիցս . հնգիցս . և այլն :
 Սէլ անգամ . երկու անգամ . երեք անգամ . չորս անգամ .
 հինգ անգամ . և այլն .

Պիր տէֆա . իբի տէֆա . իւչ տէֆա . տէօրտ տէֆա :

Սանգամ և երկէցս գրեանք աշխարհիս հայոց ՚ի պարսից
 այբէցան .

Սէլ երկու անգամ հայաստանին գիրքերը պարսիկներէն
 բէն այբէցան .

Պիր էի Իբի Իբի էրմէնիստանըն քիթապարը ածէմէրտէն
 տէն էանարը :

Սիւսանգամ }
 Գարձեալ } ասէ . Բեբբար իւտէ . Թեքրար տէր :
 Ս Երստին }
 Կրկին }

Ներք և եղնգունք հանապաղ կտրեալք , Դասանգամ
 ածէն .

Սնդերը ու ըզունկները միշտ կտրվելով , Բեբբար իւ
 Դնձնան .

Սաչ վէ թրնագ տայմա քէսիլմէյիլէ Բեբբար ուեյ-
 Էրէր :

Է . Դամանախան :

Դամանակական մակրայ է՝ որ զժամանակն յայտ
 առնէ , յորում ներգործութիւնն կատարեցաւ :

Է. յժմ	} գիտեմք . հիմա գիտէնք .	չիմտի պիլերիզ :
Է. յժմիկ		պէջիւն իշէ .
Է. յօր գործեա .	ասօր գործէ .	եարըն էջրէնիր :
Ս աղիւ ուսանի .	ձաղէ իւտրմէ .	էրթէսի կիւն :
՚Ի վաղիւ անգր .	էրէէնէ օրը .	տիւն եազտը :
Լքեկ գրեաց .	էրէի գրէց .	տիւնտէյիլ օպիր
Լռանդ .	էրէի շէ Դեմլ օր .	կիւն :

Ինք առաւօտն . ասոր լինի . սասանազա գարշը :
Ինք երեկս եկն . երկն լինի . ազաւմ իւստիւ
կէլտի :

Ղիշերի } գողա- կէճէ , իմ կէճէ-
Ղիշերայն } ցան . գիշերը գողաւն . լէյին չալտըլար :
Օ ցայգ և զցերեկ գործէսք .
Ղիշեր ու ցորէի լեզուր թէնի :
կէճէ վէ կիւնտիւղ չալըլըրըլար :

Դ գիշերի և 'ի տուն ջեան . կէճէ վէ ինտիւղ :
Պէտք ճրագի 'ի գիշերէ է , և ոչ 'ի ասոր ջեան .
Ճրագին հարկաւ որու թիւնը գիշերն է , ցորէիւ չէ .
Սոմուն իքտիզասը կէճէ , եօքքի ինտիւղ (էլն) րիբ :

Յորժամ քաղ- երբ որ անօլէյաւ , նէզաման քի աճըգ-
ցեաւ . տը :

Իբրև երեկոյ եղև . երբ որ երկն լինի , նէզաման քի ազ-
չամ օլտու :

Մինչդեռ } նստէր . երբ որ լինաւիբ . նէզաման քի օթու-
Մինչ } րուրուտու :

Ընժամայն }
'Նոյնժամայն } ել . ան սահալըլըլըլ . օ սահալթ ,
Իսկոյն } անխտէ գալքար :

Յանկարծ } գայ . ցանկարծ ինգայ . գափիլ կէլիբ :
Յանկարծակի }

Լըրագ , իմ արագ }
Ըրագապէս }
Փուժով } հասանէ . շուր ինչ չափուգ եէթի-
Փուժապէս } հասնի . շիբ :
Փուժանակի }
Սաղվաղակի }

Հազիւ շարժի . կէճէլըլ ինչարժի . կիւճպէլա գըմըլ-
տանըր :

Յետոյ զղջացաւ . ետըլ զգայաւ . սոնդրա փիւշման
օլտու :

Չ. Տեղական

Տեղականն ցուցանէ զտեղին ներգործութեանն թէ
աստ կամ անգ կատարեցաւ :

- Ըստ մնացէք . Հոս հասցէք . պուենտա դայընըզ
Ընդ բնակէ . Հոն կը բնակի . օնտա սագին օլուր
Երթիցուք աստի . Հոս արեղաց Երէւանք . պուրատան կիտէ-
լիմ :
Գնացին անտի . ան արեղաց Գացին . օրատան կիթտի-
լէր :
Իերէք այսր . Հոս բերէք . պուրայա կէթի-
րինիզ :
Եհաս անդր . Հոն հասաւ . օրայա եէթիշտի :
Եսր անդր . աստին անդին . պիր թարաֆա օ-
պիր թարաֆա :

Ըրբեալքն այսր անդր գէգեին .

Գինովները ձէլ գին ձէլու գին իւզարնըլին .

Ըահրօշար պէր Էանա օպէր Էանա շարիւրար :

- Եմուտ 'ի ներքս . ներս հարս . իջերի կիրտի :
Ել արտաքս . դուրս Էլու . տըշարը չքքորը :
Կան արտաքոյ . դուրսը իւցած էն . տըշարտա տու-
րույօրլար :
Ընկաւ 'ի վայր . զոր ինկաւ . աշաղա տիւշտիւ :
'ի վեր մատիր . զէր Էինուր . եօգարը կէլ :
'ի բաց կացէք . հեռու կեցէք . ուզագ, կամ կերի
տուրունուզ .
'ի բացուստ } կայ . հեռու , կամ ուզագ, կամ ուզաք-
'ի հեռաստանէ } ին . հեռուանց կէ- տան տուրույօր-
ցած էին . լարըտը :
Սօտ եկ . Տօք Էինուր . եաքըն (եանըմա)
կէլ :
'ի մօտոյ գամ առ Տօքերս յեղէ կու- պու եագընլարտա
ձեզ . գամ . սիզէ կէլերիմ :
Ընց { Յայսկոյս . աստի գին } ան . պու թարաֆա . { կէլ-
{ Յայսկոյս . անդի գին } ցու . օպիր թարաֆա } տի :

Է. Ստորասական և լայնասական :

Ստորասական մակբայ ասի՝ որ զհաստատութիւն ներգործութեանն յայտ առնէ : Իսկ բացասականն է՝ որ ժխտէ և ոչ ընդունի . որպէս ,

Ըստ տեսի . հրածելէս արեւոյ . պէլի կէօրտիւմ :
 Ըրգարե } երգուաւ . իբարբ , կամ ի կերչէք , իմ հագր-
 Յիրաւի } բարցընէ երբէթ եէմին էթմէ-
 Կոմբար . տի :

Չիմացաւ . չիմացաւ . տույմատը :
 Ոչ եկեր . չիկեր . եէմէտի :
 Սի երբէք ստեր . հիչ սոսթի ընէր . հիչ եալան տէմէ :
 Ինաւ մի երգնուր . հիչ իբարբ ընէր . հիչ եէմին էթմէ :

Ի վերայ բանի զղջացաք բազում անգամ . այլ ՚ի վերայ լուծեան ոչ երբէք .

Խօսելնուս համար շատ հեղ զղջացանք . բայց լուծնուս համար հիչ (չիղջացանք) .

Լազրաբ էթտիյիմիզ իչին չօք քերէ փիչման օլտուք , ամմա սուս օլտուղումուղ իչին հիչ (չիչման օլտուք) :

Վաւ լիցի . չի . չեւայ լի . հայա :
 Ոչ , ոչ . նի , նի . նէ , նէ :

Ըրբեալքն ոչ իրհիլ և ոչ առնիլ գիտեն ըստ պատշաճի .

Վինովները նի իրածել , նի գործել կրնան ինչպէս որ պէտք է նէ .

Շահրօշար եւլունճա նի արչիմիւր , վէ նի էլիմիւր պիլիբլէր :

Որպէս յայտ է յասացելոցս ցոյս վայր , զի ոմանք ՚ի մակբայից ՚ի հասարակ անուանց են բաղադրեալ . որպէս , Յայն-ժամ . իբր թէ յայնմ ժամանակի , առ արեւն . օ վազըթ : Յոր-ժամ . իբր թէ յորում ժամու , որ արեւն որ . նէ վազըթքի : Յայն-իյս . իբր թէ յայն

կողմն . անպի Գլին . օպիր թարաֆա : Լյո - օր . իբր թէ
յայտ աւուր . աս օր . պու կիւն (պէջյիւն) :

Գարձեալ բազումք ևս հասարակ հոլովեալ ա-
նուանքնն : Ոմանք գործիական՝ որպէս, Կախ . Լոր-
լա . Փո-լոլ : Ոմանք բացառական . որպէս, 'ի յօրոյ .
'ի Բերոյ . 'ի հեռասարանէ . 'ի հարկէ . յանդարտարոյ : Ոմանք
նախդրու տրական . որպէս, 'ի վէր . 'ի վայր . 'ի ներս . յան-
լործ : Ըստ այսմ ասի ևս՝ յանգէրս . յանծանօլս . յան-
արժանս . և այլն :

Գարձեալ մի և նոյն բառ ըստ այլ և այլ նշա-
նակութեան կարէ լինել մակբայ և նախադրութիւն :
Օր օրինակ իբրև զլայր . մօր պէս, անա կիպի, ահա
աստէն նախադրութիւն է . ապա թէ ասացից՝ իբրև գնաց .
երբոր գնացնէ . հաչան կիթտի իսէ, փոխեցաւ 'ի մակբայ :
Ըստ այսմ բազում ուրեք գտանի 'ի գիրս, վասն որոյ
եթէ բառ ինչ յարեցի 'ի բայ, մակբայ է . ապա եթէ
ընդ անուան միոյ հոլովելոյ կցեցի, լինի նախադրու-
թիւն : Եթէ միտք բանին յայտնի կայցեն ոչինչ դժուա-
րին է որոշումն առնել ընդ նոսա :

Որոհն նման և այլ ևս բազում ածական անուանք
յորժամ 'ի բայ ինչ յարեցին մակբայանան . զոր օրի-
նակ, նոր շինեաց . Բարու գործեաց . սասալի տանջեաց .
չորաչոր մեռաւ : Իսկ եթէ ընդ գոյական անուան վա-
րեցին որպէս, նոր տուն . Բարու գործ . սասալի տան-
ջանք . չորաչոր մահ, յայնժամ ածականք են առհա-
սարակ :

Գ Լ Ո Ի Խ Թ :

Յազատ շաղկապ :

Շաղկապ ասի մասն բանին՝ որ հանգոյն նախադրութեան և մակրայի ոչ հոլովի և ոչ խոնարհի . այլ շէր-խո-բան կամ զէտուս խաղէ՛ ՚ի Ֆրանսի :

Իստ նշանակութեան տասն տեսակք են շաղկապից :

I. Իտաղճխաստիտն :

Իտաղճիւսական շաղկապն է որ զերկուս բառս կամ բանս կապէ ընդ միմեանս . որպէս ,

Եւ . Ո . Վ է :

Սեռանի այն՝ որ շնչէ և շարժի և գնայ և ուտէ և ըմպէ .

Կըմեռնի, որնոր կըշնչէ, ու կըշարժի, ու կըքալէ, ու կուտէ, ու կըխմէ .

Հէր նէ քի նէֆէս ալըր, ձէ քըմըլտանըր, ձէ կէզէր, ձէ եէր, ձէ իջէր, էօլիւր :

Եւ . Եւս . Եաւ . Եւ . Տէ . Տա :

Եւո գիտեմ և ես .

Իրաւցընէ ես ալ գիտեմ .

Պէլի պէն քէ պիլիբիմ :

Եւ Եւ . Եւ Եւ . Հէմ Հէմ :

Որք բամբասեն յամօթ լիցին և՛ աստ, և՛ անդ .

Որոնք որ կըբամբասեն ամչնան, հոս ալ, հոն ալ .

Օէմմէ էտէնլէր ութանսընլար Հէմ պու, Հէմ օպիր (տիւնեատա) :

Եթէ, եթէ. Ը, ու. Տա, տա :

Քաղցր է քուն ծառայի, ելէ՛ սակաւ և ելէ՛ շատ
ուտիցէ .

Օճառային քունը անուշ է, շատ ուտէ, քիչ ու
ուտէ նէ .

Հրդմէթքեարըն ույգուսու ազ քո (եէսէ), չօգ քո
եէսէ թաթը տրր :

Է. Տրուհան :

Տրոհական ասի շաղկապն՝ որ զատանելով իմն ըզ-
խօսս շաղկապէ . որպէս,

Կամ. և կամ. իմ. ու իմ. Ա, ա. Ախսօտ . վէ եախօտ :

Օղլքն իմ բնաւ ոչ ընթեռնուն, և իմ զոր ըն-
թեռնուն ոչ սիրով և փափագանօք .

Օղլերը իմ հիչ չեն կարգար, և իմ կարգացած-
նին սիրով ու փափաքով (չէ) .

Թէմպէլէր էօ հիչ օգուճաղլար, էօնօք օգուտուղ-
լարը մուհապպէթ վէ արզիւ իլէ տէյիլ (տիր) :

Ը. Բացառոցական :

Բացառոցական ասի՝ որ զերկու բանս հակառակս
ընդ միմեանս կապակցէ. կամ լաւ ևս ասացից՝ որ յա-
ւելուած առնէ ՚ի բանն դնելով Բայց, ամա, որպէս,

Այլ. Հոդա. Ա, ա. Իլէ :

Ոչ ՚ի բնութենէ, այլ ՚ի կամաց մերոց է լինել ծոյլ
կամ փոյթ յուսմունս .

Սեր բնութենէն չէ, Հոդա մեր կամքէն է ծոյլ կամ
համարաթ ըլլալ սորվելու մէջ .

Պիղիմ թապիէթիմիզտէն տէյիլ, իլէ կէօյնիւմիւզ-
տէն աիր թէմպէլ եախօտ համարաթ օլմագ իլիմ
էյրէնմէտէ :

Սակայն . Ռայց . Հուլո . Ռայց . Ըմմա . Իլլէ . Լարին :

Այ տեսանես զհոգի քո , սուրբին հաւատաս թէ հոգի ունիս .

Չես տեսներ քու հոգիդ , Բայց կըհաւատաս որ հոգի ունիս .

Ճանընը կէօրմէզսին , սնն ինանըրսըն քի ճանըն վար :

Հատած վերք ցաւագին կսկծեցուցանեն , Բայց կարճեն զճարակ վիրին .

Կտրած վերքը շատ խիստ կըկսկծցընէ , Բայց վերքին ուտելիքը կըպակսեցընէ .

Լարա քէսիլինճէզ փէք զխատէ աճըտըր , Լորին թէ շէնիշտէն սագլար :

Գ . Ընկառարական :

Ընկառարական շողկապն է՝ որ զիմաստ բանին թողու կիսակաւար , և խնդրէ յօղել զբանն ընդ այլում բացառօցական շողկապի առ ՚ի լիակատար տալ զմիտս բանին . որպէս ,

Թէպէտև . Թէև . Թէպէտ . Թէպէտ . Կարազա :

Լտևէն կուղեն . Ըյլ . Սակայն . Ընն . Ըմմա . Լարին :

Ընն Ըննէրն փոքր է առ մեծամեծ անդամս , սուրբին սքանչելի քան զամենեսեան .

Թէպէտ աչքը մեծ անդամներուն քովը պղտիկ է , սնն ամմենէն սքանչելի է :

Պէջիւկ ազալարըն մապէյնինտէ ֆուլու կէօզ պիր քիւչիւկ ազա տըր , Լորին ճիւմէսինտէն գըյմէթի տիր :

Ը . Սէնական :

Սէնական ասի՝ որ զմթին ինչ բան կապէ ընդ այլում՝ պարզելով և մեկին ասելով . որպէս ,

Ըյսինքն . Ըյսինքն է . Ըյս է . Ըյսինքն . Լանի :

Օկնիքն Վրիստոսի բարձցուք , այսինքն զխոնարհու թիւն նորա .

Վրիստոսի նշանը վրանիս առնենք . այսինչ անոր խոնարհութիւնը .

Վրիստոսուն նշանը իւստիւմիւզտէ օլսուն . էսնի օնուն ալլագ կէօնիւլլիւլիւ :

Իբր թէ . Իբր սյն թէ . Իբր Է . Սանքի :

Ուր և գնասցես մի ցուցաններ զքեզ , էբր Է իմաստուն և գիտուն ես .

Ուր որ երթաս նէ մի ցըցըներ զքեզ , էբր Է իմաստուն ու գիտուն ես .

Ներէյէ քի կիտէրսէն , կէօստէրմէ սէնի , սանի ազըլը վէ իլիմտար սըն :

Է . Սիւքնասորալան :

Սկզբնաւորական շողկապն է՝ որ սովորաբար գնի 'ի սկիզբն բանից . սրպէս ,

Երգ . Եւ արգ . Երգ . Իմտի :

Եւ որդ աղաչեմ առնել աղօթս վասն ամենայն մարդկան .

Երգ կաղաչեմ աղօթք ընել ամէն մարդու համար . Իսի եալվարըրմ քի տուվա էտէսինիզ հէր ատէմ իչին :

Իսկ . Իսկ թէ . Իսի . Հապա Է որ . Լաքին . Լմմա էյէր :

Ունկնդիր լինի խրատու իմաստունն , էսի անմիտն աւօրին յայտնէ զբարկութիւն իւր .

Խելացին խրատը մտիկ կընէ . էսի անխելքը շուտմը իր բարկութիւնը կը յայտնէ :

Իլիմտար (քիմնէ) նասիհաթա գուլագ վէրիր , Էսին ազըլարզ անիտէ էօրքէսինի պէյան էտէր :

Էղ 'ի ջըոյ գոյանայ , էսի Էլէ մերձեսցի 'ի ջուր , հալի .

Էղ ջուրէն կը գոյանայ , հապա Է որ ջուրին գպչելու ըլլանէ , կը հալի .

Ինուզ սուտան փէյտահ օլուր , մմա էյէր սուլա տօքանըրսա , էրիր :

Է. Պատճառական :

Պատճառական այն շարկապ է, որ ընդ իրեարս կապէ զբանն առաջի առնելով զպատճառն . որպէս,

Վանզի . Վ ասն զի . Օի . Ինչո՞ւ որ . Օէրէ :

Վամ է արդ ՚ի քնոյ զարթնուլ, շուն պէ գիշերն էանց, և տիւն մերձեցաւ .

Հիմա քունէն արթնելու ատենն է, Ինչո՞ւ որ գիշերը անցաւ, ու ցորեկը մօտիկցաւ .

Հիմտի ույգուտան ույանմանըն վազտը տըր, պէրէ կէճէ կէչտի, վէ կիւնտիւզ եազլաշտը :

Հրեշտակք չունին պէտս կերակրոյ, պէ անմարմինք են .

Հրեշտակները կերակուր ուտելու հարկաւորութիւն չունին, Ինչո՞ւ որ մարմին չունին .

Սէլայըզլարըն եէմէյէ իքտիզալարը եօզ, պէրէ թէնլէրի եօզտուր :

Ը . Ստիճիւթիւթիւթ :

Սակարերական շարկապն է՝ որ յանցելոյ բանէն յառաջ բերեալ զայլ բան կապէ ընդ միմեանս . զոր օրինակ,

Մպա . Ուրեմն . Մպա ուրեմն . անանի է նէ . Եյլէ իտէ :

Բաունը մտաննն յարքայութիւն երկնից, տպա ուրէն չէ հնար ծուլութեամբ հասանել նմա .

Օօռ ընողները արքայութիւն կրմտնեն, անանի է նէ ծուլութեամբ անոր չիհասնըվիր .

Օօռ էտէնլէր ճէննէթէ կիրէրլէր, եօյլէ իտէ թէմպէլլլլլէ օնա գապիլ տէյիլ եէթիշմէր :

Վ ասն այսորիկ . Մար համար . Պունուն իչին :

Վ ասն այնորիկ . Մմին իրի . Մորին աղաղաւ :

Մնոր համար . Օնուն իչին :

Հուր բնութեամբ թեթե է, շուն այնորէլ ՚ի վեր կոյս բերեալ լինի .

Արակը բնութեամբ թեթև է, անոր համար դեպ 'ի վեր կելլէ .

Լ՛թէշ ասլը հաֆիֆ տիր, ծնունն իննն եօզարը չըգար :

Լ. Համեմատական :

Համեմատական շաղկապն այն է, որ զերկու բան առընթեր միմեանց եղեալ Համեմատէ . որպէս ,

Վան . Վան թէ . Վանն լին . Կէքի :

Թող թէ . Թող որ : Տէյիլքի :

Լաւ է կոյր ասօք շուն կոյր մտօք .

Լ՛ղէկ է ասքով կոյրը շուն լին մտքով (կոյրը) .

Տահա էյի տիր (ինսանա) քի կէօղիւ քէօք օլսուն ,
նինն ֆիլքի :

Լ՛նգամ, ալ, ունլէ . սովորաբար ունի տեղի զկնի անուան կամ բայի , և յառաջոյ իւր ախորժէ ունել , ճինն . ճինն զէ . զէ և . և :

Ստանայ յօժարեցոյց զհեթանոսս երկիրպագաննել փայտից և քարանց , ճինն ճճեաց և օձից անգամ .

Ստանան բաղձալ տրվաւ հեթանոսներուն երկրպագութիւնն ընել փայտերուն ու քարերուն , ճինն որդերուն ու օձերուն ալ .

Ը էյթան օտունլարտան վէ թաշարտան (մատէ) լաւ երլանլարա վէ պէօձէկէրէ ունլէ սէձտէ գըլմաշա փութփէրէսլէրի արզիւլէթտիրտի :

Լա հաց անգամ չժամանէին ուտել .

Հաց ուտելու ալ ատեն չունէին .

Լ՛քմէք եէմէյէ ունլէ վազըթ պուլամազլարըտը :

Ժ. Թեմական :

Թեական շաղկապն է, որ ցոռցանէ զկախումն միոյ բանի 'ի միւսմէ . որպէս ,

Թէ . Լթէ . Թէ որ . Լյէր :

Չկունք էլին յամեցին 'ի ցամաքի՝ մեռանին .

Չուկերը լէ «բ ցամաքը ուշանան նէ, կըմեռնին .
Պայլըբլար, էյէր գարատա չօգ կէճիկիրլէրիսէ էօլիւր-
լէր :

(Թ.է. Օ.ի. Որպէս զի. 1) Որ. Վ.ի :

Յորժամ ամպ ծագէ յարեմտից, ասէք լէ անձրև
գայ .

Երբոր արեմուտքէն ամպ կըծագի, կըսէք «բ անձրև
կուգայ .

Նէզաման քի կիւնպաթըտան պուլութ կէօրիւնիւրսէ,
տէրսինիզ ղէ եաղմուր կէլիր :

Գիտասջիր, ղէ Տէր զսիրտս ամենեցուն ճանաչէ .

Գիտնաս «բ Ըստուած ամմէնուն սիրտը կըճանչնայ .

Պիլէսին ղէ, Ըլլահ Տէր քէշին իւրէյինի թանըր :

Կայցես միշտ առաջի աչաց զմահ, «բղէ» ղէ մի երկի-
ցես 'ի մահուանէ .

Սեռնելդ միշտ աչքիդ առջև ունենաս, «բ մեռնելէն
չիվտնաս .

Եօլիւմիւն տայմա կէօղիւնիւն էօնիւնտէ օլսուն, ղէ
էօլիւմտէն գօրբմայասըն :

1) Երբէն փոխանով շաղխապէցդ թէ, զի, կամ որպէս զի
լարէ որ շաղխապն է՞ր աշխարհօրէն. որպէս,

Յորժամ ցասնուս սիրդ ղո՞ տաս, շունէ՛մ սիրդ որ ցաս-
նուս: Ըյսինն. որպէս զի ցասնուս-ցաս:

Տեսանէս որ Բեժի ուսման կարօտ է խոնարհութեանն:

Ըյսինն, Բե-սանէս զի, ես այլն :

Գ Լ Ո Ի Խ Լ :

Յազակոս Տեղաբնակներն :

Միջարկութիւն՝ ութերորդ և վերջինն 'ի մասանց բանի յայտ առնել զիբրս և զարժանան հոգւոյ, այսինքն կամ զուրախութիւն կամ զտրտմութիւն և կամ ըզ- զարմացումն, և այլն. որպէս,

Երանի. Երանի թէ. Երանի. Սուծլու :

Երանի ողորմածաց, Երանի հեզոց.

Երանի ողորմածներուն, Երանի հեզերուն.

Սուծլու մերհամեթլիէրէ, մուծլու հազիմլէրէ :

Բարէ. Ով. Ով. Հայ վախ. Եազըզ. Ես.

Բարէ թշուառութեանս. Հայըֆ «եֆելէյէ» :

Բարէ կուրութեանս. Եազըֆ «եֆելէյէ» :

Ով սքանչելեացս. Ես որո Տեղաբնակներն :

Սայ. Եւաղ. Եղուկ. Սայ. Սայ. Եազըզ. Հայըֆ :

Սայ թշուառականացս. Եազըֆ «եֆելէյէ» :

Եղուկ եմ ես. Սայ որոնս :

Եւաղ աղէտիցս. Եազըֆ «եֆելէյէ» :

Եղէ. Հայգա. Օն. Հայգա. Տէրմտի. Հայտէ :

Եղէ ածէք զմտաւ. Տէրմտի «եֆելէյէ» :

Օն արիք գնասցուք աստի. Հայտէ «եֆելէյէ» :

Յ Ե Ի Ե Լ Ո Ւ Ե Ծ Լ ա ա ջ ի ն Մ ա ս ի ն :

Գ Լ Ո Ւ Ե Լ :

Յառաջնում մասին (Էբէս, 2.) յաղագս կարևոր պարագայից անուանց անցար սակաւութք: Մնայ մեզ աստէն զկարևոր ինչ գիտելեաց խօսել, զորոց յառաջին մասին չգրեցար ինչ, զի գուցէ նորուստեմն համբալաց խոչ և խուժ լինիցի:

Յ օ զ ու ա ծ մ :

Օգնէ և խանդավարիլի էցէ տնուանն:

Լնուան բառ ինչ է, որ ցուցանէ թէ այս էնչ էր զէնչ է և որովիլ է: Օգր օրինակ յասելն իմ խողտ, ցուցանէ թէ բազում տունք զէնչ էցէն: Կամ թէ ասիցեմ գէտ, յայտ առնէ զընուրցն յոլովութիւն թէ զէնչ է, և այլն: Իսկ յորժամ ասեմ Թժ քաղաք, լայն գետ, Թժն ցուցանէ թէ որովէս է քաղաքն, և լայնն թէ գետն զէնրդ է:

Ս ասն որոյ անունն բաժանի նախ ՚ի Գոյական, և Մժական:

Գոյականն զնոյն իսկ էրն նշանակէ. իսկ արձականն զէնրդ լինիլ իրին:

Վոյականն նշանակէ ինչ որ ինքնին առանկն խորէ
 իսկ, իսկ ածականն է որ ինքնին չխորէ իսկ: Օրր օրինակ
 եթէ ասիցեմ Վարձր ինչոր՝ Վանչորն ինքնին կարէ կալ,
 իսկ Վարձրն ոչ ինքն յինքեան այլ կամ 'ի ինձօրն, կամ
 յարեան, կամ 'ի թղթի, կամ 'ի կտանն և այլն: Աստ
 այսմ իմա և զայլ ածականն անուանց առ հասարակ, որ-
 պէս յառաջնում մասին (Էրէս, 23.) գրեցաք:

Ածականն երիւք աստիճանօք զորպիսութիւն գոյա-
 կանին ցուցանէ, ուստի երեք ազգք են ածականաց:
 Վրտիան, Բաղդարտիան, և Վերարբալիան:

Վրտիան ածական այն է, որ զորպիսութիւն գոյա-
 կանին ցուցանէ պարզաբար, առանց առաւելութեան և
 նուազութեան, որպէս, այր Բարէ, այր շար, ծանր շար,
 լէլէն լէլան:

Բաղդարտիանն զորպիսութիւն գոյականին աւելի
 քան զայն բաղդատելով ցուցանէ որպէս, Բարէգոյն,
 շարգոյն:

Վու իմաստնագոյն ևս քան զիս:

Վուն իսկ առ ինչ ինչ լեւալի-էս:

Սէն պէտէն զիստէ ազբլլը սըն:

Իւղն թեթևագոյն է քան զջուր:

Եղք ջուրէն լէլէն է:

(Օէյթին) ևազը սուտան հաֆիֆ տիր:

Վրականն փոխի 'ի բաղդատական գոյն մասնիկ 'ի
 վերջն յարեալ:

Վերարբալիան ասի ածականն՝ որ ցուցանէ զորպի-
 սութիւն իրին յոյժ առաւելեալ քան զայն ամենայն.
 որպէս,

Ահնաբարէ, Ահնաթէ, Ահնալար:

Իսկ որ ինչ այլ ևս կարևոր գիտելիք են, ուսցիս
 յերկրորդ մասին:

Յօդուածք :

Յարգութեան պարագայից անուան ') :

Չորք են պարագայք անուան, Չն, թիւ, չորս, և չորսն :

Ընունն ըստ ձևոյն է Պարզ, Բարդ, Բարդարեւ, և Ընանցական :

Պարզ ասի՝ որ չէ յայլմէ յառաջ եկեալ, որպէս, հոգի, հարմի, սէր :

Բարդն յերկուց ամբողջ բառից լինի՝ կապեալ ձայնաւոր գրովս ո, է, է. որպէս, հոգեւոր, հարմասէր :

Բարդարեւալ կոչի անունն, որ 'ի սկիզբն իւր ունի աննշան ինչ մասնիկ. որպէս, անհոգի, անմարմին :

Ընանցականն այն է՝ որ զաննշան մասնիկ ինչ 'ի վերջն ունի. որպէս, հոգեւոր, մարմնաւոր :

Թիւք անուան են երկու, եզակի և յոգնակի, որպէս յայտ է :

Բայց են անուանք ինչ որք ձայնիւ եղակի են, այլ ըստ նշանակութեան յոգնակի, վասն որոյ յոգնակի ոչ ունին. որպէս,

Սանկտի, մանկուոյ. որպէս. չօճուզար :

1) Օգտարագոյս անուան՝ որչափ ինչ հարկէ էր համարուողս, մէջէն մէջ զի արարտոյ էն իննանայ իւրականութեան, որպէս է Սեան : Երկրորդ բազումս եւս առաւել արժանարուելեան յան օգոտի ինչ բերելն նորովորէ համբովն, որպէս է մէջ առ մէջ բաժանանն Չնոյ եւ Տեանիւն, եւ զնոյանէ հանր իրիտել : Թիւք զէ զբազումս արեանէնս հարացեալ 'ի գրաբարս լեզուս անայ ուսանելոյ զանիւն եւ զանհամար մասնիկոյն զոյժ եւ զօրութեան եւ իբր լի զանգամազնիւն :

Սնորդիկ, մարդկան . }
 Արեար, որերոյ . }

Կարգի . ատամլար :

Անուն ինչ և թէ կրկնեսցի, երբեմն նշանակէ զա-
 մենայն ամէն . որպէս ,

Ամի ամի .	ամէն Կարգի .	Հէր երբ :
Աուր աուր .	ամէն օր .	Հէր կիւն :
Ան առն .	ամէն Կարգու .	Հէր քէշին :
Աիոյ միոյ .	ամէն Թիւն .	Հէր պիրինին :

Աի մի . ամէն Թիւ . Հէր պիրի . Հոլովի այսպէս ,
 միոյ միոյ . միում միում . զմի մի . 'ի միոջէ միոջէ, ու
 ըսել է, ամէն Թիւն . ամէն Թիւ . ամէն Թիւն . Հէր պի-
 րինին . Հէր պիրինէ . Հէր պիրինի . Հէր պիրինտէն :

Արբա ոչ յաճախ՝ այլ սակայն յընտիր շարագրածս
 վարին , փոխան առաջնոցդ սովորաբար 'ի կիրառութեն են՝

Ամ ըստ ամէ ,	Կարգի Կարգի ,	երևտան երլա ,
Կամ ամ յամէ .	կամ ամէն Կարգի .	Կամ Հէր երբ :
( ) ըստ օրէ .	օրէ օր ,	կիւնտէն կիւնէ ,
	կամ ամէն օր .	Կամ Հէր կիւն :
Աի ըստ միոջէ .	Թիւն Թիւն .	պիրեր պիրեր :

Օտոսա մարթ է և մակրայս համարել :

Անուն ինչ և թէ կրկնեսցի , սովորաբար նշանակէ
 բազում , շատ կամ պակս , որով յոգնակի նշանակէ .
 որպէս ,

'ի կողմանց կող- մանց .	շատ կողմերէն .	չօգ թարափլար- տան .
'ի քաղաքաց քա- ղաքաց .	շատ Կողմերէն .	չօգ շէհիրլէրտէն :
'ի տունս տունս .	շատ Կողմեր .	չօգ էվլերէ :
Անդ ժամանակս	{ պակս արէն .	պաղը վագրթ :
ժամանակս .	{ արէն արէն .	վագրթ վագրթ :

Անչ ինչ . պակս Բան . պաղը շէյ . Հոլովի այսպէս ,
 իրիք իրիք . իմիք իմիք . իւիք իւիք :

Ոմանք յանուանց գիր կորուսանեն, կէսք փոփոխեն զգիր, և այլք ոմանք ոչ կորուսանեն և ոչ իսկ փոփոխեն :

Ըն ՚ի առաւել Հեշտին գործել զտարբերութիւնս, ուչ գնել պարտ է յաջորդ կանոնացս :

Կանոն Է :

Ոչ կորուսանէ և ոչ փոփոխէ գիր ինչ անունն, որոյ ձայնաւորն յանգիցէ ՚ի սոսկ ա . է . ո . օ : (Տէ՛ս Էջ, 4 . 6 . 8 . և այլն) :

Ղ սոյն հայի և այն եթէ վերջին գիր անուանն ձայնաւոր իցէ . որպէս, մարգարէ . մարգարէի . լեզու . լեզուի :

Կանոն Ը :

Ընուն յանգեալ ՚ի ո . և ՚ի է . ՚ի հոլովելն կորուսանէ զձայնաւորս զայսոսիկ . որպէս և անուն վերջացեալ էա, կորուսանէ զայն . (Տէ՛ս Էրե՛ս, 5 . 7 . 9 . և այլն) :

Կանոն Թ :

Իւ անուն որ յանգի ՚ի է . ոյ . էա, ՚ի հոլովելն փոփոխէ սովորաբար զէ գիրն ՚ի է, մերթ ևս ՚ի է : Իսկ ոյ և էա փոխէ ՚ի ո : (Տէ՛ս Էրե՛ս, 5 . 7 . 9 . և այլն) :

Թէպէտ և բառք իւրաքանչիւր զիւրեանց յատուկ հոլովումն ունին, այլ զի ՚ի հոլովմանց ևն որ դրացի ևն միմեանց և նմանաձայն, վասն որոյ և բառք միոյ հոլովման է զի և ըստ միւսոյ ևս հոլովին . օրինակ իմն **զէ՛սա**, որ սովորաբար հոլովի **զէ՛սաո** . **զէ՛սաո**, երբեմն լինի ևս **զէ՛սաի** . **զէ՛սաո** : Ըրատուղութիւն այսպիսի յոյժ բազում է, այլ յաճախ ընթերցումն նախնի մատենագրաց մերոց, և խնամով մտադրութիւն այսպիսեաց և բառագիրքն փութով ուսուցանեն :

Ին և անուանք ինչ, որք առ բազմադիմի նշանա-
կութեանն և բազմօրինակ ևս հորովին, որպէս,

Սայր . մայրի . իւ .	չամ ծառ .	չամ աղածը :
Սայր . մօր . մարբ .	ճար .	անա :
(Օ) . օղոյ . օղով .	օղ .	համա :
(Օ) . օղի . օղիւ .	սփէյ տման .	փապուծ :
Որթ . որթոյ . որթով .	որթ .	աման :
Որթ . որթու . որթու .	հորթ .	տանայ :
Վի . դիոյ . դիով .	Վտաժ ճարճն .	լէշ :
Վիք . դից . դիօք .	ստադ տարտաժ .	փութ :

Յօդուած Գ :

Յալագու լեռանի մասնաց :

Բացարձակ թուականքն ածական են, որպէս վերագոյն (Էրեւ, 27.) ասացարք, և բազմօրինակ համաձայնին ընդ իւրեանց գոյականին :

Թուական անունս մի, զի նշանակութիւն նորա եղակի է, պահանջէ ունել զգոյական եղակի, և հորովի ընդ նմա սյսպէս ¹⁾ :

Ըսր մի .	պիք տարտ, կամ էր .
Ըն միոյ, իմ միոջ .	պիք տարտն .

¹⁾ Ըստ պարսի և ճանիանց սկիզբն տառնել հորովիւնց և գրելիւնց պարսիանն անունն ինչ ընդ լեռանի մասնաց և ընդ ճանիանն տարտն անունան, և հանդիպ յայտ զնշանակութիւն հորովիւնցն գրելիւն :

Ան միւմ, առ սյր մի .	դէր տարուս .
ՉՆՅՐ մի .	դէր տարումը .
ՄԱնէ միոջէ .	դէր տարամարտն .
Արամբ միով .	դէր տարամըս :

Այսպէս հոլովի սովորաբար Դ ածական անունն ընդ եզակի գոյականի :

Վաղաք մի .	քաղաքի միոյ .	դէր շէհէր :
Կին մի .	կնոջ միոյ .	դէր Գուր :

Երբ . երեք . չորք . անեղականք են , վասն որոյ զյոգնակի գոյական խնդրեն ունել , և ընդ նմա հոլովին . այսպէս ,

Երկու աւուրք .	երեք վկայք .	չորք կողմանք .
Երկուց աւուրց .	երից վկայից .	չորից կողմանց .
Երկուց աւուրց .	երից վկայից .	չորից կողմանց .
առ երկուս աւուրս .	առ երիս վկայս .	առ չորս կողմանս .
ՉԵրկուս աւուրս .	Չերիս վկայս .	Չչորս կողմանս .
ՄԵրկուց աւուրց .	Մերից վկայից .	Մի չորից կողմանց .
Երկուք աւուրքք .	երիւք վկայիւք .	չորիւք կողմամքք .
ՄԵրկուս աւուրս .	Մերիս վկայս .	Մի չորս կողմանս :

Ըստ այսմ հոլովին ևս՝

Երկու եղբարք .	երկուց եղբարց .	ի՞նչ Գուրդուշ :
Երկու ձեռք .	երկուց ձեռաց .	ի՞նչ ել :
Երկու ոտք .	երկուց ոտից .	ի՞նչ այագ :
Երեք քաղաքք .	երից քաղաքաց .	ի՞նչ շէհէր :
Երեք ամբ .	երից ամաց .	ի՞նչ ելլ :
Երեք մասունք .	երից մասանց .	ի՞նչ Գուրդուշ :
Չորք հրեշտակք .	չորից հրեշտակաց .	Գեօրդու Մեւոյեգ :
Չորք անկիւնք .	չորից անկեանց .	Գեօրդու Մեօշ :

Իսկ 'ի հնգէ մինչև ցհալար ըստ օրինակի հասարակ ածականաց համաձայնին :

Եթէ յառաջոյ դնիցին, սսվորաբար նախդրիւ հոլովին . այսպէս ,

Եօթն սյր .	եօթն արբ .
Եօթն առն .	եօթն արանց .
Եօթն առն , առ եօթն սյր .	եօթն արանց , առ եօթն արս .
Չեօթն սյր .	չեօթն արս .
Յեօթն առնէ .	յեօթն արանց .
Եօթն արամբ .	եօթն արամբք :

Ըստ այսմ հոլովին ևս՝

Հինգ նկանակ .	հինգ նկանակի .	դէշ սօհանն :
Վեց ժամ .	վեց ժամու .	ալլէլ սահալլ :
Եօթն ամ .	եօթն ամի .	էէրէ էլլ :
Ութ օր .	ութ աւուր .	ուրէլլ ինն :

Եւ եթէ յետադաս լիցին, կամին զյոգնակի գոյական, և ընդ նմին հոլովին, 'ի բաց առեալ զնախդրիւ հոլովն . այսպէս ,

Եղբարք հինգ .	(ոչ լինէ) հինգք :
Եղբարց հնգից .	
Եղբարց հնգից , առ եղբարս հինգ .	(ոչ լինէ) առ եղբարս հինգս :
Չեղբարս հինգ .	(ոչ լինէ) զեղբարս հինգս :
Յեղբարց հնգից .	
Եղբարբք հնգօք :	

Ըստ այսմ հոլովին ևս՝

Ըմբ վեց .	ամաց վեցից .	ալլէլ էլլ :
Ըբք եօթն .	արանց եօթանց .	էէրէ շէշէ :
Ըուրք տասն .	աւուրց տասանց .	օն ինն :
Ըսպեալք երկոտասան .	առսպելոց երկոտասանից .	օնիլլ սահալլար .

Որպէս 'ի վեր անդր (Էջ, 29.) ասացաք, Վաստակն թուական անուանք անական են, և ըստ հասարակ կարգի անականաց եթէ յառաջեսցեն քան զգոյականն, նախդրիւ հոլովին. զոր օրինակ,

Երրորդ օր .	Է-լ-անճէ- Գ-ն .
Երրորդ աւուր .	Է-լ-անճէ- Գ-նէ-ն .
Երրորդ, իմ երրորդում աւուր, յերրորդ օր .	Է-լ-անճէ- Գ-նէ-ն .
Չերրորդ օր .	Է-լ-անճէ- Գ-նէ-ն .
յԵրրորդ օրէ .	Է-լ-անճէ- Գ-նաբէն .
յԵրրորդ, իմ յերրորդում աւուր :	Է-լ-անճէ- Գ-նէ-ն, կամ Գ-նաբէն :

Ըստ այսմ հոլովին ևս՝

Չորրորդ ժամ. չորրորդ ժամու. Գ-նաբէն-ն յաւանէ :
 Հինգերորդ մասն. հինգերորդ մասին. Գ-նէնճէ հինսէ :
 Եօթներորդ հրեշտակ. եօթներորդ հրեշտակի .
 Է-նաբէնճէ Տեղայնէ :

Իսկ եթէ յետադաս իցեն գոյականի 'ի միասին հոլովին. որպէս,

Օր երկրորդ .	Է-նէնճէ Գ-ն .
Եւուր երկրորդի .	Է-նէնճէ Գ-նէ-ն .
Եւուր երկրորդի, յօր երկ- րորդ .	Է-նէնճէ Գ-նէ-ն .
ՉՕր երկրորդ .	Է-նէնճէ Գ-նէ-ն .
յՕրէ երկրորդէ .	Է-նէնճէ Գ-նաբէն .
յԵւուր երկրորդում .	Է-նէնճէ Գ-նաբէն :

Անձներականքն եթէ միայնակ իցեն, զոյժ գոյա-
կանի առնուն. որպէս,

Անցին երկոքեան. Է-րիւ-նն ուլ անցան. իքիսիտէ կէշտիլէր,
 Ապան զերկոսեան. Է-րիւ-նն ուլ Տեղայնաց. իքիսինիտէ էօլ-
տիւրտիւ :

Բայց ուրեք ուրեք հանգոյն ածական անուանց պահանջներն ունել զլոգնակի դոյականն, զի անեզական են, և ընդ նոսա հոլովին այսպէս,

Լըրկոքին, իմ երկոքեան

որդիք .

ի՞նչ է՞վարդը քո .

Լըրկոցունց որդւոց .

ի՞նչ է՞վարդներն քո .

Լըրկոցունց որդւոց,

առ երկոսին որդիս .

ի՞նչ է՞վարդն քո .

ՉԼըրկոսին, իմ զերկոսեան

որդիս .

ի՞նչ է՞վարդները քո .

ՉԼըրկոցունց որդւոց .

ի՞նչ է՞վարդներս քո .

Լըրկոքումբք որդւովք .

ի՞նչ է՞վարդը ըլլաքս :

Սոյնպէս հոլովին ևս՝

Լըրկոքին ձեռք . երկոցունց ձեռաց . ի՞նչ է՞լէ՞ քէ :

Լըրկոքին ոտք . երկոցունց ոտից . ի՞նչ է՞յադը քո :

Արկնականքն (էջ, 30.) սովորաբար մակբայօրէն վարին, կամ յառաջոյ դնին գոյականին և նախդրիւ հոլովին. այսպէս, Տասնպատիկ հարսուցումն . ասնպատիկ հարսուցման . ասնպատիկ հարսուցման (1) :

1) Ի՞նչ է՞ ազգ էնչ լեռանուն անունն որ Օլատական յայնի, և զլեռնանայ ակ, իմ եակ . որպէս,

Սիակ . Բէի, կամ Բէիի . պիր .

Լըրկեակ . Երիս, կամ Երիսի . իքի .

Լըրրեակ . Իրէս, կամ Իրէսի . իւչ .

Քառեակ . չորս, կամ չորսի . տէօրտ :

Յ օ գ ու ա ծ Ի :

Յապագոս Իսահակոսն անուանեց :

Սասնական անուանք (էջ, 31.) Ոհն, կամ Ո՜, եթէ առանձին վարիցին, ունին զգօրութիւն գոյականի. զոր օրինակ,

Ոմանք յոտն կացին. ոհան՝ ոգէ Էլան. պաղղլարը այաղա գալգարլար :

Ըսէ ոմն ցնա. Բէլը անոր Էլան. պիրիսի օնա տէր :

Ոչ որ կարէ. Բէլը շէլընար. քիմսէ գատըր տէ՛յիլ :

Սի որ ասիցէ. Բէլը շէն. քիմսէ տէ՛մէսին :

Իսկ եթէ զգոյական ինչ առընթեր ունիցին, ընդ նմին հոլովին. այսպէս,

Ըյր ոմն.	Ըրք ոմանք.
Ընն ուրումն.	Ըրանց ոմանց.
Ընն ումեմն, առ սյր ոմն.	Ըրանց ոմանց, առ արս ոմանս.
ՉԸյր ոմն.	ՉԸրս ոմանս.
ՅԸննէ ումեմնէ.	ՅԸրանց ոմանց.
Ըրամը ոմամը.	Ըրամըք ոմամըք :

Ըստ այսմ հոլովին ևս՝

ԸԵլ ոմն. այլոյ ուրումն.	
ԸԵք ոմանք, առ սյլս ոմանս. զսյլս ոմանս. յէր պարլասլ :	
Վահանայ ոմն. քահանայի ուրումն.	
Վահանայք ոմանք. քահանայից ոմանց. յէր փարլալ :	
Սարգարէ ոմն. մարգարէի ուրումն.	
Սարգարէք ոմանք. մարգարէից ոմանց. յէր փէլդարլուլ :	
Հարիւրապետ ոմն, հարիւրապետի ուրումն.	
Հարիւրապետք ոմանք. հարիւրապետաց ոմանց.	
	յէր Էլուլարլ :

Ո՞ր մասնական անունն կապեալ ընդ բացասական բառիս ոչ կամ Տ՛՛հ հոլովի այսպէս,

Ո՛ւ զք .	մի զք .	սինսէ .	հէչ պէրի .
Ո՛ւ ուրուք .	մի ուրուք .	սինսէնին .	հէչ պէրինին .
Ո՛ւ ումէք .	մի ումէք .	սինսէյէ .	հէչ պէրինէ .
Ո՛ւ զոք .	մի զոք .	սինսէյի .	հէչ պէրինի .
Ո՛ւ յումէքէ .	մի յումէքէ .	սինսէսէն .	հէչ պէրինսէն :

Ի՞նչ, կամ ի՞նչ . Սասնական անունս (էջ, 31.) զանկենդան իրաց ասի : Լ՛թէ միայնակ կայ 'ի բանին, զսօրութիւն գոյականի ունի . օրինակ իմն,

Լ՛մենայն ինչ ան- ցաւօր է .	ամէն բանն ցաւօր է .	հէր շէյ կէչիծի տիր :
Չառնէ ինչ մեծ .	Տ՛ծ (բան) յը չը- նէր .	պէջիւկ պիր (շէյ) էթմէղ :
Ինչ ոչ ասաց .	(բան) յը չըսաւ .	պիր (շէյ) տէմէտի :
Չիք ինչ ծածուկ .	Ց՛ծո՛ւ (բան) յը չէ՛սյ .	կիզլի պիր (շէյ) եօգ տուր :

Լ՛ւ եթէ ունիցի առ իւր գոյական ինչ անուն, 'ի միասին հոլովի սովորաբար .

Պատճառ ինչ .	պատճառ յը .	պիր սէպէպ .
Պատճառի իրիք .	պատճառի յը .	պիր սէպէպին .
Պատճառի իմիք .	պատճառի յը .	պիր սէպէպէ .
ՉՊատճառ ինչ .	պատճառ յը .	պիր սէպէպի .
'ի Պատճառէ իմէքէ .	պատճառի յը .	պիր սէպէպտէն .
Պատճառաւ իւիք .	պատճառով յը .	պիր սէպէպիլէ :

Սասնական անունս Ս՛ն (էջ, 32.) եթէ իցէ առ ընթեր նմա գոյական ինչ, համաձայնի ընդ նմա . այսպէս, Ս՛իւս օր . միւսոյ աւուր . միւսում աւուր . զմիւս օր . 'ի միւս օրէ . միւսով աւուրք . 'ի միւսում աւուր :

Սասնական անունն Այլ (էջ, 32.) եթէ գոյական ինչ անուն առ իւր ունիցի, մերթ հոլովի ընդ նմա, որպէս,

Այլ քաղաք .	Այլ քաղաքք .
Այլոյ քաղաքի .	Այլոց քաղաքաց .
Այլում քաղաքի .	Այլոց քաղաքաց .
առ այլ քաղաք ,	առ այլ քաղաքս .
զԱյլ քաղաք .	զԱյլ քաղաքս .
ՅԱյլէ քաղաքէ .	ՅԱյլոց քաղաքաց .
Այլով քաղաքաւ .	Այլովք քաղաքօք .
ՅԱյլում քաղաքի :	ՅԱյլ քաղաքս .

Յօրինակէ աստի յայտ է, զի 'ի յոգնակի նախդրիւ հոլովս ոչ ակործէ համաձայնիլ, ուստի ոչ ասի այլն քաղաքք, այլ այլն քաղաքս . զայլն քաղաքս . և այլն :

Այլ մերթ նախդրիւ հոլովի . զոր օրինակ ,

Այլ քաղաք .	Այլ քաղաքք .
Այլ քաղաքի .	Այլ քաղաքաց .
Այլ քաղաքի ,	Այլ քաղաքաց ,
առ այլ քաղաք ,	առ այլ քաղաքս ,
զԱյլ քաղաք .	զԱյլ քաղաքս .
ՅԱյլ քաղաքէ .	ՅԱյլ քաղաքաց .
Այլ քաղաքաւ :	Այլ քաղաքօք :

Ըստ այսմ հոլովին ևս՝

Այլ աշակերտ .	այլ իմ այլոյ աշակերտի :
Այլ աղգ .	այլ իմ այլոյ աղգի :
Այլ մարգարէ .	այլ իմ այլոյ մարգարէի :

Գ Լ Ո Ի Խ Ի :

Յարգութս գերանուանց :

Լճական գերանուանն Ինքն երբեմն վարի 'ի միասին ընդ այլոց գերանուանց . սյսպէս ,

Լճս ինքն .	պէն շէնարի .
Գու ինքն .	սէն շէնարին .
Նա ինքն .	օ շէնարիսի .
Սեք ինքնին .	պիլ շէնարիսիլ .
Գուք ինքնին .	սիլ շէնարիսիլ .
Նոքա ինքնին .	օնար շէնարիլէրի :

Լճրեմն և այս անուանք ինչէն . շէնէն . Ֆէնէն . յէնէն , որք մարթին և 'ի կարգս մակրայից դասիլ , վարին ընդ էական գերանուանց . որպէս ,

Լճս ինձէն .	էս իլլէ .	պէն քէնտիմտէն .
Գու քեզէն .	դու շէնարիլ .	սէն քէտինտէն .
Սեք մեզէն .	Ֆէն շէնարիլ .	պիլ քէնտիմիլտէն .
Գուք ձեզէն .	դու յէնարիլ .	սիլ քէնտինիլտէն .

Լճ . այդ . այն . ցուցական գերանուանք ածական են , որպէս վերագոյն (էջ , 38 .) գրեցաք . և կարեն նախադաս կամ յետադաս լինել գոյականին :

Լճթէ յառաջոյ գնիցին հոլովին սյսպէս ,

Լճս տուն .	Լճս խմ այսոքիկ տունք .
Լճսր տան .	Լճսոցիկ խմ այսց տանց .
Լճսմ տան , առ այս տուն .	Լճսոցիկ տանց , առ այսոսիկ տունս .
ՉԼճս տուն .	ՉԼճս խմ զայսոսիկ տունս .
ՃԼճսմ տանէ .	ՃԼճսոցիկ խմ յայսց տանց .
Լճսու տամք .	Լճսոքիւք տամքք .
ՃԼճսմ տան .	ՃԼճս խմ յայսոսիկ տունս :

ԼԵԹԷ յետադաս լինիցին, այսպէս հօլովին,

Տուն» այս .	Տունք» այսօրիկ .
Տան» այսօրիկ .	Տանց» այսօրիկ .
Տան» այսմիկ ,	Տանց» այսօրիկ ,
՚ի տուն» յայս .	՚ի տունս յայսօսիկ .
զՏուն» զայս .	զՏունս զայսօսիկ .
՚ի Տանէ» յայսմանէ .	՚ի Տանց» յայսցանէ .
Տամբ» այսուիկ .	Տամբք» այսօրիւք .
՚ի Տան» յայսմիկ ,	՚ի Տունս յայսօսիկ :
՚ի տուն» յայս :	

Ըստ այսմ հօլովին ևս՝

Քաղաք» այս . քաղաքիս այսօրիկ :
Ժողովուրդ» այս . ժողովրդեան» այսօրիկ :

Ամ այսպէս :

Ըյս քաղաք . այսր քաղաքի :
Ըյս ժողովուրդ . այսր ժողովրդեան :

Տուն» այն .	Տունք» այնօրիկ .
Տան» այնօրիկ .	Տանց» այնօրիկ .
Տան» այնմիկ ,	Տանց» այնօրիկ ,
՚ի տուն» յայն .	՚ի տունս» յայնօսիկ .
զՏուն» զայն .	զՏունս» զայնօսիկ .
՚ի Տանէ» յայնմանէ .	՚ի Տանց» յայնցանէ .
Տամբ» այնուիկ .	Տամբք» այնօրիւք .
՚ի Տան» յայնմիկ .	՚ի Տունս» յայնօսիկ :

Ըստ այսմ հօլովին նաև՝

Քաղաք» այն . քաղաքին այնօրիկ :
Ժողովուրդ» այն . ժողովրդեան» այնօրիկ :

Ամ այսպէս :

Ըյն քաղաք . այնր քաղաքի .
Ըյն ժողովուրդ . այնր ժողովրդեան :

Տունք այդ .	Տունքէ այդոքիկ .
Տանք այդորիկ .	Տանցք այդոցիկ .
Տանք այդմիկ ,	Տանցք այդոցիկ ,
'ի Տունք յայդ .	'ի տունսք յայդոսիկ .
ՂՏունք զայդ .	ՂՏունսք զայդոսիկ .
'ի Տանէք յայդմանէ .	'ի Տանցք յայդցանէ .
Տամբք այդուիկ .	Տամբքք այդոքիւք .
'ի Տանք յայդմիկ :	'ի Տունսք յայդոսիկ .

Ե. յսպէս հոլովին ևս՝

Քաղաքք այդ . քաղաքիք այդորիկ :
 Ժողովուրդք այդ . ժողովրդեանք այդորիկ :

Ամ յայդէս :

Ե. յքաղաք , այդր քաղաքի :
 Ե. յժողովուրդ , այդր ժողովրդեան :

Գուցէ ոք 'ի միտս իւր տարակըսեսցի , թէ ցուցական դերանունք Ս . Կ . ն . և Ե . յայդ . յն . ըստ նշանակութեան մի գոլով , զիւրդ մարթ իցէ առաջնոցն ինեւ գոյական և յետնոցն ածական :

Ե. յս իսկ է պատճառն , զի բազումք յածականաց գոյական իւրեանց ուրեք զօրութեամբ ունելով , վարին փոխանակ գոյականի , որպէս վերագոյն վասն Ենձնական և Սանական անունաց ասացաք : Իսկ երբեմն գոյական նոցա յայտնի կայ : Արպէս , Ոմն գնաց , Բէլք Գնաց . պիրիսի կիթտի : Ե. ստ զօրութեամբ կայ գոյականն , և Ոմն մասնական անունն զտեղի գոյականի ունի : Ամ յսպէս , Ե. յր ոմն գնաց . Բէլ Կարք Ել Գնաց . պիրատամ կիթտի . Ե. ստէն գոյականն յայտնի է և Ոմն ածական է :

Սոյնպէս և ցուցականք երբեմն գոյականաբար վարին , զօրութեամբ զգոյականն ունելով : Իսկ երբեմն յորժամ գոյականն մերձ առննթեր է յայնժամ ածականք են :

Ըսյց 'ի գրարառ լեզուի յորժամ ցուցական դերանունն առանձին կայ և զօրութիւն զգոյականի ունի, յայնժամ վարին Ս. Դ. Կ. :

Իսկ եթէ գոյականն առընթեր իցէ, Այ. սյ. Կ. Կ., ցուցականք վարին :

Ուստի թէպէտև յաշխարհիկ և տաճկական բարբառ ստի,

Էս տեսայ անիկայ .	պէն ծնու կէօրտիւմ .
Էս տեսայ ասիկայ .	պէն պունու կէօրտիւմ .
Էս տեսայ ատիկայ .	պէն շունու կէօրտիւմ .

Կալ այսպէս :

Էս ան մարդը տեսայ .	պէն օ ատամը կէօրտիւմ .
Էս աս մարդը տեսայ .	պէն պու ատամը կէօրտիւմ .
Էս ատ մարդը տեսայ .	պէն շու ատամը կէօրտիւմ .

Այլ 'ի գրոց բարբառ ստի սյսպէս,

Էս տեսի զնա .	ես տեսի զայրն զայն .
Էս տեսի զսա .	ես տեսի զայրս զայս .
Էս տեսի զգա .	ես տեսի զայրդ զայդ .

Էս չասի 'նաւ Էս տեսի զնա այր . զգա այր . զսա այր :

Օայս ևս կարևոր է գիտել, զի ցուցական դերանուններ այս . սյ. Կ. Կ. եղեալք յետադաս գոյականի իւրեանց՝ պահանջեն ունել և 'ի գոյականն իւրեանց ըզյոզան . սյսպէս, Կոնս այս . Կոնսդ սյ. Կ. Կ. Կ. : Եթէ ցուցական դերանունն իցէ այս 'ի գոյականն նորա պարտ է յարել . . եթէ սյ. Կ. Կ. և եթէ իցէ այն, զն . որպէս քաջայայտ տեսանի յօրինակդ զոր եղաք :

Սյ. Կ. Կ. Կ. ցուցական դերանուններ անական են, (էջ, 39.) սովորաբար յառաջոյ գնին գոյականաց, և 'ի միասին հոլովին . բայց մարթ է երբեմն, զի ոչ 'ի միասին հոլովեսցին . զոր օրինակ, 'Այն հոգի . նայն հոգայ . զնայն հոգի . 'ի նայն հոգայ :

Այլ վայելուչ ևս է հոլովին այսպէս,

Նոյն հոգի .	Նոյն իմ նորին հոգիք .
Նորին հոգւոյ .	Նոցին հոգւոց .
Նմին հոգւոյ ,	Նոցին հոգւոց ,
առ նոյն հոգի .	առ նոյն իմ նոսին հոգիս ,
զՆոյն հոգի .	զՆոյն իմ զնոսին հոգիս .
ի՛Նմին հոգւոյ .	ի՛Նոցին հոգւոց .
Նովին հոգւով .	Նովին իմ նովինիք հոգւովք :

Իստ այսմ հոլովին ևս՝

Նոյն մարմին . նոյն իմ նորին մարմնոյ .
Նոյն պատարագ . նոյն իմ նորին պատարագի .
Նոյն ծառ . նոյն իմ նորին ծառոյ :

Ստացական գերանուանք են ածական, (էջ, 40.)
 և սովորաբար յետադաս եղեալ գոյականաց միշտ համա-
 ձայնին ընդ նոսա, այլ ՚ի նախդրիւ հոլովս ոչ բնաւ .
 զոր օրինակ ,

Լոյսայր իմ .	իմ էղէայրս .	պէնիմ գարտաշում .
Լոյսօր իմոյ .	իմ էղէօրս .	պէնիմ գարտաշումն .
Լոյսօր իմում , առ		
եղսայր իմ .	իմ էղէօրս .	պէնիմ գարտաշումս .
զլոյսայր իմ .	իմ էղէայրս .	պէնիմ գարտաշումը .
յլոյսօրէ իմմէ ,	իմ էղէօրս .	պէնիմ գարտաշումտան .
Լոյսարբ իմով .	իմ էղէօրս հէրս .	պէնիմ գարտաշումըս :
Լոյսարբ իմ .	իմ էղէարնէրս .	պէնիմ գարտաշարում .
Լոյսարց իմոց .	իմ էղէարնէրս .	պէնիմ գարտաշարումն .
Լոյսարց իմոց առ		
եղսարս իմ .	իմ էղէարնէրս .	պէնիմ գարտաշարումս .
զլոյսարս իմ .	իմ էղէարնէրս .	պէնիմ գարտաշարումը .
յլոյսարց իմոց .	իմ էղէարնէրս .	պէնիմ գարտաշարում-
Լոյսարբք իմովք .		տան .
	իմ էղէարնէրովս .	պէնիմ գարտաշարումըս :

Սոյնպէս հօլովին ևս՝

Հայր մեր . հօր մերոյ . Հարք մեր . հարց մերոց :
 Տուն իւր . տան իւրոյ . Տունք իւր . տանց իւրոց :
 Վայր ձեր . քեռ ձերոյ . Վորք ձեր . քերց ձերոց :

Ար հարցական դերանունն (էջ, 42.) ածական է, և սովորաբար յառաջոյ եզեալ գոյականին համաձայնի ընդ նմա, բաց 'ի յոգնակի նախդրիւ հօլովոց, օրինակ իմն,

Ար քաղաք . որոյ քաղաքի . զոր քաղաք . յորմէ քաղաքէ . որով քաղաքաւ : Ար քաղաքք . որոց քաղաքաց . յոր քաղաքս . զոր քաղաքս . յորոց քաղաքաց :

'Ի Տաճկական և 'ի յաշխարհիկ բարբառ ևս գոն յօդք . որ են , * . ր . ը . 'Վլուխ . գլուխր . գլուխը : Ըն . ըն . ը . Իմ . ին . ի . պաշտ . պաշտն . պաշտ . էվէն . էվէն . էվէ . որպէս յառաջնում մասին (էջ, 34.) ասացաք : 'Ի Թարգմանութեան՝ 'ի պատճառս այս դիմորոշական յօդից նորալարէքն բազում անգամ սխալեն՝ զուղղականն 'ի տաճկական և յաշխարհիկ բարբառ, 'ի հայցական հօլով 'ի հայումն փոխելով : Արովհետև ըզհասարակ անուանց ուղղականն եղաք ,

Բառ . Վաղաք . Վետ . Վամ . Հիմ . Վառ . և այլն :
 Լուղէթ . Շէհիր . Չայ . Վիլիսէ . Թէմէլ . Վուզու :

Օհայցականն սոցա եղաք ,

Բառը . Վաղաքը . Վետը . Վամը . Հիմը . Վառը :
 Լուղէթի . Շէհրի . Չայը . Վիլիսէյի . Թէմէլի :

Այլ յաշխարհիկ լեզուի գիրդ ը բազում ուրեք ոչ թէ զհայցական կազմէ , այլ ունի զգորութիւն դիմորոշ տառիս ն , և յայնժամ նոյն է ուղղականն ընդ հայցականին . զոր օրինակ , եթէ ասիցեմ չաղաքը իրձանէցաւ . քանի՞ր զլաւ . արեւը ծալէցաւ . լուսինը խաւարէցաւ . ծառը շրջցաւ . հիւանդը մտաւ . աշխարհը իւր է՝ ծովը լայն է . իրակը ու օդը լիլիւնէն . առ հասարակ ուղղական են սոքա , և 'ի գրաբառ այսպէս Թարգմանելի

են, Վաղարն, կամ տունն կործանեցաւ, արեգակն ծաղկեաց, լուսինն խաւարեցաւ, ծառն չորացաւ, հիւանդն մեռաւ, աշխարհն է գնդաձեւ, լսյն է ծովն, հուրն և օդն են թեթեւ :

Իսկ թէ զհարդ պարտ իցէ որոշել թէ արդեօք աշխարհաբառն ուղղական իցէ թէ հայցական, զայս յերկրորդ մասին ասասցուք : Առ ժամս գիտելի է սյս, զի հայցական հոլով չմարթի լինել, առ որում իցէ չէզոք և կրաւորական բայ ինչ :

Վոյնպէս և ՚ի տաճկական բարբառ անուն ինչ եթէ միայնակ իցէ, հոլովի այնպէս, որպէս յառաջին մասին եղաք հանդէպ հոլովելոց : Իսկ եթէ գոյականի իմիք կից իցէ ստացական ինչ գերանուն, և կամ սյլ սեռական հոլով (որ յատկացուցիչ կոչի) յայնժամ հոլովի այսպէս,

Պէնիմ էվիմ.	Սէնին էվին.	(նուն էվի.
Պէնիմ էվիմին.	Սէնին էվինին.	(նուն էվինին.
Պէնիմ էվիմէ.	Սէնին էվինէ.	(նուն էվինէ.
Պէնիմ էվիմի.	Սէնին էվինի.	(նուն էվինի.
Պէնիմ էվիմտէն.	Սէնին էվինտէն.	(նուն էվինտէն.
Պէնիմ էվիմիլէ.	Սէնին էվինիլէ.	(նուն էվիլիլէ.
Պէնիմ էվիմտէ :	Սէնին էվինտէ :	(նուն էվինտէ :

Աւստի յասել իմում, օնուն էվէ երբըւոր. օնուն էվէ եանտը. այրն ըջոջ գարարտը, տէնիզին սույս թիւքէնմէղ : Հուղղական հոլով պարտ է թարգմանել. որպէս, հուն նորա կործանեցաւ, տուն նորա այրեցաւ, լոյս լուսնին նուաղեցաւ, ջուր ծովու ոչ պակասի :

Հուցական դերանունաց սեռականն Սորս. Գորս. նորս. սոցս. Գոցս. նոցս. սակաւ ուրեք վերստին հոլովի. զոր օրինակ,

Սորայ.	ոյ.	ով.	ոց.	ովք :	Սոցսյ.	ոյ.	ով.	ոց.	ովք :
Ղորսյ.	ոյ.	ով.	ոց.	ովք :	Ղոցսյ.	ոյ.	ով.	ոց.	ովք :
Նորս.	ոյ.	ով.	ոց.	ովք :	Նոցսյ.	ոյ.	ով.	ոց.	ովք :

Գ Լ ՈՒ Խ Խ Գ

Յուզեմ Բայի:

Լին գիտեիք ինչ զպարագայէ բայից:

Ըսացաք ՚ի վերոյ, (Էջ, 43.) թէ վեց են պարագայք բայից: Իսկ թէ արդեօք բայն ներգործական իցէ թէ չէզօք մարթ է դիւրաւ որոշել. այսպէս,

Համբակ դք յորժամ քաջ հասու լինի նշանակութեան բային, դիցէ առ նմին զհայցական ինչ հոլով, եթէ պատշաճեսցի բային, է ներգործական, իսկ եթէ ոչ պատկանեսցի՝ չէզօք է: Օրր օրինակ բայս Վանեմ, նշանակէ ինքնին, տէջերիմ, և ակորժէ զհայցական հոլով. որպէս, Արդեօքս զէս չէ՞նք. ուստամ պէնի տէջմէզ. ապա բայս գանեմ է ներգործական:

Սոյնպէս ասի ևս՝

Վրբխափոփորսս Առլմայոս Լճերիկան գրաս:

Վրբխտօփօր Աօլմայոս Լճերիկայը (եկնի տիւնեսյը) պուլտու:

Լսա սա իւրախորը իմ սա հացը իոսիմ:

Պէն պու մանճայը եախօտ էքմէյի եէրիմ:

Լսա սա գինին չէմ իմիք:

Պէն պու շարասը իւմէմ:

Լպա բայքս գրանեմ. ոսիմ. լմիմ. ներգործական են:

Իսյց ոմանց անյարմար է հայցական հոլովն. որպէս,

Լսա իւրեմ. Պիտրոսը իւնարի. Լուսնաները իւլուսնի. ըրըն իւլուսի:

Պէն կիտերիմ. Պետրոս օթուրուր. գուշարու ռշարլար. սու ագար:

Լպա սյս բայք էրեմ. նարիմ. Լուսնի. և սյն, են չէզօք:

Լն շաղկապք ինչ և մակրայք՝ որք սովորաբար խնդրեն զստորագասական եղանակ: Յաշխարհիկ և ՚ի տաճկական բարբառ ստորագասական եղանակի բազում ժամանակք են, որպիսի են՝ Աերկայ, Լնկատար, Աատարեալ, Յարակատար, Վերակատար, Լպառնի: Լքդ առ ՚ի Վիտել թէ զխարդ ձևանայ ստորագասական եղանակն յաշխարհիկ և ՚ի տաճկական լեզու, և թէ զխարդ պարտ իցէ զնոսա թարգմանել ՚ի գրաբառ, դընեմք աստէն զօրինակս:

Ստորագասական ներկայ:

- Թէ որ գործեմնէ. էյէր իչլէրսէմ. էլէ գործէմ, կամ
էլէ գործիցէմ.
Թէ որ գործեսնէ. էյէր իչլէրսէն. էլէ գործէն.
Թէ որ գործէնէ. էյէր իչլէրսէ. էլէ գործի.
Թէ որ գործենքնէ. էյէր իչլէրսէք. էլէ գործէք.
Թէ որ գործէքնէ. էյէր իչլէրսէնիզ. էլէ գործէիք.
Թէ որ գործեննէ. էյէր իչլէրսէլէր. էլէ գործէին:

Լնկատար:

- Թէ որ գործէինէ. էյէր իչլէսէ իտիմ. էլէ գործիի.
Թէ որ գործէիրնէ. էյէր իչլէսէ իտին. էլէ գործիիլ.
Թէ որ գործէրնէ. էյէր իչլէսէ իտի. էլէ գործիլ.
Թէ որ գործէինքնէ. էյէր իչլէսէ իտիք. էլէ գործիք.
Թէ որ գործէիքնէ. էյէր իչլէսէ իտինիզ. էլէ գործիիք.
Թէ որ գործէիննէ. էյէր իչլէսէ իտիլէր. էլէ գործիին:

Վատարեալ:

- Թէ որ գործեցինէ. էյէր իչլէտիմ իսէ. էլէ գործիցի.
Թէ որ գործեցիրնէ. էյէր իչլէտին իսէ. էլէ գործիցիլ.
Թէ որ գործեցնէ. էյէր իչլէտի իսէ. էլէ գործիցիլ.
Թէ որ գործեցինքնէ. էյէր իչլէտիք իսէ. էլէ գործիցիք.
Թէ որ գործեցիքնէ. էյէր իչլէտինիզ իսէ. էլէ գործիցիք.
Թէ որ գործեցիննէ. էյէր իչլէտիլէր իսէ. էլէ գործիցին:

Հ) Գրականութիւն :

Թ՛ւէ որ գործեր եմնէ . եսնէ . էնէ .
 ենքնէ . էքնէ . եննէ .
 Լ՛յէր իշէմիշ իսէմ . իսէն . իսէ .
 իսէք . իսէնիզ . իսէլէր .
 Լ՛լէ գործեալ է՛ , կամ էջէ՛ . է՛ . է՛ .
 է՛ք . է՛ք . է՛ն :

Պ) Գրականութիւն :

Թ՛ւէ որ գործեր էինէ . էիրնէ . էրնէ .
 էինքնէ . էիրքնէ . էիննէ .
 Լ՛յէր իշէմիշ օլսամլտը . օլսանլտը . օլսայլտը .
 օլսայլտըք . օլսայլտընըզ . օլսայլտըլար .
 Լ՛լէ գործեալ է՛ . է՛լր . է՛ր .
 է՛ք . է՛ք . է՛ն :

Լ) Գրականութիւն :

Թ՛ւէ որ գործելու ըլլամնէ էյէր իշէյէճէկ օլուրսամ .
 Թ՛ւէ որ գործելու ըլլասնէ . էյէր իշէյէճէկ օլուրսան .
 Թ՛ւէ որ գործելու ըլլանէ . էյէր իշէյէճէկ օլուրսա .
 Թ՛ւէ որ գործելու ըլլանքնէ . էյէր իշէյէճէկ օլուրսաք .
 Թ՛ւէ որ գործելու ըլլաքնէ . էյէր իշէյէճէկ օլուրսանըզ .
 Թ՛ւէ որ գործելու ըլլաննէ . էյէր իշէյէճէկ օլուրսալար :
 Լ՛լէ գործեցէ՛ . է՛լէ գործեցէ՛ք . է՛լէ գործեցէ՛ .
 Լ՛լէ գործեցէ՛ք . է՛լէ գործեցէ՛ք . է՛լէ գործեցէ՛ն :

Նոյնպէս յաշխարհիկ և ՚ի տաճկական բարբառ
 բացասական խոնարհումն տարբերի ՚ի ստորասականէն ,
 զորոյ օրինակն կարգեմք աստանօր զի իմասցի դեռակիրթ
 համբակն թէ որպէս յեղուլ ունի զայն ՚ի լեզու գրոց :

Ս) Գրականութիւն ներքայ :

Չ՛եմ գործեր . իշէմէմ . ոչ գործէ՛ .
 Չ՛ես գործեր . իշէմէսին . ոչ գործէ՛ք .
 Չ՛ի գործեր . իշէմէզ . ոչ գործէ՛ն .

Ղենք գործեր .	իշէմէյիզ .	”չ գործէ՛հ .
Ղէք գործեր .	իշէմէզսինիզ .	”չ գործէ՛հ .
Ղեն՝ գործեր .	իշէմէզէր .	”չ գործէ՛ն :

Լ՛ն՛ապար .

Ղէի գործեր .	իշէմէզիտիմ .	”չ գործէ՛ի .
Ղէիր գործեր .	իշէմէզիտին .	”չ գործէ՛իր .
Ղէր գործեր .	իշէմէզիտի .	”չ գործէ՛ր .
Ղէինք գործեր .	իշէմէզիտիք .	”չ գործէ՛աք .
Ղէիք գործեր .	իշէմէզիտինիզ .	”չ գործէ՛իք .
Ղէին գործեր .	իշէմէզիտիէր .	”չ գործէ՛ին :

Սապարե՛ալ .

Ղիգործեցի .	իշէմէտիմ .	”չ գործէ՛ցի .
Ղիգործեցիր .	իշէմէտին .	”չ գործէ՛ցիր .
Ղիգործեց .	իշէմէտի .	”չ գործէ՛աց .
Ղիգործեցինք .	իշէմէտիք .	”չ գործէ՛ցաք .
Ղիգործեցիք .	իշէմէտինիզ .	”չ գործէ՛ցիք .
Ղիգործեցին .	իշէմէտիէր .	”չ գործէ՛ցին :

Յարա՛պար :

Վործած չեմ . չես չէ . չենք . չէք . չեն :
իշէմէմիշ իմ . սին . տիր . իզ . սինիզ . տիրէր .
Ոչ է՛մ , կամ չէ՛մ . ոչ է՛ս . ոչ է՛ք . ոչ է՛հ . ոչ է՛ք . ոչ է՛ն գործե՛ալ :

Կա՛մ այսպէս :

Վործած չունիմ . չունիս . չունի . չունինք . չունիք . չունին .
իշէտիտիմ . իշէտիտին . իշէտիտի եօզտուր .
իշէտիտիմիզ . իշէտիտինիզ . իշէտիտիէրի եօզտուր :
Չէ՛ք է՛մ . չէ՛ք չո . չէ՛ք նոցա գործե՛ալ .
Չէ՛ք է՛ր . չէ՛ք յէր . չէ՛ք նոցա գործե՛ալ :

Վ՛եբա՛պար :

Վործած չէի . չէիր . չէր . չէինք . չէիք . չէին .
իշէմէմիշ իտիմ . իտին . իտի . իտիք . իտինիզ . իտիէր .
Ոչ է՛ի . ”չ է՛իր . ”չ է՛ր . ”չ է՛աք . ”չ է՛իք . ”չ է՛ին գործե՛ալ :

Ըստ անի :

Չի գործեմ .	իշէ մէյ լիմ .	ու գործեցեց .
Չի գործես .	իշէ մէյ յէսին .	ու գործեցես կամ Տի գործեցես .
Չի գործէ .	իշէ մէսին .	Տի գործեցէ .
Չի գործենք .	իշէ մէյ յէլիմ .	Տի գործեցեաք .
Չի գործէք .	իշէ մէյ յէսին իղ .	Տի գործեցէք .
Չի գործեն .	իշէ մէսին լէր .	Տի գործեցեն :

Ստորագրաստիտի :

Չի գործեմնէ .	իշէ մէյ զսէմ .	ու գործեցէմ .
Չի գործեսնէ .	իշէ մէյ զսէն .	ու գործեցես .
Չի գործէնէ .	իշէ մէյ զսէ .	ու գործեցէ .
Չի գործենքնէ .	իշէ մէյ զսէք .	ու գործեցէք .
Չի գործէքնէ .	իշէ մէյ զսէն իղ .	ու գործեցէք .
Չի գործեննէ .	իշէ մէյ զսէլէր .	ու գործեցեն .

Եթէ 'ի գրաբառն և թէ յաշխարհաբառն , և եթէ 'ի տաճկականն՝ շեշտի ապառնին 'ի հրամայողական բանըս . որպէս ,

Գործեսցես .	(պիտի) գործես .	իշէ յէսին .
Գործեսցէ .	(լու) գործէ .	իշէ սին .
Գործեսցուք .	(պիտի) գործէք .	իշէ յէլիմ .
Գործեսցիք .	(պիտի) գործէք .	իշէ յէսին իղ .
Գործեսցեն .	(լու) գործեն .	իշէ սին լէր :

Մ Ա Ս Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

Յաղագս Համաձայնութեան

առ Հասարակ :

Միաւորութիւն մասանց բանի ընդ միմեանս կոչի 'ի գրոց լեզու Համայնութիւն : Իւրաքանչիւր լեզու ունի իւր առանձին կանոնս՝ որովք յայլոց լեզուաց որոշի . և չէ ուղիղ Համաձայնութիւնն՝ եթէ ըստ կանոնաց իւրաքանչիւր լեզուի ոչ իցէ :

Իսոք կրկին օրինակաւ կապին ընդ միմեանս . մի անուն ընդ անուան , և երկրորդ՝ բայ ընդ անուան :

Ընուն ընդ անուան երրակի կապի :

Սախ իբր ածական ընդ իւրում Գոյականի, որպէս վերագոյն ասացաք :

Երկրորդ՝ սեռական ինչ հոլով կապի ընդ սյլում անուան , իբր յարկոյցոցն ընդ իւրում յարկոցելոյն :

Երրորդ՝ երկու նոյնահոլով գոյական անուանք կապակցին ընդ միմեանս , իբր Բոցոյոյութիւն ընդ իւրում Բոցոյոյութելոյն :

Յարկոյցոցն աօի սեռական անունն , որ ցուցանէ թէ ոյր է մերձաւոր անունն (կամ յատկացեալն) . որպէս , քունն 'ի ցուցանել թէ որոյ իցէ , գնեմ առ նմին սեռական ինչ հոլով սյսպէս , հօր ինոյ , որ յայտ առնէ՝ թէ քունն է հօր ինոյ : Ըստ սեռական հոլով որ ցուցանէ զիրն թէ որոյ է՝ աօի Յարկոյցոցն , և իրն Յարկոցելու :

Բոցոյոյութիւն աօի անունն՝ որ (որպէս բառն ինքնին ցուցանէ) , բացայայտէ զայլ գոյական ինչ անուն՝ թէ զինչ կամ ո՞ր իցէ , զոր օրինակ , եթէ միայն ասիցեմ քաղաք , ոչ բացայայտեմ թէ ո՞ր այն իցէ . բայց յաւելեալ Առաքանութեամբոյն , կամ Հոռով քաղաք , յայնժամ յայտնեմ թէ անուանեալն քաղաք՝ է Հոռով , ոչ

Վ ԵՆԵՏԻԿ ԿԱՄ Վ ԵՆՆԱ :

Լ՛նուն կապի ընդ բայի կամ իրր անուն Բայի . և կամ իրր Խնդիր :

Լ՛նուն Բայի որում Խնդիր Բայի ևս ասին , իմանի ուղղական հոլովն եղեալ առընթեր բայի . ամենայն բայք՝ կամ յայտնի , կամ զօրութեամբ ունին զայն , որպէս յառաջնում մասին առընթեր էական բայից յայտնի եղեալ կայ . սյսպէս , Լս էմ . Կո էմ . Դո է . և այլն : Իսկ առ այլ ընորդութիւնս լռելեայն իմանի , այսինքն պարտի լինել ըստ բնական կարգի , Լս գործէմ . Կո գործէս . Դո գործէ . և այլն :

Խնդիր կոչին ամենայն հոլովեալ բառք , զորս իւրաքանչիւր բայ ըստ նշանակութեանն պահանջէ ունել , զորմէ յերկար խօսեսցուք ՚ի գիրս յայս :

Խնդիր ձայնին և հոլովք անուանց որք են առաջի նախադրութեանց :

Պարզաբանին ասացեալքս օրինակաս :

Մտխառնեղծ մարդն Լ՛րամ ոչ պահեաց զպարտելբանս Լ՛սարտծոյ :

Պահեաց է ներգործական բայ , Լ՛րամ անուն բայի եղեալ յուղղական հոլով , և միանգամայն բացայայտիչ , մարդն է բացայայտեալ . նտխառնեղծն է անականն մարդոյ . զպարտելբանս խնդիր է հայցական հոլով ներգործական բայիս պահել , Լ՛սարտծոյ է յատկացուցիչ պարտելբանին :

Քերականութեան միակ կէտ նպատակի է քաջ իմանալ , և անսխալ շարագրել :

Լ՛ն քաջ իմացումն պիտոյ է բարւոք որոշել զմի մի ՚ի մասանց բանի՝ թէ անուն բայի իցէ արդեօք , թէ խնդիր : Լ՛ն դարձեալ խնդիրն ևս՝ ուղղական իցէ , թէ անորոշ հայցական . նախգրիւ տրական թէ ներգոյական :

Ղարձեալ առ անսխալ շարագրել՝ պիտոյ է քաջ հմտութիւն որոշելոյ , թէ յինչ հոլով եղեալ իցէ սյս բառ կամ այն՝ յուղղական թէ ՚ի հայցական , ՚ի նախգրիւ տրական թէ ՚ի ներգոյական . զոր օրինակ եթէ ասիցեմ , բողոքս զլուս , բողոքս շինեց , բողոքս մտա , բո-

զար ընկեցաւ : Ընաջին 'ի սոցանէ եղեալ է յուղղական
հոլով : երկրորդն 'ի հայցական , երրորդն 'ի նախդրիւ
տրական , և յետինն 'ի ներգոյական :

Եւ զի համբակք քերականութեան դիւրաւ կա-
րացեն որոշել 'ի միմեանց զհոլովս և ուղիղ թարգմա-
նել 'ի գրոց լեզու , պարտ է նոցա հարցուածով խելա-
մուտ լինել բանին , օրինակ զայս ,

Իմ հայրս աս գիրքը գնեց խանութէն ստակով .

Պէնիմ փէտէրիմ փարայրւա պու քիթապը թիւ-
քեանտան սաթըն ալտը :

Եսօրինակ լիցի հարցումն :

Ընաջին հարցումն :

Հ. Ո՞վ գնեց , Բիմ սաթըն ալտը ,

Պ. Իմ հայրս . պէնիմ փէտէրիմ :

Ո՞չ հարցումն ուղղական հոլով խնդրէ զպատխա-
նի : Եպա իմ հայրս , պէնիմ փէտէրիմ յուղղական հո-
լով թարգմանելի է :

Երկրորդ հարցումն :

Հ. Ի՞նչ բանը գնեց , Եէ շէյի սաթըն ալտը ,

Պ. աս գիրքը . պու քիթապը :

Ըն հարցումն Ի՞նչ բանը , նէ շէյի պատասխանին
է հայցական : Եպա աս գիրքը , պու քիթապը պարս է
թարգմանել 'ի հայցական հոլով :

Երրորդ հարցումն :

Հ. Ո՞ւսկից գնեց , Եէրէտէն սաթըն ալտը ,

Պ. խանութէն . թիւքեանտան :

Ո՞րտեղ , նէրէտէն հարցումն խնդրէ զպատասխանի
'ի բացառական հոլով : Ուրեմն խանութէն , թիւքեան-
տան թարգմանելի է 'ի բացառական հոլով :

Չորրորդ հարցումն :

Հ. Ի՞նչ բանով գնեց , Եէ իլէ սաթըն ալտը ,

Պ. ստակով : փարայրւա :

Հարցումն Ի՞նչ բանով , նէ իլէ կամի 'ի գործիական
հոլով զպատասխանին : Ուրեմն «բանով» , փարայրւա 'ի
գործիական հոլով թարգմանելի է :

Օպը հոլովոց խօսեսցուք 'ի կարգին :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե Ը :

Յողագոս անուան թայի, իմ ուղղական հոլովոյ :

Որպէս յիշեցար 'ի վեր անդր, Ո՞վ, կամ Ի՞նչ, Վի՛մ, կամ 'Նէ՞ շէյ հարցումն է ուղղական : Եւ այս ուղղական հոլով ասի Լ'նուան թայի . զոր օրինակ, Հող'ն հնչէ . գէորգ գնան . տղէերք թղէեն . ծառք թողթողէն :

Եւ այս ուղղական հոլով պարտի համաձայնիլ ընդ բային թուով և դիմօք . որպէս և օրէնք են ամենայն լեզուաց : Ս' ասն այտորիկ չմարթի ասել Ե'ս գործէ . Գ'ո գործէմ . նա գործէս . և այլն . այլ ասելի է էս գործէմ . Գ'ո գործէս . նա գործէ : Ե'սն՝ յայտ առնէ զառաջին դէմն . Գ'ուն՝ զերկրորդն . նա՝ և ամենայն հասարակ աշունանք զերրորդ դէմն ցուցանեն . զոր օրինակ,

Հովիւք արածեն զխաշինս .

Հովէնէբբ խբածէն ոչխարնէբբ .

Չօպանլար գօյունլարը կիւտերը :

Հի . Ո՞վ կարածէ . Պի . հովիւները } անուն բայի է :

Հի . Վի՛մ կիւտեր . Պի . չօպանլար } անուն բայի է :

Հաթիք նշանացի խօսին :

Օնէալն բնութեամբ սիրեն զծնողս :

Թէպէտ և նախատի վար, սակայն ոչ ամաչէ :

Այր զրկի 'ի ճառագայթից արեգական :

Ս' խոյ հառապարիմ ոչ ստէ :

Պտուղ բազում խոնարհեցուցանէ զոստս ծառոց :

Շար պարուղը ծառին ճէղը վար կ'օղջանէ .

Չօգ մէյվէ աղածրն տալընը սարգըտրը :

Հի . Ի՞նչ բան վար կիջեցրնէ . Պի . շատ պտուղը } անուն

Հի . Նէ՞ շէյ սարգըտրը . Պի . չօգ մէյվէ } բայի է :

Նախանջ զաչս հոգւոյն կուրացուցանէ :

Երկէր ինքնին բերէ զպտուղն :

Երեգտին ընդ լուսոյ և զջերմութիւն տարածէ :

Ընդհանուր անդամք Տէր յարենէ սնանին :

Սնորհին Տէր ապականի , և 'ի հող դառնայ :

Եթէ տէր բային բազում եղական անուանք իցեն՝ բայն դնելի է սովորաբար յոգնական , զոր օրինակ յաշխարհիկ բարբառ ասեմք . Բաբլո ու սագլո իւրոն . Էլը , ըրին ու ուղար բեռ իւրեն . նոյնպէս և 'ի տաճկականն . Երբեք ձէ գալ իւրեւել . Էլի , գալը ձէ արիւն Երբ Բաշարուր : Սոյնպէս և 'ի գրաբառն ,

Սեղուն և մրջիւնն վատաց վարդապետք լինին .

Սեղանն ու մրջանը ծաւելուին ձարպէր իւրան .

Երբ վէ գարընծա թէմպէլէրէ ուստա օլուրլար :

Գինի և արբէլո-լիւն ապականեն զարս իմաստունս :

Պէտքոս և Յովնանն ընթանային 'ի գերեզման :

Թէ ըստ , թէ հոստ , թէ Երկիր , թէ օր զսպասաւորութիւնն՝ յոր կարգեցան , անդադար մատուցանեն :

Հայր ի՞նչ և հայր ի՞նչ թողին զիս :

Գողն և գողնիցն 'ի միում պատժի են :

Եսացար սովորաբար զի երբեմն դնի և եղական , զոր օրինակ ,

Փայտ , խոտ և եղէգն վաղվաղակի ապականի 'ի հրոյ :

Փայտը , խոտը , ու եղէգը շոտի իւրեւն խաղախանի :

( )տուն , օթ , վէ գամը չափուճագ ակէշտէն թէլէֆ օլուր :

Հոստ և ցանկո-լիւն կերակրոց հանապաղ ընդունելով հանապաղ բորբոքի :

'Այ և արան իւր ապրեցաւ 'ի ջրհեղեղէ :

Յանձրեաբեր ամպոյ դաշտ և այգի պայծառացեալ ծաղկալից լինի :

Կրթութեան և հրահանգութեան կարօտանայ իմաստասէրն ճարտասունն և սերբողն :

Չիք ինչ 'ի մեղաց , զոր գինի և արբէլո-լիւն ոչ գործէ :

Եթէ բառ ինչ ըստ նշանակութեան իցէ յոգնական , բայն մարթի անխտիր դնիլ թէ եղական և յոգնական : Արպիսի են թուական անուանք որ ըստ նշա .

Նակութեան են բազմաւոր, զոր օրինակ մէնայն, ծաւ-
 լաբոյ, գունդ, աղէ, և այլն :

Եղազակեաց մէնայն ծաւլաբոյն :

Եղազակեսցեն առ հասարակ մէնայն ծաւլաբոյն :

Եմէնայն օրոյն հարազատ բերէ յինքեան զնմանու-
 թիւն հօրն :

Եմէն հարազատ զառի իր հօրն իննունն :

Հէր հօզ էվլատ քէնտի փէտէրինէ պէյնդէր :

Եյր իւրաքանչիւր նստէին յաթոռ իւրում :

Եմէն հարոյ իր առիւն ինն իննաբէր :

Հէր քէշ քէնտի իսկէմրիսինին իւզէրինտէ օթու-
 բույորուտու :

Պատուեսցէ իւրաքանչիւր զընկեր իւր յաշխարհի աստ :

Ս ինն օր է, յորս արժան է գործել :

Չորս են կողմանք աշխարհի, արևելք, արևմուտք,
 հիւսիս, հարաւ :

Եմէնայն մէնայն մէնայն մէնայն լեզուաց բաժանեցան
 ընդ երկիր :

Ենեզական անուանք միօրինակ վարին ընդ եզակի
 և ընդ յոգնակի բայի . որպէս,

Ենցցեն կեանք մեր իբրև զհետս ամազոյ :

Սէր իննայն զինն մնայնն մեզնէ զինն :

Պիլիմ համրիմիւզ պուլուտ իղի կիպի կէշէճէկ :

Սէրս զբանս քննեն, և ինն զկերակուրս ճաշակեն :

Եննին զմարդ հրեշտակ յարդարէ :

Եննին զգանութիւն սրտին ճամարտէ :

Սէրս միայն է շար :

Իւրս մարդկան հակառակասէր է :

Շ շափելիքն զազգի ազգի նիւթոցն զանազանութիւն
 շափելիքն զգայ, և ընտրէ ՚ի միմեանց զխոշորա-
 գոյնս և զոգորկան :

Չմէնայն մէնայն մէնայն մէնայն մէնայն ծաւլաբոյն լեզուայ,
 մէնայն մէնայն (մէնայն) մէնայն մէնայն լեզուայ :

Եյր թիւրթիւպէթիւրթիւ շէյլէրին Ֆարկընը եօքշամա-
 զընս առյար, վէ գապալարը վէ ինճէլէրի պիլիպի-
 րինտէն այլըտ էտէր :

Եթէ 'ի միում բանի բազում դէմք պատահիցին ,
բայն ընդ մերձաւոր դիմին համաձայնի , և առաջինն
մերձաւոր է քան զերկրորդն , երկրորդն քան զերրորդն :
Եւ յս կանոն է և յաշխարհիկ լեզուի , Եւ նա զոմն մէկն
նէն համարալի ըլլանք . Գրուն ու թո ի զէայրդ մէկն էին
ձէձ չէր ուրիշ : Պէն վէ սէն հէփիսինտէն զհատէ հա-
մարաթ օլալում : Սէն վէ սէնին գարտաշն հիչ տայագ
եէմէզսինիզ :

Եւ նայն ասորոսաժաշունչ գէրք և Տէր վկայեմք զմին
քրիստոս աստուած և մարդ դաւանել :

Եթէ մեղիցէ քեզ եղբայր քո յանդիմանեալ զնա ,
յորժամ որո և նա միայն իցէք :

Եւ ձեռին աստուծոյ եմք , և Տէր , և Բանք Տէր և մե-
նայն հանձար , և գործոց ինչումսն :

Եւ նդէմ բայն , այսինքն աներևոյթն և անցեալ ըն-
դունելութիւնն սովորաբար փոխանակ ուղղականի առ-
նու զսեռական տէր բայի . մերթ ևս ուղղական , և սա-
կաւ ուրեք տրական . որպէս ,

Հողմոյ առեալ զամպն այսր անդր տարաբերէ .

Հովիւ մոլը խառնոս ասորին անորին իւրոնի իւրեւրէ .

Իւրիւզկեար պուլուտու ալըպլ պիր թարաֆա օպիր
թարաֆա կէօթիւրիւր :

Իւրի մալեալ զկակուղ կան ստեղծանէ անօթ :

Տեսեալ մարդիան զծիծառն , նովաւ ճանաչեն զհասա-
նել գարնայնոյն :

Հեթանոսք ոմանք ուրացան զնախախնամել ասորոսայ
գաշխարհ :

Օր 'ի ծագիլ արեգական լուսաւորի , և 'ի մտանել
նորոս խաւարի .

Եւրեին իւրեւր ասորին օրը իւրոսասորի , ու անոր հարե-
լու ասորին իւրեւրայ .

Արենեշին տօղտուղու վագրթ հալա այտընլանրր , վէ
օնուն կիրտիլի վագրթ գարարրր :

'Ի մեռանիլ մարդոյ կորնչի գեղեցկութիւն երեսաց
նորա :

Իոց պակասի 'ի պակասիլ փայտի :

Բայց սաի, 'ի ժամանակս Արտաշիսի ոչ գտանել
էրիւր անգործ յաշխարհիս հայոց :

Ըստն անյագ ուտելով, ծանրացեալ որովայնին փսխէ :

Սնորդի ոգի բանական ունելով, անմահ ստեղծան :

Անսաստել ուրիւս սատուծոյ չար է :

Եւ ոճ իմն, զի երրորդ դէմն յարակատար և
գերակատար ժամանակացն՝ և անցեալ ստորագասակա-
նի առնելով զտէր բայի 'ի սեռական հոլով՝ դնի փոխա-
նակ երից դիմաց ևս . որպէս, գործեալ է ի՛. գործեալ
է ր, գործեալ է նորո, փոխանակ ասելոյ գործեալ է՛
էս, գործեալ էս րու, գործեալ է նա :

Գիտէ սատուած զինչ պիտոյ է մեզ, մինչև Տէր խընդ-
րեալ իցէ 'ի նմանէ .

Սէր ինչրէ՛նն ասալ Աստուծոյ գիտէ, ի՛նչ մեզ ինչ
պէտք է .

Հագ թաալէ պիզիմ տիլէմէմիզտէն իլէրի, պիզէ նէ
քի իքտիզա իսէ՛ պիլիւր :

Սինչև էր արարեալ աստուծոյ, 'ի կանուխ գիտու-
թեան իւրում տեսանէր զարարածս :

Սինչև է գործեալ հարգոյ բարի ինչ կամ չար,
աստուծոյ յայտնի է անգործ մարդոյն :

Զիք ի՛ ամենեկին երդուեալ, և ոչ սուտ խօսեալ, և
ոչ բարկացեալ ումէք, և կամ սաստեալ բանիւ
լոկով :

Արպէս յայտ է 'ի վերոյեղեալ օրինակացդ՝ երրորդ
դէմն յարակատարին և գերակատարին ինքնին որոշաբար
ոչ ցուցանէ զդէմն, այլ մերձաւոր սեռական անունն :
Սոյնպէս և դիմազուրկ բայք առանձին զդէմն ոչ որո-
շեն, այլ տրական հոլովոյն է այս պաշտօն ցուցանել
զդէմն . որպէս, լայել է ինչ, լայել է չեղ, լայել է
նա . պարս է ինչ, պարս է չեղ, պարս է նա :

Պարտ է հանկանոց ունել բարբառ չափաւոր և հեզ,
կերակուր և ըմպելի կարգաւորութեամբ :

Անհնար է հարգոյ առանց կերակրոյ կենդանի մնալ :

Սպիտ է երկրասարգոյ հնազանդ լինել ծերոց :

Բազում նեղութեամբ պարտ է Տեղ մտանել յար-
քայութիւն երկնից :

Բայց բազում անգամ տրական հոլովն լռելեսյն և
եթ իմանի . զոր օրինակ ,

Սիանգամ կամ երկիցս , և թէ առաւել ևս երիցս
պարտ է (Տեղ) մեծարել զհիւրն վասն կերակրոց .

Սէկ էրին անգամ , ալ անէլն էրէ անգամ ղէպս է
(մեզն) հրայցնէլ հէրը իւրոն ուրիշն համար .

Պիր իբի տեֆա , փէք փէք իւչ տեֆա միսաֆիրէ եէ-
մէյ իչին իբրամ էթմէլն :

Երբեմն և բայն ևս առ ազգուութիւն տալոյ բանին
զանց առնի :

Ըմենայն արարածք վասն մարդոյ , և մարդ վասն փա-
ռաց աստուծոյ (էղն) :

Հակառակ նախանձու խոնարհութիւն , և ընդդէմ
հակառակութեան լռութիւն (էրոս) :

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Ը :

Յողագս Յաբիպոցնէ իմ Սեռական հոլովոյ :

Յայս վայր խօսեցաք յաղագս հարցման ո՛վ կամ զէնչ ,
որոյ պատասխանի՝ որպէս վերագոյն ասացաք զնի յուղ-
ղական հոլով , որ և քէր Բայն ասի : Սնայ մեզ արդ
ասել ինչ և զսեռական հոլովոյ , զորմէ բազում գիտե-
լիք են :

Սեռական հոլովն Յաբիպոցնէլ ասի , որ ցուցանէ
թէ այս ինչ կամ այն որոյ է . զոր օրինակ , գէրս ղէպ-
րոսն , քոն զարթաղիւնն ինոյ , իրպալ հօրն ինոյ . ՚ի բանս
յայտսիկ անուանք եղեալք ՚ի սեռական հոլով յայտ
առնեն թէ գէրսն , քոնն և իրպալն որոյ իցեն :

Ընդհանուր հարցումն որոյ, կամ դյր, որոն, կամ ինչ
 Բանին, ինչո՞ւ կամ նշանին պատասխանին է սեռական,
 որպէս,

Ընդհանուր անգոսնէ զխրատ հօր.

Ընդհանուր հօրը իբրաբը Բանի արեղ լինելի.

Օպլում գրամը փէտէրինին էջիւտիւնիւ պիր շէյ եւ
 րինէ գօմազ:

Նյ. Որոն խրատը, Պի. հօրը. } յատկացու-

Նյ. Բիմի՞ն էջիւտիւնիւ, Պի. փէտէրինին. } ցիչ է:

Յաշխարհիկ և տաճկական լեզուի յատկացուցիչն
 միշտ նախադաս դնի յատկացելոյն: Բայց ՚ի գրոց լե-
 զու սովորաբար յատկացուցիչն է յետադաս յատկա-
 ցելոյն, թէպէտ յառաջադաս ևս լինել մարթ է:

(Օրհնութիւն հօր հաստատէ զտունս որդւոյ, և անէծք
 մօր խախտեն ՚ի հիմանէ:

Հօր օրհնութիւնն զաւի՞ն արունը ինչասպարի, հօր անէծ-
 քը հիմն ինչասպարի:

Փէտէր թէսպիհաթը էվլատըն էվինի թէմէքքիւն է-
 տէր, վէ վալիտէ նալէթի օնու թէմէլինտէն սեօ-
 քէրէր:

Լօթն է թիւ տառայ շարաթուն:

Թեթեախորտիկ սեղան է մայր տառայութեան:

Յանկութիւն արծաթախորտի ոչ յագի ՚ի բազմութենէ
 լինի:

Օանրութիւն պարոյ բեկանէ զոստս:

Յամարայնի ախորժելի է հովանի ծառայ:

Ոչ դք է, որ ոչ գովէ զգեղեցկութիւն արեգախորտի:

Վագաթն լեւոնի Բարձրի միշտ պատի ձեամբ և սառ-
 նամանեօր:

Ընդ զճագումն լուսոյ ընդունելով, զգայ և ճանաչէ,
 թէ զինչ է:

Ոչ խօսիլն է իմաստութիւն, այլ ճանաչելն զժամա-
 նակ խօսելոյն:

Որպէս ասացաք յատկացուցիչն կարէ երբեմն նա-
 խադատիլ յատկացելոյն: Բայց եթէ յատկացեալն նախ-

դիր ունիցի, նախդիրն դնի յառաջեղեալն, թէ յատկացուցիչ իցէ այն և թէ յատկացեալ:

Որպէս և տեսեր 'ի գոյական և յածական անուանս՝ զի էր նախդիրն 'ի նախադասն եղեալ ¹⁾:

Պարտական եմք օգնել միմեանց, և փրկել զիրեարս 'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ վտանգից: Այսինքն, 'ի վտանգից հոգւոյ և մարմնոյ .

Պարտախնամ էմք մելիքին օգնել, ու մելիքի հոգւոյ ու մարմնոյ վտանգնէրէն ապարել .

Պիրիպիրիմիզէ եարտում էթմէյէ, վէ պիրիպիրիմիզի թէն վէ ճան գաղալարընտան գուրթարմայա պորճլույուզ:

Նթանոսք բաղդ և ճակատագիր ուսուցին, և զատուծոյ նախախնամութիւն, և վմարդկան անյնիշխանութիւն բարձին: Այսինքն, բարձին զնախախնամութիւն աստուծոյ, և զանձնիշխանութիւն մարդկան:

Քաղցն զարթուցանէ 'ի կերակրոցն ցանկութիւն:

Իերանն զսրտին իմաստս խօսիք 'ի յայտ բերէ:

Իազմաժամանակեայ սովորութիւն զնութեան զբութիւն առնու: Այսինքն, զգորութիւն բնութեան:

Օերիտասարգութեան հաստին ընծայեալ աստուածպաշտութեան, և գործոց բարեպաշտութեան:

Արբեմն յընտիր շարագրածս անկանի ընդ մէջ յատկացուցին և յատկացելոյն այլինչ մասն բանի, և յայնժամ նախդիրն մերթ դնի 'ի նախադասն, և մերթ 'ի վերայ երկոցուն ևս կրկնի ²⁾:

¹⁾ Արբեմն վայելութար իսկ մանասանք 'ի հայցախնամ հուշն նախդիրն աս յեւրոպոս յարկացոցիչն մեայն քնի: Իսկ 'ի արտախնամ և 'ի բուցտախնամ հուշն յարկացոցիչն յաստուջ եղեալ, նախդիրն մեայն աս յեւրոպոս յարկացեալն քնի . զոր օրինակ,

'Ի վերին երեւս բարեխնամութիւն և գործ զլեշտմայ գործել: Որնախնակ ասելոյ, գործել զգործ լեշտմայ:

Ատարխն արայ զձնարեան նորա: Որնախնակ ասելոյ, արայ զատարխն ձնարեան նորա:

Հովանի առաքելոց զախտս, բժշկէր Վհիւանդաց,
 Առաքելութիւն շուքն հիւանդները իւր ընտանիքը .
 Հեղարիւնլարն քէօլկէսի հաստալարն մարազլարը
 նը տիւղէլտիրիտի :

Օանիցես զբանիցն, որոց աշակերտեցար Վճճմարտու-
 թիւն : Այսինքն, ծանիցես զճճմարտութիւն բանիցն՝
 որոց աշակերտեցար :

Խորշակ զպտուղս խահրէ զծառոց :

Օթագաւորի ուրուք զփառս անկարանայ պատմել լե-
 զու : Այսինքն, զփառս թագաւորի ուրուք :

Յաշխարհիս վայելեսցուք բարութիւնս : Այսինքն, վայել-
 լեսցուք ՚ի բարութիւնս աշխարհիս :

Յանյուսութեան ընկղմիլ խորս : Այսինքն, (Նկղմիլ ՚ի
 խորս անյուսութեան :

Բազում անգամ նախդիրն առ վայելութեան կրկ-
 նի և առ յատկացուցիչն և առ յատկացեալն :

Սողոս զամենայն զքարկոծողաց Վհանգերծս ամիտփեալ
 պահէր .

Սողոս ամեն շարիժողութիւնն լսելիքը ժողոված իւրա-
 հէր .

Սողոս հէր թաշայանլարն ուրուպասընը թօփի էտիպ
 սագլարըտը :

Տոպէփ մեկնեաց զփարաւոնի վերայն :

Օտունջեան և զգիշերոյ զանզուգութիւնս արեգակն
 ծնանի :

Աստուծոյ յաւայ ելանել : Ասոց ՚ի պաշտելութեան :

2) Արեւին նախդիրն իրինի ՚ի վերայ բազմաց ևս . զոր օ-
 բնիս :

Անեայն ծառ վերս արեւին, և զգոյնն, և զհամն բերել,
 և զհեախան արեւոյ զձնեպեան զբոյնս : Փոխանտի
 տաւրոյ, զհեախան բոյս արեւոյ ձնեպեան :

Օաշխարհ արծառն է գովել, զէրիլի զհեախանն ղնել-
 լով, զձովըն զարարածառն, զօրոց զհոգիտանն, ար-
 բեարաց զհեախանսրտութեան, զանիոց յարտութեան
 և զբերս :

Արբեմն յատկացեալն դնի զօրութեամբ, և զնախ-
դիր յատկացելոյն առնու յատկացուցին :

Ամենայն ծառատունկք ոչ երբէք փոխեն զգոյնս
ծաղկանցն և զտերևոցն : Այսինքն, զգոյնս տերևոցն .

և ինչ ծառ մը չի փոխել իր ծաղկին ու արեւուն գոյնը :
Ինչ պիր աղած քէնտի չի չէյինին վէ ետփրաղընըն
բէնկինի տէյիչմէղ :

Բանք ձեր մի լիցին անհամ և անաղ իրբև զամ-
կաց : Այսինքն, իրբև զբանս ուամկաց :

Աստուած տնօրինէ զմարմնաւոր պէտս մարդկան, որ-
պէս և պայլ կենդանեաց : Այսինքն, որպէս և զպէտս
այլ կենդանեաց :

Յիշեսցես զօր մահուն և զդատաստանին : Այսինքն,
զօր դատաստանին :

Ասի այսպէս, Կալ զյայտերն իայտեր . և զաստուծոյն
աստուծոյ :

Անուանք չափուց երբեմն փոխեն 'ի հոլով իւրեանց
զանուեն, որ ըստ կարգի 'ի սեռական հոլով դնելի էր .
զոր օրինակ,

Ան դու ինձ պարտա մի հաց . Բնխանալ հացի :

Ինձի պարտա մի հաց էլեր .

Պանա պիր փարչա էքմէք կէթիր :

Որ արբուսցէ ձեզ Բաթալ մի ջուր ցուրտ մայն՝ յա-
նուն աշակերտի, ոչ կորուսցէ զվարձս իւր :

Բստ այսմ ասի ևս՝

Կաթիլ մի ջուր . Բէլ իտիլ ջուր . պիր տամլա սու :

Կկանակ մի հաց . Բէլ իտիլ հաց . պիր սօմոն էքմէք :

Ափ մի ջուր . Բէլ իտիլ ջուր . պիր ամուճ սու :

Տիկ մի գինի . Բէլ իտիլ գինի . պիր թուլում շարապ :

Աթէ զսոսա հոլովել կամք իցեն, երկօքին ևս 'ի
միասին հոլովին :

Արքայութեան ժառանգաւորս կացուցանէ ընդ պա-
տառոյ միոյ հացի, և ընդ բաժակի միոյ ջրոյ .

Պարտա մը հացի արեւ (կամ համար) ու գասալ մը
ջուր արեւ տրտայուլեան ծառանգ իլնէ :

Պիր դատէհ սու, վէ պիր լօգմա էքմէյին եերինէ

Ճէննէթէ մերասխօր էտեր :

Հաստատեալ զսիրտ քո պարտաւոր թող հացիւ :

Եյս ոճ առ հասարակ վարի աշխարհօրէն և տաճկերէն, մանաւանդ 'ի տաճկականն բազում ուրեք յատկացուցիչն դնի յուղղական հօրով. սյսպէս, Եջօլէմ սուհաբը. պերպէր Լիւսիանը. Էլմա աղաճը. և այլն :

Իսկ 'ի լեզու գրոց սովորաբար դնին 'ի սեռական հօրով մերձաւոր անուանք չափուց. որպէս,

Կաթ մի ցօղոյ : Երկու բաժակ գինւոյ :

Նկանակ մի հացի : Իտր մի իւղոյ :

Ինոն մի փայտի : Վսան հաղար քոս ցորենոյ :

Եփ մի գարւոյ : Հարիւր մար ձիթոյ :

Սախա ուրէ՛ք յարկայնոցիչն փոխանալ պնելոյ 'ի սեռանիան հորով, համայնի լնդ իւրոս յարկայելոյն հորովով, և մանաւանդ 'ի Բացառանիան և 'ի գործէական հորովն :

Երկնք շրջագայութեամբ շորէ՛ք Էղանախօս իտարեւալ գործէ պարեմոս պատասարութեան : Փոխանալ ասելոյ, շրջագայութեամբ շորէ՛ց Էղանախօս :

Երբ նա գնի՛ն աստիկ յոյժ, որչա՛փ ոչ էր արբեալ յօրէ ծննդեանի իւրե՛ք : Փոխանալ ասելոյ, յօրէ ծննդեանի իւրոյ :

Գ Լ Ո Ի Խ Գ :

Յազագոս արեւմտեան հողովոյ :

Յայտ իսկ է, թէ արականն կրկին է սյսինքն վերջա-
հողով և նախորդի :

Ում կամ իմ իմիք, որոն, կամ ինչ քանին, իմէ,
նէշէյէ, հարցումն խնդրէ զպատասխանի ի վերջահո-
ղով արական :

Փոխ տայ Աստուծոյ, որ ողորմի անանկին .

Աստուծոյ զոն իստայ, ո՞վ որ իողորմի անանկին .

Վիմբի ֆուգարէէ մէրհամէթ էտէր, ալլահա էօ-
տիւնճ վէրիր :

Ը. Որոն փոխ կուտայ, Պի. Աստուծոյ . } արական է :

Ը. Վիմբէ էօտիւնճ վէրիր, Պի. Ալլահա . } արական է :

Որ ամաչէ յայտնել զվէրս իւր Բժշիլի, ամենայն մար-
մին նորա դառնայ յապականութիւն :

Մի ուժէ բարկանար, և մի զոք բարկացուցաներ :

Որդիք հնազանդ լերուք ծնողաց յէրոց :

Օկարիս ընկերին անխոնց համարեսցուք :

Օոր դու ատես, ուժէ մի առնիցես :

Սոյնօրինակ ասինան, խոստովանիլ չհամայնի, պար-
մէլ էգօրն, հրամայել ծառային, հարուցանել արեւմտեան :

Սարմինս այս հանապազօրեայ կերակրոց պէտս ունի .

Աս խորմիւր ամեն օրվան իւրախորի հարխորու-
նանի .

Շու վիճուտիմիզ հերկիւնլիւկ եէմէյէ իքտիզասը վար
արը :

Ը. Ինչ բանի հարկաւորութիւն ունի . Պի. կերակուրի :

Ը. Աէ շէյէ իքտիզասը վար . Պի. եէմէյէ :

Թագաւորք հոգ տանին շինու-
նանի աշխարհի :

Աղէքսանդր տիրեաց առ հասարակ ծովու և ցամաքի :

Ազոխ վնասակար է արամանց և ծուխ աչաց :

Արկիր զկերակուր, և օդ զտուրեւառութիւն շնչոյ շնոր-
հեն իւրախոնց :

Շ ըլեանց յոց զգոյշ լինիջիր :

Սաստեցէք ձանխանց շտովորիլ 'ի խօսս աղտեղիս :

Ըստ բայք յաղլէ՛ն և լե՛ն փոխանակ հայցականի առնուն խնդիր 'ի տրական հօլով :

Սէր ախնայնի յաղթէ, ամենայնի համբերէ :

Լա է որ յաղթէ Բարիտ-Լե՛տն, քան որ առնու զքազաք ամուր :

Ղու ոչ լսես քո ազլիցն, և կամիս զի աստուած լսիցէ :

Լուր որդեակ իրապոս հօր քո :

Բայք որք ցուցանեն շարժումն տեղւոջէ 'ի տեղի, խնդրեն նախդրիւ տրական, և հարցանին ո՛ր, նէրէյէ :

Ըմենայն ուղիք 'ի ծով գնան, և ծով ոչ ընու :

Ըմէն ջուր ծովէ իմպէ, ո՛ւ ծովէ ընկցիլէր :

Հէր սէլ տէնիզէ ագար, վէ տէնիզ տօլմազ :

Հց. Ո՛ւր կըվազէ, Պի. ծովը } նախդրիւ տրական է :
 Հց. Սէրէյէ, Պի. տէնիզէ. }

Սանկունք փորունք հանապազօր 'ի պարոցս երթան :

Ըմենայն 'ի հողոյ եղև, և ամենայն 'ի հող դառնայ :

Օփծեուն յառաջ քան զաշունն 'ի ջերմին տեղիս 'ի յերոցս երթայ :

Կյոր կուրի յորժամ՝ առաջնորդէ՝ սխալէ, և երկօքին 'ի իրիւրարս անկանին :

Որպէս մերկ եկաք յաշխարհս, նոյնպէս և մերկ ելցուք յաշխարհէ :

Տերեկոյի յորժամ 'ի մահէն ելանես, համարեա թէ 'ի գերեզման իջեր :

Ոստք ծառոց փափուկք դիւրաւ դառնան, յոր խղն և ձգեսցէ որ :

Ընձրև հրախառն տեղաց 'ի սոպոմ :

Ըյապէս ասի նաև, հարանէլ 'ի նաւ, 'ի քաղաք, 'ի քոն. արխանէլ 'ի հնոց, 'ի ծով. հանէլ 'ի ցամաք. հայիլ յերկնս. ելանէլ 'ի լեռան. փախիլ յանապար. և այլն :

Ըպարէն տեսեր՝ զի բայն որ նշանակէ շարժումն 'ի միոջէ յայլ տեղի, և հարցեալ լինի ո՛ր. նէրէյէ, առնու խնդիր նախդրիւս 'ի :

Բայց ուր բայն նշանակէ զշարժումն 'ի տեղւոջէ առ անձն, և լինի հարցեալ՝ առ ո՞ն, որո՞նն, ի՞նչ, առնու խնդիր նախդրիւ տրական, նախդրիւս առ :

Երթայք 'ի քաղաքն առ այս անուն,

Վարդաշէլ Ֆելան Վարդուն գոցէ՛ք :

Շէհրէ Փիլան ատամա կիտինիզ :

Իժիշկք յորժամ տեսանեն զոք հիւանդացեալ ոչ յապաղեն երթալ առ նա :

Ստին առ նոյ 'ի տապան անդր երկու երկու յամենայն կենդանեաց :

Յուզա իսկարիովտացի գնաց առ յահմայապէտան, զի մատնեսցէ զյիսուս :

Երթ 'ի տուն քո առ ընդամին յո :

Բստ այսմ ասի ևս, գնաց առ նա . որպտա առ Վայր իւր, շէհարժանի գալ առ իւր . և այլն :

Երբեմն դուն ուրեք և 'ի վերայ անանձն իրաց դնի նախդիր առ :

Վաւազան 'ի ձեռին ճանապարհորդի առ ամենայն ինչ օգտակար է :

Սինչև յերբ անկեալ դնիս ո՞վ վատ, երթ առ մեդուն, և ուսիր, զխարդ գործօնեայ է :

Վ Լ Ո Ի Խ Վ :

Հայցական, Բացատրական, Վարձիական, Սերգոյական և Առջական հոլով :

Առ հարցումն՝ զո՞վ կամ զի՞նչ, զի՞նչ, կամ ի՞նչ բանը, Վի՞նչ, կամ նի՞շնէն պատասխանի է հայցական հոլով : Օհայցական հոլովս զայս կոչեն խնդիր սեռի, զի միայն ներգործական բայից է առնուլ խնդիր 'ի հայցական հոլով, և յայսմանէ սեռք բայից 'ի միմեանց որոշին :

Պարտիմք սիրել զմիմեանս .

Սէկւէի սիրելու պարտութիւն էնք .

Պիրիպիրիմիզի սէվմէյէ պօրճլույուզ :

Ն. Գ. Օճվ սիրել . Պի. մէկզմէկ } խնդիր սեռի է :
Ն. Բ. Իմի սէվմէք . Պի. պիրիպիրիմիզի }

Որդի իմաստուն ուրախ առնէ վէտյը , որդի անմիտ
արհամարհէ վէտյը է-ր :

Սի յանդիմաններ վէտյը՝ զի մի ատեսցեն վէ-վ . յան-
դիմանեա վէմաստանն , և սիրեսցէ վէ-վ :

Սպան դաւիթ վճողէալն , և նախանձեալ ընդ այն
սառուղայ ջանայր սպանանել վտա-իլն :

Սըջիւն յամարայնի պատրաստէ զկերակուր , և ընդ
երկուս զհատն կտրէ , զի մի բուսանիցի .

Սըջիւնը ամառը իրպարտարէ իւրտիւրը , ու հապը
էրիւն իւրիւրէ , որ չէճուանի .

Վարընձա եաղտան եէմէյինի հազըրլար , վէ (պույ-
տայ) թանէսինի իբի պէօլէր , քի պիթմէսին :

Ն. Գ. Իճնչ բանը կըպատրաստէ . Պի. կերակուրը խնդիր սե-
ն . Ն. Բ. Նէյի հազըր էտէր . Պի. եէմէյինի } ուրի է :

Ի ուսինն և պարք աստեղաց վէտյը գիշերն լուսաւորեն :

Օւրիւր շուրջ ջուր պատէ . և վէտ-ը և վէրիւր պա-
տէ օղն :

Ոմանք 'ի կենդանեաց 'ի վեր բերելու վէտ-իւրն
որոճան :

Խորատէ առաքեալն վաճանայն ինչ խորհրդեամբ խօսիլ :

Ըստուած ստեղծ պարտաձա ամենայն յունչէ :

Ըրբեալքն կորուսանեն վէտնտիան և վէտնտիան ընդ-
բողո-իւնն :

Ինութիւնն զոգնալէ-ղոն իւրտիւրն զօրէ փոխարկել
յարիւն :

Սի սիրեր զպարտութիւն-իւնն :

Բազում անգամ առ հայցականն ոչ զնի նախզիրն
զ , յայնժամ կոչի անսրոչ հայցալիան :

Որթ խաղող բերէ : Ըյալինն , զխաղող :

Սնղու Տղը գործէ : Ըյալինն , զմեղը :

Սի խօսեսցուք Բանս օռնայնս : Ըյալինն , զբանս ունայնս :

Այս նախանձոտին արարումը ինչն ծնանին :

Օրբութիւն մահ ցաւագին առ դուրս պատրաստ ունի ,
 ջերմութիւն արեգական ժողովէ 'ի ծովէ , 'ի գետոց :
 և յաղբերաց մեզս անյրեւաբէրս :

Փայտ շատ յարուցանէ բոց մեծ :

Այսպէս ասի ևս՝ էրինս ոչ ունի . էրինս յետս
 ունի . էրինս որս ունի . ունի՛ ինչն բազումս . գործ
 գործէ . իերակո՛ւր գնի . արտն շինի . հոց ուրի : Այս
 ոճ կարի յաճախեալ է , եթէ 'ի գրոց , թէ 'ի սամկա-
 կան և թէ 'ի տաճկական լեզու . զոր օրինակ ասեմք և
 աշխարհիկ լեզուաւ , արտն շինի , իերակո՛ւր գնի , հոց
 ուրի , ջուր խմի : Այս պսամ և տաճկերէն էլ եւրո-
 մագ , էիմէր էիմէր . սոսի իջմէր . և այլն :

Իայց յատուկ անուանք , որպէս և որք ընդ տաս-
 ներորդ հոլովմամբն են , մասնական անուանք , և որք
 ունին առնթեր 'ի ստացական և 'ի ցուցական գեր-
 անուանց , և կամ զգլխորոշ յօդ , այսպիսիք ոչ ախոր-
 ժեն գնիլ աննախդիր հայցական , վասն այնորիկ ոչ ասի
 իս արեւի հայր է՛ , այր սնի , զեւրոս , նա , այլ ասել արժան
 է , իս արեւի զհայր է՛ , զայր սնի , զեւրոս , զնա՝) :

Արդ առ 'ի գիտել , թէ արդեօք 'ի բանի միում
 բառ ինչ ուղղական իցէ , թէ անորոշ հայցական , գիւ-
 րահեշտ ճանապարհն այս է .

Իթէ անուն բայի է՝ հարկ է զի իցէ ուղղական :
 Իսկ անուն բայի է այն բառ՝ զորմէ են բանքն , և հար-
 ցանի ուղ , զինչ , ո՛վ , ինչ բան , ինչ , նե՞ շն : Իսկ եթէ

1) Արեւի սոսի յագնակի հայցականն և արարականն զորանան
 ս գրոցս գնի . յայսպէս ,

Պարտուել զուրբ նշխարք ոսկերաց էրանի-լեացն գեղե-
 ցիկ աւանդումը ունեւել է էլի-ղեցի : Փոխանակ
 ստելոյ , զուրբ նշխարս :

Ս արարողիքս աւանդել զարտուելի են ժան զհարք ըստ
 մարմնոյ : Փոխանակ ստելոյ , ժան զհարս :

Աստղաբարդ զարմած էրեցոս : Փոխանակ ստելոյ , սո-
 սաղարս :

ոչ իցէ անուն բայի և հարցանեմք զո՞վ, զի՞նչ, զո՞վ, ի՞նչ
 Բանը, ի՞նչ, նէ՞լէ՞ն, յայնժամ է խնդիր սեռի:

Եթէ բայն չէզոք կամ էական իցէ, մերձակայ անունն չմարթի լինել հայցական հոլով որպէս (էջ, 156.) սացաք:

Ա. հարցումն՝ ո՞ւտի, յի՞նչ իրաց, ո՞ւսի՞ց, ի՞նչ Բանն, ի՞նչ, նէ՞լէ՞ն, նէ՞լէ՞ն, նէ՞լէ՞ն, տուեալ լինի պատասխանի ՚ի բացառական հոլով:

Եմբարտաւանութիւն ՚ի յերկնից ընկէց զհրեշտակսն:

Եմբարտաւանութիւն էր ինչպէս զարձգեց հրեշտակները:

Յօտուլուգ մէլայրդարը կէջտէն տիւշիւրտիւ:

Ն. Մակից վար ձգեց. Պի. երկինքէն յբացառու:

Ն. Երէտէն տիւշիւրտիւ. Պի. կէջտէն ՚ի կան է:

Օտու խորարմատ ՚ի հոգնոց ոչ տապալի:

Օգեստուք պատասպարիմք ՚ի Կօլոյ և ՚ի ստանախանեաց:

Նրաժարեցուցանէ առաքեալն յանօգորտ և ՚ի շնաստիար զնաբանութիւնէ:

Պիւթագորոս կրօնս եղ ժուժկալել ՚ի գիւնոց:

՚ի Բժոնութիւն և ՚ի գիւնոցիութիւնէ արարածոց ըստ նմին համեմատութեան և արարչագործ նոցա երևի:

Սրբեսցուք զլեզուս մեր ՚ի Կարալի Բանից, ՚ի Բանաստանաց, և ՚ի սարխօսութիւնէ:

Թէպէտև նախդիր բացառական հոլովոյ է ՚ի որպէս յայտ է, սակայն սակաւ ուրեք մարթ է դնել և զնախդիր ու ՚ի:

Ենհնարինքն ու ՚ի մարդկանէ, հնարաւորք են յատուծոյ:

Սիթէ տկարանայցէ ու ՚ի յատուծոյ բան:

Ա. հարցումն՝ որո՞վ կամ ի՞նչ, ի՞նչ Բանով, նէ՞լէ՞ն, նէ՞լէ՞ն, պատասխանի է ՚ի գործիական հոլով:

Որք ծուլութեամբ անցուցին զկեանս, զղջացան, և արտասուօք և հառաչանօք պատմեցին ՚ի շահ զկնի եկելոցն:

Իրենց ինչպէս ծուլութեամբ անցուցանելու զղջացան,

ու լաւով ողբով պատմեցին Եփեսէն Էփրաներուան օգ-
րին համար .

Քէնտի Էօմրիւնիւ թէմպելլիլէ կէշերէնլէր փիւշ-
ման օլտուլար , վէ կէօզ եաշը յըլա արտտան կէլէն-
լէրին ֆայտալարը իշին՝ նազլ էթտիլէր :

Հ. Ե. Ի՛նչ բանով անցուցին . Պի . ծուլութեամբ :

Հ. Ե. Նէյիլէ կէշերտիլէր . Պի . թէմպելլիլէ :

Ըստուած զերկիրս հաստատեաց , և շրթնք Էղննախօք
տարւոյն պսակեաց : Ըսլև անասնօք և լուշնովք , գե-
րօք և ողբիւրախմբք զարդարեաց : Ըս ծառօք և
ծաղիօք և ողբի ողբի բոսօք զարդարեաց :

Երկինս այս յստի օգով , և արեգական շէրք լուսով
պայծառանայ :

Արեգակն հրային հաստեք ջեռուցանէ զամենայն գոյա-
ցեալս :

Ըստուած նախախնամօղ զօրոլեւամբ կառավարէ զա-
մենայն :

Սիսիթարի և սիոսի անձն մեր շնով , և նորոգի
յաշխատութենէ :

Սի յղփացուցաներ զմարմին քո բազում իերախոջ :
Կրիայ ծածկեալ ունի զանդամս իւր նիւրախիւրդ պա-
րիւնիւ :

Որդեակ՝ խորհրդով գործեալ զամենայն :

Ըստ այսմ՝ ասի ևս՝ ոչօք արեսանել . յեռօք գործել .
արիւք գնալ . հարիւնել գառազանա . և այլն :

Բազմադիմի է նշանակութիւն ներգոյական հոլովոյ , է
ուրեք զի նշանակէ ՚ի մեջ , է՝ զի ՚ի վերայ , և է՝ զի ուր :
Հարցումն՝ ուր , ուր , նէրէրէ կամի պատասխանի
ի ներգոյական հոլով :

Ի ճանապարհի ոչ է պարտ փութալ յառաջ քան
զաւագագոյնն .

Ճամբան մեծէն առաջ պէտք չէ երթալ .

Եօլտա պէոյիւքտէն իլէրի էվէթլէմէմէլի :

Հ. Ե. Ուր . Պի . ճամբան . } ներգոյական է :
Հ. Ե. Երէտէ . Պի . եօլտա . }

Ս ան այնորիկ 'ի քաղաքս բնակիմք, զի ընդ միմեանս
զմիաբանութիւն ունիցիմք¹:

Ղ ստանին լերինք բարձունք որպէս 'ի ցամառի նոյնպէս
և 'ի ձմեռ:

Յ ովսէփ յարեմաթացին եղ զմարմին տեառն յիսուսի
'ի գերեզմանի:

Յ ախնայն Կիւրէն աչք տեառն դիտեն զբարիս և զչարս:

Յ իսուս ննջէր 'ի խելս նաւին 'ի վերայ բարձի:

'Առնյալէս և հարցումն՝ ուր, յորոյ վերայ, ո՞ւր,
ի՞նչ բանին վրայ. ներքեպէ, նե՞ շէյ իսորիւնքե պահանջէ
պատասխանի 'ի ներգոյական հոլով:

Ը ազակն 'ի խաչին միով բանիւ արդարացաւ.

Ը սուրբ խաչին վրայ մէկ խօսքով արարեւ իշխան.

Ղ քրտրզ հաչքն իւզէրինտէ պիր սեօզ իլէ սալիհ օւ
տու:

Ս արդ կուեալ ձեռօք յոբ, բնակէ 'ի տունս թա-
գաւորաց:

'Ատաւ տապանն 'ի լերինս արարադայ:

Ը զեղն ձգի յամպս յաւուրս անձրեաց:

Օ պատկեր արքունի գրոշմեն 'ի դահլիւնի:

Ը ստ այսմ ասի. նորիւ յալեռան. գերեւ 'ի լեղէն.
ի՞տլ 'ի դանին:

'Առնյալէս հարցումն՝ ուր, կամ յի՞նչ իրս, ո՞ւր,
կամ ի՞նչ բանի մեջ. ներքեպէ, նե՞ իջնեպէ, պահանջէ
պատասխանի 'ի ներգոյական հոլով¹):

Ս րչափ որ 'ի կենցաղումս է, ոչ է երանելի յաղազս
անյայտութեան ելից.

Ս րչափ որ մէկը աշխարհն է, (կամ աշխարհին մեջն է,
երանելի չէ՝ ինչ բլբլբլ յայտնի չբլբլբլն համար:

'Աէ գատար քի պիրքիմսէ տիւնեատա (կամ տիւնեա

¹) Երբեմն նախորդի ներգոյականին ներգործութեամբ ոչ
բնի, հանաւանք որս սկսեալորի բնութիւն յ իցէ:

Ը պաշտարութիւն՝ զբնիցմալ հոգին յարապիս գոյնոց 'ի
բարխանս հանէ: Ը յայնքն, 'ի յարապիս գոյնոց:

իջինատէ) տիր ազըպէթի պէլիբսիզ օլտուղոււնտան
էօթիւրիւ մութլու օլամազ :

Ը. Ուր, կամ ինչ բանի մէջ, Պ. աշխարհքիս մէջ :

Ը. Արեւտէ, կամ նէ իջինատէ. Պ. տիւնեա իջինատէ :
Օմիսն կամ խորովեն հրով, կամ եփեն 'ի կախայս :
Ի ջուր հարստեաննի բոլորակութիւն արեգական :
Տանասանս չիք քան զայծեամն տեսանող :

Հառութիւն յօգոս ոչ գտանին նշմարանք գնացից :

Ի կարօպուլեան է ամենայն վատ, զի ոչ յօժարին
ձեռք նորա գործել ինչ :

Երծաթ և ոսկի փորձի 'ի Բնու :

Բնու այսմ ասի ևս՝ նարիւլ 'ի Կոն. ճէնէլ 'ի Կարիւլ-
Գէ. Լէրէլ Գէրուսանս 'ի Կարասարանի :

Բազում անգամ ներդրականն զգործիականն ունի
զօրութիւն :

Վատապարտեաց զմեզ աստուած 'ի քիրտն երեսաց
ուտել զհաց : Այնինքն, քրտամբք երեսաց .

Աստուած Բնու Կարասարիւլի Երէնի յարինս զհաց
ուրիւլ .

Հագ թանակէ պիզի գազէպլէտի աննրմրզըն թէրլիլէ
էքմէյիմիզի եէմէյէ :

Արամ ոչ պատրեցաւ յօձին սուտ խոստումն : Այն-
ինքն, սուտ խոստմամբ օձին :

Առաքեալքն 'ի գալ հոգւոյն սրբոյ խօսեին յայլ և
այլ լեզուս : Այնինքն, այլ և այլ լեզուօք :

Ի յոյք և տունկք 'ի գոյնս զանազանս, 'ի համս և 'ի
հոտս, փառս տան Աստուծոյ : Այնինքն, զանազան
գունովք, համովք և հոտովք :

Սոյնպէս ասի ևս՝ ազապլէլ 'ի յայն Բնու, այսինքն,
յայնիւ Բնու : Արիւլէլ 'ի խորին բան Լանիբուլեանն, այս-
ինքն, Լանիբուլ և խորին բնու :

Սոչական հոլովն զուղղականն կոչելով իմն ցուցանէ :

Սրբէակի բաց 'ի տեսանէ յայլ ումբէ մի երկնչիցիս :

Օտարայ՝ հնազանդ լերուք տերանց ձերոց :

Եղբայր՝ մի ձանձրանայք զբարիս գործել :

Տէր՝ լուր աղօթից խնց :

Յնոսոս որդի՛ դաւթի՛՝ ողորմեաց ինձ :

Ո՛վ սիւնն սիւնն գեղեցիկս բարբառեցար ոչ երանել
զբարեբախտութիւն մարդկան մինչև 'ի վախճան :

Յատուկ անուանց կոչականն սակաւ ուրեք փո-
փոխի 'ի վերջն . սյսպէս , Պէրբէ , Պօղէ :

Գ Լ Ո Ի Խ Ե .

Պատմական և պարտաւան հոլովք :

Են բայք ինչ՝ որոց խնդիրն հարցմամբ ոչ գայ 'ի
յայտ , որպիսի է պատմականն և պարտականն՝ զորս
յաճախ ընթերցանութեամբ է ուսանել , և 'ի սոցանէ
զոմանս կարգեմք առ տեղեալս :

Պատասխանի հարցմանս՝ զուժմէ՞ , որոն ձեռայ , ինչ-
որեքն էօթիւրէն , ինչն է-վէրէնէ է պատմական :

Համբերելովն ծանուցուք թէ զուր է չարախօսաց
զըպարտելն զմէնջ .

Համբերելով իմացնէնք , որ չարախօսնէրուն Տէր ձեռայ
զըպարտելը պարտոյ է :

Սապր էթմէյիլէ կէօստերէլիմ քի պիզտէն էօթիւրիւ
զէմմ էտէնդէրին իֆտիրասը ասըլսըզ տրր :

Բերէին համբաւ չար զըլնէփայ եղբարքն նորա առ
հայրն իւրեանց :

Օղջբօրն ամօթալի գործն փութաւ ծածկել , մեռո՛ 'ի
քեզ զմեղսն , զոր լուար զնմանէ :

Սի սուտ վկայեր զընիւրէն թոմէ :

Ոչ որ 'ի նախնի հաւատացելոց ասեր զընչեց իւրոց ,
թէ իւր իցէ :

Տեսիլ աշխարհի իւրով գեղեցիկ կարգաւորութեամբն
զըպարտելն պատմէ :

Ոչ երբէք ննջեսցես ունելով ոխս զուժեքէ :

Պարտին զՌեւանց հոգալ անգամքն :

Եթէ դք անմտաց 'ի մտի ունիցի զերախտիս աստուծոյ գոհանայ զնմանէ :

Սի խորհեսզեք չար զուժեքէ :

Ըստ այսմ ասի ևս՝ որդիքէլ զաստուծոյ . չարս-
խուէլ, կամ հայհոյել զուժեքէ : Կտիւէլ զխոյրէ . իւրա-
զէւանի . և այլն :

Պարտական հոլովն նշանակէ անորոշ ժամանակ կամ շուրջ և շուրջանակի :

Յարեաւ սամիսոն զմէջ գիշերաւ , և թափեաց զգը-
րունս քաղաքին գաղայ .

Սամիսոն իւս գիշերանց էլաւ , ու գաղայ խալէն որդի-
քը զբոցոց .

Սամիսոն եարը կեճէլէյին գալգար , վէ գաղա շէ-
հիրին գափուլարընը գօփարտը :

Օ ինն խոսան գոչեաց Յիսուս 'ի ձայն մեծ :

Ըստ այսմ ասի՝ զհասարակ գիշերաւ . զբոցոց որ
հո գիշերոյն . զՌեւանուրէ , որ է ասել , որդի 'ի իւս գի-
շերը . որդի 'ի սահալը շուրին . որդի 'ի իւս օր :

Յիջանել հրոյն զՏինգ քաղաքաւ (սողոմացւոց) փրը-
կեաց աստուած զղովտ .

Երբոր իրակ ինչաւ սողոմացոց հինգ խալէն բոլորի-
քը , ստուծ զովոր զբնից .

Ստոմլուլարըն պէշ շէհիրինին տէօրտ թարափընս
աթէշ եաղտըղընտա , ալլահ զղվտու սագլատը :

Ելանէ արեգակն ընդ հարաւ , և պատի զէւանանիս :

Եւք անմտի զխոյրօք յածին :

Չայրն անկեալ զպարանոցաւ անառակ որդւոյն համ-
բուրեաց :

Ըաղեղն վնասակար պատի զժոռոնիս :

Ըրկանել զէւրեաւ կամ զէւրե կամ զանյոմէ զբզ-
գէսսն . նշանակէ զգէսսրը զլոն տանել կամ զլեւել կամ
հոգնել :

Ի՛րիստոս էառ կտաւ մի , և արկաւ զէւրեաւ , և ըս-

կրտաւ լուանալ զոտս աշակերտայն :

Իստ սյամ ասի նաև՝ յորչ պօղիով արկանել :

Են բայք ոմանք՝ որք թէպէտև անորոշ ժամանակ
ինչ կամ շուրջ և շուրջանակի ոչ նշանակեն, սակայն
խնդիր պարառական ընդունին :

Օգուակ անարգ է, որ անցանէ զպատուիրանաւ ծնո-
ղաց :

Գիշ զառաջի է, որնոր էր հօրը յօրը հրամանէն խնցնէ,
կամ շէքանելը :

Ըթալարընն սէօզիւնիւ թուժմայան էվլատ, սյ-
սուղ տուր :

Ըստպէս ասի նաև՝

Ընցանել զառաջի, ուխտը չիպահել :

Ընցանել զառաջի, օրերը անցընել : ծերանալ :

Որք զանց արարին զիմաստութեամբ, զանմտութեան
թողին յիշատակ յաշխարհի :

Որոնք որ իմաստութեան հոգ չիտարին, աշխարհին մեջ
իբեց անիւնընդուն յիշատակը լուրջն :

Իլիմէ հաճէթսիղ օլանէր, ահմագլըզարընն նը-
շանլարընն տիւնեատա պրրագտըլար :

Սի պանցանօք մերովք զանց արասցուք :

Սի ծիծաղեսցիս պօղիով ընկերին :

Սոյնպէս ասի նաև՝ այդանել զքանիւք. արհամար-
հել զինն : զանց ասանել զնովա :

Օրանոցոհն :

Որպէս ՚ի վերոյ ասացաք, թէ պատասխանի ո՞վ
հարցմանս է ուղղական, որ՝ և րէր Բայի ասի : Ոյր
հարցման պատասխանին է սեռական, որ կոչի յառիւ-
ցոցն : Իսկ հայցականն ասի ինքիք սէնի : Կոչականն
՚ի բանս առանձին վարի : Իսկ մնացեալ հօրովքն սյս-
ինքն նախգրիւ և վերջահօրով տրականն, բացառականն,
պատմականն, գործիականն, պարառականն, ներգոյս-
կանն ինքիք Բնութեան ասին բայիցն՝ յորոց վերայ ան-
կանին :

Գ Լ Ո Ի Խ Զ :

Բացայայտիչ և Բացայայտեալ :

Բացայայտին սովորաբար համաձայն դնի ընդ բացայայտելոյն հոլովով :

Ի մէջ բացայայտիչ և բացայայտեալ անուանց իմանի լռելեայն մեկնական բառ ինչ, այսինքն, այս է, որ է, կամ իմա, աւել, որք երբեմն դնին և ներգործութեամբ իսկ. զոր օրինակ,

Սի սիրեր զծուլութիւն և զքուն, (այսինքն) զմայրն ամենայն թշուառութեանց.

Օտուլութիւնը ու չոնը մի սէրէր, ամեն լշուառութիւններուն պատճառը.

Ներ սէֆիլիկ սեպէպի, թէմպէլլիսի վէ ույքույու սէվմէ :

Ես էրի ու պայուսութիւնս են, որ շարժեն զմարդն ՚ի վնասակարսն, (այսինքն) Կիսիլ աչաց և լուր ակտն ջայ :

Նուանդանայ մարմինն յառաւելուլ միոյ Կարէրն ջէրմայն ասեմ կամ ցրպոյն :

Սրտմտութեան քում մի բանար դու պարտն (այսինքն) պէրան չո :

Պաուղ երկպառակութեան է կոմն սատանայի (այսինքն) հիւան, Բամբասանքն, Կարէլութիւն :

Եմենայն սրբազանիցն բանք ՚ի սոյն զմեզ յորդորեն, (այսինքն) Եղբայրասէրս լինել :

Եմենայն մարմին ՚ի շրէյ Կարէրայ է խառնեալ, (այս է) ՚ի հողայ, ՚ի ջրայ, ՚ի յօրայ, և ՚ի հրայ :

Եթէ բացայայտեալն նախդիր ունիցի, նախդիրն դնի ՚ի նախադասն, եթէ բացայայտիչ իցէ այն և եթէ բացայայտեալ : Ե՛յլ երբեմն ՚ի հայցականն մարթ է զը-

նել զնախդիրն առ յետագասն միայն, որպէս (Էջ, 170.) վասն յատկացուցչին ասացաք: Սերթ ևս կրկնի նախդիրն առ երկոսին իսկ, առ բացայայտեալն և առ բացայայտին. մանաւանդ ուր ընդ մէջ անկցի սյլ ինչ մասն բանի. զոր օրինակ,

Պետրոս Հիմն եդ. եկեղեցւոյ յալին արեւելեաց Հոռով: Կրկն լեւս պարտ է մեզ ստանալ զհաւասար և զարեւելեան վարոց.

Երկն լեւս պարտ է որ ունենանք, հաւասար ու վարոց արեւելեան.

Իզգումորը քի իքի գանատրմըղ օլսուն, տին, վէ մէշրէպ սալիհիղի:

Յորժամ զիջնորդն աւելայն աշխարհէ զարեւելի Կոյն բարեխօս ունիմք առ աստուած, հաւատամք, եթէ լսէ հայցուածոց մերոց:

Յատուկ անուանք տեղեաց 'ի լինելն նախագաս, բազում անգամ իբրև զհասարակ ածական անուանս նախդրիւ հօլովին, է՝ զի համաձայն ևս զնին հօլովով. զոր օրինակ,

'Ի ծովանալ 'Սեղոս գեոց և խառնակել զսահմանս արտորեից կոիւք և սպանմունք լինելին.

Երբոր 'Սեղոս գեոլը իլլապնար ու արարելունն սահմանները իլլապնէր, իտի ու սպաննո-լիւննէր իլլապնին:

'Սել չայրնըն ճէօշիւպ տէ թառլարը պիր պիրինէ գարըշտըրըղը զաման, չօգ գալկալար վէ գան օլուրուտու:

Իչր վիլիպպոս 'ի Ռեւայիդոս 'է չաղաքէ Լ'նդրեայ և Պետրոսի:

Իսկ 'ի լինելն յետագաս՝ համաձայնին միշտ հօլովով:

Յատուկ անուանք մարդոյ 'ի նախագաս լինելն ևս համաձայնին սովորաբար 'ի հօլովն. որպէս,

Ըստ 'Սեբոնի-իայեբէ հոովմայեցւոց գլխատեցաւ Պօղոս առաքեալ 'ի Հոռովմ քաղաքի.

'Սեբոնին հոովմայեցիներուն իայեբ արեւել Հոռովմ քաղաք Պօղոս առաքեալին գլխաւը իբրեցին.

Բօմաստա՝ Աէրօն բօմալըլարըն շէզարըն վադթընտա
Պօղոս հէվարիունուն պաշընը քէստիլէր :

Ընաջին հալածումն քրիստոնէից եղև 'է Տրայիանոսէ
արայիէ :

Ըրչակ թագաւորեցոյց Վէղէայր է-ր Վաղարշոյ 'ի վե-
րայ հայոց :

Սակայն երբեմն դուն ուրեք անհամաձայն ևս դը-
նին 'ի նախադասիլն, վասն որոյ շէ բարւոք յաճախ 'ի
վար արկանել. զոր օրինակ,

Եւ հրաման յօգոստոս կայսերէ աշխարհագիր առնել
ընդ ամենայն տիեզերս :

Գ Լ Ո Ի Խ Ե Լ :

Յաղագս էսիան Բայից :

Եսկան բայք սովորաբար պահանջեն ունել զերկուս
ուղղականս՝ յորոց զմին անուն բայի, և զմիւսն ուղղա-
կան խնդիր ասեն : Ընուն բայի ասի ուղղական հոլովն՝
զորմէ են բանքն. որպէս, Բարձր էն Երկինս, աստանօր
բանքն են զերկնից. ապա Երկինս է տէր բային : Ուղ-
ղական խնդիր ասի սյն՝ որ ցուցանէ թէ որպիսի ինչ
իցէ տէր բային, որպէս 'ի յառաջեղեալ օրինակին ա-
նունդ Բարձր զորպիսութիւն Երկնից ցուցանէ :

Սուղ է կենցաղս. Ալեանիւրնիս կորճ է. Եսմբիւմիւղ
գըսսա տըր :

Խօղ տղմասէր է և խառնակեր :

Փափուկ և դիւրադարձ է լեզու :

Ըշխարհ հայոց մեծ է և արգաւանդ :

Յանկալի և քաղցրաբան է խոնարհ, և զուարթագին
են երեք նորա :

Սէրն է պատճառ բարեմտութեան :

Բայց բազում ուրեք ըստ պատշաճի բանիցն մին
յերկուց ուղղականացն 'ի բաց թողեալ լինի :

Սակաւ ուրեք ուղղական խնդիրն դնի 'ի նախորիւտրական կամ 'ի ներգոյական :

Ըբրահամ եղև յապօ Տէժ և 'ի Բաղուհ :

Սնվեստ յորդէգիլս եղև գտտերն փարաւոնի :

Եղիցուք մէք ձեզ 'ի ծառայս : Ըյսինն, ծառայ :

Եթէ էական բայք սեռական հոլով խնդիր առնուցուն, յայնժամ նշանակեն ունէլ : Արպէս և 'ի տաճկաց լեզու փոխանակ ունէլ բայիս սովորութիւն է 'ի կիր առնուլ զէական բայս տալով նոցա խնդիր սեռական հոլով : Տես յառաջին մասին (էջ, 108.)

Ար ինչ քո իցէ, մի կորուսաներ, զի կամ գտանես զնա, կամ ոչ :

Ինչ որ չուր է նէ թէ խորանցընէր, ինչու որ իմ ինչ գործն, իմ լին գործն :

Սէ քի սէնին իսէ գոյպ էթմէ, զէրէմ եւ պուլուրսուն եւ պուլմաղսրն :

Իուսնի չիք էր լոյս առանձին, այլ յարեգակնէ գայ 'ի նա լոյսն :

Ընն թոջ էին երկու որդիք : Ընն թէ եղբարք հինգ :

Ղովոյ էր ոչխար և արջառ, և անասուն :

Արչափ և իցէ չ, ըստ նմին արասցես զզորմութիւն :

Ուրեք ևս նշանակէ գործ, պաշտօն և այլն :

Ճշմարիտ և առաքինի վարդապետի է, երբեմն ողորքել և խրատել, երբեմն սաստել և յանդիմանել :

Ըղէլ ու առաքինի վարդապէն (գործն) է, երբեմն սիրաբար ունէլ ու խրատել, երբեմն լինել ու յանդիմանել :

Իյի վէ ֆազիլէթլի ուստայա վէրկի տիր, պաղը քէրրէ օզչամագ վէ նասիհաթ վէրմէք, վէ պաղը տէֆա ազարլամագ վէ թէքտիր էթմէք :

Ըչաց է տեսանել, ականջաց լսել, ոնգաց հոտոտել, քմաց ճաշակել, շոչափելեաց զգալ : Ըյսինն, աչաց գործ կամ պաշտօն է տեսանել, և այլն :

Ըուստացուցանել զպտուղս անձրևաց է, իսկ կորուսանել խորշակին :

Իսական բայն ըստ վայելչութեան և ըստ հարցմանն մարթի յամենայն հոլովս առնուլ իւր խնդիր բնութեան :
 Հիւանդն 'ի գոհոյն յայտ է :

Յօրանջելն 'ի լեռն-լեռնէ մարմնոյ լինի :

Սկիզբն պատերազմաց՝ յագահո-լեռնէ մարդկան եղև :

Ըսր բարկացող տգեղ է կերպարանօք :

Ըսորժելի է խնձոր արտա-լեռնէ և հոսոյն, և ճաշ-
 փո :

Ըրմաւենի բարձր է հաստիտ, և քաղցր պարոյ :

Կերակուրքն և ըմպելիքն ոչ անխորհո-լեռնէ և յա-
 ճախո-լեռնէ, սյլ պարի-շարո-լեռնէ և չափա-որո-
 լեռնէ եղիցին :

Դ ի կնիցողս յայս ոչ վայելչականք մնացականք են, և
 ոչ տրտմականք :

Ղառն է 'ի սկսման առաքինութիւն, և յետոյ քաղցր :

Ըտարինո-լեռնէ սխելո-տարին լեղէ է, ու էպսլ անուշ
 (ի-գոյ) :

Յաղելէթ պաշլանկըճընտա աճը տըր, լաքին չիհայէ-
 թինտէ թաթլըլանըր :

Գ Լ Ո Ի Խ Խ Ը :

Յողագոս Ընոսանտիան Բոյից գնելոյ վաճառելոյ ու ա-
 նոսանցն՝ որք զժամանակ ցոսյանէն :

Են բայք ինչ, որպէս ասել, իուլ, անոսանել, և
 այլն. որք կրկին ուղղական պահանջեն, զմին՝ 'ի տէր
 բայի, և զմիւսն՝ յուղղական հոլով խնդիր. զոր օրինակ,
 Բժիշկք զչափաւոր կերակուրս մայր առողջութեան
 ասացին .

Բժիշկները չափա-որ կերպի-որը տոողջո-լեռնէ մայր ընն .

Հէքիմէր գարէր եէմէյէ սաղլըգ սէպէպի տէտիլէր :

Օմարդ յաղթանդամ հսկայ անոսանէն :

Հոմերոս հոյր անուանեցաւ ամենայն քերթողաց :

Սովորութիւն է մարդկան օր կոչել զերկուտասան ժամն միայն, ցորչափ արեգակն 'ի վերին կիսագունան կայցէ :

Անուն աշխարհիս մեր կոչի յանուն նախնոյն մերոյ շայկայ, հայ :

Եթանոսք զերկինս վասն այնչափ մեծութեան, և զլուսաւորս վասն առաւել պայծառութեան աստուծոյ կարծէին :

Նախանձոտն զանձն միայն համարի զբնակ 'ի բաւրեաց, և զամենեսին 'ի փառս լայելեալ :

Բայք վաճառելոյ և գնելոյ 'ի սեռական հոլով առնուն զխնդիր :

Ոչ ապաքէն երկու ճնճղուկք դանկի միոջ վաճառին .

Երկու ճնճղուկ մէկ սպիւն չէ ծախվելի մի .

Իբրի սերչէ պիր ահճէէ սաթըլմազ մը :

Վաճառեցին յոյսէփի թանդաւիտինի :

Ասնն ցծերն թանոյ վաճառես, ասէ ցնոսա ծերն, ասն ասն իողոյ, ասնն ցնա, կարի ծանր են, եթէ կամիս իողոյ իողոյ առնումք :

Բստ այսմ 'ի սեռական հոլով գնի. եթէ հարցցի քանի՞ ամաց, թան՞ արժան :

Վախճանեցաւ յոյսէփի ամաց հարիւր և տասանց .

Յովսէփ հարիւր աստը արժան մտաւ .

Յոյսէփի եիւզ օն եաշընտա էօլաիւ :

Աղէքսանդր Երեւոնն և Երկոյ ամոց եղեալ վախճանեցաւ :

Իչք սյրի ամոց իբրև ուլեսոն և չրից :

Նոյ էր ամոց իչք հարիւրոց, և ջրհեղեղ ջուրցն եղև 'ի վերայ երկրի :

Անուանք՝ որք ցուցանեն զժամանակ՝ դնին յերկուս հոլովս, 'ի հայցական և 'ի ներգոյական, ('ի բաց առեալ զպարառականն որ ցուցանէ զանորոշ ժամանակ) :

Ղնի 'ի հայցական հոլով՝ ուր զտևողութիւն ներգործութեան ցուցանէ, և հարցեալ լինի՝ որքան ժամանակս, որչափ արեւն. նէ՞ գատար լուսնի:

Եղև անձրև զքառասուն տիւ և զքառասուն գիշեր. Բառասուն օր բառասուն գիշեր անյրե՛ եկաւ .

Ղրրգ կիւն գրրգ կէճէ եաղմուր եաղար:

Գ. Որչափ ատենն. Պ. քառասուն օր:

Գ. Ա՞նչ գատար վագրթ. Պ. գրրգ կիւն:

Որգիքն իսրայելի կերան զմանանայն զբառասուն մ, մինչև եկին 'ի շէն երկիրն:

Տունան եղև 'ի փօր ձկանն զէրէս արեւ և զէրէս գիշեր:

Ըջեցաւ յիսուս յաշխարհի զմն էրէսուն, ոչ յայտնեալ զփառս աստուածութեան իւրոյ:

Ըջ ջրհեղեղաւ զմն ողջոյն ապականեալ կայր երկիր:

Ղոյնպէս դնի 'ի սեռական հոլով, մինչ զժամանակին շարունակութիւն ցուցանէ:

Սերժեցաւ քուն յաչաց իմոց զգիշերս զայս .

Ը գիշեր բունս աչէս փոխաւ:

Պու կէճէ ույգում կէօղիւմտէն գաչար:

Օբառասունն և զէրէս մ շինեցաւ տաճարն:

Ոմանք 'ի կենդանեաց զբառային եղանակն ոչ ըմպին:

Բազում ուրեք ևս դնի յանորոշ հայցական:

Սնվէս՝ իրրև ծնաւ, թագուցաւ ամիսս երիս 'ի ծնողաց իւրոց .

Սնվէս՝ երբոր ծնաւ, իր ծնողքս իրէս մին պահեցին .

Սնվէս նէզաման քի տօղտույուսա, քէնտի աթալար իւչ սյ սագլատրլար:

Կենդանիք՝ եթէ որոյնն էնչ ժամ զօղոյս տուրևառութիւն ոչ ճաշակեն, մահանան:

Սօղոս եղև 'ի դամասկոս ասորս էնչ:

Ըրար հարսանիս ասորս շրէբառասուն:

Իշխանութիւն նեոին ձգի միսս էրէս և ին:

Տիրան զոյնս ոչ սոխա ժամանակն ընդ իւրև նուաճեալ հնազանդէր:

Ըստ այսմ ասի ևս՝ շրջէլ ժամանակն բազմա:

Վարդ թէ ժամանակի ընդ յեւ իմ: Լոյսն անդ ժամանակս ինչ: Լանդիշէլ սուրբ թէ:

Լորբեն մարթի միոյ և նոյն բանի զնիլ 'ի հայցական և 'ի ներգոյական հոլով, զի զժամանակին շարունակութիւն միանգամայն զերբն և կամ զչափն ցուցանէ: Վարտամբ երեսաց քոց կերիցես զհաց քո զամենայն աւուրս կենաց քոց:

Լորենիդ արքիմիտրք սուրբն սու հացդ բոլոր սու ինչացդ թէ:

Պիութիւն էօմրիւնիւն կիւնիւնտէ աննընըն թէրկիլէ նաֆագանը եէյէսին:

Չամենայն աւուրս կենաց իմոց ոչ դադարեցայց օրհնել զքեզ քրիստոս փրկիչ աշխարհի:

Լսապէս ասի ևս՝ զարեւ և զհիշէր ինչու, զչայդ եւ զէրէի գործէլ զորս մարթ է դասել և 'ի կարգս մակրայից: Ստանայ եցոյց զամենայն թագաւորութիւնս 'ի լայնիւն ժամանակի:

'Ի լից սուրս կատարեաց զգործ իւր:

Ըստ սմին օրինակի ասի ևս՝ 'ի գիշէրէ և 'ի սուրբն ընտն, և յախնայն ժամոս ժամանորէլ զաստուած:

Ղանի 'ի ներգոյական հոլով, յորժամ լինի հարցումն՝ երբ, նէ զաման:

'Ի մանկութեան առաւել տնկի խրատ ծնողաց 'ի միտս մանկանց:

Տղայութեան արեւը ծնողաց խրատ ազէլ իւրնիւնէ սուրբ զոյս թէ:

Չօճուգ քրսմընըն ֆիքրինէ քիւչիւք ևաշընտա աթալարընըն նասիհաթը էյիճէ թէքսիթ էտէր:

1. Լորբ. Պի. տղայութեան ատենը:

2. 'Եզ զաման. Պի. քիւչիւք ևաշընտա:

Յերթասարդութեան՝ մտացդ խոկումն արթուն է, և մարմնոյդ հասակ առոյգ և գործասէր:

Սեռաւ արրահամ 'ի բարութ ձերութեան:

Ըստեղբ յայտնապէս 'ի գիշէրէ երևին, և 'ի ծագել արևու՝ ծածկին:

Տղայք բնաւորեցան յեօլնիլրորդսմ ամեան հանել

զատամունս, և յաւելն առն փոխել:

Խոտ՝ վայելչական և կանաչագեղ է՝ Է գարնանային ժամանակի:

Ոմանք ՚ի տնկոց ՚ի յերայնի անթառամ մնան:

Օտոք ՚ի յերայնի հանգչին, ՚ի գարնայնի ծաղկին, յամբայնի պտուղ սնուցանեն, և յաշնայնի հասուցանեն:

Յաւորս սողովմանի ոչ էր համարեալ արծաթ, թէ իցէ ինչ:

Յօրինակդ որ զկնի՝ զերկոսին հարցմունս ևս է տեսանել¹⁾:

Օվէց որ գործեսցես, յաւորն եօլնեբորդի մի գործեսցես. զի զվէց որ արար աստուած զերկինս և զերկիր. և հանգեաւ յաւորն եօթներորդի.

Սէց որ գործէ, եօլնեբորդ որը մի գործէր, ինչո՞ւ որ վէց որ սրեղծեց աստուած երկնիս ու երկրը, ու եօլնեբորդ որը հանգչեցաւ.

Եթը կիւն իշէյէսին, եւտինճի կիւն իշէմէյէսին, զէրէ ալթը կիւն եարատոր ալահ կէջիւ վէ եւրի, վէ եւտինճի կիւն ոահաթլանտը:

¹⁾ Թեպէ որ աս հարցումն՝ որչափ ժամանակս, պարասխանին է հայցական հոլով, և աս հարցումն՝ երբ, է ներգոյական. Բայց ուրեք ուրեք լինի խորորումն, որպէս,

Երբեքս յեսուս յաշնարհի յամս երեսուն. փոխանակ ասելոյ, զամս երեսուն:

Օայս խորորումն յերինն ժամանակս սերականք շինելեալ էն, կարծեալ այնպէս լի հայցականն զներգոյականն ունիցի զբոսնիւն կամ հայրայ իցէ:

Գ. Լ. ՈՒԽԻՍ (Թ. :

Լուսինն գիտեւէ 'ի վերայ Բայնց' որոց ինչորաւոր-լէւնն
լինի նախորդ-լէւնէս ընդ իմ նախորդի :

Ընդ նախադրութեան բազմադիմի է նշանակութիւնն :
Ուր իմաստ բանին տարածումն ինչ իմացուցանէ ,
բայն պահանջէ իւր խնդիր 'ի տրական հոլով հանդերձ
նախադրութեամբս Ընդ :

Լնուն քրիստոսի փառաւորեսցի ընդ ամենայն տիե-
ղերս .

- Վրէնորոն տնունը քառասորվէ ամեն աշխարհի մեջ .
- Վրիստոսուն իմի տիւնեանըն տէօրտ թարափընտա
իհիշումլանսըն :

Լմենայն եկեղեցիք ուղղափառաց , որք ընդ Գիւղս
են , մի են :

Ըջէր յիսուս ընդ չաղաչս և ընդ գիւղս , և ուսու-
ցանէր :

Նրէսյք ցրուեալ են ընդ աշխարհի հէլանոսս :

Լեւտարանն համատարած քարոզեցաւ ընդ աշխարհի
Երկր , ընդ Ժով , և ընդ ցամաք , և ընդ իղւիս :

Եղև սով մեծ ընդ աշխարհի Երկր :

Ստամոքսն ընդունի զկերակուրս , և բաժանէ զոյժ
զօրութեան ընդ յօգս , և ընդ անդամս մարմնոյն :

Ըսյք՝ որ անցումն տեղւոջէ 'ի տեղի յայտ առ-
նեն , պահանջեն իւրեանց խնդիր 'ի նախորդի տրական
հանդերձ նախադրութեամբս ընդ և այս նախորդի տրա-
կան յաշխարհիկ և 'ի տաճկական լեզու բացատրի 'ի հո-
լով բացառական :

Ստէք ընդ նեղ դուռն , զի անձուկ է ճանապարհն որ
տանի 'ի կեանս .

Սեղ Կանէն Տալէս , ինչու որ նեղ է ճամբան , որն որ
արայոր-լէւնն իլլաննի .

Տար գափուտան կիրինիղ , զիրա (էպէտի) էօմիւրէ
կէօթիւրէն եօլ էնսիղ տիր :

Ար ինչ մտանէ ընդ Բէրան, ոչ պղծէ զմարդ :

Վիւրին է մալխոյ ընդ ծալ ասղան մտանել, քան մեծատան յարքայութիւն երկնից մտանել :

Ընդ պրոնն ածեմք 'ի տուն զամենայն գոյս պատուականս և պիտանիս, և ընդ նոյն դարձեալ՝ եթէ ինչ անպիտան է, արտաքս հանեմք :

Ընդ որ գնայ արեգակն տիւ է, և ուստի գնայ գիշեր, 'ի վերին կիսագունտն և 'ի ներքինն :

Ընդ իորոն-Լիւն ջրոյ լոյս ոչ անցանէ :

Վաւիթ քարիւ եհար զճակատ այլազգւոյն, և եմուտ քարն ընդ սողաւորսն 'ի ճակատն :

Երբայցեցիք ելեալ յեգիպտոսէ անցին ընդ ծովն Իսրայել :

Ըստ այսմ ասի նաև՝ Իսրայել ընդ պատուհանն .

Խոնարհեալ նայել ընդ պատուհանն . ընդ մեջ կարել . ընդ այլ ճանապարհ գնալ . Յիշողել ընդ միս :

Սոյնպէս և նախագրութիւնն Սար նախգրիւ տրականաւ զբացառականի ունի զօրութիւն :

Ըստուած այնպիսի բարիս խոստացաւ, որ զանցանէ ըստ միտս մարդկան .

Ըստուած այնպէս Բարիքիւր Խոստացաւ, որ մարդուն միտքն լէր է .

Ըստ էջլէ պիր էյլիքէր իբրար էթտի, քի ինսանըն ֆիբրինտէն չօգ եօզարը տրը :

Ըրարածք ոչ երբէք անցանեն ըստ եղեալ սահմանս իւրեանց :

Են բայք ինչ որք նախգրիւս ընդ առնուն խնդիր 'ի տրական հօլով . զոր օրինակ, խնդուլ, որբախ լինել, նախանջել, պրոմիլ, պրմանալ, սահնչանալ :

Օնողք ուրախանան ընդ յատուցութիւն-Լիւն որգւոց .

Օնողք ի որբախանան պղոց տառ ի բլաւուն վոյ .

Ըթալար էվատլարընըն իլէրիլէմէսինէ սէվինիրլէր :

Ս նասասէքն խնդայ ընդ իտի :

Յորժամ խնդամք և ուրախ լինիմք ընդ յատուցութեմ եղբարս, մասնակից լինիմք պսակաց նոցա :

Օստուած բարկացուցանեմք, յորժամ ընդ Բարիս այլոց արտմիմք :

Ոչ նախանձին բարիք ընդ շարս, այլ չարք ընդ բարին :
Բազումք սքանչանային ընդ ճգնող-էլան սրբոյն ան-
տոնի :

Սանկունք փոքունք թողեալ զմեծամեծս, որք ոչինչ
արժեն՝ ընդ այն զարմանան :

Սերթ նախադրութիւնս ընդ վարին փոխանակ 'ի
նախդրի :

Յովհաննէս ունէր գօտի մաշկեղէն ընդ Տեղ իւր :
Այսինքն, 'ի մեջս իւր :

Հայեաց ընդ Էրիկն և թուեալ զաստեղս. եթէ կա-
րիցես թուել զնոսա : Այսինքն, Հայեաց յերկինս :

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ :

Յարագս ածախան անուանց :

Ս համաձայնութենէ ածական անուանց ընդ իւրեանց
գոյականացն խօսեցաք վերագոյն : Ս նայ մեզ արդ խօ-
սել զմասնաւոր ինչ գիտելեաց, զորս յերիս յօգուածս
բացայայտեսցուք :

Յ օ դ ու ա ծ նի :

Յարագս բողբոջախան և գերաբոջախան ածախանաց :

Ս վեր անդր (Էջ, 139.) ստացաք լինել զերիս աս-
տիճանս ածական անուանց, այս է դրական, բաղա-
տական, և գերադրական :

Բազդատականքն 'ի ռամկական և 'ի տաճկական
բարբառ առնուն ինդիր 'ի բացառական հոլով. զոր օրի-
նակ,

Լն պղտիկ աստղն ալ աշխարհքէս մեծ է.

Լն քիւչիւք երլտրղտա տիւնեատան պէջիւք տիր :

Բայց 'ի գրոց լեզու առնուն հայցական հանդերձ նախադրութեամբս թան :

Վլուխն պատուականագոյն է քան զամենայն մասունս :

Վլուխը ամեն մասունքներէն աւելի պարտաւոր է :

Պաշ հէր էզալարտան զիատէ գրյմէթլի տիր :

Օհնչ գեղեցկագոյն թան զսիրամարգ :

Իմաստութիւն պատուականագոյն է թան զտխնս պարտաւոր :

Իռն լաւագոյն է թան զքարի բնս :

Չիք մեծագոյն յառաքինութիւնս և կարևոր թան ըզհամբերութիւն :

Վրականքն ևս ընդունելով խնդիր 'ի հայցական հոլով հանդերձ նախադրութեամբս թան , զբաղդատականի ունին զօրութիւն :

Եւքն կարևոր է քան զամենայն անդամս :

Եւլը ամեն անդամներէն աւելի հարկաւոր է :

Կեօզ հէր էզալարտան զիատէ իրտիզալը տրր :

Բարձր է հայք թան զամենայն էրիլի :

Եռիւծ հզօր է թան զամենայն ինդամնիս :

Չկունք մեծ են և յաղթանդամ թան զամենայն ինդամնիս :

Տեսիլ աչաց հաւատարիմ է թան զլուր ամենջուց :

Ոչ է աշակերտ լաւ թան զվարդապետ էր :

Երբեմն յարելով 'ի դրականն զմասնիկդ ես լինի բաղդատական , զոր օրինակ ,

Եստուած սյժմ քան զհայր ևս գթած է 'ի վերայ մեղաւորաց :

Եստուած հիմա հօրմէ աւելի գլխած է մեղաւորներուն շուր :

Ելլահ շիմտի կիւնահքեարլարըն իւղէրինէ պիր փէտէրտէն զիատէ մէրհամէթլի տիր :

Սատթար ևս ես թան զլուսն :

Վանագոյն ևս թան զլեղի :

Եսպէս , ես տաւել , կամ տաւել ես , ես չար :

Երբեմն բաղդատականքն փոխանակ հայցական հոլով , առնուն խնդիր 'ի սեւական հոլով :

Տիրգրան ամենեցուն թագաւորացն մերոց հարստագոյն
և խոհեմագոյն : Այսինքն , քան զամենայն թագաւ-
որս մեր խոհեմագոյն և հարստագոյն էր .

Տէգրան Տէր ամեն լեզուներէն հարուստ ու խոհեմ էր .
Տիրգրան ձեմի փատիշահ չարքմըզըն մապէյնին տէ զէն-
կին վէ Ֆիրասէթլի իտի :

Ողբամ զքեզ հայոց աշխարհ , հանուրց հիւսիսախ-
նայ վէհագոյն : Այսինքն , քան զամենայն հիւսի-
սականս վէհագոյն :

Ի մաստասիրութիւնն գեղեցկագոյն և պարուստանա-
գոյն և ախնայն գործոց մարդկան : Այսինքն , զե-
ղեցկագոյն և պատուականագոյն քան զամենայն
գործս մարդկան :

Սոկորդիլոս չարագոյնն գազանաց ծնանի և սնանի 'ի
նեղոս գետ : Այսինքն , չարագոյնն 'ի գազանս կամ
քան զամենայն գազանս :

'Ի սկիզբն դրականին կամ բաղդատականին յա-
րելով զբառքս ամեն , գէր , Տէժ սովորարար առնեմք գե-
րադրական , որպէս ասացաք (էջ , 139 .) :

Սակայն բազում անգամ 'ի ձեռն սաստկացուցիչ
բառից ևս մարթ է առնել . զոր օրինակ ,

Աւս մեծագոյն . շաք մէժ . չօգ պէջիւք .

Կարի գժուարին . շաք պժուար . չօգ չէթին .

Յոյժ համեղագոյն . շաք համոժ . փէք չօգ լէղէթլի :

Սաստիկ հզօր . շաք ուժոժ . չօգ գուվէթլի :

Ապականեալ ստամոքս գժուարելով 'ի բաց վարէ և
զոյժ համեղագոյնս 'ի կերակրոց .

Ալըլաժ սարմոյսը զգուելըլ պորս կոպայ շաք համոժ
իւրախներէն ալ .

Պօղուլմուշ փտէ էն լէղէթլի եէմէյի տէ թիթսին-
մէյիլէ տըշարը վէրիբ :

Արեգակն կարի ձայելուչ է 'ի մէջ արարածոց :

Յոյժ չաք է նախանձ :

'Բակեցից , և ևս Տէժամէժս շինեցից :

Տուր իմաստնոյն պատճառս , և իմաստագոյն ևս լիցի :

'Ի գաղանս այն է սաստիկ Գթնգով և խիստ, որ ոչն խառնի յերամս :

Ընկալի՛ր Գեղեցիկ և զարմանալի էր տեսիլ փրկչին, ոչ կարի երկայն, և ոչ փոքր, որ արհամարհելի թուի տեսողացն, այլ չափ հասակաւ :

Մերթ ևս լինի գերազրական կրկնելով զնոյն բառ . որպէս,

Ըմենայն պարծանաց պարծանք խոնարհութիւն է :

Իմաստունն սողովմոն ունայնո-լիւն ունայնո-լիւնաց անուանէ զաշխարհ, և անպիտանութեաց :

Սոյնպէս ասի ևս՝ սիրոյ ստոր . սաստիկաց աստիկել :

Յ օ դ ու ա ծ ք :

Յողագնս համայնո-լիւն Թախան անուանց ընդ գոյականաց :

Թէ 'ի հայումս սովորաբար ածականն նախադաս զնի գոյականին և հօլովի նախգրիւ՝ ահա՛ բաղում ուրեք տեսեր :

Իսկ եթէ ածականն յետադաս իցէ գոյականին, 'ի միասին հօլովի կամ համաձայնի, և զայս ևս ուսար :

Սակայն երբեմն մանաւանդ յընտիր շարագրածս մարթի ևս և նախադաս ածականն համաձայնիլ և հօլովիլ 'ի միասին :

Իոստոովան լիցուք զգաղտնիս սրտից մերոց Թախագիլ-արին սաբս-ձոյ :

Փոխեցին զփառս անէղծին սաբս-ձոյ 'ի նմանութիւն պատկերի եղծանելի մարդոյ :

Իսկ միավանկ կամ երկավանկ ածականք՝ որպիսի են սորբ, Բծ, փոքր, նոր, հին, Բարի, չոր, և այլն, սովորաբար համաձայնին ընդ գոյականաց, թէպէտ և համաձայնիլ ևս մարթի նոցա :

Մախանձ կալցուք բարեաց գործոց և առաքինասէր վարուց :

Եղևի գործիւր գործելու ու առաքինի վարք ունենալու բողոքանք ունենանք :

Եւ յի ամէլ իշլէմէյէ, վէ ֆազիլէթլի հէրաքիթիմիզ օլմայա գայրէթիմիզ օլմալը :

Պապ թագաւորն հայոց դեղ մահու արբուցեալ սրբոյն ներսնի ելոյծ ՚ի կենցաղոյս :

Եստուած ընդ զորո համբէրուլէմն զսիրելեացն պարգևէ զպսակս :

Սոլութիւնք առանց մեծի ոչնաբուլէմն և քրտանց մեկուսանալ ՚ի մարդոյն ոչ կամին :

Կարճամիտք ՚ի զորոնց շնորհ խորտակին, և կարծեն թէ անհամբերելի վիշտ եկն ՚ի վերայ նոցա :

Սելեկիոս հնազանդեցոյց զպարթևս մեծապատէրապետս :

Ղուք բարեգործ ծնողաց գոլով որդիք, բարի գործոց նոցա պարտիք նմանիլ : Եստ ածականն համաձայն է գոյականին :

Եսացար թէ յետադաս ածականք համաձայնին ընդ գոյականացն և հոլովին ընդ նոսին :

Իայց է ուրեք զի յետադաս ածականն ոչ հոլովի :

Վրիստոս լաղմաբէ Էրեթորեայ զըննութիւն մահու ելոյծ : Եւ յանի, երեքօրեայ թաղմամբ :

Իազումք ՚ի սրբոց խորով զայրէնի շատանային : Եւ յանի, վայրենի խոտովք :

Վան զամենայն արարածս պատէ պատուականագոյն մարդն էր : Եւ յանի, քան զամենայն զգալի արարածս :

Եսյսպէս ասի նաև՝ պարէնս արարանի, Նրամանաւ արարանի, պատէ զշնայ :

Եթէ ընդ մէջ ածականին և գոյականին անկցի սլլինչ մասն բանի, նախդիրն յերկոսին իսկ կրկնի. երբեմն համաձայնին ևս ընդ միմեանս :

Երէլ ՚ի հարազատէն իւրմէ սպանանի յեղբօրէն :

Ընկել էր հարապարհ Եղբորմէն իրապաններմէ .

Ըբէլ քէնտի էօղ գարտաշընտան էօլտիւ :

Ըդամ զբէրտիանն կորոյս զհասուս, և դատապարտեալ
անկաւ յսյս երկիր անիծից :

Սողովման զիմաստութիւն խնդրէ յաստուծոյ, վասն
որոյ զբողոքն առնու յաստուծոյ պարառարար զբո-
րէս : Ըյսինքն, զբողոր բարիս :

Հովիւ և անդէորդ զհովնտիանն հնչեցուցանեն զնո-
տօս, և ընդ վիմօք և ընդ տնկօք տաղաւարին :

Հրեշտակք վէհագոհնէ քան զմարդիկ վիճակեցան և
բնութեան և պարտոս :

Յոյս փառաց և պարգևաց տառալեւոգոհնէ են պատ-
ճառ փութոյ մանկագունիցն :

Օւնցելոց մեր իննաց զծուլութիւն 'ի բաց ընկեցուք :

Սպանցուք զտնտես մեր զբերտոսորս :

Սերթ ևս նախդիրն ոչ կրկնի և ոչ համաձայնի :
Որ զկատարեալն ունի սէր, ոչ խնդրէ զիւրն .

Ո՛վ որ իտարբեալ սէր ունի նէ, էր բանը չէ՛րհարտեր .
Քիմիների թէքմիլ մուհապպէթի վար տըր, քէն-
տինէ ֆարղ օլանը արամազ :

Օ՛խրհնտիանն բարւոք է տալ կարօտելոց պէտս : Ըյս-
ինքն, բարւոք է տալ կարօտելոց զմարմնական
պէտս :

Ուր մեր վարժարանք 'ի լեւոգոստիան պատրաստեալ
հրամանաց : Ըյսինքն, 'ի թագաւորական հրամանաց :

Յարհունտիանն բողոքել տալտն :

Եթէ նախադաս ածականքն բազում իցեն յայն-
ժամ նախդիրն կրկնի յիւրաքանչիւրն ևս, մանաւանդ
յորժամ ն շողկապ 'ի միջի ունիցին :

'Ի յիմար և յանխրատ խնդրոց ծնանին կոխք :

'Ի բարի և յազնուական ազգէ ես դու :

Յորժամ թիւրեցին շունչք հողմոցն անդնդայնոց
յընտանի և 'ի բնաւոր ճանապարհաց, յաղիս և 'ի
փապարս ստորերկրեայս, հարկ լինի սասանել
երկրի :

Արբեմն յընտիր շարագրածս ածականն փոխադրու-
թեամբ հօլովոյ դնի 'ի սեռական հօլով իբրև յառ-
կացուցիչ :

Վաստել զոր մահու խայտառակութեան .

Խայտառակ մահով մէլը մեացնէլ .

Ուէզիլ էօլիւմ իլէ պիր քիմսէյի գաթլ էթմէք :

Եթէ ոչ խլեսջիք զսննդեան չար սովորութիւնս, ոչ
կարէք բնդունել զսերմն, որ 'ի ձեզ պտուղ տայցէ
զօգտախորո-լէ-ան : Այսինքն, որ տայցէ 'ի ձեզ
պտուղս օգտակարս :

Խօսիլ բանս Կառնո-լէ-ան : Այսինքն, դառն բանս :

Սոյնպէս ևս լեոյն Կառնո-լէ-ան : Այսինքն, թոյն
դառն : Որդի սրահալո-լէ-ան : Այսինքն, ստահակ որ-
դի : 'Ի Գործս չարեաց Կառնո-լէ-ան : Այսինքն, 'ի չար գործս
մտաբերել :

Ոմանք 'ի գոյական անուանց փոխելով զնշանակու-
թիւնս իւրեանց վարին ածականաբար :

Սուրբ սահակ թարգմանեաց զաստուածաշունչ կտա-
կարանս 'ի յոյն լեզուոյ 'ի հայ բարբառ .

Սուրբ սահակ աստուածաշունչ իրախորանը յոյն լեզու-
հայերէն լարգմանեց .

Ազիզ սահակ թէվրատը բումի լիսանտան էրմէնի
լիսանընա թէրճիւմէ էթաի :

Սուրբն զուկաս գրեաց զաւետարանն 'ի լեզու-ասորի,
և սուրբն յովհաննէս 'ի լեզու-յոյն :

Սովսէս ջուր բղնեցոյց յանապատի յապառաթ վէմն :

Օր անդամանգ սիրտ չբեկանէ այս ձայն ահարկու .

Որ արէ սերտը լեզուեցնէր աս ահա-որ յոյնը .

Պու էօրֆիւլիւ սէս հանկը թաշ իւրէյի գօրգուտմազ :

Օգտալան ցանկո-լէ-ան 'ի բաց վարել, և զնտանի
ողջախոհութիւնն 'ի ներքս բնակեցուցանել :

Յ օ գ ու ա ծ ' գ :

(Յողափս հասնալիսն անուանց :

Օ համաձայնութենէ մասնական անուանց ընդ գոյականի վերագոյն (էջ , 148 .) գրեցաք :

Սանական անուանց խնդիր սովորաբար է 'ի բացառական հոլով :

Իւրաքանչիւր որ 'ի ձէնջ ընկերին հաճոյ լիցի վասն շինութեան .

(Չէղէ) տմէնիւնիւր ալ ընկերին հաճոյ լիցայ , թոր շինելու համար .

Սիւղտէն հէր պիրինիղ էյի իպրէթ իչին տյագտաչընա մագպուլ օլտուն :

Ո՞ որ 'է հաշիտնացուացս ունիցի կեանս անտրտումս :

Ոչ որ 'է հարդիտնէ բաւական է անձին իւրում , այլ կարօտ է ընկերին օգնականութեան :

Ըստուած ոչ է հեռի յիւրաքանչիւր ումէքէ 'է Տէնջ :

Ոմանք 'է 'էնդանիւց երկակենցաղք են ') :

Եւ հասարակ անուանք՝ որոց նշանակութիւն մերձաւոր է մասնական անուանց , նոյնպէս առնուն խնդիր 'ի բացառական հոլով :

Ս'եծն 'է յէնջ եղիցի ձեր սպասաւոր :

Ինչոքովք յողորոտց և հաց իսկ ոչ ունին :

'ի պատուիրանազանցութեան գտեալ առաջինն 'է հարդիտնէ 'ի գրախտէն արտաքս անկալ :

Թողեալ զոչ կարևորագոյնս 'է Բանից ասացուք որինչ հարկաւորն է :

Ըստպէս ասի՝ պոլտասաթորք յերիտասարդաց . հմարք 'է Բժշկաց :

Երբեմն ևս դնի 'ի սեռական կամ 'ի տրական հոլով :

Սաղարչակոյ միաբանեալ զքաջս հայոց , խաղայ 'ի վերայ մակերդնացւոց :

1) Երբեմն փոխանակ բացառականի տանուս սեռական :

Եւ նա 'է թի նաւուց : Ըստինքն , 'է թի 'է նաւուց :

Ս չաղարչաի Պաբանելով հայերոսն յաղբրը հախերոսն .
ցոց շնոյ իւրեաց :

Ս չաղարչակ էրմէնիլէրին էշպէհէրինի թօսի էտիպ՝
մակեղոնիալըլարըն իւղէրինէ եիւրիւյիւշ էտէր :

Ս չակ ՚ի գարնանային եղանակս զգործիս ՚ի ձեռս ա-
ռեալ զխտագոյնս անդասարանոց փութայ կակղել :

Օ վնասակարս խոսոց արմատաքի խլել :

Յ ընտիրս շէրմոց մերոց թաղեալ զմեռեալս քո :

Յօրինակաց աստի յայտ է թէ բազում ուրեք սո-
քա զածականի ունին զօրութիւն , զի մարթ է ասել՝ ո-
հանք ՚ի հարդիւնէ , կամ հարդիլ՝ ոհանք . առաջինն ՚ի հարդ-
իւնէ , կամ առաջին հարդն , ետըն-ի յողջարաց , կամ ետ-
ըն-ի աղտարս . իարեւորագոյնք ՚ի ետնից , կամ իարեւորագոյն
ետնք . պտժն հոյոց , կամ պտժ հոյս . պխարագոյնս ան-
դասարանոց , կամ պխարագոյն անդասարանս , և այլն :

Ս անական անուան ինչ սովորաբար համաձայնի
ընդ գոյականին (Տէ՛ս , 149 .) :

Պ բարերար արարէն չար ինչ չիք եղեալ , և չիք
ինչ չար , որ բնութեամբ չար իցէ .

Բարերար արարելէն չար ետն իւրեւծ չէ , ու չար ետն
իւր չիւոյ , որ ետն-լեւալէ չար ըլլայ .

Լ յլիքտար թանկըրտան քէօթիւ շէյ օլմամըշ , վէ
քէօթիւ շէյ եօք տուր քի զաթընտան քէօթիւ օլ-
մուշ օլսուն :

Վախանձոտն յորժամ տեսանէ զայլս ետրոց իմք զի-
պեալ հաշի և մաշի , և ոխերիմ մտօք միշտ հայի :

Ուսո՞ զբերան քո խօսիլ պայն ինչ , որ իցէ ՚ի սիրտ քո :

Ս նր կեանքս որպէս ՚ի շարժմանէ իմեքէ ընթանայ առ
իւրաքանչիւր ընտանի կատարած :

Արբեմն անհամաձայն ևս դնի :

Ս արմին որ յախտէ ինչ վտանգի , զվնասակարն բաղ-
ձայ և ոչ զօգտակարն .

Ս արմինը որնոր հեւանդո-լեւնէ իւր ձգանգի մեջ ին-
նոց , զնասալարը իւրեւոյ . չէ լեւ օգրախարը .

Ս արագտան թէհլիքէ իջինէ տիւշմիւշ վիճուտ , եօք-
քի ֆայտալը՝ իւր զարարը (շէյլէր) արզիւլէր :

Եյսպէս ասի ևս՝

Օհնի ամաց ինչ .

Սէի շանի Գարեշէն Եփսոս .

Պիր գաչ երլտան սօնդրա :

Յետ աւուրց ինչ .

Սէի շանի օրէն Եփսոս .

Պիր գաչ կիւնտէն սօնդրա :

Բազում ուրեք ինչ մասնական անունն դնի 'ի զարդ
և 'ի վայելչութիւն բանին :

Եթէ հնար ինչ է, ընդ ամենայն մարդկան զխաղա-
ղութիւն կալ իք .

Թէ որ հնար է նէ, ամէն հարգու հէփ խաղաղութիւն
ունեցէ .

Եյեր գապիլ իսէ, հէր ատէմ իլէ պարըլըգ գա-
լընըլ :

Սկիզբն արգելոյ զբարկութիւն այս ինչ է, յորժամ
ոք լուիցէ ինչ, և շարժիցի սիրտն, ոչ խօսեսցի
ինչ, այսպէս անցանէ բարկութիւնն ¹⁾ :

Երբեմն իւրաշանչիւր որ է ուղղական վարի 'ի տե-
ղի տրականի . զոր օրինակ,

Ողջոյն տուր սիրելեաց իմոց իւրաքանչիւր յանուանէ :

Եյսինքն, իւրաքանչիւրոյ :

Իս սիրելեան երեսն ամէնուն ալ անունով Բարեւ՝ ըլէ .

Պէնիմ սէվկիւլըլէրիմէ հէր պիրինին իամի իլէ սե-
լամ վէր :

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԵ :

Յաղագս դերանուանոց :

Պ վեր անդր խօսեսցաք, թէ զխորդ ցուցական դեր-
անուանք համաձայնիլ ունին ընդ գոյականի, ժամ է արդ
և զկարևոր գիտելիսն աւանդել :

¹⁾ Ինչ էքրե հարցալուան նախարէն հոլովէ : Բայց էքրե
մասնական անուն երբէք ոչ հոլովէ . որովէն յայտ է

Այս մակրայք ասոյն, անոյն, ասո, անո, յորովակի վարին 'ի տեղի ցուցականաց :

Յաշխարհի աստ նեղութիւն ունիցիք : Այսինքն, յայսմ աշխարհի :

Աս աշխարհին մեջ նեղութիւնն անեմոք :

Պու ճիհանտէ սրգլէթինիղ օլաճագ տրր :

Յանկամ ելանեղ 'ի մարմնոյ աստի : Այսինքն, յայսմ մարմնոյ :

Եղիցուք յաշխարհէ աստի օտար : Այսինքն, յայսմ աշխարհէ :

Բազում ուրեք 'ի գործ ածին և փոխանակ դիմորոշից :

Յիսուս առաքեաց երկուս յաշակերտաց անտի : Այսինքն, առաքեաց զերկուս յաշակերտացն :

Յիսուս աշխարհի երկուս երկուս իրից :

Յիսուս շայիրալէրինին իբխինի եօլատր :

Թաղէոս մի յեօթանասնից անոյն եկն յեղեսիա բրժրչկեղ զարգար : Այսինքն, մի յեօթանասնիցն :

Որ սեղանոյն պաշտօնեայք են, 'ի սեղանոյ անոյն ուտեն : Այսինքն, 'ի սեղանոյն :

'Ի պտղոյ անոյն ծառն ճանաչի : Այսինքն, 'ի պտղոյն :

'Եղ այր արդար և կատարեալ էր յազգի անոյն իւրում : Այսինքն, յազգին իւրում :

Այսպէս ասի ևս՝ յազգի ասոյն յայսմանէ . 'ի ճամանակի ասոյն յայսմին : Փոխանակ ասելոյ, յազգի յայսմանէ . 'ի ճամանակի յայսմին :

Այս, այդ, այն . ցուցական դերանունաց եղակին վարի փոխանակ յոգնականին, այսպէս,

Տարերքս այս (հուր, ջուր, օդ և հող) խառնեալ են, և առանձին ուրեք ոչ երևին : Այսինքն, տարերքս այսորիկ :

Աս աստիւտները (իրիւ, ըստ, օրու հող) խառնու-

'ի վերոյեղեալ օրինակաց . իսկ իրիք . իմիք . յիմեք . իւրիք . յիւսման 'ի իք բառեան որ աշխարհօրէն մայն ածի 'ի վեր :

ված էն, ու մնալի փեղջը չէն էրեւար .

Պու էօնսիրըէր (աթէշ, սու, հալա վէ թօփրագ) գարըըք տըրլար, վէ սյըրճա պիր եէրտէ կէօրիւնմէղէր :

Ըրքս այս ծառայք աստուծոյ բարձրելոյ են : Ըյնն, արքս սյտըրիկ :

Ըրքս այս խոռվեցուցանեն զքաղաքս մեր :

Յարաբերական դերանունն Որ ընդ իւրում յարաբերելոյն համաձայն դնի թուով. այս է, եթէ յարաբերեալն իցէ յոգնակի, ինքն ևս դնի 'ի յոգնակի, և եթէ իցէ եզակի յարաբերեալն, նոյնպէս և յարաբերականն դնի եզակի. զոր օրինակ,

Երեւ' որ ըմպիցէ զանձրև բազում անգամ, ծնանի արգիւնս շահեկանս : Եզակի եղեալ է աստէն որ յարաբերականն, զի յարաբերեալ նորա Երեւ' եզակի է :

Օմէնայն էլեղէցի' որք ըստ առաքելոցն են դաւանութեան, մի եկեղեցի համարեսցուք : Եւ աստէն վասն զի յոգնակի է յարաբերեալն օմէնայն էլեղէցի, և յարաբերականն յոգնակի եղեալ է : Տես և զյառաջիկայ օրինակսդ :

Յարաբերականն ըստ պատշաճի հարցմանն կարէ դնիլ յամենայն հոլովս : Եթէ 'ի բանին անուն բայի իցէ, դնի ուղղական, եթէ խնդիր սեռի' հայցական. ապա եթէ իցէ խնդիր բնութեան' դնի 'ի հոլով զոր բայն պահանջէ :

Տեղի, որ աւաղին է, յստակ և քաղցրահամ բղխէ զճուր : Ըստէն որն անուն բայի է, նմին իրի եղեալ է յուղղական հոլով :

Ըն փեղջ, որն որ ասուլու է, յստակ ու անուշ ընտ իւրեղէէ :

Քուճու եէր պերահ վէ թաթը սու չըգարրը :

Ըյր մի էր յերուսաղէմ, որոյ անուն էր սիմէովն :

Ըստ զի զյատկացուցչի կրէ զպաշտօն, եղեալ է 'ի սեռական հոլով :

Որ ոչ հատուցանէ, զոր գողացան, ոչ ընդունի թո-

ղութիւն յաւիտեան: Ըստ խնդիր սեռի է, վասն այնորիկ եղեալ է 'ի հայցական հոլով:

Չամենայն կերակուրս, յորմէ ոչ գարշիս, կերան խտիր:

Յիշատակ հեղզութեանն, որչազ զժամանակն ծախեցաք՝ զմիտս խոցոտէ:

Պատուական քան զամենայն մատունս զգայութեան մարդոյն գլուխն է, յոր ուղեղն է գանձեալ, և յորմէ լուսատեսս աչքն:

Են ոմանք որչ ոչ գիտեն թէ բնաւ զինչ իցեն գիրք, և կամ յինչ պէտս շարագրեցան:

Օտով մեծ է և անգորր, յորում են ձկունք, որոչ ոչ գոյ թիւ:

Բազում արմատք են յերկրի, զոր հմուտք 'ի բժշկաց կենաց դեղս առնեն:

Յամենայնէ, յորոչ օրէնքն աստուծոյ հրաժարեցուցանեն զմեզ, պարտ է ժուժկալ լինել:

Յարարեալանն ըստ սովորական կանոնին յետոյ դնի յարարեալ անուանն, որպէս յայտ է յաշխարհարառ լեղուէ և 'ի նախակարգեալ օրինակաց: Սակայն երբեմն 'ի գրոց լեղու յընտիր շարագրածս յառաջոյ ևս դնի:

Ար քան զամենայն տկար է մեղու, զերկասիրութիւն պատուէ: Ըյնչն, մեղու, որ քան զամենայն տրկար է:

Սեղանն որ ամենէն ավար է, շոտ ոչխարել իւնիւի:

Ըրբ, քի հեփսինտէն զխտէ զսյրժ (պիր հայվան) տրբ, չօգչալըջմայր սէվէր:

Աչ ապաքէն աշխարհս աստուծոյ է, և որչնչ միանգամ յաշխարհի ձայնելու լինի: Ըյնչն, վայելչութիւնքն, որք են յաշխարհի:

Երկինք և երկիր և որ 'ի սմա լինելու լինի, որպէս թէ գրով և բանիւ պատմեն զփառս աստուծոյ: Ըյնչն, երկինք, և երկիր և լինելութիւնք որք են 'ի սմա:

Եթէ փառաւորի մի անգամն, խնդան ամենայն ան-

գամքն ընդ նմա ասէ, որ քրիստոսիւն խօսէր ու-
ղոս: Այսինքն, ասէ պօղոս, որ խօսէր քրիստոսիւ¹):

Արքեմն յարաբերեալն զօրութեամբ զնի և յա-
րաբերականն փոխի 'ի հօլով նորա. որպէս 'ի վեր անդր
(Էջ, 174.) ասացաք վասն յատկացուցչին:

Արու՛մ խնդրէ 'ի քէն, տուր: Այսինքն, տուր այն՛մ,
որ խնդրէ 'ի քէն:

Ո՛վ որ չե՛զէ Բան իւ ի՞նչէ նէ, արձար:

Վի՛մքի սէնտէն (պիր շէյ) իստէրսէ, վէր:

Ար բամբասէ՛ կորուսանէ զանձն իւր, և զբոց լսնն
'ի նմանէ: Այսինքն, կորուսանէ զանձն իւր, և
զանձն նոցա, որք լսն 'ի նմանէ:

Իննիցիս միայնակեաց, և ապաշխարեսցես ձանս որոց
գործեցեր: Այսինքն, ապաշխարեսցես վասն մեղաց,
զորս գործեցեր:

Որոց լսն, և չպահեն 'ի մտի, մեղագրէ սաստիկս:
Այսինքն, սաստիկս մեղագրէ նոցա, որք լսն և ոչ
պահեն 'ի մտի²):

1) Հորժամ յարաբերականն այսպէս յատարարուս լինիցի
յարաբերելոյն, Բապո՛ւ այն է պէ և զ՛նրով իւր զ՛ն-
իւն զյարաբերելոյն ասելու, և յարաբերելու զյարա-
բերականին. զոր օրինակ,

Սարգի՛ն հարաւորս և Բանաւորս արեանելով զ՛րինն
և զ՛րինն, և զոր 'ի նոսա սրանչէլագործութեանս զ՛ն-
աւորէն զարարելն: Այսինքն, արեանելով զ՛րինն
և զ՛րինն, և զսրանչէլագործութեանս, որս էն 'ի նո-
սա. և այլն:

Սայլով յաշխարհիս մասունս, և որ 'ի նոսա զանա-
զանութեանս էն, զարուեստագիտն գովնացոր՛ս զանս
ինաստութեան հանձարոց: Այսինքն, հայլով 'ի մա-
սունս աշխարհիս, և 'ի զանազանութեանս, որս էն 'ի
նոսա. և այլն:

Օրս զանս իրանսի և արամապոսայ պարսութեանս իցին,
ամաչէ՛մ ասել: Այսինքն, ամաչէ՛մ ասել զպարսութեան-
նս, որ զանս իրանսի և արամապոսայ:

Լըբեմն եղականն յարարերական անուան վարի փոխանակ յոգնականի :

Որ 'ի հանգստեան են, դուն ուրեք յիշեն զաստուած :

Մշինքն, որք 'ի հանգստեան են, և այլն :

Որոնք որ հանգստի մեջ եննէ, աստուած չիչ իջնէն :

Քիմքի ռահաթլըգ իջնտէ տիր ալլահը փէք սէյրէք հատրընա կէթիրիր :

Որպէս գժուարաւ, որ զինչս ունիցին, մտանիցեն յարքայութիւն երկնից : Մշինքն, որք զինչս ունիցին :

Որ ատեանն զյանդիմանութիւն, վախճանեցին անարդանօք : Մշինքն, որք ատեանն զյանդիմանութիւն :

Յարարերական դերանունն յորժամ գիցի 'ի սեռական հօլով, կամ յատկացուցիչ իցէ, քանզի նախադասի քան զիւր յատկացեալն, զնորայն նախդիրն սովորաբար յինքն առնու :

Ոչ սա է յիսուս, զորոյ մէք գիտեմք զհայր և զմայր :

Մն յեսասը չէ՞ մի, որուն մէնք հայրը ու մայրը գիտէնք :

Իսա պու տէյիլ մի տիր, քի պիզ օնուն փէտէրինի վէ վալիտէսինի թանըրը :

Գտանէք յաւանակ մի, յորոյ վէրայ ոչ դք 'ի մարդկանէ նստաւ :

Ս այ մարդոյն այնմիկ, յոյր յէտն գայցէ գայթակղութիւն :

Մյսպէս ասի ևս՝ զորոյ վէրայ աստուած . զորոյ ընչա՞նք աստուած :

2) Լըբեմն յարաբերեալն համայնի ընդ յարաբերեալունին, որպէս,

Օտմեայն ինչ, զոր ասիլ քիք, բնակէ յանյինս վարայ և անխրատից : Մշինքն, աստուած ինչ, զոր ասիլ քիք . և այլն :

Եւ է զի յարաբերեալանն համայնի ընդ յարաբերեալունի : Չգիտէ իմէն յարինս գաւթի, և աստուածայն, որոյ ընդ արային գաւթի : Մշինքն, աստուածայն, որք էին ընդ արային գաւթի :

Յարաբերական դերանունն ընդ էական բայի ըզմասնական անունն առնու ղյժ, որպէս 'ասեմք աշխարհօրէն, Սուրբ իայ որ, պանիւր շէլիւսը ուրիշ փոխանակ ասելոյ, պապէ մարդ:

'Ի միոյ հօր որդիս. է որ հնազանդ և հպատակ է հօրն, և է որ չարագոյն քան զսատանայ.

Սէկ հօր պապիւնիւրն մէջ, իայ որ (պապսին) հօրը հնապանդ է, և իայ որ (պապսին ալ) ստորանայէն ալ աւելի չար է.

Պիր փէտէրին էվաւալարրնն իջնետէ պուլունուր քի պաղըսը փէտէրինէ իթաթ օլտուն, վէ պաղըսը տա պուլունուր քի շէթանտան զիատէ քէօթիւ տիւր:

'Ի տան մեծի էն անօթք, որ 'ի պատուի են, և էն որ յանարգութեան:

Սողնօց՝ զխօշուն միայն զմարդոյն առեալք, է որ 'ի ծակս, է որ 'ի սորս, և է որ ընդ փապարս երկրի մտեալք ղօղեն:

Սերթ էական բայն ներգործութեամբ ոչ դնի:

Սողովնցին, որ շատ, որ սակաւ: Ընդին, էր որ շատ, և էր որ սակաւ:

Սրբ շար որբ ինչ ժողովնցին.

Պաղըլարը չօգ, պաղըլարը աղ տէվէիրտիլէր:

Մենեքեան մեղանչեմք մարդիկ գօլով, որ ըստ խորհրդօց, որ ըստ բանից, և որ ըստ գործօց:

Մաղում անգամ յարաբերականն և բայ նորս զօրութեամբ դնին:

Մտես յիսուս այր մի մատթէոս անուն: Ընդին, որոյ անունն էր մատթէոս:

Մողըօջ է առ աստուած խաղաղութեան առ եղբարսն խաղաղութիւն: Ընդին, խաղաղութիւնն որ լինի առ եղբարս, է բողըօջ խաղաղութեան որ լինի առ

Մ ուրիշ զէ ընդ յարաբերականն դնի և այլ էնչ առնան իմ գերանունն առ 'ի զարդ մայն:

{ } որոց իմաստուննն որիւն գուրաւ փանչէն 'ի նոցանէ:

աստուած :

Փայտն զգործով մեղն, և եղէզն զբանիս յանցանն
ցուցանէ : Ընդհին, փայտն ցուցանէ զմեղն որ լինի
գործով . և եղէզն զյանցանն, որ լինի բանիս :

Գ. Լ. Ո Ւ Խ Խ ԺԻՆ :

Յարարեալս Գրեգորս յԳրեգ :

Գրեգորս յղբն . . . Գ . Ե . Են արմատ գերանուանց,
'ի սոցանէ . զառաջին գէմն, Գ՝ զերկրորդն, Ե՝ զեր-
րորդն ցուցանէ, որպէս և յառաջում մասին (Էլ,
ՅԷ.) խանցար :

Ըն զգրեգորս բրբակի վարին 'ի բանի :

Մի՛ փոխան էական գերանուանց . որպէս,

Ը բաւեմք արարածքս զարարէն պատմել : Ընդհին,
Էս արարածքս .

Ընդհին ինչոպէ՞ Էն, որ արարած Էն, արարելն էն
Գրեգորս :

Պիչ քի ետրատրելը ըզ, ետրատրելուան էտթիս-
րիս նազը էթմէյէ գատրր աէյիլիլ :

Պարտ է մեղ, որք կարողքս եմք, բառնալ զսկա-
րութիան Հիանդաց : Ընդհին, մեք, որք կարող
եմք :

Օգրթուցեալքս 'ի Հանգստնէ քնոյ, ահիս և դ-
ղութեանք կացցուք յարթոս : Ընդհին, մեք, որ
զարթեաք 'ի Հանգստնէ քնոյ :

Մի՛ Հեղգացուք մեղաորքս գառնալ առ աստուած :
Ընդհին, մի՛ Հեղգացուք մեք, որ եմք մեղաոր,
գառնալ առ աստուած :

'Ասիսաթնք եղաք քրիստոսի քրիստոնեայքս : Ըն-
դհին, մեք, որ եմք քրիստոնեայ :

Որպէս և յօրինակաց աստի տեսանի յայտնապէս,
զի յայտպիսի խոս լռելեայն իմանին յարարեալան
գերանունն և էական բայ :

Հատոն ինձ, զոր պարտիսպ : Այսինքն, զոր դու պարտիս :

Տոբ էնձի, էնչ որ դուն պարտիսն էս :

Պօրճունու պաննա էօտէ :

Ոչ գիտեմ, զինչ խօսիսպ : Այսինքն, զինչ խօսիս դու :

Մեռար անմահպ, և զմահացեալս նորոգեցեր : Այսինքն, մեռար դու, որ անմահ ես, և զմահացեալս նորոգեցեր :

Որ խնայէ 'ի դաւազան, ատեայ զորդի իւր, իսկ որ սիրէն, խնամով խրատէ : Այսինքն, իսկ նա որ պիւրէ, խնամով խրատէ :

Ով որ գաւապանին իշխայէ, էր որդն չեւերէր, էն ով որ իշխերէնէ, ողէլ իշխարի :

Վիմքի շրպրղընը էսիրկէր, էվլատընը սէվմէղ, վէքիմքի սէվէր էսիրկէյէրէք սօգանըր :

Որ համբերեսցէն, իսպառ նա կեցցէ : Այսինքն, նա, որ համբերեսցէ :

Օրր ասէն, այսպիսի ինչ է : Այսինքն, զոր ասէ նա : Արկրորդ՝ փոխանակ ցուցական դերանուան :

Սիրելով զմիմեանս կատարի խաղաղութիւն աշխարհիս : Այսինքն, խաղաղութիւն այսր աշխարհի :

Սէլվէնի սերելով սս աշխարհիս խաղաղութիւնը որիւրէ իսգայ :

Պիրիպիրինի սէվմէյիլէ տիւնեանըն բահաթըղը թէքմիլ օլուր :

'Սիւթականս հուր 'ի նիւթոցն նուաղեալ շիջանի : Այսինքն, այս նիւթական հուր, և այլն :

'Սախ արարածքս եղեն, և ապա մարդն ստեղծաւ : Այսինքն, նախ այսոքիկ արարածք եղեն, և այլն :

Օրր ասէս, այսպիսի ինչ է : Այսինքն, զոր ասէ սս, այսպիսի ինչ է :

'Ի մասնէպ կարող էք զըղորն ճանաչել : Այսինքն, յայդմ մասնէ :

Ետ ի որիւրէր իրնա՝ ամենն ուլ ճանչնուլ :

Շու փարչատան, հէփսինի տէ թանըյապիլիրսինիլ :

Վառասուն թիւպ 'ի հինգ ութից աւարտի :

Որ եղևն, լինել ոչ ունի: Այն, որ եղև,
ոչ ևս լինի:

Այն, որ փայլի, ոչ փայլի:

Սեբի օլմուշ տուր, թէքրար օլմաղը եօզտուր:

Արրորդ 'ի տեղի ստացականաց:

Կամք ոչ բնաւ ակորժէ զծերանալն: Այն, կամք
մեր:

Ս'եր իմալ հէջ չիւրէր ծերանալ:

Պիղիմ արզիւմիւզ էլսթիար օլմասընը հիչ իստէմէզ:

'Ի գարնանային եղանակս ամենայն զգայութեամբք
զուարճանամք: Այն, ամենայն զգայութեամբք
մերովք:

Չածկեալ զգլուխք, զի խորշակ սաստիկ է 'ի լե-
րինք: Այն, ծածկեալ զգլուխ քո, զի խորշակ
սաստիկ է 'ի լերինգ յայդմիկ:

Վալուիք Գոյէ, ինչո՞ւ որ սաստիկ դուրս է ան լեւու:

Վափա պաշտընը, զիրա շու տաղըն իւզէրինտէ շիտ-
տէտի սըճագ վար տրը:

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԳ:

Այլ և այլ գիտելէ՞ լաւն խնդրատու-լէնն բայից:

Որպէս կանխաւ ուրեմն ազգեցար, ներգործական բայ-
ից սեռի խնդիրն զնի 'ի հայցական հօլով: Իսկ եթէ ներ-
գործականն 'ի կրաւորական բայ փոխիցի, այն՝ որ յա-
ռաջն խնդիր սեռի էր ներգործականին, լինի անուն
բայի կրաւորականի, և անուն բայի ներգործականին փո-
խի 'ի բացառական հօլով խնդիր սեռի. կրաւորականին
զոր օրինակ,

Հեթանոսք պաշտեցին զարեգակն և զլուսին: Արե-
գակն և լուսին պաշտեցան 'ի հեթանոսաց:

Յառաջնում բանի աստ Հեթանոսք է անուն բայի
ներգործական բային պաշտեցին: Իսկ յերկրորդում

գարձեալ նոյն այն բառ փոխեալ է 'ի խնդիր սեռի կրաւորական պաշտօնացին : Այնպէս զարեգալն և զսուրբ խնդիր սեռի ևն պաշտօնացին ներգործական բային : Արձեալ մի և նոյն բառք՝ են անուն բայի եղեալ կրաւորական պաշտօնացին :

Ճառագայթք արեգական լուսաւորեն զաշխարհս :

Աշխարհ լուսաւորի 'ի ճառագայթից արեգական :

Հրէսոյք խաչեցին զյիսուս : Յիսուս խաչեցաւ 'ի հրէից :

Կայէն սպան զեղբայր իւր : Աբէլ սպանաւ 'ի հարազատ եղբորէն իւրմէ :

Ա. 'ի խելամուտ լինել, թէ սեռի խնդիր իցէ արդեօք բացառականն, և թէ խնդիր բնութեանն, մտադիր լինել արժան է կանոնիս :

Աթէ բացառական անուն բայի կրաւորականին կարէ անուն բայի լինել ներգործականին, յայնժամ սեռի խնդիր է կրաւորական բային այնորիկ, իսկ թէ ոչ՝ բնութեան խնդիր է :

Այս եթէ նորալարժ որ համբակ խելամտել այսմ ոչ կարէ, այնպիսոյն բաւական է դիտել թէ բացառականն խնդիր սեռի է կրաւորական բայի :

Ան և բայք ինչ ներգործականք, որք առնուն զերկու հայցական . օրինակ իմն,

Ղուս զ' առնես զէն :

Հարցից և ես զէն Բան Բ :

Թագաւոր զնն ասեն զյիսուս :

Ասացաք, թէ խնդիր 'ի հայցական հոլով միայն ներգործական բայքն կամին, սակայն և չէզք բայք զարմատ իւրեանց փոխանակ գործիականի առնուն 'ի հայցական հոլով :

Օամենայն հնարս հնարեսցուք, զի 'ի սիրոյն աստուծոյ մի վերջասցուք .

Ամեն Բեր յեւրեան եկածը ընենք, որ ապուծոյ սիրոյն չէզելովն .

Ալահըն մուհապպէթինտէն այրըմամագ իչին, էլի միզտէն կէլէնի էտէլիմ :

Ոչ դք վկայէ զբարեկամէ իւրմէ զվկայութիւն ստու-
թեան :

Սոյնպէս ասի ևս՝ զբարեոք նախանյն նախանյիլ .
Բազմ վաստակ վաստակիլ . զմեզս ուր 'ի մահ մեղանչիլ .
տնտեսուլ զտնտես հոգարարութեան . և այլն :

Բազում անգամ և աննախդիր հայցական զնի :
Երկնչիլ երկիւղ մեծ : Այսինքն , երկնչիլ երկիւղիւ
մեծաւ :

Ելաց լալիւն մեծ : Այսինքն , ելաց լալով մեծաւ :

Չարմացաւ զարմացումն մեծ : Այսինքն , զարմացաւ
մեծաւ զարմացմամբ :

Սոյնգունակ չէզոք և կրաւորական բայք 'ի հայ-
ցական հոլով առնուն զայն անուն , որ համանշանակ
իցէ ընդ բային :

Արք սրբութեամբ ճաշակեն զմարմին տեսուն ոչ մե-
ռանին զյաւիտենական մահն .

Որոնք որ չբխարոսի մարմնը սրբութեամբ իւրաւորիւն ,
յաւիտենական մահութեամբ չեն մեռնիլ .

Բրիստոսուն թէնիսի փազլղղլալանլար , էպէտիւլ
էպատ էօլիւմ իւլէ էօլմէզլէր :

Ոչ զնոյնս պարտ էր չարչարիլ քրիստոսի , և այնպէս
մտանել 'ի փառս իւր : Այսինքն , նովին չարչարա-
նօք չարչարիլ :

Սոյնպէս ասի , ննջիլ զբուն . տմայլիլ զտօլի , և
այլն :

Այսպէս եթէ ներգործականաց և եթէ չէզոք բայ-
ից մերձաւոր յարաբերականն յորժամ զարմատ բային
յարաբերիցէ , զնի 'ի հայցական հոլով փոխան գոր-
ծիականի . զոր օրինակ ,

Ասաւ պահէր զիս յակովբայ վասն օբհնութեանցն , զոր
օրհնեաց զնա իսահակ հայր իւր : Այսինքն , որով
օրհնեաց զնա . և այլն :

Վկայ լիցին յարութեանն , զոր յարեաւ աստուածա-
պէս : Այսինքն , որով յարեաւ :

Ի չէզոք բայից են որ 'ի հայցական հոլով առնուն
խնդիր , ներգործաբար նշանակելով :

Օրը ինչ հայի որ, 'ի նոյն փոխի մտօք : Այսինքն, զոր
ինչ տեսանէ որ :

Ինչ որ հարգ իրբեանէ, ձգտն ալ այնպէս իրբեանէ.

Ինսան նէքի կէօզ իլէ կէօրիւր, ֆիքր իլէ տէ օնա
թէպտիլ օլուր :

Եղբայրն յանցեալ զամանսն : Այսինքն, անգիտացաւ,
ի՞մ ոչ ծանեալ զամանսն :

'Ի բամբասանաց ինայեցէ՛ք զլեզու : Այսինքն, արգե-
լէք, ի՞մ կարճեցէք զլեզու 'ի բամբասանաց :

Ըստ այսմ և կրաւորական բայք, վարդապետիմ,
Խրատիմ, հրամայիմ, պահանջիմ, իբրև զհասարակ ինչ բայս
խնդիր առնուն 'ի հայցական հոլով¹⁾ :

Ամենեցուն դատատան և քննութիւն լինելոց է, և
մէք ընդ ամենայն մեղաց պահանջիմք պահարն :

Հարկանէմ, պարկանէմ բայքն զնախդրիւ սեռական
առնուն խնդիր :

Հմուտ զեկամար մօտ 'ի նաւահանգիստն հասեալ,
առաւել իմն զգուշանայ նաւին, զի մի զքարի հար-
կանիցի .

Ուրպէս նախաւորը նախահանգիստին յարիլ որահա տե-
լէ նախն վրայ պարտաւորութիւն ինէ, որ յարիլ չեպարնէ .

Ուստա ուշիղ լիմանա եագլաշընճա կէմիսի թաշա
չարիքլմասըն տէյի, փէք զիատէ իհիթիաթ էտէր :

Յետս յետս չողան և պարկան պէտրմիլ :

Այսպէս ասի ծառի պարկանէլ. պահէ պահօրէ
կարկանէլ. և այլն :

1) Այնպէս է որ հայտն էայն յետան իրաւորայն
Բայն պէտրգործարմիլն նշանակութիւն յինչեանս բե-
րելով ոչ իւրչին 'ի հայցայն հալով :

Օգտնանէալ լինէր իոյն մանուկ պրիւպէրասապ Բը-
նաւորն : Այսինքն, (հոնիսիմ) մանուկ իոյն պրիւ-
նէր (պարպար) պրիւպէրասապ Բանաւորն :

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԳ :

Յուզուտո աներեւոյն Բայն :

Անքրեութի ներգոյտականն սեռական անուն բայի ունելով նշանակէ յորձան, միւշիւ, որպէս վերագոյն ասացաք (էջ, 57, և 169.)¹⁾ :

Ի ծնանել յիսուսի մօզք յարեւելից եկին յերուսաղէմ :

Յիսուսն ծնանելու արեւել, և գերեւ արեւելէն երուսաղէմ եկան :

Յիսուսն աղաղակաբար վագրթ, միւնէմիմէք կիւն աղաղակաբար գութաւ շէրիմէ կէլտիկեր :

Ի Բայն անու խորհիւն անցին շարիքն, զորս ջրհեղեղաւ դատեցաւ ասուած²⁾ :

¹⁾ Ինքնուր գրչապիւրս ել գրեն թան իլ զաներեւոյնն յայնապիսիս և իրարայրայն Բայն, որպէս երեւի ՚ի Բայնարարար արարչութիւնս, և անուանող ՚իսուսն գիրս :

Սիսուս արեւս աներեւոյնն ի Բայն անցելու ընդարեւելութիւն եալ վերջնայ. որպէս,

Հրատայեաց Բայնու լուսնս : Այսինս, Բայնել :

²⁾ Դասն արեւս ընդ սեռական իմ ընդ արական անուան Բայնն համայնս Գնի և ներգոյտականն աներեւոյնի զոր արեւսի :

Ով որ յանցանել արարեաց գիշիւրս, և ծագելու ասուածս, և արեւոյնն երեւելու ոչ արարեանայ :

Այսինս, ով որ ոչ արարեանայ յանցանել արարեաց գիշիւրս, և ՚ի ծագել ասուածս, և յերեւել արեւոյնն :

Այսպէս ասի ևս՝ Այսոյնի այսպէս եղելուց : Այսինս, ՚ի վնել այսոյնի այսպէս : Հար իսուս եղելուց : Այսինս, ՚ի վնել հար իսուս :

Աներևոյթն առ ՚ի նախդիր ունելով նշանակէ ձու-
 րն. օրինակ իմն, առ ՚ի գործել, գործելու համար: Տնտ
 յառաջին մասին (Էջ, 57.):

Անրթ զանց արարեալ զնախդիրն առ, զնի լոկ ՚ի:
 Ըովանի տերեղոյն պիտոյ է ՚ի պահել զպտուղն: Այս-
 րն, առ ՚ի պահել զպտուղն:

Տերեւն շուր պէտք է՝ պտուղը պահելու համար:

Այսպէս սագլամազ իշին ետիրաղըն քէօլկէսի լա-
 զըմ տրո:

Ի լեւել եկեալ եմ ես: Այսինքն, եկեալ եմ ես առ
 ՚ի լեւել:

Իսողում անգամ բնաւ ոչ զնի նախդիր:

Օհուր շիջուցանել ջրոյ պէտք են: Այսինքն, առ ՚ի
 շիջուցանել զհուր ջրոյ պէտք են:

Արտիլ յարելու համար ջուր պէտք է:

Աթէշի սէօնտիւրմէ իշին սու լաղըմ տրո:

Գայ ճիսուս առ յովհաննէս մկրտել ՚ի նմանէ: Այս-
 րն, առ ՚ի մկրտել ՚ի նմանէ:

Ի մէջ լերանց աղբերք զնան, արբուցանել զամենայն
 գազանս վայրի: Այսինքն, առ ՚ի արբուցանել:

Ել իսահակ զբօսանել ՚ի դաշտի ընդ երեկս: Այսինքն,
 ել իսահակ առ ՚ի զբօսանել:

Իսած աստուած ջրհեղեղ ապականել զամենայն եր-
 կիր, Այսինքն, առ ՚ի ապականել զամենայն երկիր:

Աներևոյթ բայք երբեմն յոճ վայելուչ առաջի
 նախադրութեանց դնին ուղղական փոխանակ սեռակա-
 նի կամ տրականի:

Ճերօպն տեղիք ինչ են ծովուց, որոց ջուրն ըստ
 աճել լուսնոյ աճէ, և ըստ պակասին պակասէ:

Երբ պիտ ծով յով պտուղ պէտք է իմն որոնց ջուրը լուս-
 նոյ աճելուն ի՞նչօրէ իջլարնայ, ու պիտելուն ի՞նչօրէ
 իջլարն:

Ի վրօփատա պազը սէմթլէրին տէնիզինին սույու պ
 պէօյիւտիւքճէ չօղալըր, վէ քիւշիւտիւքճէ ա-
 զալըր:

Իսկ յառաջնուէլ ժամանակին բնութեամբ սուրբին բարիք:

Վրեաց շուն ոչ դատարկութեան և ծաղու ծառայանու: Այսինքն, վասն ոչ ծառայանալոյ ծաղու:

Սուն անբիծ և անդատապարտ իւր մեղ առաջի աշեղ ատենին քրիստոսի, զտէր աղաչեսցուք: Այսինքն, վասն անբիծ և անդատապարտ կալոյ, և սյն:

Ի ծագել արեգական ընդդէմ մերոց զօրաց, սակաինչ զանդիտէին, շուն ոչ իւրել չայել ընդդէմ արեգականն ծագման:

Նոյնպէս անուանք ունողք զօրութիւն աներևութի փոխանակ սեռականի դնին ուղղական:

Վրիստոնեայքն առ «էր քրիստոսի յոյժ խնդութեամբ ընդունէին զամենայն չարչարանս: Այսինքն, վասն սիրոյ քրիստոսի¹⁾:

Իազում անգամ առաջի դիմաւոր բայի դնի աներևոյթ, փոխանակ զէ շաղկապիւ դիմաւոր դնելոյ²⁾:

¹⁾ Ալէ աներեւոյլ Բայն իրինեացի ընդ էրում գինաւորէ, սասարացոցանէ զնշանակութիւնն:

Այն օրհնելով օրհնեցից պէպ, և Բազմացոցանելով Բազմացոցից պաւստի յո որպէս զաստիղա էրինից Բազմութեամբ:

Ոչ ձայն գիտելով գիտին զբարին, այլե այլոց ոստացանին:

²⁾ Այս աներեւոյլ անուն իարդան արգելիչ խնդրոյ, էբր այն էլ իսրոց ընդ մեջ անիւտալ ոչ ասոյ գինաւոր Բայն ընդ էրում ինդրոյ իցորդել: Սայայն խարլէ և ասել, էլէլ այն յաստի ինդրէր և աներեւոյլ Բայնն այնորի: Այն էլէլ զնիւրէր գինաւորին անգէր Բայնն ասոցէ ոչ, Բազման այն է զէ իմաստ Բանին յայլ ձիւս շրջն. զոր օրինակ էլէլ ասիցէմ, Բանութիւնն սիրէ զմերկութեան, և Բանութիւնն սիրէ ծածկել զմերկութեան:

Սի աղօթեր քոց կամաց կատարիլ: Այսինքն, մի աղօթեր զի կատարեսցին կամք քո:

Սի աղօթեր, որ քո հոգիս ըլլայ:

Տու՛մա էթմէ, քի սէնին րատէթին օլտուն:

Թողացուցանէ աստուած զիւաց փորձել զառաքինիս:

Այսինքն, զի փորձեսցեն զառաքինիս:

Բնութիւնս մեր սիրէ ծածկել զմերկութիւն:

Տեսանեմք երկուս արս միազգիս միմեանց մահու և արեան ծարաւիլ: Այսինքն, տեսանեմք զի ծարաւին մահու և արեան միմեանց:

Այս բայք «խանէ՛մ, իարէ՛մ, իա՞նէ՛մ, և այլն, ախորժեն սովորաբար զՏեա իւրեանց զաներևոյթ եղանակ:

Ոչ կարէ ծառ բարի պտուղ չար առնել.

Աղէ՛մ ծառը գէշ պտուղ չէ՛րնար պուլ.

Լ՛յսի աղած՝ քէօթիւ մէյվէ՛ վէրէմէզ:

Ղ՛ջմարիտ հաւատացելոց սատանայ փորձութեամբք ոչ իարէ պոռնիւն:

Կա՞ն չէրի՛նչէլ յիշխանութենէ անտի, զբարիս գործեալ:

Յիսուս առեալ ջուր՝ արկ ՚ի կոնք, և «խառ ըսանալ զոտս աշակերտացն:

Այս սյս «խառ շինէլ, և ոչ իարաց իտարելլ:

*Այնպէս և զիմազուրկքն բաց ՚ի տրականէ անտի, զորմէ խօսեցաք (Էջ, 170.) խնդրեն և զաներևոյթ:

Վրիստոնէի ոչ է պարտ կուտիլ, սյլ հեզ լինել.

Վրիստոնէայ եղողն պէտք չէ իմելլ, հաղա հէլ ըլլալ:

Պիր քրիստիանա նիզատան գաջըպ՝ միլսյըմ օլմագ ֆարզ տըր:

Ոչ է բարո՞ւ առնալ զհաց մանկանց, և արկանել շանց:

Յորժամ զաստուծոյ ճառիցէ որ, պարտէ զմիտս յարմարելլ, և զխորհուրդս «բէլլ, և զյոյզս շարժմանց պարզելլ:

'Ի յունականէն առեալ՝ և 'ի մեզ սովորեալ է զընեւ զանուն բայի աներևութի 'ի հայցական հոլով :

Որ սիրէ զընկեր իւր, կամի զնա լինել ողջ մարմնով և առաքինի հոգւով : Այնինչ, կամի զի նա լիցի, և այլն :

Ուր էր լինելու լեւերէ, ինչէ որ անիւս մարմնով ողջ լլայ, ու հոգւով առաքինի :

Այսպէս զընր սէվէն, օնուն թէն իլէ սաղ, վէ ճանրլա ֆազիլէթի օլմասընր արզիւլէր :

Կամիմ վէլ իմաստունս լինել 'ի բարիս, և անմեղս 'ի չարիս : Այնինչ, կամիմ զի դուք իմաստուն իցէք, և այլն :

Այնպէս ցուցէք ամենեցուն վէլ ճշմարտախօս լինել, մինչ զի լոկ բանից ձերոց որպէս երդման հաւատայցն մարդիկ : Այնինչ, այնպէս ցուցէք ամենեցուն, թէ դուք ճշմարտախօս էք, և այլն :

Օառաքինութեան սոսն քրտամըք և աշխատութեամբ ասաց պղատոն Բոստիլ : Այնինչ, ասաց պղատոն, եթէ առաքինութեան ոտք քրտամըք բուսանին :

Ասն յաւուրս քառասուն զարուն կենդանանալ : Այնինչ, ասն թէ 'ի քառասուն աւուրս արուն կենդանանայ :

Իշխան է միայն քաջ հայագէտն զայս ոճ 'ի կիրարկանել :

Նորժամ աներևութի լնդ նախդիր 'ի վերայ դիցես, նշանակէ պէս, ինչ :

Ինդ բուսանելն չորացաւ . ինչն լնդ պէս չորացաւ : Պիթաղի կիպի գուրուտու :

Ինդ ինչն յիսուսի 'ի նաւէ, պատահեաց նմա այր մի :

Գ Լ ՈՒ Խ Խ ԺԿ:

Ընդունելու էին:

Երբ որ ծական բայից ներկայ ընդունելութիւնքն, որք վերջանան 'ի ոչ, կամ 'ի օչ, ածական են և հոլովին ոչ. ոչ է. ի. . . ոչ. օք:

Եւր բարկացող նիւթէ զկուիւ:

Ս'ի լինիր ընկեր առն բարկացողի:

Թէպէտ սքա ներգործաբար նշանակեն, սակայն խնդիր առնուն 'ի սեռական հոլով:

Եւսջի աստուծոյ կեաս, որ քննող է սրտից և խորհրդոց:

Եսպո-ծոյ ասջիւ իսպրիս, որ սիրտը ու խորհուրդը քննող է:

Ելահըն կէօղիւ ալթընտա եաշարսըն, քի եիւրէյին վէ տիւշիւնճէլէրին թէֆթիշճիսի տիր:

Եւր 'ի հարցմունս խոնարհամիտ, 'ի պատասխանիան հանդարտ, և սիրող խաղաղութեան:

Օուգութիւն (միաբանութիւն) է մայր բարեաց, անզուգութիւն (անմիաբանութիւնն) ծնող չարեաց:

Փախողն սրտոյն ինքն երկնից սուրբ առաքեալն պետրոս, քրիստոսի խաչակցեցաւ:

Ի է ընդունելութիւնն ևս երբեմն վարի ըստ ոչ ընդունելութեան:

Յուգա եղև առաջնորդ ունելեացն յիսուսի: Եւսինն, ունողացն յիսուսի:

Յուգա էղաւ յիսուսը ինքնողնէրոն աստուծորդը:

Յուգա յիսուսու թուլթանլարըն գրլավուղու օրտու:

Խող բնութեամբ անուշահոտութեան և սրբութեան թշնամի է, և Ժահահոտութեան սիրելէ: Եւսինն, սիրող ժահահոտութեան:

Եստուած չընադատէ, այլ զլաճելոցն ասորժէ զառաքինութիւն: Եւսինն, զկամեցողացն զառաքինութիւն, և այլն:

Եւ ընդունելութիւնն եթէ հոլովիցի էլոյ . էլով . ոյ . էլով . ածական է :

Որդի խրատեալ իմաստուն լիցի .

Խրատած ողան ինչոյն էլոյ .

Նասիհատ թլանմըչ էվլատ իլիմտար օլուր :

Երեզակն ճառագայթիւք իւրովք լուսաւորէ զօր-
խաւրէալ :

Շունք կերակրին 'ի իշտանոյ անիւնոյ 'ի սեղանոյ
տեառն իւրեանց :

Եւ ընդունելութիւնն բայ է յորժամ նշանա-
կիցէ զգործիականն աներևութի :

Սեղուք նախ որդն ծնանին , և որդն աճեցեալ և
թևաբերեալ թռչուն կերպարանի .

Սեղանիւր աստ զոր ինչնանին , էրբ արբ և թ-
նալով , ու լի բոնիւնով , լուսն իլոյ .

Ըրբար էվլէլա պեօճէք սօղուրուրլար , վէ սօնղրա
պեօճէք պեօյիյիւպ , վէ գանատ պիթիրիպ , գուչ
գիսվէթինի կիլեր :

Նախամարգարէն մովսէս 'ի հօգւոյն սրբոյ լուր-
դիւրէալ ուսաւ զհանգամանս լինելութեան արա-
բածոյ :

Սըրբէալ մարդկան յաստուծոյ զտարերս աստուածս
ասացին :

Որդին յակովբայ յովսէփ նինգէալ յեղբարցն վա-
ճառի յեգիպոս :

Նախանձոտն տկարանոյ առ ճշմարտութեանն ընտ-
րութիւն , 'ի նախանձուն խաւարէ իւրոյն :

Տես ևս (էջ , 169) :

Եւ ընդունելութիւնն ընդ էական բայի 'ի կիր առեալ ,
նշանակէ դիւր : (Տես էջ , 58) :

Երբ և իցէ մեռանելոց եմք .

Երբ որ է նէ դիւր և թանկ .

Նկատման քի օլսա էօլէճէյիլ :

Լ՝մենեքին իսլոց էմ, առաջի ատենին քրիստոսի :

Լ՝մենայն դատարկ բանի համարս Գառլոց էմ :

Երբեմն փոխան լոց ընդունելութեան գնի այլ բայ , որ գնոյն նշանակէ :

Համարս ունէմ Գառլ աստուծոյ : Լ՝յախնի , համարս տալոց եմք :

Ընդ ամենայն դատարկ բանից համարս Գառլ հաստնէ :

Հաստնէլու էս մեռանել : Լ՝յախնի , մեռանելոց ես :

Կոյ հոյ մարդկան միանգամ հաստնէլ : Լ՝յախնի , մարդիկ միանգամ մեռանելոց են :

Լ՝պառնի լէ ընդունելութեան զարժանաւորութիւն կամ զյարմարութիւն առ իր ինչ ցուցանէ ունել , որպէս սէրէլէ , նշանակէ արժանի սիրոյ , և այլն :

Յուր ցուրտ անձին ծարաւոյ ախորժելի է :

Պաղ ընդ ծարաւ ծարաւ ծարաւ տեսնելէ է .

Սովուգ սու սուսամըչ քիմնէյէ արզիւլի տիւր :

Լ՝մարտաւանութիւն Գառլէ է աստուծոյ և մարդկան :

Լ՝մենայն որ մարմին է՝ Գառլէ է , և որ անմարմին է՝ իմանալէ է :

Մանուկ կաթնակեր , որ յայլ ինչ կերակուր մտաբերիցէ ոչ Գառլէ է , այլ արգահառլէ :

Յորժամ էալ ընդունելութիւնն այլոյ իրիք բայի խնդիր եղեալ ինքն ևս խնդիր ունիցի , զնախդիր իւր տայ նախադաս խնդրոյն իւրոյ : Որպէս ասացաք վասն յատկացուցչի և յատկացեալ անուան (էջ , 172 . և 173 .) :

Գուլութեան արժանաւոր այն բժիշկն է , որ զի դրունս մահու հասեալ հիւանդն դարձուցանէ : Լ՝յախնի , որ դարձուցանէ զհիւանդն հասեալ ՚ի դրունս մահու :

Գուլութեան արժանի ան բժիշկն է , որ հահուան դուռը հասած հիւանդը իւրաքանչէրէ .

Հիւրմէթէ լայրդ ó հէքիմ տիր , քի էօլիմ սահաթընա եէթիշմիշ հաստայը սաղալտըր :

- Լարուք է արեգակն, իբրև ճրագ մի՛ ՚ի մեծի տան,
 ու է զխաւարն և զստուերն՝ ՚ի Բայ փարտութեայ :
 Այսինքն, առ ՚ի բաց փարատելոյ զխաւարն :
 Աւրն յորժամ պէ՛ նա անկեալ նիւնն ծախեսցէ՝ ինքն
 շիջեալ աներևոյթ լինի : Այսինքն, յորժամ ծա-
 խեսցէ զնիւթն անկեալ ՚ի նա :
 Օռաքինութեամբ պարտութեան պարտ է պատուոյ
 արժանիս վարկանել և մեծարանաց : Այսինքն, ըզ-
 զարգարեալն առաքինութեամբ :
 Վրիստոս իւրով անպարտական մահուամբն կենդա-
 նացոյց զմահու Կոստոյարութեան : Այսինքն, զպա-
 տապարտեալքս մահու :
 Արիութեանն է զառ ՚ի խոհականէն ընդմեջն քա-
 ջապէս կատարել : Այսինքն, զընտրեալն ՚ի խոհա-
 կանէն :

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Օ :

Յազակս Բայանուանց :

Են բազում գոյական և ածական անուանք, որք վա-
 սրն ունեւոյ զոյժ ներգործական կամ կրաւորական և
 կամ չէզոք աներևութի կամ օղ ընդունելութեան կո-
 չին Բայանուան, այս է՝ անուն որ բայի ունի զզօրութիւն :

Ի սոցանէ գոյականք որք յանգին ՚ի ունիւն և ՚ի
 ունիւն յորտեալ որ ունին զնշանակութիւն աներևութի, և
 ինդիր կամին ՚ի սեռական հոլով :

Ախտացեալքն դժկամակ լինին յարբումն դեղոց օգ-
 տակարութեան : Այսինքն, դժկամակ լինին ըմպել
 զօգտակար դեղս :

Նիւնգիւնիւրը չին ունիւր օգտալուր դեղիւր իմել :

Նաստալար մէմֆաթիլը իլաճլարը արմագ իստէմէզ-
 լէր :

Ըստուած արար զգինի յառողջութիւնն հիւանդաց, 'ի
 Թիբեարութիւնն ծերոց, և 'ի սեփական սգաւորաց :
 Այսինքն, առ 'ի առողջացուցանել զհիւանդս, 'ի
 մխիթարել զծերս և 'ի սփոփել զսգաւորս :

Հարց յանձն է ինտամժութիւնն արդյոյ հանկանց : Այս-
 ինքն, խնամել զտղայ մանկունս :

Յարարչութիւնն ոչխարհի ջուրն ծածկեալ ունէր զա-
 մենայն երեսս երկրի : Այսինքն, յարարչագործիլն
 աշխարհի :

Սկիզբն ուսման գրոց աշխատութեամբ լինի : Այսինքն,
 սկիզբն ուսանելոյ զգիրս աշխատութեամբ լինի :

Յընթացմանէ գրոց ոչ երբէք ձանձրանամ : Այսինքն,
 յընթացանելոյ զգիրս ոչ երբէք ձանձրանամ :

Ան և անուանք ինչ որք 'ի սեռական հոլով խնդիր
 առնուն, թէպէտ և վերջաւորութիւն նոցա ոչ է ըստ
 առաջնոցն ¹⁾ :

Արար աստուած զերկիր պտղաբեր 'ի սնունդս ծա-
 ուսոյից իւրոց : Այսինքն, առ 'ի սնուցանել զծառայս
 իւր :

Աստուած երկրը պտղաբեր ըրաւ, եր ծառայր սնու-
 ցանելու համար .

Հագթաալէ քենտի գուլարնը պէսլէմէք իչին,
 թօիրաղը մկյվէտար էթտի :

Յետ վախճանին յովսեփայ ներդէին եգիպտացիքն
 զխարայէլ 'ի շինութեամբ արարաց, և 'ի գործս պաշտոց :

¹⁾ Սախա սարէր առնան ինքիլը 'ի հայցումն հըրմ զն-
 իան սեփականի :

Օրհնութիւնն իսահայայ պայովէ, եւ յովովէայ պապա,
 ոչ 'ի նոսս, այլ 'ի լուսնանն նոցա իսարելցան :
 Այսինքն, օրհնելն իսահայայ պայովէ եւ յովովէայ,
 եւ այլն :

Պահելցէր վրաս յիւր 'ի պարմանէ զընկերն : Այսինքն,
 'ի պարելայ զընկերն :

Այնինչ, նեղէին առ 'ի շինել զքաղաքս, և 'ի գործել զգաշտս:

Անուանք կրաւորաբար նշանակողք առնուն խնդիր 'ի բացառական հոլով ¹⁾:

Սահն ոչ այլ ինչ է, քան անջատումն հոգւոյ 'ի մարմնոյ.

Սահը որիչ էան չէ, բայց ելի հոգիին հարմինն պարզէլ:

Լյօլիւմ պաշկա շէյ տէյիլ՝ ֆագաթ ճանըն թէնտէն այրըմասը տրը:

Սուրբքն աղօթիւք զմահ խնդրէին, և պտձոմն 'ի հարմնոյ: Այնինչ, զլուծանիլն 'ի մարմնոյ:

Այսպէս ասի ևս՝ ծնունդը արեւոյն Տերոյ 'ի սրբոյ Կոստէն: Այնինչ, ծնանիլն տեսուն մերոյ 'ի սրբոյ կուսէն: Աղէգն շարժումն 'ի հոգւոյ. այնինչ, եղէգն շարժեալ 'ի հոլովոյ:

Սոյնպէս անուանք ներգործաբար նշանակողք իբրև ոչ ընդունելութիւն 'ի սեռական հոլով առնուն խնդիր ²⁾:

Չեռքն են գործումէայ գործոյ: Այնինչ, գործող գործոյ:

¹⁾ Անուանք նշանակողք էլբը իբրև սրբայան անէրեւոյն հասանալ էլբը եալ ընդունելու-լիան փոխանակ բացառականի առնումն խնդիր 'ի սեռական հոլով:

Լյ է է ե էս հարգ հահանայոս ծնունդը նախասարելը ծին: Այնինչ, ծնեալ 'ի նախասարելը ծին:

Այսպէս ասի՝ զարգացելարու-լիան հարգիան պարտաբերեալ: Այնինչ, պարտաբերեալ 'ի հարգիանէ: Սարգիան հասարակեալ իրան: Այնինչ, իրան հասարակեալ 'ի հարգիանէ: Արեւոյն սարգ: Այնինչ, ինչեալ յարգ: Անի-լեալ սրոյ: Այնինչ, անի-լեալ 'ի սրոյ:

²⁾ Արեւեան ընդունելու-լիան, յանգեալ 'ի ոչ, 'ի հայտան հոլով առնումն խնդիր:

Ոչ սերողայ զէգարս պարիժս խոսարանայ:

Աստուած խոնարհեալ է հանդերձելուց : Այսինքն, կան-
խաւ գիտող է հանդերձելոց :

Սիտք են մարմնոյ և հոգւոյ խառաժուր : Այսինքն, կա-
ռավարող մարմնոյ, և այլն :

Խորշակ լառաձեցոցն է բոսոց և քնիոց : Այսինքն,
թառամեցուցանող է բուսոց :

Իսկ խնդիր բնութեան առնուն ըստ այլ և այլ նը-
շանակութեան զոր ունին :

Այսպստ է ժամանակ էլնց մերոց 'ի մարմնոյ աստի : Այս-
ինքն, ելանելոյ մերոյ 'ի մարմնոյ աստի :

Սի մոս է ամենեցուն յաշխարհս, և մի ել հասա-
րակաց : Այսինքն, ամենեցուն մտանելն յաշխարհս
միօրինակ է :

Օհոգւոյն հայհոյութիւն մի թողցի : Այսինքն, մի թող-
ցի հայհոյել զհոգւոյն :

Իարկութիւնն է եռանգն զարդիւ արեան : Այսինքն,
եռալ արեան զարտիւ :

Աստուած արար զարեգակն ըստարտ քունջէտն,
զլուսինն և զաստեղս ըստարտ փէլբոյ :

Ազաք մտաւորք և բանաւորք, և սոպաստոս յան-
բանից : Այսինքն, առողք զսպասաւորութիւն յան-
բանից :

Հեթանոսք արարածոց պաշտօնաբարք եղեն :

Ըծական անուանք ևս բազում անգամ առնուն յայլ
և այլ հոլովս, թէպէտ և ոչ ունիցին նշանակութիւն
ինչ բայի :

Արք նշանակեն նմանութիւն, յարմարութիւն և Տր-
յաւորութիւն, պահանջեն 'ի տրական հոլով, որպէս և
հարցումն խնդրէ :

Որպէս ոչ են նման երեսք էրէսոց, նոյնպէս և ոչ
սիրտք մարդկան սրբից նման էն :

Գրիչ չարեաց, զժողոս անարգոս :

Հար ծախել զեռի :

Ինուժիւնս մեր Տէրանց խորօս ստեղծաւ յարարէն :

Ի եզուն արժանի է Տէժի պոռնոս-լէւան :

Սանուկն ոչ է ընդունալ չարեաց :

Սարգն ստեղծաւ յարարէն մտաց և հանճարոյ ընդունալ :

Որք նշանակեն զպոխտա-լէւան կամ զբոնն, առնուն բացառական, զոր օրինակ և հարցումն խնդրէ :

Չիք ինչ տեղի, որ լեռն-ը իցէ յապարո-ժոյ :

Ըրարիչն ամենեցուն անէրեոյլ է 'ի մարմնաւոր ոչոյ :

Ընդաստան մար-ը 'ի ժոյ :

Ընարգ զեռունն ևս ոչ մնայ անգործ 'ի խոմոցն աստուծոյ :

Չիք և չիք այլ ինչ այնպիսի եղկութեան ծնողաց և տրտմութեան առիթ, քան յորժամ որդիքն չարք լինիցին և ապարտէր յապարո-ժոյ :

Ընխոտն 'ի ջրոյ գինին անապական կոչի :

Ըծականք բաղադրեալք ան, որ մասնկամբք առնուն անխտիր զտրական և զբացառական :

Ըստուած անհաս է մտաց, կամ 'ի մտաց :

Ըստուած անտես է աչաց, կամ յաչաց :

Ընճաշակ հոգևորական իմաստից :

Ընճաշակ յերկնաւոր բարեաց :

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Ի :

Յողովոս մակեդոնի :

Բազում անգամ ածական անուանք յարեալ 'ի բայս մակրայանան :

Սի ունայն ծախեսցուք զսակաւ աւուրս կենաց մերոց : Ըստանօր ունայն պարզ ածականն, եղեալ է մակրայ :

Պուկաս լուսաւորագոյն պատմէ զճանգամանս վերանալոյն քրիստոսի :

Որ յուսով մեղանչէ, անյոյս կորնչի :

'Ի գարնանային եղանակս ծաղկաբեր զուարճանան
կենդանիք և տունկք :

Ս' Եժույն կարգացէք :

Այսպէս ասի ևս՝ անողորմ դարձել, սոսի դարձել,
անիրաւ պարտութիւն և սյլն : Տես յառաջին մասին (էջ,
128 .) :

Ի ուրեք զի յայնպիսի ածական անուանս որք իբ-
րև մակրայ վարին, յաւելեալ դնի գիրն . « կամ էն
մասնիկս :

Նազմապատիկս աշխատէին :

Ի եզու փոքր ինչ անդամ է, սյլ մեծամեծս բարբառի :

Չարագործքն խղճիւ մտաց հարեալք սաստկագոյնս
տանջին :

Ս զուրն սոսի էլ էն գիրացուցանէ զերկիր, և զնունդս
նորա դարմանէ :

Ի րիտասարդք սոսի էլ էն ունին զանհնազանդու-
թիւն վասն եռանդնոտ արեանն, և անհաստատ
բարուցն :

Այսպէս ասի նաև՝ անշահս լալ, անգոստս ծաղիւն,
և սյլն :

Ս' երթ ևս 'ի նախգրիւ տրական դնի :

Ճանգիւնս ուտել : Ճանայոսս 'ի ներքս մտանել :

Ճանհոգս կալ : Ճանարթանս ծախել, և սյլն :

Սմին հակառակ 'ի վայելուչ շարագրութեան մակ-
րայք 'ի գոյական անուանս յարեալք վարին ածակա-
նաբար :

Սիրտն է շտեմարան ամենայն բարստ խորհրդոց : Այս-
ինչն, բարի խորհրդոց :

Որդէբար սիրով զկամս հօրն կատարել : Այսինչն,
որդիական սիրով :

Շինէ երկուս տունս Բժարկէս ծախիւք : Այսինչն,
մեծ ծախիւք :

Աստուած զանճառելի ծածկուղէս խորհուրդ տնօրէ-
նութեան մարգարէիւք տպաւորեալ եցոյց : Այս-
ինչն, զծածուկ խորհուրդ տնօրէնութեան մարգա-
րէիւք եցոյց :

Սնորթի մակբայից դնիլ և 'ի բայանուանս :

Ս էմ հատեալ 'ի լեռնէ ասորի՛ն ոլորմամբ վայրաբերի :

Յանիւրձովի շարժմունք բազում անգամ 'ի միում ժամու զաշխարհս սասանեցին :

Եթէ բայանուան կամ անցեալ ընդունելութեան նախդիր կայցէ, բազում անգամ դնի նախդիրն և 'ի մակբայն :

Ոլորմութեան փոխարէն պարգևէ աստուած զ'իսկզբանէ պատրաստեալ արտայտելուն : Եւ յինչ, պարգևէ զարքայութիւնն պատրաստեալ 'ի սկզբանէ :

Օունկք առաքելոյն յակովբայ խտացան իբրև զուղտու 'ի ստեպ ծոնի իրնիւն :

Եթէ նախադրութիւնքն խնդիր ինչ ոչ ունիցին, յարին 'ի բայ և լինին իբրև զմակբայ արկեալ 'ի կիր :

Երի, անց 'ի մէջ .

Եւ, օրէնն էիւր .

Գալք, օրթայան կէլ :

Ստեալ 'ի նաւ անց յայնիոյն :

Եւ ծակեալ զժողովուրդսդ, զի երթեալ շուրջ յագարակս, գնեսցեն իւրեանց զինչ ուտիցեն :

Երբեմն ևս բազում անուանք կամ մի և նոյն անունն կրկնեալ լինին մակբայ :

Սովն ևս յան զնո սաստկանայր :

Եստուած ընդ մովսէսի բերան 'ի բերան խօսէր :

Ինն աս բան պատասխանի առնել :

Երբեալքն ոչ կարեն ուղիղ ոտիւք ընթանալ, այլ գայլ 'ի գայլ, և վաղվաղակի անկեալ կործանին :

Եստուած պաշտութիւն Բարձր 'ի գլուխ երևեալ լինէր յաշխարհիս հայոց :

Սնծ ամուրդ այդ կին 'ի վեր տապալեցաւ :

Եւ մակեդոնացւոց թագաւորն ագուաք ողջոյն տային զայս օրէնով, խնդալ թագաւոր պտղովէոս :

Եւ էր պատճէն հրովարտակին օրէնով զայս :

Եւն և անուանք ինչ որք յայլ և այլ հոլով եղեալք վարին մակբայօրէն :

Ս իձեւէլ զճանապարհայն :

Չարութիւնն թէպէտ առ Չամայն հեշտացուցանէ ,
սակայն յետոյ մեծապէս արտմեցուցանէ :

Ի եառն սինա ծխէր առ հասարակ :

Ըն օրին կամ նոյն օրին հատուցանել զվարձ :

Համարեցան թէ առ ոչք ինչ իցէ :

Կալաւ սաւուղ զթագաւորն ամաղեկայ զագագ Էն-
գանոյն :

Հանէ զգիշերն 'է գլուխ յաղօթս :

Օճանոցոհն :

Որչափ ինչ մարթ էր փոյթ կալաք զգիտելիս համա-
ձայնութեան 'ի սակաւ կանոնս համառօտել , զիւրին
կարգաւ և դիւրիմաց ևս օրինակօք , միանգամայն ջան
եղեալ չառնել ինչ զանց զկարեորօք : Միայն յար-
տուղի խոտորմանցն ինչ ինչ 'ի բաց թողաք , զորս 'ի
կիր առեալ էր մերոց նախնեաց կամ առ լեզուի հեղի-
նակութեանն և կամ առ յաճախ կիրառութեան : Օղ-
մանս 'ի նոցանէ աստէն կարգեսցուք , պատճառս տալով
ընթերցանելեացն ինքնին սյրոց սոյնպիսեաց խելամուտ
լինելոյ :

Երիս խորհուրդս սոսկալիս տեսանի : Ըստ տէր բային
անհամաձայն է ընդ բային թուով , և յոգնակի
ուղղականին * 'ի * փոխեալ է :

Ոյք ուրուք 'ի մարդկանէ զերիս տիւս և զերիս գի-
շերս անընդհատ 'ի քուն լինիցի : Ըստէն դիմաւոր
բայն ունի զտէր բային 'ի սեռական հոլով :

Երբեմն այս , այդ , այն , ցուցականք և' նախադաս
և' յետադաս բնաւ անհամաձայն զնին :

Եյդ ի-լոյդ . փոխանակ ասելոյ , այդք ի-լոյդ :

Տանս այս , հզօրէս այս . փոխանակ ասելոյ , դանս այ-
սորէի , հզօրէս այսորէի :

Կամ լինի փոխադրութիւն հոլովոյ :

Եյդք երախտիւօք , զայսոս առարկէք , այսմ սահմանա :

Փոխանակ ասելոյ , այսորիւօք երախտիւօք , զայսորիւօք

առարկէր, այսու սահմանաւ :

Այսպէս ասի ևս՝ որո՞ւմ անուն էր յայրոս : Այս-
ինքն, որո՞յ անունն էր յայրոս :

Չարտուղութիւն պայտիսի անչափ առաւել գտա-
նէ որ, որչափ զի փոյթ է 'ի մտադիր ընթերցումն
գրոց մերոց նախնեաց և 'ի նոցին մանր հետաքննութիւն :

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԸ :

Յազագու լուծումն ե շարագրութեան :

Պարտ է աշակերտաց յորում աւուր քերականութեան
առնեն սկիզբն, ընթեռնուլ հանապազօր զբանս ինչ 'ի
սուրբ աւետարանէն, և զբառսն՝ զորոց ոչ իմանան ըզ-
նչանակութիւնս, ուսանել և պահել 'ի մտի : Այս յու-
սելոց անտի ընտրել պարտ է նոցա այնուհետև նախ թէ
անունն որ հոլով իցէ. երկրորդ որ ածական և որ գոյա-
կան, երրորդ որ բառ անուն է կամ դերանուն, և զինչ
սեռ է բայի և որ ժամանակ. օրինակ իմն,

Իբրև էջ յիսուս 'ի լեռնէ անտի, գնացին զկնի
նորա ժողովուրդք բազումք :

Իբրև մակբայ. էջ ներգործակերպ չէզոք բայ կա-
տարեալ՝ եզակի երրորդ դէմ. յիսուս ուղղական և յա-
տուկ անուն. 'ի լեռնէ բացառական լեռան անուան. ան-
որի մակբայ : Վնացին, ներգործակերպ չէզոք բայ կա-
տարեալ՝ յոգնակի երրորդ դէմ. վնչ ' նախադրութիւն,
նորս սեռական հոլով խնդիր նախադրութեանն. Ժողո-
վուրդք յոգնակի ուղղական. Բազումք ածական նորա հո-
լովեալ ընդ նմա :

Յորժամ երկրորդում մասին սկիզբն առնեն, պարտ
է նոցա գիտել, թէ որ անուն է աէր բայի, որ խըն-
դիր, որն յատկացուցիչ, այլովքն հանդերձ : Այսու-
րիկ աղագաւ յառաջագոյն իսկ ազգ արարաք, զի ըզ-

լուծումն 'ի վերայ ուսելոցն նախ անխցեն, քանզի ցոր-
չափ անիմանալի է բանն, անհնարին է զի լուծանիցի,
և պատճառ իսկ ոչ կարող լինելոյ նորավարժից լուծա-
նել չիմանալն է: Ամին իրի պարտ է զի զլուծանելի
բանն նախ թարգմանեսցեն 'ի լեզու յոր առաւել հմուտ
իցեն և տեղեակ, և ապա լուծանել. օրինակ զայս:

Օրինակ:

Իբրև էջ յիսուս 'ի լեռնէ անտի, գնացին զկնի
նորա ժողովուրդք բազումք: Այլ ահա մատուցեալ բո-
րոտ մի երկիրպագագա էր նմա, և ասէր, տէր եթէ կամիս
կարող ես զիս սրբել:

Յիսուս երբոր լեռնէն ինջանէ, անոր էպեւէն շափ
ժողովուրդի գացին: Այլ ահա բորոսի ին գովել գալով
անոր երկրպագան լինելի, ու լուսէր, ո՛վ պէր, լէ է որ
կողմէս նէ, իս իրնաս սրբել:

Աէզաման քի յիսուս տաղտան էնիյօրուտու, օ-
նուն արտընտան չօգ ճէօմահաթլար կիթտիլէր: Ա է
իշտէ պիր ույուզու եագլաշմարբլա օնա սէճտէ գլարբ-
տը վէ տերիտի, էֆէնտիմ, էյէր իստերսէն պէնի թէ-
միզ էտէպիլերսին:

Իրօճումն:

Այլ է բայ ներգործակերպ չէզոք. յիսուս անուն
բայի. 'ի լեռնէ անտի այսինքն 'ի լեռնէն բացառական
խնդիր էջ բային. իբրև մակբայ: Գնացին չէզոք բայ.
ժողովուրդի բազումն անուն բայի. գլին նորա նախագ-
րութեամբ խնդիր բային գնացին: Անպարտեալ, ընդու-
նելութիւն անցեալ, որ զոյժ գործիական հոլովոյ ունի.
Երկրպագան էր ներգործական բայ, զօրութեամբ իմա-
ցեալ լինի անուն բային նորա որ է նա այսինքն բորոսի.
Նա տրական խնդիր երկրպագանէմ բային. է շաղկապ:
Տէր կոչական. իսթո հասարակ բայ. որոյտեր բային
որ է բոր զօրութեամբ կայ. էլէ շաղկապ. իբրոչ էս
չէզոք բայ և անուն բայի նորա բոր լուսելայն իմանի.
սրբել աներևոյթ իբրէլ բային. զի խնդիր սեռի ան-
երևոյթ բային սրբել:

Ի տեսանել վարդապետին զըստ բաւականին յառաջադիմութիւն աշակերտին իւրոյ՝ ի հասկանալ և ՚ի պարզել, ոչինչ պէտք են այնուհետև մանրամասն մեկնութեան ամենայն բանի, այլ որ ինչ խրթնածածուկ իցեն և դժուարիմաց հասողութեան աշակերտին, զայնոսիկ միայն տայցէ պարզել:

Նոյնպէս եթէ ձեռնհաս իսկ է աշակերտն առանց սխալանաց զլուծումն վճարել, այնուհետև այլով կարծոյ ևս ճանապարհաւ արասցէ զլուծումն:

Լըրկորդի լուծմանս այսորիկ օրինակ կամ կարգ այսպիսի է, նախ զիւրաքանչիւր բառ յիւրում պատշաճաւոր տեղեոջ զետեղել, և ապա պարզել զխրթնագոյնսն և եթ ՚ի բանից:

Ըրդ՝ ըստ կարգին՝ յարաբերական դերանունն կամ շաղկապն զառաջին տեղին ունին, ապա մակբայն, ապա անուն բային, ապա սեռի խնդիրն, և յետոյ ուրեմն այլ խնդիրքն. որպէս,

Նիշեաց աստուած զնոյ... և ած աստուած հողմ ՚ի վերայ երկրի. և խցան աղբերք անդնդոց, և արգելաւ անձրև յերկնից...: Եւ նստաւ տապանն ՚ի լերինս արարադայ: Եւ յետ քառասուն աւուր երաց նոյ զպատուհան տապանին, և արձակեաց զագռաւն:

Եւ նստաւ տապանն:

Աստուած յիշեաց զնոյ, և աստուած էաձ զհողմ ՚ի վերայ երկրի. և աղբերք անդնդոց խցան, և անձրև արգելաւ յերկնից: Եւ տապանն նստաւ ՚ի լերինս արարադայ: Եւ նոյ երաց զպատուհան տապանին, և արձակեաց զագռաւն:

Եւ նաւ չնն բաժանելի յատկացուցիչն յիւրմէ յատկացելոյն, բացայայտիչ անունն ՚ի բացայայտելոյն, և նաւ բացասական մասնիկքն ՚ի բայէ, մասնականքն յիւրեանց խնդրոց և ածականն ՚ի խնդրոյ իւրմէ. որպէս,

Օրինակ:

Եւ տես փարաւոն երազ, թուէր թէ կայցէ յեղբ գետոյ. և ահա որպէս թէ ՚ի գետոյ անտի ելանէին եօթն

երինջք գեղեցիկ տեսանելով և ընտիրք մարմնով : Այլ
այլ ևս եօթն երինջք ելանէին 'ի գետոյ անտի , զազիրք
տեսանելով , և վտիտք մարմնով :

Լուծումն :

Վարաւոն ետես զերազ . թուէր եթէ կայցէ յեզր
գետոյ , և ահա որպէս թէ եօթն երինջք գեղեցիկ տե-
սանելով , և ընտիրք մարմնով ելանէին 'ի գետոյն : Այլ
այլ ևս եօթն երինջք զազիրք տեսանելով և վտիտք
մարմնով ելանէին 'ի գետոյն :

Եւլ օրինակ :

Իջին եղբարքն յովսեփու տասնէքին գնել ցորեան
յեգիպտոս , և զբննիամին զեղբայրն յովսեփու ոչ ար-
ձակեաց յակոր ընդ եղբարսն . քանզի ասէր , թէ դուցէ
պատահիցէ նմա հիւանդութիւն : . . . Օտանեալ յովսեփ
զեղբարսն իւր , և նորա ոչ ծանեան զնա , յիշեաց յով-
սեփ զերազն իւր , և ասէ ցնոսա . լրտեսք էք դուք , և
դիտել զել և զմուտ աշխարհիս եկեալ էք :

Լուծումն :

Տասնէքին եղբարքն յովսեփու իջին յեգիպտոս
"է գնել ցորեան , և յակոր ոչ արձակեաց զբննիա-
մին զեղբայրն յովսեփու ընդ եղբարսն . քանզի ասէր ,
թէ դուցէ հիւանդութիւն պատահիցէ նմա : Յովսեփ
ծանեալ զեղբարսն իւր , և նորա ոչ ծանեան զնա , յով-
սեփ յիշեաց զերազն իւր , և ասէ ցնոսա . դուք էք
լրտեսք , և դուք եկեալ էք "է դիտել զմուտ և զել
աշխարհիս :

Օրինակ :

Ասէ ոմն 'ի ժողովրդենէն ցնա , վարդապետ ասա
ցեղբայր իմ բաժանել ընդ իս զժառանգութիւնն :

Լուծումն :

Ոմն 'ի ժողովրդենէն ասէ ցնա , «ձ վարդապետ ,
դու ասա ցեղբայր իմ բաժանել զժառանգութիւնն
ընդ իս :

Իսկ պարզելի մթութիւնքն են այս , եթէ յարա-
բերական դերանուան եզականն իցէ փոխանակ յոգնա-
կանի եզեալ , պարտ է յոգնակի ասել . զանորոշ հայցա-

կանն որոշել, աներևութին առ ՚նախդիր եթէ զեղևալ իցէ, զնել ՚ի վերայ, նոյնպէս և անուն բային եթէ չիցէ, և զայն զնել ներգործութեամբ, և այլն, այսպէս,

Օրինակ:

Ոչ ուրուք լուցեալ ճրագ՝ զնէ ՚ի թագստեան, և ոչ ընդ գրուանաւ, այլ ՚ի վերայ աշտանակի, զի որ մտանեն՝ լոյս տեսանիցեն:

Լուծումն:

Ոչ ուրուք լուցեալ ճրագ՝ զնէ ՚ի թագստեան, և ոչ ոք Գնէ ընդ գրուանաւ, այլ Գնէ ՚ի վերայ աշտանակի, զի որք մտանեն՝ տեսանիցեն զլոյս:

Տես զվերոյեղեալ օրինակս:

Շարագրութեան երեք ազգք են, պարզ, Ֆլուի և Խրիչն: Պարզ ասի յորժամ բառքն ընտելք իցեն և կարգ բանին բնական:

Ե. յսպիսի են Վարք Զարանց ՚ի խրատականն. Յայսմաւորքն. յաստուածաշունչ գրոց հինգ գիրքն Սոլսեսի. Յետու. Գատաւորք. Թագաւորք. Մնացորդք. չորք Էւետարանք. և այլն:

Յամենեսին ՚ի սոսա երեւի ուրեք ուրեք և վայելչութիւն ոչ սակաւ:

Միջակ ասի շարագրութիւնն յորժամ բառք բնտիրք են և վայելուչք և շար բանին շրջուն. օրինակ իմն՝ եթէ ընդ անական և ընդ գոյական՝ ընդ յատկացուցիչ և ընդ յատկացեալ այլ ինչ մասն բանի ՚ի մէջ մտցէ. յաճախակի համաձայն գնայցէ ընդ գոյականի իւրում նախադաս անականն, և որ այլ ևս սոցին նման:

Ե. յսպէս են սովորաբար յաստուածային գիրս Իմաստութիւն, Յովբ, Յուդիթ, Էռակք, Եղովորդ, Գործք առաքելոց, բաղումք ՚ի թղթոցն Պողոսի, Կաթուղիկեսայց թուղթք Պետրոսի:

Ի վարդապետականն Յաճախապատումն, Եղնիկ, Եղիշէ, Սամբրէ, Գրիգոր արշարունի, Խոսրով, Աէրսէս շնորհալի, Սարգիս, Իգնատիոս, Լամբրոնացի

'ի Ճառսն, և յատենարանութեան, Աշտարկ հարանց 'ի Ճառս ինչ :

'Ի սոսա յաւէտ փայլէ վայելչութիւն եթէ ընտիր ընտիր բառից և եթէ իմաստից, մանաւանդ Աշտարկ, Աշտարկ, 'ի Շնորհալի, Ազնատիոս, 'ի Սարգիս և 'ի Ամբրոնացի :

Խորթին է եթէ ընդ մթին և անսովոր բառիցն և շարն արտաբոյ սովորականին իցէ, վասն որոյ և առանց պարզութեան ոչ ամենեցուն իմանալի :

Այսպիսի ինչ են Սակարայեցիք . Ագաթանգեղոս, Խորենացի, Վառիթ անյաղթ, Վրիգոր մագիստրոս, Յովհաննէս կաթողիկոս, և Վարեկացի :

Խորթին շարագրութեան վսեմն ասի Գեղաման, որպիսի են Սակարայեցիք, Ագաթանգեղոս, Վարեկացի 'ի բազում տեղիս, և ուրեք ուրեք Խորենացի 'ի գիրլս պիտոյից :

Վիտելի է և այս, զի չիք և ոչ մի ինչ մատեան կամ գիրք որ բովանդակ զնոյն ոճ ունիցի : 'Ի պարզ ասացեալ գիրս իսկ ուրեք ուրեք փայլի վայելչութիւն քան թէ 'ի միջակս, և 'ի միջակ գիրս գտանի և՛ պարզն և՛ գերապանծն :

Այսչափ ինչ շատ լիցի ասել յաղագս մերոց նախնի մատենագրաց . դիցուք և զօրինակս ըստ տեսակացն իւրաքանչիւր, պարզի, միջակի և խորթին շարագրութեանց :

Օրինակ պարզ շարագրութեան :

Հարցեալ եղև երբեմն հայրն դիոս 'ի զինուորէ ումեմնէ, եթէ ստուգապէս գոյ ապաշխարութիւն, և ընդունի՞ աստուած զգարձեալն : Իսկ ծերն 'ի ձեռն բազում առակաց և օրինակաց հաւատացոյց զնա, եթէ ճմարտապէս գոյ ապաշխարութիւն : Ալ զայս ևս ասէ ցնա . առ սա ինձ սիրելի, եթէ պատառեսցի քղամիդ քո՝ 'ի բաց ձգես դու զնա, և ասէ ոչ ձգեմ . այլ կարեցից և զգեցայց : Իսկ ծերն ասէ, արդ՝ եթէ խնայես դու 'ի հանդերձ քո . ոչ ևս առաւել խնայեսցէ տէր 'ի ստեղ-

ծուածս, որ վասն ամենայն մեղաւորաց յորդի իւր սիրելի ոչ խնայեաց, և արդ նովաւ պարգևեցէ մեզ ապաշխարութիւն և թողութիւն մեղաց: Ալլա՛հ հարանց. Էբէս, 227:

( ) Երևալի Բեշտի շարագրութեան:

Վէպ եղև եղբարս եօթն մարըն հանդերձ կալեալս, ածել յատեան թագաւորին, 'ի խոշտանգանս գանի տազնապէին ուտել խոզենի: Ա'ի 'ի նոցանէ նահատակեցաւ յառաջագոյն. սկսաւ խօսել և ասէ. զի՛ կայք անցեալ, կամ զմեզ զի՛նչ հարցանելոց էք. մէք պատրաստ եմք 'ի մեռանել քան անցանել ըստ օրէնս հայրենիս: Տարկութեամբ և սրտամտութեամբ լի՛ եղև թագաւորն, հրամայեաց ջեռուցանել տապակս և կաթսայս, և անիւս, և պէսպէս գործիս տանջանաց պատրաստել: Օսյս իրրև վաղվաղակի ջեռուցին պատրաստեցին հրամայեաց զնահատակն յառաջ մատուցանել, և նախ զլեզուն կտրեցին, և զգլխոյն մորթն զերեսօքն դարձուցին. և ապա զոտս և զձեռս առաջի մօրն և եղբարցն ծայրաքաղ առնէին: Այլ ապա իբրև 'ի բանից և 'ի ձեռաց անպիտանս առնէր՝ հրամայէր կենդանոյն 'ի տապակսն ջեռուցեալս իջուցանել: Այլ իբրև ձենձերն ընդ երկար՝ այսպէս 'ի տապակէ անտի ելեալ դիզացեալ ծառանսյր, սկսան եղբարքն ընդ միմեանս մարըն հանդերձ մխիթարել և ասել. քաջութեամբ մեռցուք, զանուն և զոգիս ժառանգեսցուք: Հայի տէր աստուած 'ի ճգնութիւն պատերազմիս մերոյ, և 'ի ծառայս իւր մխիթարի՛ որպէս յայտյանդիման ասաց մովսէս յորհնութեան իւրում: Իբրև առաջինն զօրինակ զայս յաշխարհէ փոխեցաւ: Օքրկորդն 'ի տեղի տանջանացն մատուցանէին, և զգլխոյն մորթն վարսիւքն հանդերձ զերեսօքն արկանէին. և անդէն հարցանէին, կերիցես, ասն խոզենի միս, մինչև ամենայն մարմինդ անդամ անդամ լուծեալ է: Աս ետ պատասխանի իւրեանց բարբառովն և ասէ, ոչ: Ասն սյսորիկ և սա 'ի նոյն տանջանսն տանջեալ վախճանէր: Իբրև յոգւոցն պարզել ապաստան

եղև, սկսաւ խօսել՝ և ասել ցԹագաւորն . այ սէգ հպարտ
 և ամբարտաւան, դու զմեզ յայսց կենաց աշխարհիս
 կարճել համարիս . իսկ այն որ աշխարհաց Թագաւորն է՝
 Թէպէտ և մեռանիմք մեք վասն օրինացն, 'ի կեանսն յա-
 ռիտենից 'ի միւսանգամ՝ ծննդեանն ժամանակի՝ կենաց
 'ի կեանս դարձուցանէ : Հետ նորա զերբորդն ամին, և
 զլեզուն խնդրէին . նա վաղվաղակի մատուցանէր, և
 զձեռոսն քաջասիրտս տարածանէր . զի և Թագաւորն
 ինքնին զարմացեալ լինէր վասն պատանւոյն ուշիմ
 մտացն, և սրտին քաջութեան . զի առ ոչինչ զցաւսն
 համարեցաւ : Այս սա իբրև փոխէր՝ չորբորդն 'ի տեղի
 մատուցեալ 'ի նոյն տանջանս չարչարէին : Իբրև շունչ
 վախճանի հասանէր, խօսել սկսաւ սյսպէս . մեզ լաւ է,
 զի փոխիմք աստի 'ի մարդկանէ . և յուսոյն ակնունիմք
 միւսանգամ ծննդեանն յարութեան մեռելոց, քան քեզ
 'ի կենդանիս . զի արգելեալ փակեալ է 'ի քէն յարու-
 թիւն մեռելոց : . . . Հետ այսորիկ ամեալ վեցերորդն,
 և իբրև մերձ եղև 'ի մեռանել՝ ասէ, զի՞ մոլորեալ ես
 տարապարտուց . ընդ մեզ այս անցք որ անցաննն վասն մեր
 մեղաց, զի մեղանչեմք առ աստուած արժանի զարմանա-
 լոյ : Եւ այց դու մի ակնունիցիս ողջանդամ բարեմիտ ապ-
 րել յաստուածամարտ մարտուցեալ : Այս առաւել բա-
 րեաց յիշատակաց արժանի՝ մայրն սքանչելի, որ զայն-
 պիսի զեօթն որդի յիւրմէ կորուսեալ 'ի միում աւուր
 'ի միում ժամանակի վասն յուսոյն աստուծոյ քաջալե-
 րեալ սրտապնդեալ զմի մի 'ի նոցանէ մտիթարէր իւ-
 րեանց բարբառովն : . . . Անտիոքոս Թէպէտ և արհա-
 մարհեալ զինքն համարեցաւ վասն բարբառոյ նախա-
 տանացն . սակայն մինչդեռ ոգիքն կրսերոյ մանկան առ
 իւր կային, սկսաւ ոչ միայն բանիւք մտիթարութիւն
 մատուցանել . այլև երգմամբք հաստատէր՝ 'ի մեծու-
 թիւնս յաւագութիւնս հասուցանել, երանելի առնել
 յաշխարհի . միայն թէ 'ի նախնեացն օրինաց փոփոխե-
 ցի : Իբրև ետես թէ ամենեւին պատանին 'ի բանս Թա-
 գաւորին չխոնարհեցաւ, կոչեաց Թագաւորն զմայրն, և
 աղաչէր՝ լինել պատանւոյն կենաց նորին խորհրդական՝

զի փրկեսցի: Իբրև կարի շատ ստիպեաց, յանձն առ
 խօսիլ ընդ որդւոյն. խոնարհեցաւ 'ի նա. սկսաւ ծաղր
 առնել զհպարտ զամբարտաւան թագաւորն, և ասէ: . . . .
 Մի զարհուրիւր դու 'ի չարաշուք դահձէ այտի, այլ
 եղբարցն արժանի եղեալ՝ ընտրեալ զմահ քան զկեանս
 աշխարհի. զի ընդ այն եղբարս ընկալայց զքեզ 'ի ձեռս
 ողորմութեան մեծին աստուծոյ: Աւ մինչդեռ մայրն
 զայն մխիթարութիւնս մատուցանէր 'ի միտս հաստա-
 տունս, սկսաւ խօսել պատանեակն և ասէ. ո՛ւմ կայք
 զի՞ յապաղէք, չեմ ինչ լսելոց հրամանի թագաւորիդ,
 այլ հրամանաց հնազանդեալ եմ օրինաց հարցն մերոց
 որ տուան 'ի ձեռն մովսեսի: Այլ դու որ զամենայն չա-
 րիս խորամանկեցեր 'ի վերայ որդւոցդ երբայեցւոց. . .
 չես ինչ ապրելոց յամենագէտ յամենակալ դատաստա-
 նացն աստուծոյ: Օ՛ի այժմիկ մեր եղբարք սակաւ ինչ
 ցաւոց համբերեալ վասն կենացն յաւիտենից, և 'ի վե-
 րայ ուխտի կտակարանացն աստուծոյ անկեալ կան մահու
 տարածեալ: Այլ ես հաւասար եղբարցն իմոց զըունչ և
 զմարմին մատնել պատրաստեալ ունիմ 'ի վերայ հարցն
 օրինաց, յուսացեալ կարգամ առ աստուած, քաւութիւն
 ազգին ամենայնի գտանել, և զքեզ մեծամեծ
 տանջանօք հեծութեամբ խոստովանել՝ զի նա միայն է
 աստուած. և այլ ոք չիք: . . . . Օհետ որդւոցն և մայրն
 երանելի 'ի սոյն օրէնս կատարեցաւ: Այն որ ինչ վասն
 հարցմանց զոհիցն, և վասն անհնարին տանջանացն՝ ցայս-
 վայր ցուցեալ լիցի: Թ. Ս. Է:

Յօրինակիս յայսմիկ բազում ուրեք երևի և գե-
 րապանձ շարագրութիւն:

Օրինակ խրեան շարագրութեան:

Օանսպառ խաղացմունս աստուածայնոցն 'ի քեզ շը-
 նորհացն, և զանդուլ հոգւոյն 'ի վերայ քո իմացուածոցդ
 զչարժմունս՝ ծանեայ 'ի ձեռն գեղեցիկ խնդրոյս, յառաջ
 քան զմարմնոյդ՝ զհոգւոյդ ընկալեալ զճանօթութիւն,
 որ և սիրելի իմոց իսկ անտրժակացս է, առաւել ևս սովո-
 րութեանցս:

Օպյա թուղթ, զոր գրեաց Սոփիէս խորենացի առ Սահակ բագրատունի որ խնդրէր 'ի նմանէ զՏայոց պատմութիւն, ըստ այսմ պարզելի է:

Եւ ծանեայ զանսպառ խաղացմունս աստուածային շորհացն 'ի քեզ. և զանդուլ շարժմունս հոգւոյն 'ի վերայ մտաց քոց 'ի ձեռն գեղեցիկ խնդրոյս: Եւ զէ "չ էր Խորենացոյն Երեսօր Բեւեմլ զ] Խնայ Բագրատունի, ասէ. Ինկալեալ զծանօթութիւն հոգւոյդ, յառաջ քան ընդունել զծանօթութիւն մարմնոյդ: Ար նաև ասոր ժակաց իմոց սիրելի է մանաւանդ սովորութեանս:

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԻ:

Յողագոս վերժանութեան:

Վ Երժանութիւն որ է ընթերցողութիւն, այսպէս սահմանէ հին քերականն: Ս Երժանութիւն է հասն' յերկնայ խաչ շարագրաց անվար յառաջ Երեսօր: Ե յսինքն, վերժանութիւն է մասն քերականութեան, որ եթէ յերկնայ այսինքն ոտանաւորաց և եթէ շարագրաց այսինքն անոտն բանից զանսայթաք և զվայելուչ արտարութիւն ուսուցանէ:

Եւ քաջ ընթերցողութիւն երից պէտք են: Կախ՝ զի իւրաքանչիւր բառ ըստ իւրում բնիկ ձայնին արտարելիցի: Երկրորդ՝ քաջ շեշտել և բթել և այլն: Երրորդ՝ որպէս զհարգ վայել է զՏատուածս բանին որոշել 'ի միմեանց ստորակիտիւք: Եւ աջինն ուղղագրութեան ասի, երկրորդն ասոգանութեան՝ երրորդն արհուրութեան:

Ուղղագրութեան է քաջ մտադիր լինել զի մի ինչ 'ի գրչութեան կամ զնշանս վերժանութեան ոչ ըստ պատշաճի գնելով և կամ ընդ իրեարս շփօթելով ըզնշանագիրս վրիպակ լինիցի. գրելով օրինակ իմն օ փոխանակ ու, ո փոխանակ վեզի, Յա փոխանակ ցօի, զա փոխանակ սէի կամ յաի, և որ այլ ևս այսպիսիք:

Յաղագս ասոգանութեան :

Նախնի մատենագիրք մեր զայլ և այլ նշանս առողա-
նութեան ունէին, որոց կիրառութիւն այժմ խափա-
նեալ իսկ է :

Այժմիկ 'ի կիրառութեան եղեալքն միայն են,
չէշտ և պարոյն¹⁾ :

Շէշտն է այս գիծ (') և դնի 'ի վերայ գրոյ որոյ
յարտարեբեղն 'ի վեր սաստելով ելանէ արտաքս : Այսն
որոյ դնի շէշտ սովորաբար 'ի հրամայական եղանակս
բայից, 'ի բացասական և 'ի ստորասական մակբայս, և
'ի կոչական հորովն :

1) Աս նախնեօք ձարեղին թաւ, և սոսկ ասացեալ նշանս :
Թաւ որ այսպիսի էնչ նշան է ('), երբեալ լինէր 'է
վերայ գրոյ ի . ի . ռ . շ . շ . շ . շ . շ . շ :

Իսկ սոսի որ է այս նշան (7) դնէին 'է վերայ աստից
այսպիսի պ . ի . ր . ղ . ն . ծ . շ . ճ . ս . ր :

Օայս նշանս հետեւեալ էր նոցա, պէ մի անհասարկ
զլատայանս ընդ նրբայանիցն շէնթեալ այլ ընդ
այլոյ գրեւոցէն իմ հնչեացէն. որպէս, զքարն՝ կար
ասելով, զթոյլն՝ դոյլ, զթուրն՝ տուր, զչարն՝ ճար,
զառուն՝ արու, զցրեղն՝ ծուր :

Իսկ 'ի յեղին դարս համարելով սմանց զիւնն Տերէ յայ-
նասոր և Տերէ Բաղայան, որ լուսէր նոցա, լին
իբրև զվել հնչէ, լատանշան 'է վերայ դնէին, ցո-
ցանել լին անդէն լատ հնչելէ է :

Այսպիսի վելպոյն խորձեաց և լինը արտաբերութեան
պարճատ զայս ասել է Տեղ, իբր պէ ու իմ իւ պատմն
խորի նմանայան էն ընդ վել պատմն. զոր օրինակ,
աստուած էլի շրթամբս ամփոփելով ընթեանոցոս,
հայ յայնասոր իր բնիկ յայնէն, ապա էլի 'է իմպ
'է վեր իցեալ զէկոտար արտաբերեցէն, Բաղայան
հնչէ այսպէս, աստրված որ է հուր :

Շին հարեմագիրք Տեր ձարեղին և զայլ Բաղամ նշանս
ասոգանութեան և արհասութեան, որպիսի էն լարիս :

Որտե՞սի՛ լէ՛ր դո՛ւ ոչլրտած եւ արդար, զէ Բարէ լինե-
ցէ յէ՛ւ :

Որ «ն ի մտցե՛ գործել, եւ ի երկցե՛ թ» :

Իսկ յայլ անուանս 'ի վերայ գերանուանց և 'ի մակ-
բայս դնի ըստ վայելչութեան և ըստ պատշաճի իրացն :

Պարոյն սյսպիսի ինչ նշան է (°) որ 'ի հարցմունս
արկանի 'ի գործ :

Ընդէր արդար էս : Արեւոյ արդեօք :

Ոչ արեւանէս : Օճնչ գործ գործելցեր :

Յազակոս արտոնութեան :

Տրոհութեան նշանք են Ռո՛ւլ, Սո՛րոյնէր, Աէր,
Աէրջնիէր :

Աէրջնիէր է այս զոյգ կէտ (:) և դնի յաւարտ
բանին, ուր պարտն է երկար հանգիստ տալ կամ ոգի
առնուլ, որպէս տեսեր իսկ զօրինակս յանձիւ տեղիս :

Սէրջնիէր այս նշան է (.) և դնի 'ի բանին ուր
թէպէտ և ինքնին միտք բանին կատարեալ է, սակայն
և ինքն մասն ինչ է պարբերութեանն, 'ի միջակիսին սա-
կարիկ մի հանգչել կանոնադրեն օրէնք :

Որտէ՛ ի որագէտ հնազանդ է հօր, որտէ՛ անհնազանդ 'ի
խորոստ է դէցէ :

Որտէ՛ ի մասարուն ուրտի տանէ զժայր, որտէ՛ անձի
արարտութեան է հօր :

Սո՛րոյնէր է այս գիծ (,) և դնի ուր չև է լրացեալ
իմաստ բանին, և 'ի լրումն յետագայ խօսիցն պէտս
ունի :

Սո՛ւլ, Լ՛ուալեարց, եւ այլն, որս այժմ չեն ինչ այն-
չափ 'ի պէտս : Լ՛ուալեարցն եւելն որ է նշան ինչ այն-
պէսն (') արկանի 'ի իր ուր իմա իցեն յապատել զձե
'ի յայնաւորացն որս թիւանց հանդէպին. օրինակ իմն,
Լ՛ուլ՝ ելել, փնխանակ ասելոյ, ապա ելել, որ յապատ-
եալ է 'ի պարճաւս յաջորդ յայնաւոր գրոյն : Տէս
եւ 'ի յերականութեան էջ, 44 :

Ած զնայ յերուսաղէմ, և խացոյց 'ի վերայ աշտարակի
 աստարին, և ասէլ ցնա. ելի որդի էս աստուծոյ,
 որի զշէզ աստի 'ի վայր:

Իսկն սյսպիտի ինչ նշան է (՝) և կիրառութիւն
 նորա բազում յոյժ:

'Ասի' յորժամ այլ մասն բանի ընդ մէջ անկա-
 նիցի բային և նորա խնդրոյն, որպէս,

Ահնային' որ խնդրել 'ի շէն աստ: Աստ ասնային
 խնդիր է բային տալ, և որ խնդրել 'ի շէն, է հա-
 տուած անկեալ ընդ մէջ երկոցունց:

Արկրորդ փոխան ստորակիտի վարի յորժամ եր-
 կու զիմաւոր բայք կարի հուպ իցեն իրերաց:

է) որ ասն հասնիցէն' անդ ագջի:

Տեսանելով ասնային' և յի ասնային, և լեւով լեւիցին'
 յի իմացին:

Արրորդ երբեմն 'ի սկզբնաւորական շաղկապս, զայս
 օրինակ, Արտ' Ա- արտ' Իսի արտ' և այլն: 'Արյնպէս
 և կոչական հոլովն զի միայնակ կայ 'ի բանին, բութ
 առնու զինքեամբ:

Տրոհութեան է ուսուցանել եթէ զիւրդ և որպէս
 պարտ իցէ զբառս անջատել, զի մի բաժանումն կամ
 գրադարձն լինի սխալ:

Արդ այնպէս անջատելի են բառք, որպէս և ար-
 տարերին: 'Ամին իրի զոր օրինակ չասեմք երբեք 'ի
 խօսս Բար-է, Գան-աի, Գիտ-ալ-էն. այլ Բար-է, Գա-
 նաի, Գի-տա-լէն սյսպէս ևս բաժանեցես 'ի գրելդ:

Այն սյսորիկ եթէ միոյ ինչ բառի մի միայն բա-
 ղաձայն կայցէ 'ի մէջ երկու ձայնաւորաց, զբաղաձայնն
 'ի յաջորդ ձայնաւորն յարեսջիր. որպէս սիւրդ' սի-րդ,
 պարի' պարի:

Արտուղին 'ի կանոնէս բաղադրեալ մասնիկքն, զի
 բաղաձայն նոցա թէև 'ի մէջ երկուց ձայնաւորաց իցէ,
 տակաւին անանջատելի է, յոյր սակս չմարթի բնա-
 բաժանել ա-նարժան, ա-նարգ, այլ ան-արժան, ան-
 արգ:

Ասկայն եթէ միոյ բառի կրկին կամ երեքկին բա-

ղաձայնք գուցեն, զմին ևեթ զնել պարտ է 'ի յետագայ ձայնաւորն : որպէս, եղբայր՝ եղ-բայր, Լարգման՝ Լարգ-ման, Խննին՝ Խն-նին :

Ըպա եթէ իցեն երկու ձայնաւորք կից իրերաց, այսպէս զատանելի են, գոր-ձե-ին, Սն-րէ-ամ :

Իսկ երկրարբառ ձայնաւորքն աւ, էւ, ու, ուտ, և ուէ, անբաժանելի են 'ի միմեանց, ուստի ոչ հատանի ու-տ-ի-քիս, համ-բա-տ-ել, սպեղծ-ուած, 'ի բարչ-ուէ : Թէպէտ են որ այսպէս ևս բաժանեն կարծեալ այնպէս 'ի միտսն եթէ գիրն ՚ի-ն մերթ ձայնաւոր և մերթ բաղաձայն իրրև զվէ՛լ հնչիցէ : Սակայն զկարծիսդ փոքր մի յառաջ լուծաք, վասն որոյ լաւ ևս է բաժանել այսպէս, աւ-տ-ի-քիս, համ-բա-տ-ել, սպեղ-ծուած, 'ի բար-չուէ :

Ինչպէս ձայնն յ եթէ հանդիպիցի յաւարտ բառի ոչ հնչէ. որպէս, ծառայ, արայ. և այլն : Իսկ եթէ 'ի սկիզբն բառին կայցէ, տայ ինչ հնչումն մեղմ. զոր օրինակ, յախճէ, յարուելան : Հաղագս որոյ եթէ բաղաձայնն յ իցէ 'ի մեջ երկուց ձայնաւորաց, ոչ յարի 'ի ձայնաւորն որ զկնի գայ, այլ յառաջինն . այսպէս, արայ-ուելան, ծառայ-ախան :

Վիտելի է և այս, զի 'ի տողագարծի ուր գիրն ը զօրութեամբ հնչէ, ներգործութեամբ զնելի է 'ի գրագարծի այսպէս, զնո՛ւր-նո, դնել՝ դը-նել :

Ս՚նացելու նշանագիւրք :

Են և այլ նշանագիրք ինչ հնարեալք, որոց անուանք այսօրիկ են, մակուկ, Էնլամնայ, փակագիծ, պոպիւ, պոպուագիւր, Էրիւրեւի, և այլն :

Ս՚նակուկ այս նշան է (') և զնի յետուստ ինի գըրոյն, յորժամ նախդիր իցէ այն . այսպէս, 'ի . աւ 'ի, և այլն :

Էնլամնայ այսպիսի ինչ նշան է (-) և զնի 'ի տողագարծի առ 'ի ցոյց, եթէ բառն կիսատ է :

Փակագիծ որ է այս երկու կիսաբոլոր գիծս ( ) վա-

րի 'ի բանին յորոշումն օտար ինչ բանից, զոր 'ի ներքս
ածեմք իրրև պարզութիւն առաջնոյ սասցուածի. որպէս,
Լնդէր ոչ իւրէ առնել 'ի Տը Էրիէ-դն ասարձոյ
զայն (որպէս ասաց ռն 'ի սրբոցն) զսր իւրօլ է
առնել ահ ծոշնն իմ շան:

Պարտէ է գիծս (՝) և դնի 'ի վերայ բառից, որոց
կամ առաջին և վերջին գիրն միայն գրի. այսպէս, Թձ'
ասարձո, Թյ' ասարձոյ, Թս' արխարո, Ես' յխոսս, Թր'
որէր, և այլն. և կամ ոմանք 'ի գրոցն՝ այսպիսի են,
Սի' լուսն, Թի' նոցա, Թի' նորա, Թի' նոբա, Թի' առ-
նայնի, Էդ' Էրասապէ, Բարո-Էի' Բարո-Էիան:

Լայց զի ծանր է այդ ընթերցողաց, լաւ ևս է ար-
ձակ գրել, որպէս և մեք իսկ եթէ 'ի քերականութեանս
և եթէ յայլ գիրս ոչ արկաք 'ի գործ զպարտան:

Պարտադէր ասի այն նշանագիր, զոր փոխանակ
ամբողջ բառի միոջ դնեմք, կամ 'ի միոյ ինչ գրոյ բա-
ռին և կամ այլով իւրիք զայն ձևացուցեալ. այսպիսի
են, Թ' այսինքն. ը' ընդ. ը' ըստ. Կ' կամ. ք' քան.
և այլն: Սակայն այժմ խափանեալ է կիրառութիւն
այսպիսեաց:

Երկուս է զյոգ գիծս (") և դնի 'ի վերայ բառի
ուր 'ի բաց թողեալ իցէ գիր ինչ ձայնաւոր, կամ բա-
ռն կրճատեալ իցէ. զոր օրինակ, ք' զք' քաղաք,
Յովհ' . Ոսկեր' . Ղուկ' . Լեւտ' . այսինքն, Յով-
հաննէս Ոսկերբան . Ղուկաս Լեւտարանի:

Յ Լ Ի Ե Լ Ո Ւ Լ Ծ

Երկրորդ Մասին

Օգնագան զրոյցք 'ի խրատ և 'ի զբօսանս աշակերտաց :

Ե .

Յաղագս աստուծոյ :

Սարգսողէր . Եշմիւրր :

Սարգսողէր . Օգնէ կարծես որդեակ՝ յորժամ շուրջ հայեցեալ տեսանես զմարգագետինս ծաղկօք զարդարեալս , զծառս պտղօք լցեալս , և զդաշտս արմտեօք առատացեալս : Յորժամ տեսանես զձկունս 'ի ջուրս . և զթռչունս յօդդ : Սարծիցես զայս ամենայն ըստ դիպաց եղեալ :

Եշմիւրր . Յետին անմտութիւն է յայդպիսի անաստուած խորհուրդս մտարերել :

Ս . Եպա ուլ որ գոյացոյց զերկինս և զերկիր , և որբան ինչ միանգամ 'ի նոսա արարածք իցեն :

Ե . Եստուած , որ միայն կարէ յոչ էից 'ի գոյածել զարարածս :

Ս . Երդարև յիրաւի աստուծոյ արարածք են երկինք , աստեղք , արեգակն , և լուսին : Երկիր , հուր , ջուր և օդ . մարդիկ և անասունք . ձկունք և թռչունք , երկակենցաղք , որդունք և ճճիք բազմոտանիք : Ըոյսք , ծառք , պտուղք և արմտիք : Օտուլ և լիճք , լերինք և ձորք , վէմք և մետաղք : Եյլ արդ անէ ասս ինձ գիտես համբուն՝ թէ է աստուած :

Ե . Եյո՛ յանհամար գործոց նորա հաւաստի գիտեմ՝ թէ է աստուած :

Ի :

Ս . Ո՞վ ստեղծ զքեզ :

Ը . Ըստուած , որ ետ ինձ զհոգի և զմարմին , զկերակուր զըմպելի և զհանդերձ , և պահէ զիս ողջ մարմնով , և այլովք ևս բիւրապատիկ երախտեօք ճոխացուցանէ :

Ս . Սի՞ծէ պատուականագոյնն ևս դու քան զանբան կենդանիս :

Ը . Ըյո՞ , զի մարդ եմ , և գոյ յիս հոգի բանական , յորմէ վրէպ են ամենայն ազգք կենդանեաց :

Ս . Ձիցէ՞ արժան մեծապէս գոհանալ զաստուծոյ մերոյ զհօրէն գթութեանց , որ սյսպիսի անզուգական պատուով պատուեաց զմեզ :

Ը . Ըրգարեւ որ ոչ լիաբերան գոհանայ զաստուծոյ , անարժան է զարեւ տեսանելոյ , և անարժան է կենաց :

Գ :

Ս . Ո՞ւր է աստուած բարեխնամ տեսուչ մեր :

Ը . Ըստուած մերձ է առ ամենեսեան , որպէս և առաքեալն վկայէ , [Թէ ոչ հեռի էս] է յիւրաբանչեւ ունի է ի մեզ : Ձիք տեղի խաւարին՝ աներևոյթ յաչաց նորա : Եւ ոչինչ կարէ թագչիլ ՚ի նմանէ , ոչ բան , ոչ խորհուրդ , և ոչինչ ՚ի ծածկելոցն ՚ի սրտի :

Ս . Օգոյ՞ լեր որդեակ՝ ոչինչ գործել կամ խորհիլ յորոց օրէնքն աստուծոյ հրաժարեցուցանեն զմեզ : Օ՞ի թէպէտ և կարես խաբել զմարդիկ , այլ զաստուած ոչ բնաւ : Ըյլ յորժամ բարիս գործես , ուրախ լեր , զի վկայ ունիս քեզ զամենատես ակն , որ հաստուցանէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր :

Դ :

Ս . Կարե՞ս տեսանել զաստուած զգալի աչօք :

Ը . Ոչ բնաւ , զի անմարմին է , և որոյ ոչ է մարմին , աներևոյթ է աչաց , այլ մտաց իմանալի է :

Ս . Ո՛չ ապաքէն և 'ի քեզ իսկ կրի բնութիւն իմն որ ոչ անկանիցի ընդ տեսլեամբ ական :

Ը . Ը՛յո՛, հոգին, որ է պատճառ կենդանութեան մարմնոյ :

Ս . Որքան է զօրութիւն աստուծոյ :

Ը . Ը՛ստուծոյ զօրութեան չիք սահման : Ը՛մենայնի կարող է, և չիք ինչ անհնարին առ 'ի յաստուծոյ :
Ս ասն որոյ տէր ամենակալ է անուն նորա :

Ս . Ը՛պա զգոյշ լեր, զի մի արտաքոյ օրինաց նորա գործելով անհաճոյ լիցիս յաչս նորա : Այլ ո՞վ ոք յարարածոց կարէ ապրեցուցանել զքեզ 'ի ձեռաց նորա : Օջրացիր 'ի հրամանս աստուածայինս, և առաւել յաստուծոյ երկիցես քան 'ի մարդկանէ :

Ը . Օ՛ի է ինձ երկնչիլ, եթէ աստուած ամենակալ ընդ իս է : Շ՛շմարիտ է բան առաքելոյն, որ ասէ .
ԼԵ՛Է աստուած 'է ԲԵ՛ Ի՞՞՞՞ է, «Վ էցէ ԲԵ՛ Կոկոռո՛ւ :
Ս ասն որոյ սյր քաջայոյս յաստուած, խաղաղ և անզորք սրաի վիճակի :

Ե :

Ս . Օ՛իարդ կարես գիտել, եթէ բարերար է աստուած :

Ը . 'Ի բազմապատիկ երախտեաց նորա, յորս օր ըստ օրէ վայելեմք անբաւ առատութեամբ, մինչև անաստուած մտաց է յայսպիսի և յայսչափ երախտեաց միջի յերկբայս անկանիլ զբարերարութենէն աստուծոյ :

Ս . Ը՛պա աստուած խնամէ՞ զմարդիկ :

Ը . Ը՛յո՛, աստուած նախախնամող զօրութեամբ վարէ ոչ միայն զմարդիկ, այլև զանասունս, և զանչունչ տարերս : Օ՛այստօսիկ արարածք իւրեանց գեղեցիկ կարգաւորութեամբ իբրև խօսուն բերանով զարարէն պատմեն :

Ս . Ո՞վ ոք յէիցս ծայրագունին արժանաւոր է սիրոյ :

Ը . Ս՛իայն աստուած, զոր պարտիմք ոգւով չափ սիրել, 'ի վեր քան զձնողս և զամենայն սիրելիս, վասն ազգի ազգի խնամոց նորա առ մեզ :

Ս . Լ՛րդարե ոչ բաւեմք սիրել զնա և պատուել արժանի պատուով :

Օ :

Ս . Սիժէ ամենեքեան հաճոյ են աստուծոյ :

Լ . Սէ, աստուածասէրք՝ որք աստուծոյ իբրև հօր հնազանդին, սիրելի են նմա : Իսկ չարասէրքն, որք ապրտամբ են հրամանաց նորա, և անպատկառ յօրինաց ՚ի ներքս ՚ի մեզ բնաւորելոց, առելի են յաչս նորա . զի աստուած սուրբ է, և ատէ զամենայն անօրէնութիւն :

Ս . Լ՛թէ աստուած արդար է . ապա դատի զմեզաւորս : Լ, և զի՞նչ պատուհաս սահմանեաց վասն մեղաւորաց :

Լ . Կայ մնայ մեղաւորաց արդար դատաստան և դառն պատուհաս յաւիտենից, զոր ունին լուծանել ՚ի կեանս որ յետ մահու :

Ս . Լ՛պա զգոյշ լեր մի ինչ գործել անհաճոյ աստուծոյ, զի վերջին սահման չարեաց է անկանիլ ՚ի ձեռս բարկութեան ամենակալ դատաւորին :

Լ :

Ս . Օ՛ի՞նչ խոստացաւ աստուած արդարոց :

Լ . Օ՛անանց երանութիւն ՚ի փառս արքայութեան երկնից :

Ս . Շ՛մարտիւ այդ սյդպէս է :

Լ . Լ՛յժ, զի աստուած խոստացաւ անսուտ բերանովն, և հաստատեալ է ՚ի հոգիս առաքիներաց, թէ վրիպէ ՚ի խոստմանցն և ոչինչ, այլ ամենայն անվրէպ ՚ի գլուխ ելանէ :

Ս . Ո՛վ զարթոյց զմեզ յաւետիս խոստմանցս այսոցիկ :

Լ . Յիսուս քրիստոս, որ գրեթէ հազար ութհարիւր երեսուն և եօթն ամօք յառաջ եկաց ՚ի հրէաստանի, և իւրով վարդապետելով և մահուամբ զյոյս յարութեան և արդար հատուցման մեզ հաւատարմացոյց :

Ս . Գ՛ոհացիր զպարգևացս, և զամենայն աւուրս

կենաց քոց կատարեալ զկամն նորա, որպէս զի մասին սրբոց՝ որ պատրաստեալ է պատուիրանապահ համբերողաց, արժանի լիցիս :

Ը :

Յաղագս յառնելոյ 'ի քնոյ :

Պէտքոս . Պօղոս :

Պէտքոս . Օտրթիր, պօղէ զարթիր, ընդէք ննջես . ժամ է արդ 'ի քնոյ զարթնուլ :

Պօղոս . Գնա՛, եղբայր, գնա՛, մի աշխատ առներ զիս, զի տակաւին չե է իմ բաւական 'ի քուն եղեալ :

Պէ . Գիշերն էանց, և առաւօտն ծագեցաւ, ժամ է արդ երթալոյ 'ի դպրոցն :

Պօ . Թոյլ արա ինձ սակաւիկ մի զի յերեկոյին կարի վաստակեալ մտի 'ի քուն :

Պէ . Ոչ թողից զքեզ մինչև ոչ ելանիցես յանկողնոյ : Ոչ գիտես թէ զիարդ իմաստունն յանդիմանական վարի բանիւ առ ծոյլան, թէ որպէս դուք շէն 'ի ծինող, այնպէս վար 'ի իմե՛ծս իւր :

Պօ . Օ՛ր եղև քեզ այսօր, զի այսպէս վաղ քաջ 'ի հաւախօսի եկեալ՝ չտաս ինձ թոյլ առ վայր մի հանգչել յաշխատութենէս :

Պէ . Օ՛րնչ ասես, արդէն իսկ էանց պահ մի առաւօտուն :

Պօ . Վճանի՞ ժամք են աւուր :

Պէ . Երեք, և գրեթէ ուսայ 'ի բերան զհամարն իմ :

Պօ . Այ՛ ինձ զի հեղգութեամբ ծախեցի զժամանակն : Յարեայց վաղվաղակի, ներեալ սակաւիկ մի մինչև պատրաստ լինիցիմ :

Թ :

Ըստաւանդապետ . Խոսքով :

Ըստաւանդապետ . Եթբ զարթեար այսօր 'ի քնոյ :

Խոսքով . 'Ի մետասաներորդ ժամու զիշերոյ :

Լ. Օ՛հնչ գործ գործեցեր՝ իրրև յարեար ՚ի քնոյ,
 Խ. Նախ առաջին գոհացայ զաստուծոյ, որ ետ
 ինձ զգիշերս խաղաղութեամբ անցուցանել:

Լ. Ըրդարև մեք բանաւորքս պարտիմք անպակաս
 գոհութիւնս առ աստուած մատուցանել, վասն անբաւ
 երախտեաց նորա առ մեզ: Օ՛հնչ յետ այնորիկ:

Խ. Ըրկի զինև զհանդերձս՝ լուացի զձեռս և զե-
 րեսս իմ, և ապա սկսայ ուսանիլ ըստ հանապազորդ
 կարգի:

Լ. Բարւոք է, ջանս այսպէս օր ըստ օրէ յառա-
 ջադէմ լինել:

Ժ:

Յաղագս ընթերցման:

Սուրբ . . . թարգման:

Սուրբ . . . Եղբայր՝ զե՛նչ է այն զոր ՚ի ձեռին ունիս:

Թարգման . . . Բերականութիւն որպէս և տեսանես:

Ս. Գիտես ՚ի բերան զհամարն:

Թ. Գեռևս ուսայ, և այժմ պատրաստիմ երկ-
 րորդել զմիւսանգամ ուսեալն. զի հաստատուն լիցի և
 մի հարևանցի ինչ:

Ս. Բնդէր հանապազօր կրկին ուսանիմք, զոր յե-
 րեկն արդէն ուսաք:

Թ. Ըյնպէս հրամայեաց վարդապետն:

Ս. Լուայ զպատուէրն, այլ զպատճառն հարցա-
 նեմ, թէ բնդէր այնպէս հրամայեաց:

Թ. Ըստ ՚ի սերտել ՚ի միտս զնորոգ ուսեալն:
 Եթէ որ ոչ ոռոգէ օր ըստ օրէ զնորատունկ բոյս՝ վաղ-
 վաղակի ցամաքի. նոյնպէս և որ զմիանգամ ուսեալն թո-
 ղու անյիշատակ, դիւրաւ մոռանայ:

Ս. Ըղաչեմ զքեզ, պատմեալ ինձ եղբայրաբար
 սիրով, թէ զհարդ ուսանիս զի տեսանեմ զքեզ զբաղ-
 մօք աշակերտակցօք իմովք յոյժ գերազանցեալ:

Թ. Ըհա պատմեմ քեզ զամենայն յանկեղծ մը-
 տաց: Օ՛հ ոչ շատնամ միանգամ ուսանելով, սյլ

երկիցս և երկիցս փորձեմ զնոյն, զի 'ի խոր տնկեսցի 'ի միտս իմ:

Ս. Յանկամ հարցափորձիւ քննել զքեզ, և տեղեկանալ վասն աւուրս ընթերցուածոյ:

Թ. Լա ինձ կարի ախորժելի է. այլ դու քաջ միտ դիր, զի եթէ անկանիցի բառ կամ բան 'ի բերանոյ իմ մէ՛ յիշեցուցես անթերի:

ԺԼ:

Յաղագս հնազանդութեան առ ծնողս:

Ս ջլեանէս. Լ. բէսպովէս:

Ս ջլեանէս. Հայր քո, որպէս լուայ, դարձաւ յԱգիպտոսէ:

Լ. բէսպովէս. Լ. յո՞ դարձաւ, յաւուր ուրբաթու յերեկոյի:

Ս. Լ. պաքէն ծանր է քեզ գալուստ նորա:

Լ. Բնդէր, մանաւանդ թէ կարի ուրախ եմ ընդ գալուստ նորա: Բայց զի՞ է քեզ, զի յայդպիսի միտս բերիս:

Ս. Թերևս 'ի լննել նորա 'ի բացէ կարէիր ըստ մտի շրջիլ:

Լ. Ոչ գիտեմ զինչ ակնարկէ ըստ մտի շրջելն: Լա 'ի մի և 'ի նոյն շաղաց վերայ հետևիմ եթէ հեռի իցէ հայր իմ և եթէ մերձ: Խաղամ, եթէ դէպք ժամանակին այնպէս պահանջեն: Ոչ բնաւ մեկնիմ 'ի տանէ, բայց եթէ վասն կարևոր պիտոյից հրամանաւ մօր իմոյ:

Ս. Եսև մօր քո այնչափ հնազանդ բարս ցուցանես:

Լ. Ոչինչ խտրեմ ընդ հայր և ընդ մայր: Ոչ պաքէն միապէս օրինադրեն տասնաբանեսայ պատգամքն զհօրն և զմօրն պատիւ, թէ պարտուի զհայր քո և զմայր:

Ս. Լ. դարև զամենայն զոր ասացեր, արդար խօսեցար:

Ե. Բնդէր այդչափ հակառակեցար յայն ինչ, զորոյ ինքնին գիտէիր զճշմարտութիւնն :

Ա. Եւ 'ի ճանաչել զանշարժութիւն մտաց քոց 'ի բարին :

ԺԻ :

Յաղագս ցրտութեան ձմերայնոյն :

Գրե՛գր . 'Ներե՛ն :

Գրե՛գր . Տես, քանի բռնութիւն է օդոյ, որպէս սաստկութեամբ շնչէ հիւսիս : Ոչ ապտքէն լաւ ևս էր ամենայն սառնամանեաց և դառնաշունչ օդոց անբաւ հեռաւորութեամբ մեկնիլ 'ի սահմանաց մերոց :

'Ներե՛ն . Ոչ այդպէս, զի 'ի բազում իրս պիտանի է ձմեռն և սառնամանիք ցրտութեան :

Գ. Յինչ իրս անէ ասա :

'Ն . Բռնութիւն հողմոյ ուժգին բաղխելոյ մաքրէ զօդն 'ի վնասակարութենէ, զի եթէ օդ անշարժ կայր 'ի կայանի, անթիւ մահունս գործէր ապականարար գոլորշեօք :

Գ. Եւ զի՞նչ օգուտ մատակարարէ ձմեռն անբերելի սառնամանեօք :

'Ն . Բոյսք և ամենայն ծառատունկք և երկիր ամենայն եթէ ոչ առցեն զձմեռն և զանձրև ոչ կարեն քաջ պտղաբերել : Օ ի եթէ ձիւն և սառնամանիք ոչ պընդէին զլերինս, արմատք խոտոց ոչ պարարէին :

Գ. Աւ ընդէր է, զի 'ի ձմերայնի երկիր պնդի, և ջուրք պաղին սառնամանեօք :

'Ն . Եւ յն է պատճառն, զի 'ի ձմերայնի ճառագայթք արեգական կողմնակի անկանին յայն մասն երկրի, ուր ձմեռն զօրացեալ իցէ : Աւ կողմնակի անկեալ ճառագայթք տկար են ջեռուցանել : Եւստի է և անզուժութիւն տունջեան և գիշերոյ, զի 'ի ձմերայնի կարծին աւուրք և յամերայնի երկարին :

ԺԳ .

Յաղագս ճաշու :

Սեփյեղ . Գաբրիէլ :

Սեփյեղ . Խնդիր մի փոքր խնդրեմ 'ի քէն , աղաչեմ մի անտես առներ :

Գաբրիէլ . Եւ ես աղաչեմ զքեզ մեկն և յայտնի ասել զամենայն , զի անխափան կատարեմ :

Յ . Խնդրեմ 'ի քէն այսօր 'ի միասին ճաշել :

Գ . Բարեոք է . այլ զգոյշ լեր մի խնչ առաւել քան զայլ աւուրցն սովորութիւն պատրաստել :

Ս . Գու ինքնին գիտես , թէ որպէս 'ի մանկութեանէ անտի իմմէ վարժեցայ 'ի ծնողաց իմոց պարկեշտ լինել 'ի կերակուրս և յըմպելիս :

Գ . Վանի՞ ժամք են աւուր :

Ս . Երեք : Սերձ է ժամ ճաշուն , եկ երթիցուք 'ի տուն :

Գ . Իմ այնպէս լուեալ է , զի արեմուտք այլադգ վարի 'ի թիւս ժամուց :

Ս . Ե՛րբ այնպէս է . զի առ նոսա հասարակօր և հասարակ գիշեր միշտ յերկոտասաներորդ ժամու լինի : Իսկ առ մեզ ժամք հասարակ աւուր և հասարակ գիշերոյ միշտ փոփոխին :

ԺԵ .

Ժամ ճաշոյ :

Սեփյեղ . Գաբրիէլ . Եղբայր նորս Սափյեղ . և ծուռայ Դ Պէպրոս անուն :

Գ . Ինդէր անցեր զբանիւ քով , և ետուր յօրինել խորտիկս զանաղանս և բազմապատիկս . միթէ գա՛յլ կարծիցես զիս եղբայր :

Ս . Վա՛ւ լիցի . սակայն և ոչ անարիւն ճպուռն , որք առանց կերակրոյ զօդն միայն ծաւքելով , կամ 'ի ցօղոյ երկնից կերակրին :

Գ . Ո՛ւր է եղբայր քո կրտսեր Սափայէլ :

Մ. Ըստ առ մեզ է, այլ քանզի կարի փոյթ է յուսմունս, հրաժարեալ է 'ի մարմնական զբաղմանց :

Գ. Պետրոս, գնա անդ արա նմա զեկաւորութիւն իմ և թէ ժամ է ճաշոյ :

Ուսուցիչ. Ողջոյն իցէ :

Մ. և Գ. Ողջոյն է. եկ առ մեզ բազմեսցուք :

Ու. Երեցէք ինձ, զի ոչ իմացայ զգալուստ ձեր, և ոչ հանդիպեցայ ձեզ ըստ արժանի ընդունելութեան որջունի սիրոյ :

Գ. Կանխաւ գիտեմք մեք, թէ շրպիսի սերտիւ սիրեմք զմիմեանս, և վասն ակամայ տգիտութեան ոչ որ մեղադիր լինի սիրելոյ :

Մ. Ըրդ՝ քանզի ամենայն ինչ պատրաստ է՝ աշօթս արարեալ բազմեսցուք 'ի սեղան :

Ու. Օխարդ է ապուրն :

Գ. Յոյժ բարւոք է, և ինձ կարի ախորժելի :

Մ. Պետրոս, առեալ զսկաւառակս՝ բեր այլ փոխանակ նորա :

ԺԼ:

Մ. Ըրդ՝ բաժանեցի զմիս որթուն, զոր մասն առաւել ախորժես :

Գ. Որն և իցէ, ինձ մի և նոյն է :

Մ. Ըռջիք զայս մասն, զի փափուկ է և համեղ :

Գ. Սեծապէս ցաւ է մեզ, զի զանձնէ քեզ ոչինչ փոյթ է : Ես ինքնին մասնաւորեցից քեզ զմիւս մասն :

Մ. Ես 'ի սեղանի չհրաժարիմ 'ի կերակրոց :

Ու. Ըսլ զի է քեզ զի զերեսս քո ոչ տեսանեմ զուարթագին, որպէս յերեկն և յեռանդն : Գործ զկրիստոսին գործես :

Գ. Ըռազք բացեր զբերան քո : Ըսլ չգիտեմ ես, յինչ ակնարկէ առակս :

Ու. Պատմեն զկրիստոսի փիլիսոփայէ, թէ այնպէս զմայլէր մտօքն յուսմունս իւր, մինչև առ սեղանով բազմեալ սովամահ լինէր, եթէ ծառայ նորա ոչ տանէր զկերակուրն 'ի բերան նորա :

Վ. Ինձ այնպէս թուի, թէ որպէս ոչ ուրեք այսպէս բարեկամաբար հիւրընկալեալ մեծարեցայ, նոյնպէս ոչ երբեք այսչափ կերայ, որչափ այսօր: Յիմ վերայ արդարանալ կարծեմ զառասպելն թէ « շարայն որդիքն է, թէ շէր շէրայն ամբարշն շէն »:

Ս. Ըղաչեմ զձեզ պատմեցէք ինձ զինչ խրատե առակս:

Վ. Պատճառս ետու քեզ քննել զպատմութիւն Սոփեսի խորենացւոյն. բայց զառաջին հատորին զմետասաներորդ պրակն, և անտի տեղեկանաս¹⁾:

Ժ.Օ:

Ս. Որն յերկուց աստի հաճոյ թուի քեզ միս եզին, եթէ ոչխարին:

Վ. Սիս եզին առաւել ախորժելի է ինձ. այլ զոչխարինն առաւել առողջաբար ասնն:

Ս. Ըսպէս և ես զխոզնին յոյժ սիրեմ, այլ քնասակար պատմի առողջութեան:

Ս. Տիրաւի է զարմանալ, թէ ուստի 'ի քիմն մարդկան այսչափ զանազանութիւն: Հազիւ գտանին յաշխարհի երկուք ոմանք, որք միաբանիցին 'ի ճաշակս կերակրոց:

Ս. Վիտեմ զբազումս, որք և զպանրոյ հոտն առնուլ անգամ ոչ հանդուրժեն:

Վ. Սանաւանդ տեսի ես զոմանս, որք բնաւ հաց և ջուր ոչ ճաշակեն:

Ս. Ըլ յերկարել մեր զբանս մոռացաք զուտելն:

Վ. Շնորհակալ եմ եղբայր, այնպէս յագեցայ, զի այլ ոչինչ կարեմ ուտել:

¹⁾ Վեհա աստիկս աս շարայնիքն հային, որ աս յամանս-
 10x հոյնէսի խորենացոյն յաճախեալ էր 'ի Բերանս
 Գեղեցայ, և ի արամայնս զորդի եւր զարայ զայր շարայ-
 նիւր և զյուզաթին աստիւ 'ի գաշաթի արգասանդ և
 Բերբի, յագեցոյցանել զանյագո-
 լի-ն նորա 'ի պա-
 բարսո-
 լի-ն էրիբն: Խոր. 12:

ԺԼ:

Յաղագս զբօսանաց :

Հայր . Որտէ :

Հայր . Այս ահաւաստիկ ելանեմ զբօսանիլ , գան և գու ընդ իս որդեակ :

Որտէ . Ահաւաստիկ եմ հայր , երթիցուք վաղվազակի :

Հ . Աւաստիկ անցար պահ մի , և երևի մեզ ծով :

Ո . Ո՛վ թէ քանի ահագին և լայնածաւալ է ծով . միթէ ունի՞մք անցանել ընդ այս ծով :

Հ . Այո , եկ առ իս , և կալեալ զձեռանէ քումմէ այնպէս մտցուք 'ի նաւակն մի գուցէ անկանիցիս 'ի ծով անդր :

Ո . Սիթէ խո՞ր է ջուրն :

Հ . Յոյժ խոր է :

Ո . Տեսանեմ ես հայր զբազմութիւն նաւաց մեծաւ մեծաց և փոքունց : Ուստի՞ գան , կամ ուր երթան :

Հ . Սեծամեծ նաւքն՝ զոր տեսանես , յածին ընդ աշխարհ ամենայն , զի ծով է շուրջ զաշխարհաւ . վաճառս բերեն և տանին : Իսկ փոքրիկ նաւակք այսոր անդր շրջեցուցանեն զմեզ առ 'ի զբօսանս :

Ո . Տեսանես հայր զբազմութիւն նաւակաց , որք գան այսր լի մեծամեծ ձկամբք : Աւ զի՞նչ է սյն որ 'ի խելս նախն :

Հ . Արքա ձկնորս ասին , և գործի նոցա ուռկան է :

Ո . Օխարդ կարեն ուռկանաւ ձկունս որսալ :

Հ . Արկանեն զուռկանս 'ի ծով , և 'ի չորից տըտնոց ձգեն 'ի ցամաք բազում աշխատանօք , և որ ինչ 'ի ներքս փակի , զայն ըմբռնեն և վաճառեն :

Ո . Ազաչեմ զքեզ հայր պատուական , զի կալեալ զձեռանէ իմմէ , հանցես 'ի ցամաք , մի գուցէ անկանիցիմ 'ի ծով :

Հ . Բարւոք է , ոչ թողից զքեզ անկանիլ :

Օրուարձալի տեսիլ կազմութեան աշխարհի :

Ե :

Տէնդէր :

Բնդհանուր աշխարհս յերկուս մասունս բաժանի յերկնս և յերկիր : Յերկնս տեսանեմք զարեգակն և զլուսն և զաստղեր : Երկիր ընդ այլոց տարերաց , այսինքն , հողոյ , ջրոյ , և օդոյ . 'ի պատճառս մարդոյ ստեղծաւ : 'Ի յերկրի գտանին լէրիւնք անտառովք և խոտովք . քարամբք և մետաղօք . յոք ծաղկամբք և սիզովք . դաշտք ագարակօք և արմտօք , պարտիզօք և բանջարօք . ծով , լէճք , գետք և առուք , ինքանիք և ճարտիկ : Եւրոպայ վերանան յօգս , լուսնս թուչին 'ի ներքոյ երկնից . շրջադարձի գնան կամ ընթանան . սողունք սողան 'ի վերայ երկրի : Սարգիս ժառանգեն զբնաւ տիեզերս :

Բ :

Երեգակն :

Երեգակն , որոյ մեծութիւն 'ի վեր է քան զմիտս , է գունտ մի հրեղէն , 'ի ծագել իւրում զխաւար գիշերին փարատէ , և լուսաւորէ զամենայն ինչ ճառագայթութիւքն իւրովք : Սինչև ծագեալ իցէ՝ նախընթաց իւր սուտքէ զարշալոյսն և զաստղօքն , և յորժամ մտանէ՝ զհետ իւր գայ երեկոյ և գիշեր : Սոյն այս արեգակն նուազէ և մերժէ զցուրտն , ջեռուցանէ զաշխարհս ամենայն , և տայ ամենայնի սնունդ և աճումն : Եւրոպայ աղբիւր է լուսոյ և զբնաւիւնն :

Գ :

Երեգակն է զի հեռանայ , և է զի մերձենայ , որով չափին չորք եղանակք տարւոյն , գարուն , աշուն , յիւն , և շուն : Արչափ կողմնակի անկանին ճառագայթք արեգական , այնչափ սակաւ է զօրութիւն նոցա առ 'ի ջերմութիւն : Այսն այնորիկ հասարակաւուր ճառագայթ

արեգական զօրաւորագոյն է քան զսուրբաւորուն և զերկ-
կոյին : Յորժամ լուսինն զուգակշիռ դէպ արեգականն
պատահիցէ, յայնժամ խաւարի արեգակն, և այս պա-
տահէ միայն 'ի ծնանել լուսնի :

Դ :

Լուսին :

Լուսին իբրև զաշխարհս ընդդիմահար մարմին է, որ
զլոյս իւր առնու յարեգակնէ : Լուսատու է գիշերոյ, և
'ի լուսոյ նորա աղօտանան աստեղք, այլ անմասն է 'ի
ջերմութենէ : Արբեմն երևի և 'ի տունջեան : Յար 'ի
փոխման կայ լուսին, է զի լրանայ, և է զի պակասի 'ի
նմա լոյսն, և դարձեալ ընծայի նմա լոյս, և առ սակաւ
սակաւ աճէ 'ի նմա, մինչև յառաջին պայծառութիւնն
'ի վեր ելանէ : Լրումն լուսնոյ հանգիպի 'ի շրեքտա-
սաներորդ աուր : յորժամ կողմն յարեգակնէ պայ-
ծառացեալ առ մեզ ունի զհայեցուածն :

Ե :

Լուսինն գնդաձև է, սակայն ոչ հարթ հաւասար,
այլ խորացեալ ըստ օրինակի խորոց և ըստ ձորոց, ըստ
լեռանց և ըստ բլրոց : Արբանեակ կամ ընկեր է աշխար-
հիս, և շուրջ գայ զսովաւ յարեմտից յարեւելս 'ի քսան
և ինն աուրս, և 'ի մետասան ժամս, և տարեոր շրջա-
գայութեամբ բերի զարեգակամբ : Յորժամ երկիր զու-
գակշիռ անկանիցի ընդ մէջ արեգական և լուսնի՝ խաւա-
րի լուսին : Այս լինի միայն 'ի լրանալ լուսնոյ : Արբեմն
ըստ մասին և երբեմն ամբողջ խաւարի : Յիսուն միլիոն
մղոնս հեռի է յերկրէ, և յիսնիւ չափ փոքր է քան
զաշխարհս :

Օ :

Լուսնի գիշեր :

Լաց 'ի լուսնոյ անհամար պարբ աստեղաց զբոլոր
գիշերն լուսաւորեն, որք բաժանին յանաւարս և 'ի յուր-

բախ : Հաստատուն կամ անմոլար աստեղք առանձին լուսով իւրեանց լուսաւորեն , և բնաւ ոչ փոխեն զտեղին , յոր կառուցան յարարէն : Ամջ աստեղաց աստղըն հիւսիսային միշտ 'ի նոյն տեղւոջ երևի : Հաստատուն աստեղք որպէս աստեղագէտք ասեն , մի մի արեգակունք են , և շուրջ զնոքօք որպէս զարեգակամբ շրջագային մոլորակք ոմանք , զորս լուսով իւրեանց լուսաւորեն և ջեռուցանեն : Օտրն այն բազմապայծառ յարդգող ձայնեալ յանհամար աստեղաց խիտ առ խիտ երևելոց ունի զտեսիլն , որ անբաւ միջոցաւ հեռի է յաշխարհէ :

Լ :

Երևի :

Գնդաձև է տիեզերս , վասն այսորիկ ասի ևս ոլորտ տիեզերաց : Յայտ է 'ի ստուերէ երկրի տպացելոյ 'ի լուսինն խաւարեալ : Եշխարհս կիսով չափ լուսաւոր է , և կիսով չափ խաւար : Լուսաւոր կիսագունտն տիւ , իսկ խաւարն գիշեր կոչի : Արես երկրի 'ի ջրոյ և 'ի հողոյ բաղկանայ , այլ փոքր է տարածութիւն ցամաքին քան գծովու : Աղերք նորա հինգ հազար և քառասուն մղոն է : Չորք են կողմանք աշխարհի , արևելք , արևմուտք , հիւսիս , հարաւ : Բաժանի 'ի հինգ գօտիս , որոց երկուքն գրեթէ անբնակ են առ սաստիկ ցրտութեան : Արկուքն բարեխառն , որպէս հայաստան և իտալիա , և այլն : Աւոր 'ի միջոցին է սաստիկ ջերմ է , որպէս ասիորիկէ և հընդկաստան : Օանազան են բերք սորա , որպէս արմտիք 'ի դաշտս . բոյսք 'ի պարտէզս . խոտք 'ի մարգագետինս , և ծառք յանտառս : Բնդ հողով գոյանան մետաղք և վէմք :

Լ :

Պ ռ ր :

Գտանին 'ի լերինս շտեմարանք ջրոյ , որք 'ի փեղկից լերանց քամեալք աղբերանան , և առ սակաւ սակաւ վտակացեալ մեծամեծ գետս գնացուցանեն : Եմենայն

ջուր բնաւոր՝ ծանրութեամբ՝ ՚ի վայր բերի, վասն այնորիկ տեղիք ուստի աղբիւրք բղխեն բարձր են քան յո զիմեն: Ջուրն ծորելի է և թափանցիկ, և կերպարանք իրաց՝ որք ՚ինա անկանին, որպէս երկինք, արեգակն և լուսին և ամպք, իբրև ՚ի հայելոջ տեսանին: Ջուր մաքուր և անխառն զուրկ է ՚ի համոյ ՚ի հոտոյ և ՚ի գունոյ: Ջուր անձրևոյ առաւել պտղաբեր գործէ զերկիր քան զգետոց և զաղբերաց:

Թ):

Դ ջուրն բնաւորեալ է ջերմութիւն, իբր զի հեղուկ է: Աւ եթէ յամենայն ջերմութենէ վերջացի՝ սառնամանիս ծնանի, որ ջերմութեամբ հալի: Այդն բնաւորական ջերմութիւն հանապազ գոլորչիս ՚ի վեր հանէ: Խառնեալ է ընդ սմա և օդ, զոր պղպջակքն յերեսս նորա յայտ առնեն: Ոմանք յաղբերաց ջուր ցուրտ բղխեցուցանեն, ոմանք ջերմ, այլք դառն, և կէսք թթու ՚ի պէտս մարդկան առողջութեան: Աղի ասի ջուրն, յոր գասնի խառնեալ հասարակաց աղ: Այսպիսի է ջուր ծովու և աղբերց ոմանց: Ջրոյ գոյացութիւն կարի պիտանի է և կարևոր: Սարդկան և անասնոց ըմպելի է ՚ի ծարաւս, զամենայն հողաբոյսս սնուցանէ և քաջուղէջ առնէ, և բազում աղօրիս և մեքենայս շրջեցուցանէ: Ատլաւ կերակուրս եփեմք, և զմերս ամենայն լուանամք և մաքրեմք:

Թ):

Ն)՝Ն):

Այնատարած ժողով ջուրցն ծով կոչի, որ զերկիրս շուրջանակի պատեալ ունի, և յառանձինն անուն ովորնս կոչի, ուստի հանապազ գոլորչիք ՚ի վեր ելանեն անբաւ առատութեամբ: Աւ կարի յիրաւունս. զի եթէ շէր սպառեալ մասն ինչ ՚ի ծովէ գոլորչիս ՚ի վեր տալով, ծով ոչ կարէր հանգարտել տանել ջուրց գետոց, որք անգաղար ՚ի ծով զիմեն: Ջուր ծովու աղի է և դառն,

որով պահի 'ի նեխութենէ : Այն այնորիկ ջուր ծովու
 ոչ է բմպելի իբրև զջուր աղբերց և զգետոց : Այն սակս
 առաւել ծանր է քան զջուր գետոց և աղբերաց, և 'ի
 վերայ մկանանց իւրոց բարձեալ բերէ բեռինս ծանունս,
 իբր զի նաք զնան անհնարին մեծութեամբ և ծանրու-
 թեամբ : Առաւել զարմանալի է Կապուս-Լիւն և Կա-
 շիկոս-Լիւն ծովու . զի ջուր նորա 'ի քսան և 'ի չորս
 ժամու երկիցս աճէ և նուազի 'ի ծովափունս : Այս
 որպէս կարծի 'ի լուսնոյ անտի ունի զպատճառն . զի ըստ
 աճել նորա աճէ, և ըստ պակասիլն պակասի : 'Ա ծովու
 են Ժովափունք, սարասանդք, իդլէք, ցամառիդլէք, աս-
 րախիդլէք, և Ժուրսք :

ԺԼ :

( ) Կ :

Օ երկիր և զջուր շուրջ օդ պատէ, որ շնորհէ ամե-
 նայն ազգի կենդանեաց զտուրեառս շնչոյ, և առանց նո-
 րա ոչ կենդանիք կարեն կեալ և ոչ տունկք աճել : Ար-
 չափ մերձաւորագոյն է երկրի, այնչափ թանձրագոյն
 գոլորշեօք լցեալ է, որ մշնուլով ասի : ( ) զն ստորին
 խտագոյն է և ծանրագոյն քան զվերինն և զհեռագոյնն
 յերկրէ : ( ) զն լոյծ է և թափանցիկ, և 'ի վերայ ամե-
 նայնի ունի և ոյժ առաձգական, զի թէպէտ ներէ սեղ-
 միլ, բայց իբրև ազատանայ 'ի բռնութենէն սաստիկ յար-
 ձակմամբ յառաջին անգայտութիւնն 'ի վեր ելանէ : Այլ-
 տութեամբ սեղմի և խտանայ, և ջերմութեամբ անգայ-
 տի և ծաւալի, և որչափ բարձր է այնչափ ցրտագոյն է :

ԺԻ :

( ) զն երբեմն պարզ լինի և երբեմն անձրևէ . յա-
 մարայնի ջերմ է, և 'ի ձմերայնի ցուրտ : Իսկ 'ի գարնայ-
 նի և յաշնայնի բարեխառն : Այլ երբէք պարզի, այլ միշտ
 խառն է ընդ աղի և ծծմբոյ և ընդ այլ տարբերաց մա-
 սունս : Արբան մաքուր է օդ, այնչափ առողջարար է :
 ( ) զն թեթևագոյն 'ի վեր բերի քան զծանր, որպէս իւղ

յերեսս ջրոյ : Կնդ օդ ճանապարհ գործէ ձայնն , և որ-
չափ մարուր է և խաղաղ , այնչափ առաւել յտակ լի
ձայնն : Վարձեալ ցնդի ձայնն 'ի թանձր և 'ի խոնաւա-
կան մասանց յօդս ճախրելոց : Լըյագանս ասի բացա-
գանչութիւն օդոյ . իբր զի ուր ընդդիմահար մարմնոյ պա-
տահէ , անդրէն ընդ կրունկն դառնոյ , յորմէ նոյն ձայն
ազդէ յականջս խօսողին : Հօդս գոյանան անդ , անյրն ,
յիւն , փայլափն , կայծափն , ծիւծուն , և այլ մարկորայն :

ԺԿ :

Հող :

( ) զն հազիւ երբէք հանգարտի , այլ գրեթէ միշտ
'ի շարժման կայ : Շարժումն օդոյ սաստիկ հնչելոյ հող
ասի , իսկ հեզիկ հնչեալ սիւգ վերաձայնի : Չորք են
գլխաւոր հողմունք , որք շնչեն 'ի չորից կողմանց աշխար-
հի : Լողորբիտս , որ և ուրբիտս շնչէ 'ի հիւսիսոյ , ասիւ-
լիոգ կամ երոս յարևելից . նոսրս 'ի հարաւոյ . զլիւ-
սարևմտից : Հիւսիսային շնչմունք ցրտագին են քան զայլ
ամենայն հողմունս . հարաւ ըստ առաւել մասին գաղջ
է . արևմուտք խոնաւ . և արևելք չոր : Հողմունք բազ-
մապատիկ օգտակարութիւնս ունին . մաքրեն զօդն 'ի
փնասակար գոլորշեաց . բարեխառնեն զտապ խորշակին ,
և զբազում ախտից պատճառս կարճեն : Արեն զամպս .
և սյսր անդր տարաբերեն . և յետ ձմերայնոյն անցանե-
լոյ լուծանեն զձիւնս , և զերկիր բազում անձրևօք ոռո-
գեալ՝ վաղ քան զարեգակն գիտնն ցամաքեցուցանել .
նաւս վարեն , և աղօրիս շարժեն : Բայց երբեմն փնաս
գործեն : Սրբիկ երբեմն զճառս յարմատոց խլէ . զէնս
կործանէ , և զնաւս 'ի նաւարեկութեան վտանգ արկեալ
բազում անգամ և խորտակէ : Բանութիւն հողմոյ անդրն-
դայնոյ է պատճառ երկրի սասանման , որ բազում ան-
գամ 'ի բազում տեղիս զբազալքս և զգիւղս հիմն 'ի վեր
տապալեաց :

ԺԿ:

ՀՊ:

Հուրն է պատճառ լուսոյ և ջերմութեան . լուսաւորէ, ջերմացանէ, խանձէ, և այրէ: Արբեմն բորբոքի հուր արագ արագ շփմամբ դիւրաւառ նիւթոց: Այրեն և ճառագայթք արեգական եթէ կոր ապակուլ 'ի մի ժողովիցին: Հասարակօրէն հուր վառեն զվէմ գայլախաղ ընդ պողովպատի հարեալ: Փայտն վառեալ ծխէ, իսկ մնացեալն յածիւն դառնայ: Բազում պինդ մարմինս գիտէ հուր հեղուկ գործել, որպէս զոսկին, զարծաթն և զսլլ մետաղս: Հուրն՝ ճարակի կարօտանայ և օդոյ փշելոյ, ապա թէ ոչ՝ շիջանի: Դ տարերս թեթեւագոյն է քան զամենեսին:

ԺԼ:

ԼԳ:

Դ հրոյ գոյանայ լոյս, զոր հուրն ընդ ամենայն կողմն ծաւալէ: Օջրութիւն հրոյ յերկուս առաւելապէս փայլէ: Ասա՛ զի միայն լուսով կարեմք տեսանել և երկրորդ՝ զգոյնս որոշել 'ի միմեանց: Վանդի ուր չիք լոյս, խաւարն 'ի վերայ հասեալ՝ գոյնք անհետանան: Լոյսն քան զամենայն ինչ, ևս և քան զձայն արագ ընթանայ: Ճառագայթք արեգական միշտ ուղղաձիգ բերին և ոչ երբէք խտորին, բայց եթէ յորժամ յանգայտ մարմնոյ 'ի թանձր հասանեն, որպէս յորժամ յօդոյ 'ի ջուր գան մտանեն: Օ՛ի 'ի լինել այսմ այսպէս բեկբեկին ճառագայթք արեգական, և գաւազան 'ի ջուր մխեալ՝ խորտակեալ երևի:

ԺԵ:

ԳԻՆՆԵՆԷ:

Չ երմութիւն արեգական ժողովէ 'ի ծովէ 'ի գետոց և յաղբերաց անբաւ գոլորշիս, որք 'ի վերելս ցնդեալ պակասին: Այս գոլորշիք 'ի ցրտութենէ վերին օդոյ 'ի

մի ժողովին և խտանան, որով և երևելի լինի աչաց մե-
րոց, և եթէ տարածեսցի 'ի վերայ երկրի հասարակ
ձայնիւ Բեֆ կոչի, եթէ վերանայ յօգն ամա անուանի:

ԺԼ:

Ընդ, անչբե, յիւն, Կարկոս, և այլն:

Եթէ մէզն տարածեսցի 'ի վերայ երկրի՝ նշան է
օդոյ պարզելոյ, այլ եթէ 'ի վեր յօգս ելցէ նշան է անձ-
րևոյ: Հաշնանային և 'ի գարնանային եղանակս ընդ
առաւօտս և ընդ երեկս մէզք յաճախեն, մանաւանդ 'ի
ջրարբի տեղիս: Եթէ գոլորչիք յօգս սառին 'ի ցրտոյ,
յիւն ծնանի: Եթէ սառուցեալ անձրև 'ի ցրտութենէ
վերին օդոյն՝ խկոյն անկցի 'ի ստորին օդ ջերմ Կարկոս
լինի: Ասն այնորիկ յամարայնի կարկտէ, և 'ի ձմերայ-
նի ձիւնէ: Հօղն պատճառի 'ի շոգեաց երկրի և անկոց,
որք ընդ առաւօտս և ընդ երեկս խտացեալ 'ի կայլակս
կայլակս ժողովին: Եթէ ցօղն զցուրտ մարմնովքն սառի,
Էղէանն անուանի:

ԺԼ:

Փայլակն, Կայծակոսն, և այլն:

Ըաց 'ի ջրային գոլորչեաց ելանեն նաև ծծմբային
գոլորչիք խառնեալք 'ի ծծմբոյ և յարջասպէ, ուստի և
փայլատակունք ծնանին: Փայլակն երևի 'ի խիտ և 'ի
լրթագոյն ամպոց, և բազում անգամ ճայթիւնս գործէ
ահագին որոտմամբ, թէպէտ յամբ հասանէ ձայնն յա-
կանջս մեր, կամ բնաւ ամենեին ոչ լի: Օ ի որչափ
հեռի է 'ի մէնջ փայլակն՝ այնչափ անագան հասանէ և
հնչիւն որոտման: Կայծակն բազում օգտակարութիւնս
մատակարարէ յաշխարհս, զի մաքրէ և զովացուցանէ
զօղն, և զվնասակարս գոլորչեաց ծախէ: Ըազում ան-
գամ վնասէ ևս, զի հրձիգ առնէ, հերձանէ և մանրէ
զծառս, և զմարդիկ և զանասունս արագագոյն քան զքրթ-
թել մի ական հեղձամղձուկ մահուամբ կարճէ 'ի կենաց:
Համարայնի յաճախ փայլատակէ և որոտայ:

ԵԻ :

ԵՆԼ Տեղեորայ :

Են և այլք 'ի հրոյ ձևացեալ տեսիլք և մէտէորայք որք ոչինչ ճայթիւնս գործեն . որպէս վիշապք թռուցեալք և աստեղք սահեալք , որք ճնանին 'ի պարարտ գոլորշաց երկրի : Սնէ հոս 'ի ճախին վայրս երևի : Օլեռն կամ աղէղն ձգի յամպս յաւուրս անձրեաց , յորժամ արեգակն 'ի հանդիպոյ ծագէ : Ասն այնորիկ յառաւօտու ծիածանն նկարի յարեմուտս , և յերեկոյի յարեելս :

Ի :

Իէրէն :

Յերեսս երկրի են լերինք բարձունք , բլուրք ամբարձեալք , և խորին ձորք : Բլուր ասի փոքրիկ և խոնարհ լեռան : Արչափ բարձր են լերինք , նոյնչափ առաւել խորին ձորս ունին : Իհասն այսպսպ բարձր է քան զամենայն լերինս 'ի վերին կիսագունտն , իսկ 'ի ներքինն՝ այնինքն յամբրիկայ՝ Բերունն լէրէն : Գագաթն լերանց բարձանց նաև 'ի ջերմ գաւառս պատի միշտ սաստկութեամբ սառնամանեաց , որպէս ալբեսյ լերինք : Են և լերինք ինչ , որոց կատարն հրոյ տոչորի՝ որպէս Էփնոս 'ի սիկիլիա , և Վեսուս 'ի նեպոլիս : Իլերինք բազում օգուտ մատակարարեն յաշխարհս . անտի քամեալ ժողովին առուք , աղբերք , և գետք և անտի պեղեն զամենայն ազգս հանգաց : Ունին խոտս առողջարարս : Սանձեն զանկարգ հողմոց շնչել , և բարեխառնեն զխորշակին սաստկութիւն :

ԻԸ :

Սեփոս :

Օմետաղս 'ի լերանց հատանեն , յորոց ոմանք պոստոլան տալն , և ոմանք անորժ : Պատուական է ոսկին , արծաթն , անարգ է երկաթն , պղինձն , անագն , կապարն

և սնտիկն : Ոսկին որ քան զամենայն մետաղս ծանր է և պատուական , ոչ միայն 'ի լերինս , այլ և 'ի գետս գտանի : Ոսկեգործք ոսկի և արծաթի դրամ հատանեն , և ազգի ազգի զարդս քանդակեն : Արկաթն յորմէ բազում ինչ 'ի բարւոք պէտս կազմեն , գտանի 'ի բազում կողմանս : Պողովպատն է երկաթ հրացեալ , և 'ի ջուր թացեալ : Ի պղնձոյ և յանագէ զանազան անօթս հանդերձեն . մանաւանդ պղնձի անօթ անագեալ՝ ժանգիւ ոչ ապականի : Օկապարն , որ կակուղ է քան զայլ ամենայն մետաղս , դիւրին է հրով հալել :

ԻԿ :

Վարինք :

Վարինք յազգս ազգս բաժանին : Ոմանք հասարակ են , ոմանք սակաւագիւտ , և ոմանք պատուական : Հասարակ են վէմք , գայլախաղ քար , և այլն : Սակաւագիւտ է մագնիս , ապակի , մարմոռ : Պատուական՝ ակունքն : Ընուած որմոց , տանց և քաղաքաց հասարակ քարանց պիտոյանայ 'ի կատարումն : Յետանաւ սրեն զթացեալ դանակ , ածելի , և այլն : Վայլախաղ վէմ ընդ պողովպատի հարեալ կայծակունս թօթափէ : Սագնիս քարն զարմանալին քան զամենեսեան զերկաթ յինքն քարչէ , և սերտ ընդ նմա կապի : Օայս զօրութիւն բնաւորական հաղորդէ և երկաթոյ : Աթէ ազատ թողցի , միշտ ընդ հիւսիս բերի , և նաւալարաց յանհետ ծովու զուշաւոր շաւիղ ցուցանէ :

ԻԳ :

Վպակին քար է թափանցիկ և սերտ : Սարմոռն կամ սպիտակ է , և կամ երփն երփն գունաւորութեամբ պիսակացեալ : Սաթ 'ի ծովու գոյանայ : Վկունք գտեալք 'ի հող ամենեւին ոչ փողփողեն , այլ ձենն արուեստագէտ ճարտարաց սրեալ , ընդ ոսկի յեռեալ պայծառ երևեցուցանէ : Այս թափանցիկ են և կամ ընդդիմահար , որպէս զմրուխտ կանաչ . յակինդ կարմիր . տպա-

զինն գեղին, և այլն : Այլ պատուականագոյն և անվանելի է քան զամենայն՝ անդամանդ, որ պայծառ ճառագայթիք և երփն երփն հարկանելով զաչս տեսողացն զօշոտէ : Ասկայն երկանաբար օգտակարութեամբ յոյժ գերազանցէ զամենեքումք :

Ի՛) :

Տո՛ւնի :

Ամենայն տունկք երիս մասունս ունին արմարս, բունս և ոսարս : Ոստքն 'ի բունոյ շառաւիղեն, որ 'ի փոքրիկ և 'ի փափուկ բանջարս ծղօք կամ ծիլ կոչի : Ոստքն բերեն պտուկս, սաղարթս, տերեւս, ծաղիկս, պտուղս, և սերմանս : Արտաքուստ կեղևով պատին, իսկ 'իներքս 'ի բունն է ուղեղ տնկոց : Արմատք տնկոց ընդ հողով ծածկին, ուստի զխոնաւութիւնն 'ի վեր ծծեն, որ սնուցանէ զբոյսն : Այլ տունկք ոչ միայն յարմատոյ սնանին ըզհիւթն 'ի վեր բերելով, այլ նաև ընդ ծակտիս տերեւոց ձգեն զօգն, վասն այնորիկ առանց տերեւոյ ոչինչ պտուղ հասունանալ կարէ : Օտաք բազմանան կամ 'ի սերմանէ կամ 'ի շառաւիղէ և կամ յարմատոյ : Ոչ ամենայն տունկ յամենայն տեղիս աճէ :

Ի՛) :

Օտաք :

Օտաք կամ պողաբեր են և կամ անպտուղ : Պողաբերք են խնձորենի, տանձենի, կերասենի, սալորենի, նուենի, ընկուղի, դեղձի, ծիրանի, և այլն : Անպտուղք են եղևին, գի, սաւծի, կաղամախ, հացի, ուռի : Այլրենիք ինքնին բուսանին, իսկ պողաբերք մարդկային խնամոց պէտս ունին : Հաշնանային եղանակս տերեւք ծառոց ինչ թօթափին, որպէս խնձորենւոյ, և այլն, և այլոց անթառամ մնայ, որպէս դաբնւոյն և եղևնափայտին և այլոց բազմաց : Փայտ ծառոց կամ 'ի շինուածս պատշաճի, և կամ յայրումն պատրաստի :

Ի.Օ.:

Երկր:

Ի բերս երկրի օգտակարագոյն մարդկան համարին արմտիք, յորոց կէսքն կանուխ, և կէսքն անագան հասունանան: Կանուխ ասի որ յաշնայնի սերմանեալ յամարայնի ՚ի գալ ամին հնձեն, որպէս ցորեան, հաճար և այլն: Անագան ասի, զոր ՚ի գարնայնի սերմանեն, որպէս վարսակ, գարի, կորեակ և ձիակորեակ (անուշակ և անուշակ): Ի կարգ սոցա դասին բակլայ, ոսպն, լուբինա, սիսեռն և այլն: Արպէս զի երկիր պտղաբեր լիցի՝ աղքատ սրկանեն: Յետոյ արօրագիր առնեն, սերմանեն և տափանեն: Իբրև հունձք ատոբանան՝ մանգաղաւ հնձեն, և ՚ի շտեմարանս ժողովեն:

Ի.Ե.:

Օտարական:

Արպէս արմտիք կարգեցան յարարէն ՚ի պէտս մարդկան դարմանոյ, նոյնպէս ծաղկանց ամենահրաշ զանազանութիւնք պատրաստեցան ՚ի զուարճութիւն աչաց և ՚ի բուրումն անուշահոտութեան ՚ի վայելս մարդկան ազգի: Օտարկանց առ մեզ յաճախելոց ՚ի բուրաստանս և յառ տնին զբօսանս՝ բազում են տեսակք, բայց գլխաւորքն ՚ի նոսա գեղեցկութեամբ են՝ շահպրակ (շահպոյ), վարդ, շուշան, կակաչ (լուկ), յակինթ ծաղիկ (պլակակ), շահոբրամ (գարեմիկ): Շահպրակ յառաջքան զամենայն ծաղկունս աւետէ զգարուն: Արդից բազում են տեսակք զանազանեալք ՚ի տերևս, ՚ի գոյնն և ՚ի հոտն: Շուշան սքանչելի բուրմամբ և պայծառ գունով վառեալ պատմէ զարարչին գեղեցկութենէ և զանպակաս խնամոց նորա: Բազումք ՚ի ծաղկանց հոտանոյշ բուրեն, և կէսք առ աչս միայն ունին զնորհն, որպէս կակաչ, որ ամենեկին հոտ ոչ բուրէ:

